

ដីកា

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដក

អង្គត្រៃវិកាយោ

អដ្ឋកថាវិចិត្រដីកា



។ និមោ តស្ស ភក្កតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្ថវនិកាយ

អង្គកនិចាត-ជីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. មេត្តាវគ្គោ

១. មេត្តាសុត្ថវណ្ណោ

១. អង្គកនិចាតស្ស បឋមេ វគ្គិតាយាតិ ភាវនាចារិយ្យវិសេន
បរិព្រហិតាយ។ បុនប្បុនំ កតាយាតិ ភាវនាយ ពហុលីករណេន អបរាបរំ
បរត្ថិតាយ។ យុត្តយានសធិសកតាយាតិ យថា យុត្តអាជញ្ញយានំ នេកេន
សារថិនា អធិដ្ឋិតំ យថារុចិ បរត្ថិតិ, វរំ យថារុចិ បរត្តារហតំ គមិតាយ។
បតិជ្ជានដ្ឋនាតិ សព្វសម្បត្តិអធិជ្ជានដ្ឋេន។ បច្ចុបដ្ឋិតាយាតិ
ភាវនាពហុលីការេហិ បតិ បតិ ឧបដ្ឋិតាយ អវិជហិតាយ។ សមន្តតោ
ចិតាយាតិ សព្វភាគេន ភាវនានុរូបំ ចយំ គមិតាយ។ តេនាហ
“ឧបចិតាយា”តិ។ សុដ្ឋសមាវទ្ធាយាតិ អតិរិយ សម្មទេវ និព្វត្តិតាយ។

យោ ច មេត្តំ ភាវយតីតិអាធិសុ យោ កោចិ គហដ្ឋោ វា បព្ពដិតោ វា។
មេត្តន្តិ មេត្តាលយានំ។

អប្បមាណ្ឌិ ការងារសេន អារម្មណ៍សេន ច អប្បមាណ្ឌំ។
អសុភការនាធម្មោរិយ ហិ អារម្មណោ ឯកទេសគ្គហណំ អកត្វា
អនវសេសជរណាវសេន អនោធិសោ ជរណាវសេន ច,
អប្បមាណ្ឌារម្មណតាយ បគុណការងារសេន ច អប្បមាណ្ឌំ។ តន្ត
សំយោជនា ហោន្តិតិ មេត្តំ ចាទកំ កត្វា សម្មសិទ្ធា ហេដ្ឋិមេ អរិយមគ្គ
អធិគច្ឆន្តស្ស សុខេនេវ បដិយសំយោជនាធម្មោ បហិយមាណ តន្ត ហោន្តិតិ
ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯវំ កិលេសប្បហានញ្ច និព្វានាធិគមញ្ច មេត្តាការនាយ
សិខាប្បត្តមាធិសំសំ ទស្សេត្វា ឥនាធិ អញ្ជេបិ អាធិសំសេ ទស្សេត្តំ “ឯកម្មី
ចេ”តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ អនុដ្ឋចិត្តោតិ មេត្តាពលេន សុដ្ឋវិក្ខម្ពិតព្យាបាទតាយ
ព្យាបាទេន អនុសិទ្ធិចិត្តោ។ មេត្តាយតីតិ ហិតជរណាវសេន មេត្តំ ករោតិ។
កុសលីតិ អតិសយេន កុសលវា មហាបុព្វោ, បដិយាធិអនត្តវិគមេន ខេមី។
សព្វេ ច ចាលោតិ ច-សន្តោ ព្យតិរកោ។ មនសានុកម្មីតិ ចិត្តេន
អនុកម្មន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឯកសត្តវិសយាបិ តាវ មេត្តា
មហាកុសលរាសិ, សព្វេ បន ចាលោ អត្តនោ បុត្តំ រិយ ហិតជរណេន មនសា
អនុកម្មន្តោ បហុកំ បហុំ អនប្បកំ អបរិយន្តំ ចតុសដ្ឋិមហាកប្បេបិ អត្តនោ
វិចាកប្បពន្ធិ បវត្តតុំ សមត្តំ ឧឡារំ បុញ្ញំ អរិយោ បរិសុទ្ធិចិត្តោ បុគ្គលោវ
ករោតិ និច្ឆាទេតីតិ។ សត្តភវិតន្តិ សត្តេហិ អវិវឌ្ឍំ, អាភិណ្ណាមនុស្សន្តិ អត្តោ។

សង្គហវត្ថុនីតិ (សំ. និ. ដ៏. ១.១.១២០) លោកស្ស សង្គណ្ឌានការណាធិ។
និប្បន្នសស្សតោ នវ ភាគេ កស្សកស្ស ទត្វា រញ្ញំ ឯកភាគគ្គហណំ
ទសមភាគគ្គហណំ។ ឯវំ កស្សកា ហដ្ឋតុដ្ឋា សស្សនិ សម្មាទេន្តិតិ អាហា
“សស្សសម្មាទនេ មេធាវីតាតិ អត្តោ”តិ។ តតោ ឱវភាគេ កិវ ធនភាគគ្គហណំ

ជាតំ។ ធម៌សិក្ខានុ ធន្នំ ធន្នំ មាសានំ បហោនកំ។ ចាសេតីតិ ចាសកតេវិយ
ករោតិ។ វាចាយ បិយំ វាចាបិយំ, តស្ស កម្មំ វាចាបេយ្យំ។ សត្តសោ រដ្ឋស្ស
ឥន្ទ្រាធិការតោ ខេមំ។ និរត្តនំ ចោរិយាភារតោ។ ឥន្ទ្រញំ រដ្ឋំ អចោរិយំ។
“និរត្តឡ”ន្តិ វុច្ចតិ អចារុតយរភារតោ។

ឧទ្ទម្ភលកំ កត្វាតិ ឧម្ភលំ កត្វា។ ធូហិ បរិយញ្ញេហិ តិ មហាយញ្ញស្ស
បុព្វភាគេ បច្ឆា ច បរត្ថេតព្កេហិ ធូហិ បរិវាយញ្ញេហិ។ សត្ត...បេ....
ភិសនស្សាតិ សត្តនវុតាធិកានំ បញ្ចន្នំ បសុសតានំ មារណោន ភេរវស្ស
ចាបភីរុកានំ កយាវហស្ស។ តថា ហិ វុទន្តិ -

“ធរសតានិ និយុទ្ធន្តិ, បស្ចនំ មជ្ឈិមេ ហានិ;
អស្សមេធស្ស យញ្ញស្ស, ឧនានិ បស្ចហិ តីហិ”តិ។ (សំ. និ. ដ៏. ១.១.១២០;
អ. និ. ដ៏. ២.៤.៣៩);

សម្មន្តិ យុកច្ឆិទ្ធេ បក្ខិបិតព្ពន្ធល្អាកំ។ ចាសន្តិ តិ ឧបន្តិ។ សំហារិមេហិ តិ
សកដេហិ វហិតព្កេហិ។ បុព្កេ កិរ ឯកោ រាជា សម្មាចាសំ យជន្តោ
សរស្សតិនទិតីរេ បថវិយាវិវេ ទិន្នេ និមុត្តោយេវ អហោសិ។
អន្ធពាលព្រាហ្មណា គតានុគតិគតា “អយំ តស្ស សគ្គគមនមត្តោ”តិ
សញ្ញាយ តត្ថ សម្មាចាសំ យញ្ញំ បដ្ឋបេន្តិ។ តេន វុត្ថំ “និមុត្តោកាសតោ
បក្ខតី”តិ។ អយ្ហចោ អប្បកធិវសោ យាគោ, សយ្ហចោ ពហុធិវសំ សាធរយ្យោ
សត្រយាគោ។ មន្តបទានិសដ្ឋតានំ សប្បិមដ្ឋនំ “វាជ”មិ តិ សមញ្ញា។
ហិរញ្ញសុវណ្ណោគោមហិសាទិ សត្តរសកទក្ខិណស្ស។ សាវគព្ពកោដ្ឋាភារាភិសុ
នត្ថិ ឯត្ថ អគ្គឡាតិ និរត្តឡោ។ តត្ថ កិរ យញ្ញោ អត្តនោ សាបតេយ្យំ
អនវសេសតោ អនិក្ខហិត្វា និយ្យាតីយតិ។

ចន្ទប្បភាតិ (ឥតិវុ. អដ្ឋ. ២៧) ចន្ទិមស្សេវ បកាយ។ តារាគណាវ សព្វេតិ
យថា សព្វេបិ តារាគណា ចន្ទិមសោកាយ សោឡសិម្បិ កលំ នាគ្បន្តិ, ឯវំ តេ
អស្សមេធានយោ យញ្ញា មេត្តស្ស ចិត្តស្ស វុត្តលក្ខណោ ន សុភាវិតស្ស
សោឡសិម្បិ កលំ នានុកវន្តិ, ន ចាបុណន្តិ, នាគ្បន្តិតិ អត្ថោ។

ឥនានិ អបរេបិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកេ មេត្តាភាវនាយ អានិសំសេ
នស្សេតុំ “យោ ន ហន្តិ” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោតិ
មេត្តាព្រហ្មវិហារភាវនានុយុត្តោ បុគ្គលោ។ ន ហន្តិតិ តេនេវ
មេត្តាភាវនានុការេន ទ្វេវិក្ខម្ពិតព្យាបាទតាយ ន កញ្ចិ សត្តំ ហីសតិ,
លេខុទណ្ឌាទីហិ ន វិពាធនិ វា។ ន យាតេតីតិ បរំ សមាទបេត្វា ន សត្ត
មារាបេតិ ន វិពាធហេតិ ច។ ន ជិនាតីតិ សារម្ពវិក្កាហិកកថាទិវសេន ន កញ្ចិ
ជិនាតិ សារម្ពស្សេវ អភាវតោ, ជានិករណាវសេន វា អដ្ឋករណាទិនា ន កញ្ចិ
ជិនាតិ។ តេនាហ “ន អត្តនា បរស្ស ជានី ករោតី” តិ។ ន ជាបយេតិ បរេហិ
បយោដេត្វា បរេសម្បិ ធនជានី ន កាវាបេយ្យ។ តេនាហ “ន បរេន បរស្ស ជានី
ករោតី” តិ។ មេត្តាយ វា អំសោ អវិហោឯនដ្ឋេន អវយវភូតោតិ មេត្តំសោ។

មេត្តាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២-៤. បញ្ញាសុត្តាទិវណ្ណានា

២-៤. ទុតិយេ អាទិព្រហ្មចរិយិកាយាតិ អាទិព្រហ្មចរិយមេវ
អាទិព្រហ្មចរិយិកា។ តេនាហ “មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតាយា” តិ។
អរិយោតិ និទ្ទោសោ បរិសុទ្ធោ។ តុណ្ហីភារោ ន តិតិយានំ មូគត្តតកហណំ វិយ
អបរិសុទ្ធាតិ អរិយោ តុណ្ហីភារោ។ ចតុត្ថជ្ឈានន្តិ ឧក្កជ្ឈនិទ្ទេសេនេតំ វុត្តំ,
បឋមជ្ឈានានិចិបិ អរិយោ តុណ្ហីភារោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆន្តិ។ ជានន្តិ ឥទំ

កម្មសាធនន្តិ អាហា “ជានិតត្ថកំ ជានាតិ” តិ។ យថា វា ឯកត្វាវិបរីតំ គណ្ណោន្តោ
ជានន្តោបិ ន ជានាតិ, បស្សន្តោបិ ន បស្សតិ, ន ឯវមយំ។ អយំ បន ជានន្តោ
ជានាតិ, បស្សន្តោ បស្សតិ ឯវមេត្ត ទដ្ឋព្រោ។ តតិយាធិនិ សុវិញ្ញយ្យានិ។

បញ្ញាសុត្តាធិវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៥. បឋមលោកធម្មសុត្តវណ្ណាន

៥. បញ្ចមេ លោកស្ស ធម្មាតិ សត្តលោកស្ស អវស្សំភាវិធម្មា។ តេនាហ
“ឯតេហិ មុត្តា នាម នត្ថិ” តិអាធិ។ យាសន្នាធនាធិនំ លទ្ធិ លាភោ, តានិ ឯវ វា
លទ្ធិត្ថតោ លាភោ, តទភាវោ អលាភោ, លាភគ្គហលោន ចេត្ត តត្ថិសយោ
អនុរោធា គហិតោ, អលាភគ្គហលោន វិរោធា។ យស្មា លោហិតេ សតិ
តទុបយាតវសេន បុព្វោ វិយ អនុរោធា លទ្ធាវសរោ ឯវ ហោតិ, តស្មា វុត្តំ
“លាភេ អាគតេ អលាភោ អាគតោយេវា” តិ។ ឯស នយោ យសាធិសុបិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

បឋមលោកធម្មសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៦-៨. ទុតិយលោកធម្មសុត្តាធិវណ្ណាន

៦-៨. ធរដ្ឋ អធិកំ បយសតិ បយុដ្ឋតិ ឯតេនាតិ អធិប្បយាសោ, សវិសេសំ
តតិកត្តត្ថកិរិយា។ តេនាហ “អធិកប្បយោគោ” តិ។ សត្តមជ្ឈមេសុ នត្ថិ វត្តព្ពំ។

ទុតិយលោកធម្មសុត្តាធិវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៩. នទ្ធសុត្តវណ្ណាន

៩. នវមេ ធុរិយា កុលបុត្តា ជាតិកុលបុត្តា អាចារកុលបុត្តា ច។ តត្ថ “តេន
 ខោ បន សមយេន រដ្ឋចាលោ កុលបុត្តោ តស្មីយេវ បុល្លកោដ្ឋិកេ
 អគ្គកុលិកស្ស បុត្តោ” តិ (ម. និ. ២.២៩៤) ឯវំ អាគតា ឧច្ចាកុលបុត្តា
 ជាតិកុលបុត្តា។ “សទ្ធាយេតេ កុលបុត្តា អការស្មា អនការិយំ បព្ពជិតា” តិ (ម.
 និ. ៣.៧៨) ឯវំ អាគតា បន យត្ថ កត្តចិ កុលេ បសុតាបិ អាចារកុលបុត្តា
 នាម។ ឥធិ បន ឧច្ចាកុលបុត្តសុតតំ សទ្ធាយ “កុលបុត្តាតិ, ភិក្ខុវេ, នន្ទំ សម្មា
 វទមាណោ វទេយ្យ” តិ ភក្កវតា វុត្តន្តិ អាហា “ជាតិកុលបុត្តោ” តិ។ ឧភោហិបិ
 បន ការណោហិ តស្ស កុលបុត្តភារោយេវ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

នន្ទសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

១០. ការណ្ណវសុត្តវល្លាណា

១០. ធនមេ បដិច្ចវតីតិ បដិច្ចាធនវសេន ចរតិ បវត្តតិ។ បដិច្ចាធនដ្ឋោ ឯវំ
 វា ចរតិ-សន្ថោ អនេកត្ថត្តា ធាតុនន្តិ អាហា “បដិច្ចាធនតី” តិ។ អញ្ញេនាញ្ញន្តិ បន
 បដិច្ចាធនាការទស្សនន្តិ អាហា “អញ្ញេន ការណេនា” តិអាធិ។ តត្ថ អញ្ញំ
 ការណំ វចនំ វាតិ យំ ចោធកេន ចុទិតកស្ស ទោសវិការវំ ការណំ, វចនំ វា
 វុត្តំ, តំ តតោ អញ្ញេនេវ ការណេន, វចនេន វា បដិច្ចាធនតិ។ ការណេនាតិ
 ចោធនាយ អមូលាយ អមូលិកការវធិបនិយា យុត្តិយា វា។ វចនេនាតិ
 តទត្ថពោធកេន វចនេន។ “កោ អាបន្នោ” តិអាធិនា ចោធនំ វិស្សន្នេត្វាវ
 វិក្ខេចាបន្នំ អញ្ញេនាញ្ញំ បដិច្ចវណំ។ ពហិទ្ធា កថាបនាមនា នាម “ឥត្ថន្នាមំ
 អាបត្តិ អាបន្នោសី” តិ វុត្តេ - “ចាជលិបុត្តំ គតោម្ហី” តិអាធិនា ចោធនំ
 វិស្សន្នេត្វាតិ អយមេវ វិសេសោ។ យោ ហិ “អាបត្តិ អាបន្នោសី” តិ វុត្តោ “កោ
 អាបន្នោ, កី អាបន្នោ, កិស្មំ អាបន្នោ, កំ ភណេ, កី ភណេថា” តិ វា វទតិ, “ឯវំ បំ
 កិញ្ចិ តយា ធិដ្ឋ” តិ វុត្តេ “ន សុណាមី” តិ សោតំ វា ឧបនេតិ, អយំ អញ្ញេនាញ្ញំ

បដិច្ចវតិ ឆាម។ យោ បន “ឥត្តន្ទាមំ ឆាម អាបត្តិ អាបន្នោសី” តិ បុដ្ឋា
 “ចាជលីបុត្តំ គតោម្ហិ” តិ វត្វា បុន “ន តវ ចាជលីបុត្តគមនំ បុច្ឆាម, អាបត្តិ
 បុច្ឆាមា” តិ វុត្តេ តតោ “រាជគហំ គតោម្ហិ។ រាជគហំ វា យាហិ ព្រាហ្មណគហំ
 វា, អាបត្តិ អាបន្នោសី តិ។ តំ តត្ថ មេ សូករមំសំ លទ្ធ” ន្តិអាធិនិ វទតិ, អយំ
 ពហិទ្ធា កថំ អបនាមេតិ ឆាម។ សមណកថវរោតិ សមណវេសធារណេន
 សមណប្បតិវុបកតាយ សមណានំ កថវរក្ខតំ។

ការណ្ណាវំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.២៨ក-២៨ឃ) និទ្ទមថាតិ វិបន្នសីលតាយ
 កថវរក្ខតំ បុគ្គលំ កថវរមិវ អនបេក្ខា អបនេថ។ កសម្ពុំ អបកស្សថាតិ
 កសម្ពុត្តញ្ចំ នំ ខត្តិយាធិនំ មជ្ឈគតំ បទិន្នបគ្បវិតកុដ្ឋំ ចណ្ណាលំ វិយ
 អបកឡថ។ កី ការណ្ណាវំ? សង្ឃរាមោ ឆាម សីលវន្តានំ កតោ, ន ទុស្សីលានំ។
 យតោ វតទេវ សន្ទាយាហ “តតោ បលាបេ វាហេថ, អស្សមណោ
 សមណាមាធិនេ” តិ។ យថា បលាបា អន្តោសារវហិតា អតណ្ហាលា ពហិ បុសេន
 វីហិ វិយ ទិស្សន្តិ, វរំ ចាបទិក្ខុ អន្តោ សីលវហិតាបិ ពហិ កាសាវាធិបរិក្ខារេន
 ភិក្ខុវិយ ទិស្សន្តិ, តស្មា “បលាបា” តិ វុច្ឆន្តិ។ តេ បលាបេ វាហេថ ឱបុនថ វិធមថ,
 បរមត្ថតោ អស្សមណោ សមណវេសមត្តេន សមណាមាធិនេ។ កប្បយព្រោតិ
 កប្បេថ, ករោថាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បទិស្សតាតិ សប្បតិស្សា។ វដ្ឋទុក្ខស្ស អន្តំ
 ករិស្សេថ, បរិនិព្វានំ ចាបុណិស្សថាតិ អត្ថោ។

ការណ្ណាវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មេត្តាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. មហាវគ្គោ

១. វេរញ្ញសុត្តន្តវណ្ណនា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ វេរញ្ញាយំ វិហារតីតិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១) ឯត្ថ វេរញ្ញាតិ
តស្ស នគរស្សេតំ អធិវចនំ, តស្សំ វេរញ្ញាយំ។ សមីបត្ថេ ភុម្មវចនំ។
នឡេរុបុចិមន្ទមូលេតិ ឯត្ថ នឡេរុ នាម យក្ខោ។ បុចិមន្ទោតិ និម្ពុរុក្ខោ។ មូលន្ទិ
សមីបំ។ អយញ្ចំ មូល-សន្ទោ “មូលានិ ឧទ្ធករេយ្យ អន្តមសោ
ឧស្សីរនាឡិមត្តានិបី” តិអាធិសុ (អ. និ. ៤.១៩៥) មូលមូលេ ធិស្សតិ។ “លោកោ
អកុសលមូល” ន្ទិអាធិសុ (ធិ. និ. ៣.៣០៥; បរិ. ៣២៣) អសាធារណាហេតុម្ហិ។
“យាវ មជ្ឈន្ទិកេ កាលេ នាយា ជរតិ, និវាតេ បណ្ណានិ បតន្តិ, ឯត្តាវតា
រុក្ខមូល” ន្ទិអាធិសុ (ចារា. ៤៩៤) សមីបេ។ ឥធម បន សមីបេ អធិប្បតោ, តស្មា
នឡេរុយក្ខេន អធិគ្គហិតស្ស បុចិមន្ទស្ស សមីបេតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ធន្ទញ្ញោ។
សោ កិរ បុចិមន្ទោ រមណីយោ ចាសាធិកោ អនេកេសំ រុក្ខានំ អាធិបច្ចំ វិយ
កុរុមាណោ តស្ស នគរស្ស អវិទូរេ គមនាគមនសម្បន្នេ ឋានេ អហោសិ។ អថ
ភគវា វេរញ្ញំ គន្ធា បតិរូបេ ឋានេ វិហារន្តោ តស្ស រុក្ខស្ស សមីបេ ហេដ្ឋាភាគេ
វិហាសិ។ តេន វុត្ថំ “វេរញ្ញាយំ វិហារតិ នឡេរុបុចិមន្ទមូលេ” តិ។

បច្ចុជ្ជានំ (សារត្ថ. ជី. ១.២) នាម អាសនា វុជ្ជានន្តិ អាហា “នាសនា វុជ្ជាតី” តិ។
និសិទ្ធាសនតោ ន វុជ្ជហតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច ជិណ្ហោ...បេ... វាយោអនុប្បត្តតិ
ឧបយោគវចនំ អាសនា វុជ្ជានកិរិយាបេក្ខំ ន ហោតិ។ តស្មា “ជិណ្ហោ...បេ...
វាយោអនុប្បត្ត ធិស្វា” តិ អជ្ឈាហារំ កត្វា អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ អថ វា
បច្ចុគ្គមនកិរិយាបេក្ខំ ឧបយោគវចនំ, តស្មា ន បច្ចុជ្ជាតីតិ ឧដ្ឋាយ បច្ចុគ្គមនំ ន
ករោតីតិ អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ បច្ចុគ្គមនម្យិ ហិ បច្ចុជ្ជានន្តិ វុច្ចតិ។ វុត្ថញ្ញោតំ
“អាចរិយំ បន ទូរតោវ ធិស្វា បច្ចុជ្ជាយ បច្ចុគ្គមនករណំ បច្ចុជ្ជានំ នាមា” តិ។
នាសនា វុជ្ជាតីតិ ឥមិនា បន បច្ចុគ្គមនាការស្ស ឧបលក្ខណាមត្តំ ធន្ទិតន្តិ

ទដ្ឋព្វំវិការនេនាម អត្ថេតិ បកតិវិការនសម្ព័ន្ធាតេ អត្ថេ។ ន អភិវាទេតិ វាតិ ន
អភិវាទេតព្ពន្ធិ វា សល្លក្ខេតតិ វុត្ថំ ហោតិ។

តំ អញ្ញាណន្តិ “អយំ មម អភិវាទនាទីនិ កាតុំ អរហន្តោ ន ហោតី” តិ
អជាននវសេន បវត្ថំ អញ្ញាណំ។ ឱលោកេន្តាតិ “នុក្ខំ ខោ អការវេវិហរតិ
អប្បតិស្សោ, កី នុ ខោ អហំ សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា សក្ករេយ្យំ គវុំ
ករេយ្យ” ន្តិអាទិសុត្តវសេនេវ (អ. និ. ៤.២០) ញាណចក្កនា ឱលោកេន្តា។
និបច្ចការាហន្តិ បណិចាតារហំ។ សម្បតិជាតោតិ មុហុត្តជាតោ,
ជាតសមនន្តរមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឧត្តវេន មុខោតិ ឧត្តវទិសាភិមុខោ។
“សត្តបទីវីតិហារេន គន្ធា សកលំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឱលោកេសិ” ន្តិ
ឥទំ -

“ធម្មតា ឯសា, ភិក្ខុវេ, សម្បតិជាតោ ពោធិសត្តោ សមេហិ ចាទេហិ
បតិជ្ជហិត្វា ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទីវីតិហារេន គច្ឆតិ, សេតម្ហិ ធរត្ត
អនុធារិយមាទេ សញ្ញា ទិសាវិលោកេតិ, អាសភិញ្ញា វាចំ ភាសតី” តិ (ធិ. និ.
២.៣០) -

ឯវំ ចាឡិយំ សត្តបទីវីតិហារុបរិ វិភស្ស វិយ សញ្ញាទិសានុលោកនស្ស
កថិតត្តា វុត្ថំ, ន បទេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្វំ សត្តបទីវីតិហារតោ បគេវ
ទិសាវិលោកនស្ស កតត្តា។ មហាសត្តោ ហិ មនុស្សនំ ហត្ថតោ មុច្ឆិត្វា
បុរត្តិមំ ទិសំ ឱលោកេសិ, អនេកានិ ចក្កវាឡិសហស្សនិ ឯកជ្ជណានិ
អហោសុំ។ តត្ថ ទេវមនុស្ស គន្ធាលាទីហិ បូជយមាណ, “មហាបុរិស, ឥធ
តុម្ពេហិ សទិសោបិ នត្ថិ, កុតោ ឧត្តរិវរោ” តិ អាហំសុ។ ឯវំ ចតស្សោ ទិសា,
ចតស្សោ អនុទិសា, ហេជ្ជា, ឧបរីតិ ទសបិ ទិសា អនុវិលោកេត្វា អត្ថនោ
សទិសំ អទិស្វា “អយំ ឧត្តរទិសា” តិ សត្តបទីវីតិហារេន អគមាសីតិ វេទិតញ្ញា។

ឡិលោកសិទ្ធិ មម បុញ្ញានុភាវេន លោកវិវរណាចារិយោ ជាតេ
បញ្ញាយមាណំ ធនសសហស្សិលោកធាតុំ មំសចក្កុនាវ ឡិលោកសិទ្ធិ អត្ថោ។

មហាបុរិសោតិ ជាតិគោត្តកុលប្បទេសាធិវសេន មហន្តបុរិសោ។ អត្ថោតិ
គុណោហិ សព្វប្បធានោ។ ជេដ្ឋោតិ គុណាវសេនេវ សព្វេសំ វុទ្ធតមោ, គុណោហិ
មហាល្អកតមោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេដ្ឋោតិ គុណាវសេនេវ សព្វេសំ បសត្តតមោ។
អត្ថតោ បន បដិមាធិ ទ្វេ បុរិមស្សេវ វេវចនាធិតិ វេទិតព្ពំ។ តយាតិ និស្សក្ក
ករណាវចនំ។ ឧត្តរិតរោតិ អធិកតរោ។ បតិមាធិសីតិ បូជេសិ។ អាសភិទ្ធិ
ឧត្តមំ។ មយ្ហំ អភិវាទនាធិរហោ បុគ្គលោតិ មយ្ហំ អភិវាទនាធិកិរិយាយ អរហោ
អនុច្ឆរិកោ បុគ្គលោ។ និច្ចសាបេក្ខតាយ បនេត្ថ សមាសោ ធម្មញ្ញោ។
តថាគតាតិ តថាគតតោ, តថាគតស្ស សន្តិកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវរូបន្តិ
អភិវាទនាធិសការំ។ បរិចាកសិចិលពន្ធនន្តិ បរិចាកេន សិចិលពន្ធនំ។

តំ វចនន្តិ “នាហំ តំ ព្រាហ្មណា”តិអាធិវចនំ។ “នាហំ អរសរូចោ, មាធិសា
វា អរសរូចា”តិ វុត្តេ ព្រាហ្មណោ ជេន្វា ភវេយ្យ។ តេន វុត្តំ
“ចិត្តមុទុការាជននត្ថ”ន្តិ។

កតមោ បន សោតិ បរិយាយាបេក្ខោ បុល្លិដ្ឋនិទ្ទេសោ, កតមោ សោ
បរិយាយោតិ អត្ថោ។ ជាតិវសេនាតិ ខត្តិយាធិជាតិវសេន។ ឧបបត្តិវសេនាតិ
នេវេសុ ឧបបត្តិវសេន។ សេដ្ឋសម្មតានម្បីតិ អបិ-សន្តេន បកេវ
អសេដ្ឋសម្មតានន្តិ ធស្សេតិ។ អភិនន្តន្តានន្តិ សម្បីតិកតណ្ហាវសេន
បមោធមាធានំ។ វជ្ជន្តានន្តិ ពលវរាគវសេន វជ្ជន្តានំ។ រូបបរិកោគេន
ឧប្បន្នតណ្ហាសម្បយុត្តសោមនស្សវេទនា រូបតោ និព្វត្តិត្វា ហធយតប្បនតោ
អម្ពរសាធយោរិយ រូបរសាតិ វុច្ឆន្តិ។ អាវិប្បាដ្ឋិតិ អាកឡន្តិ។
វត្ថាវម្មណាធិសាមគ្គិយន្តិ វត្ថុអាវម្មណាធិការណសាមគ្គិយំ។ អនុក្ខិបន្តោតិ

អត្តក្តីសន្សំសេន ក៏ដោយ ព្រាហ្មណ៍ស្ស អសប្បាយភាវតោ អត្តានំ
អនុក្ខិបន្តោ អនុក្តីសេន្តោ។

ឯតស្មី បនត្ថ ករណេ សាមីវចនន្តិ “ជហិតា”តិ ឯតស្មី អត្ថ
តថាគតស្សតិ ករណេ សាមីវចនំ, តថាគតេន ជហិតាតិ អត្ថោ។ មូលន្តិ
ភវមូលំ។ “តាលវត្ថុកតា”តិ វត្ថុព្រះ “ឌីដ្ឋមុខោ”តិ អាធិស្ឋវិយ មជ្ឈេបទលោបំ
កត្វា អ-ការញា ធីយំ កត្វា “តាលវត្ថុកតា”តិ វត្ថុន្តិ អាហ “តាលវត្ថុវិយ
នេសំ វត្ថុ កតន្តិ តាលវត្ថុកតា”តិ។ តត្ថ តាលស្ស វត្ថុ តាលវត្ថុ។ យថា
អាវាមស្ស វត្ថុភូតបុព្វោ បទេសោ អាវាមស្ស អភាវេ “អាវាមវត្ថុ”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ
តាលស្ស បតិដ្ឋិតោកាសោ សមូលំ ឧទ្ធករេ តាលេ បទេសមត្ថេ បិតេ
តាលស្ស វត្ថុភូតបុព្វត្វា “តាលវត្ថុ”តិ វុច្ចតិ។ នេសន្តិ រូបវសាធិនំ។ កថំ បន
តាលវត្ថុវិយ នេសំ វត្ថុ កតន្តិ អាហ “យថា ហី”តិ អាធិ។ រូចាធិបរិភោគេន
ឧប្បន្នតណ្ហាយុត្តសោមនស្សវេទនាសម្ពាត្វា រូបវសាធិនំ ចិត្តសម្ពាធស្ស
អធិដ្ឋានភាវតោ វុត្ថំ “តេសំ បុព្វេ ឧប្បន្នបុព្វភាវេន វត្ថុមត្ថេ ចិត្តសម្ពាធន
កតេ”តិ។ តត្ថ បុព្វេតិ បុរេ, សរាគកាលេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តាលវត្ថុកតាតិ
វុច្ចន្តិ តិ តាលវត្ថុវិយ អត្ថនោ វត្ថុស្ស កតត្វា រូបវសាធិយោ
“តាលវត្ថុកតា”តិ វុច្ចន្តិ។ ឯតេន បហីនកិលេសានំ បុន ឧប្បត្តិយា អភាវោ
ទស្សិតោ។

អវិវុទ្ធិធម្មត្ថាតិ អវិវុទ្ធិសភាវតាយ។ មត្តកង្ខិណោ តាលោ បត្តជលាធិនំ
អវត្ថុភូតោ តាលវត្ថុតិ អាហ “មត្តកង្ខិណតាលោវិយ កតា”តិ។ ឯតេន
“តាលវត្ថុវិយ កតាតិ តាលវត្ថុកតា”តិ អយំ វិគ្គហោ ទស្សិតោ។ ឯត្ថ បន
“អវត្ថុភូតោ តាលោវិយ កតាតិ អវត្ថុតាលកតា”តិ វត្ថុព្រះវិសេសនស្ស
បរិនិចាតំ កត្វា “តាលវត្ថុកតា”តិ វត្ថុន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ ឥមីនា បនត្ថេន ឥទំ ទស្សិតិ

- រូបរសាទិវចនេនវិចាកធម្មធម្មា ហុត្វា បុព្វេ ឧប្បន្នកុសលាកុសលា ធម្មា
គហិតា, តេ ឧប្បន្នាបិ មគ្គកសទិសានំ តណ្ហាវិជ្ជានំ មគ្គសត្តេន ជិន្នត្តា
អាយតី តាលបត្តសទិសេ វិចាកក្ខន្ធន្តិព្ពត្តតុំ អសមត្តា ជាតា, តស្មា
តាលាវត្ថុវិយ កតាតិ តាលាវត្ថុកតា រូបរសាទយោតិ។ ឥមស្មី អត្ថេ
“អភិនន្តន្តាន”ន្តិ ឥមិនា បទេន កុសលសោមនស្សម្បិ សង្កហិតន្តិ វទន្តិ។
អនការំ កតាតិ ឯត្ថ អនុ-សន្នោ បច្ឆាសន្នេន សមាទត្តោតិ អាហា “យថា នេសំ
បច្ឆាការោ ន ហោតី”តិអាទិ។

យញ្ច ខោ ភូំ សន្ធាយ វនេសិ, សោ បរិយាយោ ន ហោតីតិ យំ
វន្តនាទិសាមគ្គិរសាការសន្ធាតំ ការណំ អរសរូបតាយ វនេសិ, តំ ការណំ ន
ហោតិ, នវិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ ននុ ចាយំ ព្រាហ្មណោ យំ
វន្តនាទិសាមគ្គិរសាការសន្ធាតបរិយាយំ សន្ធាយ “អរសរូចោ ភវំ
គោតមោ”តិ អាហា, “សោ បរិយាយោ នត្ថី”តិ វុត្ថេ វន្តនាទីនិ ភគវា ករោតីតិ
អាបជ្ជតីតិ ឥមំ អនិជ្ឈប្បសង្កំ ទស្សន្តោ អាហា “ននុ ចា”តិអាទិ។

សត្តបរិយាយេស្វតិ សត្តវារេសុ។ សន្ធាយភាសិតមត្តន្តិ យំ សន្ធាយ
ព្រាហ្មណោ “និព្ពោគោ ភវំ គោតមោ”តិអាទិមាហា។ ភគវា ច យំ សន្ធាយ
និព្ពោគតាទី អត្តនិ អនុជាតាតិ, តំ សន្ធាយភាសិតមត្តំ។ ធន្តរាគបរិភោគោតិ
ធន្តរាគវសេន បរិភោគោ។ អបរំ បរិយាយន្តិ អញ្ចំ ការណំ។

កុលសមុទាចារកម្មន្តិ កុលាចារសន្ធាតំ កម្មំ, កុលចារិត្តន្តិ អត្ថោ។
អភិរិយន្តិ អករណភារំ។ “អនេកវិហិតានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មាន”ន្តិ
សាមញ្ញវចនេបិ ចារិសេសញ្ញាយតោ វុត្តាវសេសា អកុសលធម្មា
គហេតញ្ញាតិ អាហា “ឋបេត្វា តេ ធម្មេ”តិអាទិ, តេ យថាវុត្តកាយទុច្ឆរិតាទិកេ
អកុសលធម្មេ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ អនេកវិហិតាតិ អនេកប្បការា។

អយំ លោកតន្ត្រីតិ អយំ វុឌ្ឍានំ អភិវាទនាទិកិរិយលក្ខណា
លោកប្បវេណី។ អនាគាមិព្រហ្មានំ អលង្ការាទិសុ អនាគាមិភិក្ខុនញ្ច
ចីវរាទិសុ និកន្តិវសេន រាគុប្បត្តិ ហោតីតិ អនាគាមិមគ្គេន
បញ្ចកាមគុណិករាគស្សេវ បហានំ វេទិតព្ពន្ធិ អាហា
“បញ្ចកាមគុណិករាគស្ស”តិ។ វូចាទិសុ បញ្ចសុ កាមគុណសុ
វុត្ថុកាមកោដ្ឋាសេសុ ឧប្បជ្ឈមាណោ រាគោ “បញ្ចកាមគុណិករាគោ”តិ
វេទិតព្ពោ។ កោដ្ឋាសវេចនោ ហេតុ គុណ-សន្តោ “វិយោគុណា អនុបុព្វំ
ជហន្តិ”តិអាទិសុ (សំ. និ. ១.៤) វិយ។ អកុសលចិត្តទ្វយសម្បយុត្តស្សតិ
នោមនស្សសហគតចិត្តទ្វយសម្បយុត្តស្ស។ មោហស្ស
សញ្ញាកុសលសាធារណត្តា អាហា “សញ្ញាកុសលសម្ពវស្ស”តិ។ អវសេសានន្តិ
សក្កាយទិដ្ឋិអាទិនំ។

ជិគុច្ឆតិ មញ្ញេតិ អហមភិជាតោ រូបវា បញ្ញាវា កថំ នាម អញ្ញេសំ
អភិវាទនាទិ ករេយ្យន្តិ ជិគុច្ឆតិ វិយ, ជិគុច្ឆតីតិ វា សល្លក្ខេមិ។ អកុសលធម្ម
ជិគុច្ឆមាណោ តេសំ សមដ្ឋិការម្បិ ជិគុច្ឆតីតិ វុត្ថំ “អកុសលានំ ធម្មានំ
សមាបត្តិយា ជិគុច្ឆតី”តិ។ សមាបត្តីតិ ឯតស្សេវ វេវចនំ សមាបជ្ជនា
សមដ្ឋិការោតិ។ មណ្ឌានជាតិកោតិ មណ្ឌានកសភារោ, មណ្ឌានកសីលោតិ
អត្ថោ។ ជេគុច្ឆិតន្តិ ជិគុច្ឆនសីលតំ។

លោកដេដ្ឋកកម្មន្តិ លោកដេដ្ឋកានំ កត្តព្ភកម្មំ, លោកេ វា សេដ្ឋសម្មតំ
កម្មំ។ តត្រាតិ តេសុ ទ្វីសុបិ អត្តវិកហ្មេសុ។ បទាភិហិតោ អត្ថោ បទត្ថោ,
ព្យញ្ញនត្ថោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វិនយំ វា អរហតីតិ ឯត្ត វិនយនំ វិនយោ, និគ្គណ្ហានន្តិ
អត្ថោ។ តេនាហា “និគ្គហំ អរហតីតិ វុត្ថំ ហោតិ”តិ។ ននុ ច បឋមំ វុត្ថេសុ ទ្វីសុបិ
អត្តវិកហ្មេសុ សកត្ថេ អរហតេ ច តទ្ធិតបច្ចយោ សទ្ធិលក្ខណតោ ទិស្សតិ,

ន បន “វិនយាយ ធម្មំ ទេសេតី” តិ ឥមស្មី អត្ថេ។ តស្មា កថមេត្ត
តទ្ធិតបច្ឆយោតិ អាហា “វិចិត្រា ហិ តទ្ធិតវុត្តិ” តិ។ វិចិត្រតា ចេត្ត
លោកប្បមាណាតោ វេទិតញ្ចា។ តថា ហិ យស្មី យស្មី អត្ថេ តទ្ធិតប្បយោគោ
លោកស្ស, តត្ថ តត្ថ តទ្ធិតវុត្តិ លោកតោ សិទ្ធាតិ វិចិត្រា តទ្ធិតវុត្តិ, តស្មា
យថា “មា សទ្ទមកាសី” តិ វេទន្តោ “មាសទ្ធិកោ” តិ វុច្ឆតិ, ឯវំ វិនយាយ ធម្មំ
ទេសេតីតិ វេនយិកោតិ វុច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។

កបណាបុរិសោតិ គុណាវិរហិតតាយ ទីនមនុស្សោ។ ព្យញ្ញនាទិ
អវិចារេត្វាតិ តិស្សនត្តាទិសទ្ទេសុ វិយ “ឥមស្មី អត្ថេ អយំ នាម បច្ឆយោ” តិ ឯវំ
ព្យញ្ញនវិចារំ អកត្វា, អនិប្បន្នចាជិបទិកវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

“ទេវលោកគព្ពសម្បត្តិយា” តិ វត្វាបិ ឋបេត្វា ភុម្មទេវេ សេសទេវេសុ
គព្ពគ្គហណាស្ស អភាវតោ បដិសន្ធិយេវេត្ថ គព្ពសម្បត្តិ តិ វេទិតញ្ចាតិ
វុត្តមេវត្ថំ វិវិចិត្វា ទស្សន្តោ អាហា “ទេវលោកបដិសន្ធិបដិលាភាយ
សំវត្ថតី” តិ។ អស្សាតិ អភិវាទនាទិសាមីចិកម្មស្ស។ មាតុកុដ្ឋិស្មី
បដិសន្ធិគ្គហណោ ទោសំ ទស្សន្តោតិ មាតិតោ អបរិសុទ្ធការំ ទស្សន្តោ,
អក្កោសិតុកាមស្ស ទាសិយា បុត្តោតិ ទាសិកុដ្ឋិម្ហំ និព្ពត្តភាវេ ទោសំ
ទស្សត្វា អក្កោសនំ វិយ ភកវតោ មាតុកុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិគ្គហណោ ទោសំ
ទស្សត្វា អក្កោសន្តោបិ ឯវមាហាតិ អធិប្បាយោ។ គព្ពតោតិ
ទេវលោកប្បដិសន្ធិតោ។ តេនេវាហា “អភព្ពោ ទេវលោកូបបត្តិ ចាបុណ្ហតុន្តិ
អធិប្បាយោ” តិ។ “ហីនោ វា គព្ពោ អស្សាតិ អបគព្ពោ” តិ ឥមស្ស វិគ្គហស្ស
ឯកេន បរិយាយេន អធិប្បាយំ ទស្សន្តោ អាហា “ទេវលោកគព្ពបរិពាហិវត្តា
អាយតី ហីនគព្ពបដិលាភភាគី” តិ។ ឥតិ-សន្តោ ហេតុអត្ថោ។ យស្មា អាយតិម្បិ
ហីនគព្ពបដិលាភភាគី, តស្មា ហីនោ វា គព្ពោ អស្សាតិ អបគព្ពោតិ

អធិប្បាយោ។ បុន តស្សេវវិគ្គហស្ស “កោដវសេន...បេ... ធស្សេន្តោ” តិ ហេដ្ឋា
វុត្តនយស្ស អនុរូបំ កត្វា អធិប្បាយំ ធស្សេន្តោ អាហា “ហីនោ វាស្ស
មាតុកុច្ឆិស្មី គព្ពវាសោ អហោសីតិ អធិប្បាយោ” តិ។ គព្ព-សន្តោ អត្ថិ
មាតុកុច្ឆិបរិយាយោ “គព្ពេ វសេតិ មាណាវោ” តិ អាទីសុ (ជា. ១.១៥.៣៦៣) វិយ។
អត្ថិ មាតុកុច្ឆិស្មី និព្ពត្តសត្តបរិយាយោ “អន្តមសោ គព្ពចាតនំ
ឧចាទាយា” តិ អាទីសុ (មហាវ. ១២៩) វិយ។ តត្ថ មាតុកុច្ឆិបរិយាយំ គហេត្វា
អត្ថំ ធស្សេន្តោ អាហា “អនាគតេ គព្ពសេយ្យា” តិ។ គព្ពេ សេយ្យា គព្ពសេយ្យា។
អនុត្តរេន មគ្គនាតិ អគ្គមគ្គេន។ កម្មកិលេសានំ មគ្គេន វិហតត្តា អាហា
“វិហតការណត្តា” តិ។ ឥតវា តិស្សោបីតិ អណ្ណាជសំសេនជឿបចាតិកា។ ឯត្ថ
ច យទិបិ “អបគព្ពោ” តិ ឥមស្ស អនុរូបតោ គព្ពសេយ្យា ឯវ វុត្តញ្ញា, បសង្កតោ
បនលព្ពមានំ សព្ពម្មី វុត្តំ វុត្តតីតិ បុនព្ពវាភិនិព្ពត្តិបិ វុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។

ឥនានិ សត្តបរិយាយស្ស គព្ព-សន្តស្ស វសេនវិគ្គហនានត្ថំ ធស្សេន្តោ
អាហា “អបិចា” តិ អាទិ។ ឥមស្មី បនវិកល្យេ គព្ពសេយ្យា បុនព្ពវាភិនិព្ពត្តិ
ឧភយម្មី គព្ពសេយ្យវសេនេវ វុត្តន្តិបិ វេទន្តិ។ ននុ ច “អាយតី គព្ពសេយ្យា
បហីនា” តិ វុត្តត្តា គព្ពស្ស សេយ្យា ឯវ បហីនា, ន បន គព្ពោតិ អាបជ្ជតីតិ
អាហា “យថា ចា” តិ អាទិ។ អថ “អភិនិព្ពត្តិ” តិ ឯត្ថ កមេវ អវត្វា បុនព្ពវគ្គហណំ
កិមត្ថន្តិ អាហា “អភិនិព្ពត្តិ ច នាមា” តិ អាទិ។ អបុនព្ពវភូតាតិ ខណោ ខណោ
ឧប្បជ្ឈមានានំ ធម្មានំ អភិនិព្ពត្តិ។

ធម្មធាតុន្តិ ឯត្ថ ធម្មេ អនវសេសេ ធាវេតិ យាថាវតោ ឧបធាវេតីតិ
ធម្មធាតុ, ធម្មានំ យថាសភាវតោ អវពុជ្ឈនសភាវោ, សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្សេតំ
អធិវេចនំ។ បដិវដ្ឋិតាតិ សន្និកត្វា, បដិលភិត្វាតិ អត្តោ, បដិលាភហេតុតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ធនេនាវិលាសប្បត្តោ ហោតីតិ វុចិវសេន បរិវត្តត្វា ធស្សេតុំ

សមត្ថតា ទេសនាវិលាសោ, តំ បត្តោ អធិគតោតិ អត្ថោ។ ករុណាវិជ្ជារន្តិ
សត្តសត្តសុ មហាករុណាយ ជរណំ។ តាទិលក្ខណមេវ បុន ឧបមាយ
វិការេត្វា ទស្សន្តោ អាហា “បថវីសមចិត្តត”ន្តិ។ យថា បថវី
សុចិអសុចិនិក្ខេបច្នេននភេទនាទីសុ នវិកម្មតិ, អនុរោជវិរោធំ ន ចាបុណាតិ,
ឯវំ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ លាភាលាភាទីសុ អនុរោជវិរោធប្បហានតោ
អវិកម្មតចិត្តតាយ បថវីសមចិត្តតន្តិ អត្ថោ។ អកុប្បធម្មតន្តិ ឯត្ថ
អកុប្បធម្មា នាម ជលសមាបត្តិតិ កេចិ វទន្តិ។ “បរេសុ បន អក្កោសន្តេសុបិ
អត្ថនោ បថវីសមចិត្តតាយ អកុប្បនសភាវតន្តិ ឯវមេត្ត អត្ថោ
គហោតញ្ចោ”តិ អម្ពាភំ ខន្តិ។ ជរាយ អនុសជន្តិ ជរាយ បលិវេបិតំ។
ព្រាហ្មណស្ស វុទ្ធតាយ អាសន្នុវុត្តិមរណាន្តិ សម្ពាវនវសេន “អន្ធមរិត្វា”តិ អាទិ
វុត្តំ។ “មហាន្តេន ខោ បន ឧស្សហេនា”តិ សាធុ ខោ បន តថាវចានំ អរហតំ
ទស្សនំ ហោតិ”តិ ឯវំ សញ្ញាតមហុស្សហេនា។ អប្បជិសមំ បុរេជាតការ្យន្តិ
អនញ្ញសាធារណំ បុរេជាតការ្យំ។ នត្តិ ឯតស្ស បជិសមោតិ អប្បជិសមោ,
បុរេជាតការ្យោ។

បក្ខេវិជុនន្តាតិ បត្តេ ចាលេន្តា។ និក្ខមន្តានន្តិ និធារណោ សាមិវចនំ,
និក្ខន្តេសូតិ អត្ថោ។

សោ ជេដ្ឋោ ឥតិ អស្ស វចនីយោតិ យោ បឋមតរំ អណ្ណាកោសតោ និក្ខន្តោ
កុក្កជេចាតកោ, សោ ជេដ្ឋោតិ វចនីយោ អស្ស, ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។
សម្បជិចានេន្តាតិ សំសន្តេន្តោ។ តិភូមបរិយាបន្នាបិ សត្តា អវិជ្ជាកោសស្ស
អន្តោ បរិជ្ជា តត្ថ តត្ថ អប្បហំនាយ អវិជ្ជាយ វេបិតត្តាតិ អាហា
“អវិជ្ជាកោសស្ស អន្តោ បរិជ្ជេសុ សត្តេសូ”តិ អណ្ណាកោសន្តិ ពិជកចាលំ។
លោកសន្និវាសេតិ លោកាយេវ សង្កម្ម សមាគម្ម និវាសនដ្ឋេន

លោកសន្តិវាសោ, សត្វនិកាយោ។ សម្មាសម្ពោធិន្តិ ឯត្ថ សម្មាតិ អវិបរីតត្ថោ,
សំ-សន្តោ សាមន្តិ ឥមមត្តំ ធិបេតិ។ តស្មា សម្មា អវិបរីតនាការេន សយមេវ
ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតិ បដិវិជ្ឈតីតិ សម្មាសម្ពោធិតិ មគ្គោ វុច្ចតិ។ តេនាហ
“សម្មា សាមញ្ញ ពោធិ”ន្តិ, សម្មា សយមេវ ច ពុជ្ឈនកន្តិ អត្ថោ។ សម្មាតិ វា
បសត្តវចនោ, សំ-សន្តោ សុន្ទវចនោតិ អាហ “អថ វា បសត្តំ សុន្ទព្វ
ពោធិ”ន្តិ។

អសព្ពគុណនាយកត្តាតិ សព្ពគុណានំ អនាយកត្តា។ សព្ពគុណោ ន
ធនាតីតិ ហិ អសព្ពគុណនាយកោ, អសមត្ថសមាសោយំ គមកត្តា យថា
“អស្សរិយបស្សនិ មុខានី”តិ។ តិស្សោវិជ្ជាតិ ឧបនិស្សយវតោ សហោវ
អរហត្តជលេន តិស្សោវិជ្ជា ទេតិ។ ននុ ចេត្ត តិសុវិជ្ជាសុ
អាសវក្ខយញ្ញាណស្ស មគ្គបរិយាបន្នត្តា កថមេតំ យុជ្ឈតិ “មគ្គោ តិស្សោវិជ្ជា
ទេតី”តិ? នាយំ ទោសោ។ សតិមិ អាសវក្ខយញ្ញាណស្ស មគ្គបរិយាបន្នភាវេ
អជ្ឈង្គិកេ មគ្គេ សតិ មគ្គញ្ញាណេន សទ្ធិ តិស្សោវិជ្ជា បរិបុណ្ណា ហោន្តីតិ
“មគ្គោ តិស្សោវិជ្ជា ទេតី”តិ វុច្ចតិ។ ធម៌ អភិញ្ញាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
សាវកថាវមិញ្ញាណន្តិ អគ្គសាវកេហិ បដិលភិតតត្ថមេវ
លោកិយលោកុត្តរញ្ញាណំ។ បច្ចេកពោធិញ្ញាណន្តិ ឯត្ថាបិ ឥមិនាវ នយេន
អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ អព្ពញ្ញាសិន្តិ ជានី។ ជាននញ្ចេ ន អនុស្សវាទិវសេនាតិ អាហ
“បដិវិជ្ឈ”ន្តិ, បច្ចក្ខមកាសិន្តិ អត្ថោ។ បដិវេជោបិ ន ទូរេ វិតស្ស
លក្ខណាប្បដិវេជោវិយាតិ អាហ “បត្តោម្ហី”តិ, ចាបុណិន្តិ អត្ថោ។ ចាបុណនញ្ច
ន សយំ គន្ធាតិ អាហ “អធិគតោម្ហី”តិ, សន្តានេ ឧប្បាទនវសេន បដិលភិតន្តិ
អត្ថោ។

ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង
អត្ថនាគី ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង ឡែងម្នាក់ឯង
កុក្កដាបកាន់ អណ្ណាកោសតោ និក្ខមនស្ស មូលការណ៍, ឯ
ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិជានុបស្សនាករណ៍ អវិជ្ជន្ត្រា កោសតោ
និក្ខមនស្ស មូលការណ៍ អាហា “យថា ហិ តស្ស កុក្កដិយា... បេ...
តិវិជានុបស្សនាករណ៍” ឡែង “សន្តានេ” តិ វុត្តត្តា អណ្ណាសទិសតា សន្តានស្ស,
ពហិ និក្ខន្តកុក្កដាបកាន់ កសទិសតា ពុទ្ធុគុណានំ, ពុទ្ធុគុណាតិ ច អត្ថតោ
ពុទ្ធាយេវ “តថាគតស្ស ខោ ឯតំ, វាសេដ្ឋ, អធិវចនំ ធម្មកាយោ ឥតិបី” តិ
វចនតោ។ អវិជ្ជន្ត្រា កោសស្ស តនុភារោតិ ពលវិបស្សនាវសេន
អវិជ្ជន្ត្រា កោសស្ស តនុភារោ, បដិច្ចាទនសាមញ្ញេន ច អវិជ្ជាយ
អណ្ណាកោសសទិសតា។ មុទុភូតស្សបិ ខរភារាបត្តិ ហោតីតិ តន្តិវត្តនត្ថំ
“ចទ្ធខរភារោ” តិ វុត្តំ។ តិក្ខុខរិប្បសន្នស្សរភារោតិ ឯត្ថ បរិគ្គយ្ហមាណេសុ
សន្តារេសុ វិបស្សនាញាណស្ស សមាធិន្ត្រិយវសេន សុខានុប្បវេសោ តិក្ខុតា,
អនុបរិសិទ្ធាបិ សតិទ្រិយវសេន អនតិក្ខមនតោ អកុណ្ឌតា ខរភារោ។
តិក្ខោបិ ហិ ឯកតោ សរោលក្ខំ បត្វា កុណ្ឌោ ហោតិ, ន តថា ឥនំ។ សតិបិ
ខរភារេ សុខុមប្បវត្តិវសេន កិលេសសមុទាចារសន្តោភរហិតតាយ
សទ្ធិទ្រិយវសេន បសន្នភារោ, សតិបិ បសន្នភារេ អន្តរា អនោសក្ខិត្វា
កិលេសបច្ឆតិកានំ សុដ្ឋ អភិភវនតោ វិរិយិទ្រិយវសេន ស្សរភារោ វេទិតញោ។
ឯវមិមេហិ បកាវេហិ សន្តារុបេក្ខាញាណមេវ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្វំ។
វិបស្សនាញាណស្ស បរិណាមកាលោតិ វិបស្សនាយ វុដ្ឋានគាមិនិភារាបត្តិ។
តទា ច សា មគ្គញាណគព្វំ ធាវេន្តិវិយ ហោតីតិ អាហា
“គព្ពគ្គហណកាលោ” តិ។ គព្ពំ គណ្ណាបេត្វាតិ សន្តារុបេក្ខាយ អនន្តរំ
សិខាប្បត្តអនុលោមវិបស្សនាវសេន មគ្គវិជាយនត្ថំ គព្ពំ គណ្ណាបេត្វា។

អភិញ្ញាបក្ខេតិ លោកិយាភិញ្ញាបក្ខេ។ លោកុត្តរាភិញ្ញា ហិ អវិជ្ជណ្ណាកោសំ
បទាលិតា។ ចោត្តកេសុ បន កត្តចិ “ធាភិញ្ញាបក្ខេ”តិ លិខន្តិ, សោ អចាហេតិ
វេទិតញោ។

ជេដ្ឋា សេដ្ឋាតិ វុទ្ធតមត្តា ជេដ្ឋា, សព្ពគុណាហិ ឧត្តមត្តា បសត្តតមោតិ
សេដ្ឋា។

ឥធានិ “អារទ្ធិ ខោ បន មេ, ព្រាហ្មណ, វីរិយ”ន្តិអាទិកាយ ទេសនាយ
អនុសន្និ ឧស្សេន្តោ អាហា “ឯវំ ភគវា”តិអាទិ។ តត្ថ បុព្ពភាគតោ បក្កតីតិ
ភាវនាយ បុព្ពភាគីយវីរិយាម្ពាទិតោ បដ្ឋាយ។ មុជ្ឈស្សតិនាតិ វិនជ្ឈស្សតិនា,
សតិវិហិតេនាតិ អត្តោ។ សារទ្ធកាយេនាតិ សនរជកាយេន។ ពោធិមណ្ឌតិ
ពោធិសម្ពាតស្ស ព្រាណស្ស មណ្ឌភាវប្បត្ត ហ្មនេ។ ពោធិតិ ហិ បញ្ញា វុច្ឆតិ។
សា ឯត្ថ មណ្ឌា បសន្នា ជាតាតិ សោ បទេសោ “ពោធិមណ្ឌា”តិ បញ្ញាតោ។
បក្កហិតន្តិ អារម្ភំ សិទិលំ អកត្វា ធម្មបរក្កមសម្ពាតុស្ស ហនភាវេន គហិតំ។
តេនាហា “អសិទិលប្បវត្តិត”ន្តិ។ អសល្លិនន្តិ អសង្កចិតំ កោសជ្ឈវសេន
សង្កាចំ អនាបន្នំ។ ឧបជ្ជិតាតិ ឱកាហនសម្ពាតេន អបិលាបនភាវេន អារម្មណំ
ឧបគន្ធា បិតា។ តេនាហា “អារម្មណាភិមុខីភាវេនា”តិ។ សម្មោសស្ស
វិទ្ធិសនវសេន បវត្តិយា ន សម្មជ្ជាតិ អសម្មជ្ជា។ កិញ្ញាបិ ចិត្តប្បស្សន្តិវសេន
ចិត្តមេវ បស្សន្តិ, កាយប្បស្សន្តិវសេនេវ ច កាយោ បស្សន្តោ ហោតិ, តថាបិ
យស្មា កាយប្បស្សន្តិ ឧប្បជ្ឈមាធា ចិត្តប្បស្សន្តិយា សហោវ ឧប្បជ្ឈតិ, នវីនា,
តស្មា វុត្តំ “កាយចិត្តប្បស្សន្តិវសេនា”តិ។ កាយប្បស្សន្តិយា ឧភយេសម្មិ
កាយានំ បស្សម្ពនាវហត្តា វុត្តំ “រូបកាយោបិ បស្សន្តោយេវ ហោតិ”តិ។

សោ ច ខោតិ សោ ច ខោ កាយោ។ វិគតទរថោតិ វិគតកិលេសទរថោ។
នាមកាយេ ហិ វិគតទរថេ រូបកាយោបិ រូបសន្តទរថបរិឡាហោ ហោតិ។

សម្ភារ អាហារិតន្តិ ឆានាវម្ពណេសុវិជារនសម្ពាតំវិក្ខេបំវិច្ឆិទ្ធិត្វា ឯកស្មីយេវ
អារម្មណេ អវិក្ខិតត្រភាវាចាទនេន សម្មនេវ អាហារិតំ ឋបិតំ។ តេជារា “សុដ្ឋ
ឋបិត”ន្តិអាទិ។ ចិត្តស្ស អនេកគ្គភាវោ វិក្ខេបវសេន ចញ្ចលតា, សា សតិ
ឯកគ្គតាយ ន ហោតិ អាហា “ឯកគ្គំ អចលំ និប្បន្នន”ន្តិ។ ឯត្តាវតាតិ “អារទ្ធី
ខោ បនា”តិអាទិនា វីរិយសតិបស្សន្ធិសមាធិនំ កិច្ចសិទ្ធិទស្សនេន។ ននុ ច
សទ្ធាបញ្ញានម្បិ កិច្ចសិទ្ធិ ឈានស្ស បុព្វភាគប្បដិបទាយ ឥន្ទ្រតព្ពាតិ? សច្ចំ,
សា បន នានន្តរិកភាវេន អវុត្តសិទ្ធាតិ ន គហិតា។ អសតិ ហិ សទ្ធាយ
វីរិយារម្មាធិនំ អសម្ពវោយេវ, បញ្ញាបរិគ្គហេ ច នេសំ អសតិ
ព្យាយាម្មាធិភាវោ ន សិយា, តថា អសល្លីនាសម្មោសតាទយោ វីរិយាធិនន្តិ
អសល្លីនតាធិគ្គហណេនវេត្ថ បញ្ញាកិច្ចសិទ្ធិ គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។
ឈានការនាយំ វា សមាធិកិច្ចំ អធិកំ ឥន្ទ្រតព្ពន្តិ ទស្សេតុ
សមាធិបរិយោសានាវ ឈានស្ស បុព្វភាគប្បដិបទា កថិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អតីតភវេ ខន្ធា តប្បដិបទានិ នាមគោត្តានិ ច សព្ពំ បុព្ពេនិវាសំត្វេវ
គហិតន្តិ អាហា “កីវិទិតំ ករោតិ? បុព្ពេនិវាស”ន្តិ។ មោហោ បដិច្ចាទកដ្ឋេន
តមោវិយ តមោតិ អាហា “ស្សេវ មោហោ”តិ។ ឱភាសករណដ្ឋេនាតិ
កាតព្ពតោ ករណំ។ ឱភាសោវ ករណំ ឱភាសករណំ។ អត្តនោ បច្ចយេហិ
ឱភាសភាវេន និព្ពត្តេតព្ពដ្ឋេនាតិ អត្តោ។ សេសំ បសំសាវចនន្តិ
បដិបក្ខវិធមនបវត្តិវិសេសានំ ពោធនតោ វុត្តំ។ អវិជ្ជាវិហតាតិ ឯតេន
វិជាននដ្ឋេនវិជ្ជាតិ អយម្បិ អត្តោ ធិបិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ “កស្មា? យស្មាវិជ្ជា
ឧប្បន្នា”តិ ឯតេនវិជ្ជាបដិបក្ខា អវិជ្ជា។ បដិបក្ខតា ចស្ស បហាតព្ពភាវេន
វិជ្ជាយ ច បហាយកភាវេនាតិ ទស្សេតិ។ ឯស នយោ ឥតវស្មិម្បិ បទទ្ធយេតិ
ឥមិនា “តមោវិហតោវិនដ្ឋោ។ កស្មា? យស្មា អាហោកោ ឧប្បន្នា”តិ ឥមមត្តំ
អតិទិសតិ។ កិលេសានំ អាតាបនបរិតាបនដ្ឋេន វីរិយំ អាតាចោតិ អាហា

“វិរិយាតាបេន អាតាបិណោ”តិ, វិរិយវតោតិ អត្ថោ។ បេសិតត្ថស្សតិ
យថាធិប្បតត្ថសិទ្ធិ បតិ វិស្សជ្ជចិត្តស្ស។ យថា អប្បមត្ថស្ស អាតាបិណោ
បហិតត្ថស្ស វិហារតោតិ អញ្ញស្សបិ កស្សបិ មាទិសស្សតិ អធិប្បាយោ។
បធានានុយោគស្សតិ សម្មប្បធានមនុយុត្តស្ស។

បច្ចវេក្ខណញ្ញាណបរិក្កហិតន្តិន បឋមទុតិយញ្ញាណទូយាធិគមំវិយ
កេវលន្តិ អធិប្បាយោ។ ទស្សន្តោតិ និគមនវសេន ទស្សន្តោ។ សរូបតោ ហិ
បុព្វេ ទស្សិតមេវាតិ។

តិក្ខត្ថំ ជាតោតិ ឥមិនា បេន ឥទំ ទស្សតិ - “អហំ, ព្រាហ្មណ, បឋមវិជ្ជាយ
ជាតោយេវ បុរេជាតស្ស សហជាតស្ស វា អភាវតោ សព្វេសំ វុទ្ធា
មហាលូកោ, កិមង្គំ បេន តីហិវិជ្ជាហិ តិក្ខត្ថំ ជាតោ”តិ។ បុព្វេនិវាសញ្ញាណេន
អតីតំសញ្ញាណន្តិ អតីតារម្មណសភាគតាយ តញ្ញាវិការតោ ច
បុព្វេនិវាសញ្ញាណេន អតីតំសញ្ញាណំ បកាសេត្វាតិ យោជេតព្ពំ។ តត្ថ
អតីតំសញ្ញាណន្តិ អតីតក្ខន្ធាយ តនធាតុសម្ព័ន្ធព អតីតេ កោដ្ឋាសេ
អប្បដិហតញ្ញាណំ។ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណស្ស បច្ចុប្បន្នារម្មណត្ថា
យថាកម្មបកញ្ញាណស្ស អនាគតំសញ្ញាណស្ស ច ទិព្ពចក្ខុវសេនេវ
ឥជ្ឈនតោ ទិព្ពចក្ខុនោ បរិកណ្ណញ្ញាណត្ថា ទិព្ពចក្ខុម្ហិយេវ ច បិតស្ស
ចេតោបរិយញ្ញាណសិទ្ធិតោ វុត្ថំ “ទិព្ពចក្ខុនា បច្ចុប្បន្នានាគតំសញ្ញាណ”ន្តិ។
តត្ថ ទិព្ពចក្ខុនាតិ សបរិកណ្ណេន ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណេន។ បច្ចុប្បន្នសោ ច
អនាគតំសោ ច បច្ចុប្បន្នានាគតំសំ, តត្ថ ញ្ញាណំ បច្ចុប្បន្នានាគតំសញ្ញាណំ។
អាសវក្ខយញ្ញាណាធិគមេនេវ សព្វញ្ញតញ្ញាណស្ស វិយ
សេសាសាធារណេញ្ញាណទសពលញ្ញាណាអាវេណិកពុទ្ធជម្មាធិនម្បិ
អនញ្ញសាធារណានំ ពុទ្ធកុណានំ ឥជ្ឈនតោ វុត្ថំ “អាសវក្ខយេន

សកលលោកិយលោកុត្តរគុណ"ន្តិ។ តេជោហា "សព្វេបិ សព្វញ្ញគុណ
បកាសេត្វា"តិ។

បីតិវិជ្ជារបរិបុណ្ណាគត្តិចិត្តាតិ បីតិជរណោន បរិបុណ្ណាកាយចិត្តា។
អញ្ញាណន្តិ អញ្ញាណស្សាតិ អត្តោ។ ធិ-សទ្ធិយោគតោ ហិ សាមិអត្ថ ឯតំ
ឧបយោគវចនំ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញយ្យមេវ។

វេរញ្ញសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សីហសុត្តវណ្ណានា

១២. ទុតិយេ សន្តាគារំ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២២; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៤.២៤៣) នាម
ឯកា មហាសាលាវ។ ឧយ្យោគកាលាធិសុ ហិ រាជានោ តត្ថ ឋត្វា "ឯត្ថកា
បុរតោ គប្បន្ត, ឯត្ថកា បច្ឆា"តិអាទិនា តត្ថ និសីទិត្វា សន្តំ ករោន្តិ, មរិយាធំ
ពន្ធន្តិ, តស្មា តំ ហំនំ "សន្តាគារ"ន្តិ វុច្ចតិ។ ឧយ្យោគជ្ជានតោ ច អាគន្ធា យាវ
គេហោ គោមយបរិកណ្ណាធិវសេន បដិជគ្គនំ ករោន្តិ, តាវ ឯកំ ទ្វេ ទិវសេ តេ
រាជានោ តត្ថ សន្តម្ពន្តិតិបិ សន្តាគារំ។ តេសំ រាជ្ជនំ សហា អត្តានុសាសនំ
អគារន្តិបិ សន្តាគារំ។ គណារាជានោ ហិ តេ, តស្មា ឧប្បន្នំ កិច្ចំ ឯកស្ស វសេន
ន សិជ្ឈតិ, សព្វេសំ ធនោ លទ្ធា វុច្ចតិ, តស្មា សព្វេ តត្ថ សន្តិបតិទ្វា អនុសាសន្តិ។
តេន វុត្តំ "សហ អត្តានុសាសនំ អគារ"ន្តិ។ យស្មា វា តត្ថ សន្តិបតិទ្វា "ឥមស្មី
កាលេ កសិគុំ វុច្ចតិ, ឥមស្មី កាលេ វបិតុ"ន្តិអាទិនា នយេន យរាវាសកិច្ចានិ
សម្ពន្ធយន្តិ, តស្មា ធិទ្ធាវធិទ្ធា យរាវាសំ សន្តវន្តិតិបិ សន្តាគារំ។

បុត្តទារធនាធិឧបករណបរិច្ឆាគោ ចារមិយោ។ អត្តនោ អង្គបរិច្ឆាគោ
ឧបចារមិយោ។ អត្តនោវ ជីវិតបរិច្ឆាគោ បរមត្ថចារមិយោ។ ញាតិនំ
អត្តចរិយា ញាតត្ថចរិយា។ លោកស្ស អត្តចរិយា លោកត្ថចរិយា។

កម្មស្សកតញ្ញាណវសេន
អនវដ្ឋកម្មាយតនសិប្បាយតនវិជ្ជាដ្ឋានបរិចយវសេន
ខន្ធយតនាទិបរិចយវសេនលក្ខណត្ថយតីរណវសេន ច ញ្ញាណាចារោ
ពុទ្ធចរិយា។ អង្គនយនធនវដ្ឋបុត្តនាបរិជ្ជាគវសេន បញ្ច មហាបរិច្ឆាគ
បរិច្ឆជន្តន។ សតិបិ មហាបរិច្ឆាគានំ ធានាមិការេ
បរិច្ឆាគវិសេសសភាវទស្សនត្ថញ្ញេវ សុទុក្ខភាវទស្សនត្ថញ្ញ
បញ្ចមហាបរិច្ឆាគានំវិសុំ គហាលំ, តតោយេវ ច អង្គបរិច្ឆាគតោវិសុំ
នយនបរិច្ឆាគគ្គហាលំ។ បរិច្ឆាគភាវសាមញ្ញេបិ ធនវដ្ឋបរិច្ឆាគតោ
បុត្តនាបរិច្ឆាគគ្គហាលាញ្ញវិសុំ កតំ។ បព្ពដ្ឋាវ សន្និទោ។

សត្តសុ អនុបស្សនាសូតិ អនិច្ចានុបស្សនា, ទុក្ខានុបស្សនា,
អនត្តានុបស្សនា, និព្វិនានុបស្សនា, វិរាគានុបស្សនា, និរោធានុបស្សនា,
បដិជិស្សន្តានុបស្សនាតិ ឥមាសុ សត្តសុ អនុបស្សនាសុ។

អនុវិច្ឆការន្តិ អវេច្ឆករណំ។ ធូហិ ការណេហិ អនិយ្យានិកសាសនេ បីតា
អត្តនោ សាវកត្ថំ ឧបគតេ បគ្គណ្ឌន្តិ, តានិ ទស្សេតុំ “កស្មា”តិអាទិ វុត្ថំ។

អនុបុព្វំ កថន្តិ (ជី. និ. ដី. ២.៧៥-៧៦) អនុបុព្វំ កថេតព្ពកថំ។ កា បន សាតិ?
ធានាទិកថា។ តត្ថ ធានកថា តាវ បច្ឆរជនេសុបិ បវត្តិយា
សព្វសត្តសាធារណត្តា សុករត្តា សីលេ បតិជ្ជានស្ស ឧបាយភាវតោ ច
អាទិតោ កថិតា។ បរិច្ឆាគសីលោ ហិ បុគ្គលោ បរិគ្គហវត្ថុសុ និស្សន្តភាវតោ
សុខេនេវ សីលានិ សមាទិយតិ, តត្ថ ច សុប្បតិដ្ឋិតោ ហោតិ។ សីលេន
ធាយកប្បដិគ្គាហកវិសុទ្ធិតោ បរាទុគ្គហំ វត្វា បរបិណ្ឌិនវត្តិវចនតោ
កិរិយាធម្មំ វត្វា អកិរិយាធម្មវចនតោ, ភោគសម្បត្តិហេតុំ វត្វា
ភវសម្បត្តិហេតុវចនតោ ច ធានកថានន្តំ សីលកថា កថិតា។ “តញ្ច សីលំ

វដ្តនិស្សិត, អយំ ភវសម្បត្តិ តស្ស ជល"ន្តិ ទស្សនត្ថំ។ "ឥមេហិ ច
ធានសីលមយេហិ បណីតបណីតតរាទិភេទភិទ្ទេហិ បុញ្ញកិរិយវត្ថុហិ ឯតា
ចាតុមហារាជិកាធិសុ បណីតបណីតតរាទិភេទភិទ្ទេ អបរិមេយ្យា
ទិព្ពភោគសម្បត្តិយោ លទ្ធព្ពា"តិ ទស្សនត្ថំ តទនន្តំ សគ្គកថា។ "ស្វាយំ សគ្គោ
រាគាធិហិ ឧបក្កិលិដ្ឋោ, សព្ពដានុបក្កិលិដ្ឋោ អរិយមគ្គោ"តិ ទស្សនត្ថំ
សគ្គានន្តំ មគ្គោ, មគ្គញ្ច កថេន្តេន តទទិកម្មចាយសន្តស្សនត្ថំ
សគ្គបរិយាបន្នាបិ បគេវ ឥតេវ សព្ពេបិ កាមា នាម ពហ្វាធិនវា អនិច្ចា អនុវា
វិបរិណាមធម្មាតិ កាមាណំ អាធិនវោ។ "ហីនា គម្មា ចោដុន្តិកា អនិរិយា
អនត្ថសំហិតា"តិ តេសំ ឱកាវេ លាមកកាវោ។ សព្ពេបិ ភវា កិលេសានំ
វត្ថុភូតាតិ តត្ថ សំកិលេសោ។ សព្ពសោ សំកិលេសវិប្បមុត្តំ និព្វានន្តិ នេត្តម្ម
អាធិសំសោ ច កថេតព្ពោតិ អយមគ្គោ មគ្គន្តិ ឯតុ ឥតិ-សន្តេន អាទិ-អត្តេន
ធិបិតោតិ វេទិតព្ពំ។

សុខានំ និទានន្តិ ទិដ្ឋធម្មិកានំ សម្បរាយិកានំ និព្វានុបសំហិតានព្ពោតិ
សព្ពេសម្បិ សុខានំ ការណំ។ យញ្ចិ កិញ្ចិ លោកេ ភោគសុខំ នាម, តំ សព្ពំ
ធានាធិនន្តិ ចាកដោយមគ្គោ។ យំ បន
ឈានវិបស្សនាមគ្គជលនិព្វានប្បដិសំយុត្តំ សុខំ, តស្សបិ ធានំ
ឧបនិស្សយបច្ឆយោ ហោតិយេវ។ សម្បត្តិនំ មូលន្តិ យា ឥមា លោកេ
បទេសវដ្តសិរិស្សរិយសត្តរតនសមុជ្ឈលចក្កវត្តិសម្បទាតិ ឯវំបកេនា
មាណសិកា សម្បត្តិយោ, យា ច ចាតុមហារាជិកាធិគតា ទិព្ពសម្បត្តិយោ, យា
វា បនព្យាបិ សម្បត្តិយោ, តាសំ សព្ពាសំ ឥទំ មូលការណំ។ ភោគានន្តិ
ភុញ្ញតព្ពជ្ជន "ភោគោ"តិ លទ្ធនាមាណំ បិយមនាបិយរូចាធិនំ តន្តិស្សយានំ វា
ឧបភោគសុខានំ បតិដ្ឋា និច្ចលាធិដ្ឋានតាយ។ វិសមគតស្សាតិ
ព្យសនប្បត្តស្ស។ តាណាន្តិ រក្ខា, តតោ បរិចាលនតោ។ លេណាន្តិ ព្យសនេហិ

បរិចារិយមានស្ប ឡើយនប្បនេសោ។ គតិភិ គន្តព្ពដ្ឋានំ។ បរាយណាន្តិ
បដិសរណំ។ អវស្សយោតិ វិនិបតិតុំ អនេន្តោ និស្សយោ។ អារម្មណាន្តិ
ឡិលុញ្ញារម្មណំ។

រតនមយសីហាសនសទិសន្តិ

សត្តរតនមយសត្តដ្ឋមហាសីហាសនសទិសំ។ ឯវំ ហិស្ស មហាឡំ ហុត្វា
សត្តសោ វិនិបតិតុំ អប្បធានដ្ឋោ ធិបិតោ ហោតិ។ មហាបជីវីសទិសំ
គតគតដ្ឋានេ បតិដ្ឋានស្ស លភាបនតោ។ យថា ទុព្ពលស្ស បុរិសស្ស
អាលម្ពនវដ្ឋ ឧត្តិដ្ឋតោ តិដ្ឋតោ ច ឧបត្ថម្ភោ, ឯវំ ធានំ សត្តានំ សម្មត្តិកវេ
ឧបបត្តិយា បិតិយា ច បច្ឆយោតិ អាហា “អាលម្ពនដ្ឋេន អាលម្ពនវដ្ឋសទិស”ន្តិ។
ទុក្ខនិត្តរណដ្ឋេនាតិ ទុក្ខតិទុក្ខដ្ឋាននិត្តរណដ្ឋេន។ សមស្សាសនដ្ឋេនាតិ
លោកមច្ឆរិយាធិបទិសត្ថបទ្ធករោ សមស្សាសនដ្ឋេន។ ភយបរិត្តាណដ្ឋេនាតិ
ទាលិទ្ធិយភយតោ បរិចាលនដ្ឋេន។ មច្ឆេរមលាធិហិតិ
មច្ឆេរលោកនោសមទស្សមិច្ឆាធិជ្ជិវិចិត្តិចិត្តមលេហិ។
អនុបលិត្តដ្ឋេនាតិ អនុបក្កិលិដ្ឋតាយ។ តេសន្តិ មច្ឆេរមលាធិនំ។ តេសំ ឯវំ
ទុរាសនដ្ឋេន។ អសន្តាសនដ្ឋេនាតិ សន្តាសហេតុអភារេន។ យោ ហិ ធាយកោ
ធានបតិ, សោ សម្មតិបិ ន កុតោចិ សន្តសតិ, បកេវ អាយតី។ ពលវន្តដ្ឋេនាតិ
មហាពលវតាយ។ ធាយកោ ហិ ធានបតិ សម្មតិ បក្ខពលេន ពលវា ហោតិ,
អាយតី បន កាយពលាធិហិបិ។ អភិមង្គលសម្មតដ្ឋេនាតិ “វឡិការណ”ន្តិ
អភិសម្មតភារេន។ វិបត្តិករោ សម្មត្តិកវ្របនយនំ ខេមន្តភូមិសម្មាបនំ។

ឥធានិ មហាពោធិចរិយភារេនបិ ធានគុណំ ធស្សេតុ “ធានំ នាមេត”ន្តិអាធិ
វុត្តំ។ តត្ថ អត្តានំ និយ្យតេន្តេនាតិ ឯតេន “ធានជលំ សម្មនេវ បស្សន្តា
មហាបុរិសា អត្តនោ ជីវិតម្យិ បរិច្ឆជន្តិ, តស្មា កោ នាម វិញ្ញាជាតិកោ ពាហិវេ

វត្តស្នំ បកេវ សង្កំ ករេយ្យា” តិ ឡើងទំ ទេតិ។ ឥនាទិ យា លោកិយា លោកុត្តរា ច
ឧក្កសគតា សម្មត្តិយោ, តា សញ្ញា ធានតោយេវ បវត្តន្តិ ទស្សន្តោ
“ធានញ្ចី” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ សក្កមាវ ព្រហ្មសម្មត្តិយោ អត្តហិតាយ ឯវ,
ចក្កវត្តិសម្មត្តិ បន អត្តហិតាយ បរហិតាយ ចាតិ ទស្សតុំ សា តាសំ បរតោ
ចក្កវត្តិសម្មត្តិ វុត្តា។ ឯតា លោកិយា, ឥមា បន លោកុត្តរា តិ ទស្សតុំ
“សាវកចារមិញ្ញាណ” តិ អាទិ វុត្តំ។ តាសុបិ ឧក្កដ្ឋក្កដ្ឋតវុត្តដ្ឋតមតំ ទស្សតុំ
កមេន ញ្ញាណត្ថយំ វុត្តំ។ តេសំ បន ធានស្ស បច្ចយភារោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។
ឯតេនេវ តស្ស ព្រហ្មសម្មត្តិយាបិ បច្ចយភារោ ធិបិតោតិ វេទិតញ្ញោ។

ធានញ្ចា នាម ទក្ខិណោយ្យេសុ ហិតជ្ឈាសយេន បូជនជ្ឈាសយេន វា
អត្តនោ សន្តកស្ស បរេសំ បរិច្ឆជនំ, តស្មា ឆាយកោ បុរិសបុគ្គលោ បរេ ហន្តិ,
បរេសំ វា សន្តកំ ហរតីតិ អដ្ឋានមេតន្តិ អាហា “ធានំ ទេន្តោ សីលំ សមាធាតុំ
សក្កោតី” តិ។ សីលាលង្ការសទិសោ អលង្ការោ នត្តិ សោភារិសេសាវហត្ថា
សីលស្ស។ សីលបុប្ផសទិសំ បុប្ផំ នត្តិ តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
សីលគន្ធសទិសោ គន្ធន្ត តិ ឯត្ថ “ចន្ទនំ តគរំ វាបី” តិ អាទិកា (ធម. ប. ៥៥)
តាថា - “គន្ធនោ ឥសីនំ ចិរទិក្ខិតានំ, កាយា ចុតោ គច្ឆតិ មាលុតេនា” តិ អាទិកា
(ជា. ២. ១៧. ៥៥) ជាតកតាថាយោ ច អាហារិទ្ធា វត្តញ្ញា។ សីលញ្ញា សត្តានំ
អាភរណាញោវ អលង្ការោ ច គន្ធវិលេបនញ្ច បរស្ស ទស្សនីយភារាវហញ្ញា។
តេនាហា “សីលាលង្ការេន ហី” តិ អាទិ។

អយំ សក្កោលព្ពតីតិ ឥទំ មជ្ឈិមេហិ អារទ្ធី សីលំ សន្ធាយាហា។ តេនេវាហា
សក្កោ ទេវរាជា -

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ជតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតី” តិ។ (ជា. ១. ៨. ៧៥);

ឥស្សារតិ សុខោ។ កន្តោតិ កមនីយោ។ មនាហោតិ មនវឿនកោ។ តំ បន
តស្ស ឥស្សារិការំ ទស្សេតុំ “និច្ចមេត្ត កីឡា” តិអាទិ វុត្ថំ។

នោសោតិ អនិច្ចតាទិនា អប្បស្សនាទិនា ច ទូសិតភារោ, យតោ តេ វិញ្ញំ
ចិត្តំ នារាជេន្ទ្រំ។ អថ វា អាទិនំ វាតិ បវត្តតីតិ អាទិនោ, បរមកបណាតា។ តថា
ច កាមា យថាតថំ បច្ចវេក្ខន្តានំ បច្ចបតិជ្ឈន្តិ។ លាមកភារោតិ អសេដ្ឋេហិ
សេវិតត្តោ, សេដ្ឋេហិ ន សេវិតត្តោ និហិនភារោ។ សំកិលីស្សនន្តិ វិពាធកតា
ឧបតាបកតា ច។

នេក្ខម្មេ អាទិសំសន្តិ ឯត្ថ “យត្ថកា កាមេសុ អាទិនោ, តប្បដិបក្ខតោ
តត្ថកា នេក្ខម្មេ អាទិសំសា។ អបិច នេក្ខម្មំ នាមេតំ អសម្ពាធំ អសំកិលីដ្ឋំ,
និក្ខន្តំ កាមេហិ, និក្ខន្តំ កាមសញ្ញាយ, និក្ខន្តំ កាមវិតក្កេហិ, និក្ខន្តំ
កាមបរិឡាហេហិ, និក្ខន្តំ ព្យាទាទសញ្ញាយា” តិអាទិនា នយេន នេក្ខម្មេ
អាទិសំសេ បកាសេសិ។ បព្ពដ្ឋាយំ ឈានាទិសុ ច គុណាវិការេសិ វណ្ណេសិ។
កល្លចិត្តន្តិ កម្មនិយចិត្តំ ហេដ្ឋា បវត្តិតទេសនាយ អស្សទិយាទិនំ
ចិត្តនោសានំ វិគតត្តា ឧបរិ ទេសនាយ ភាជនការ្យបគមេន កម្មក្ខមចិត្តំ។
អដ្ឋកថាយំ បន យស្មា អស្សទិយាទយោ ចិត្តស្ស រោគក្ខតា, តទា តេ វិគតា,
តស្មា អាហា “អរោគចិត្ត” ន្តិ។ ទិដ្ឋិមាណាទិកិលេសវិគមេន មុទុចិត្តំ។
កាមច្ចន្ទាទិវិគមេន វិជីវណចិត្តំ។ សម្មាបដិបត្តិយំ
ឧឡារបីតិចាមោជ្ឈយោគេន ឧទគ្គចិត្តំ។ តត្ថ សទ្ធាសម្បត្តិយា បសន្ទចិត្តំ។
យទា ភគវា អញ្ញាសីតិ សម្ពន្ធា។ អថ វា កល្លចិត្តន្តិ កាមច្ចន្ទាវិគមេន
អរោគចិត្តំ។ មុទុចិត្តន្តិ ព្យាទាទិវិគមេន មេត្តាវសេន អកបិនចិត្តំ។
វិជីវណចិត្តន្តិ ឧទ្ធចកុក្កច្ឆវិគមេន អវិក្ខេបតោ តេន អបិហិតចិត្តំ។
ឧទគ្គចិត្តន្តិ ជិនមិទ្ធិវិគមេន សម្បត្តិហិតវសេន អលីនចិត្តំ។ បសន្ទចិត្តន្តិ

វិចិត្រាវិគមេន សម្មាបដិបត្តិយំ អធិបុត្តចិត្តន្តិ ឯវមេត្ត សេសបទានំ អត្តោ
វេទិតញោ។

សេយ្យថាបីតិអាទិនា ឧបមាវសេន សីហស្ស កិលេសប្បហានំ
អរិយមគ្គប្បាទនញោ ទស្សេតិ។ អបគតកាឡកន្តិវិគតកាឡកំ។ សម្មទេវាតិ
សុដ្ឋនេវ។ រជនន្តិ នីលបីតលោហិតាទិវង្គជាតំ។ បដិគ្គណ្ហោយ្យាតិ គណ្ហោយ្យ,
បកស្សរំ កវេយ្យ។ តស្មីយេវ អាសនេតិ តស្សំយេវ និសង្ខាយំ។ ឯតេនស្ស
លហុវិបស្សកតា តិក្ខបញ្ញតា សុខប្បដិបទទិប្បាភិញ្ញតា ច ទស្សតា ហោតិ។
វិរជន្តិ អចាយគមនីយរាគរជាទីនំវិគមេនវិរជំ។

អនវសេសទិដ្ឋិវិចិត្រាមលាបគមេនវីតមលំ។

បឋមមគ្គវដ្ឋកិលេសរជាភាវេន វាវិរជំ។ បញ្ចវិធសុស្សិល្យមលវិគមេន
វីតមលំ។ តស្ស ឧប្បត្តិអាការទស្សនត្ថន្តិ កស្មា វុត្តំ? ននុ មគ្គញាណំ
អសម្ពុតធម្មាម្ពណាន្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “តញ្ជី”តិអាទិ។ តត្ថ បដិវដ្ឋន្តន្តិ
អសម្ពោហប្បដិវេជវសេន បដិវដ្ឋន្តំ។ តេនាហ “កិច្ចវសេនា”តិ។ តត្រិទំ
ឧបមាសំសន្តំ - វត្ថុវិយ ចិត្តំ, វត្ថុស្ស អាគន្ធកមលេហិ កិលិដ្ឋភារោវិយ
ចិត្តស្ស រាគាទិមលេហិ សំកិលិដ្ឋភារោ, ដោវនសិលាតលំវិយ អនុបុត្តិកថា,
ឧទកំវិយ សទ្ធា, ឧទកេន តេមេត្វា ឧសគោមយធាវិកខារេហិ កាឡកេ
សម្មទ្ធិត្វា វត្ថុស្ស ដោវនប្បយោគោវិយ សទ្ធាសិនេហោន តេមេត្វា តេមេត្វា
សតិសមាធិបញ្ញាហិ ទោសេ សិចិលេ កត្វា សុតាទិវិធិនា ចិត្តស្ស សោធនេ
វីរិយារម្មោ។ តេន បយោគេន វត្ថុ កាឡកាបគមោវិយ វីរិយារម្មេន
កិលេសវិក្ខម្ពនំ, វង្គជាតំវិយ អរិយមគ្គោ, តេន សុទ្ធវត្ថស្ស បកស្សរភារោ
វិយ វិក្ខម្ពិតកិលេសស្ស ចិត្តស្ស មគ្គេន បរិយោទបនន្តិ។

“ទិដ្ឋធម្មោ”តិ វត្ថុ ទស្សនំ នាម ព្រាណទស្សនតោ អញ្ញាម្បិ អត្ថិតិ
តន្ត្រីវត្ថុនតំ “បត្តធម្មោ”តិ វុត្ថំ។ បត្តិ នាម ព្រាណសម្បត្តិតោ អញ្ញាបិ វិជ្ជតិ តិ
តតោ វិសេសនតំ “វិទិតធម្មោ”តិ វុត្ថំ។ សា បនេសា វិទិតធម្មតា ធម្មេសុ
ឯកទេសេនបិ ហោតិ តិ និប្បទេសតោ វិទិតការំ ទស្សេតុ។
“បរិយោគាឡធម្មោ”តិ វុត្ថំ។ តេនស្ស សទ្ធាភិសម្ពោធិយេវ ទីបេតិ។
មគ្គព្រាណញ្ញំ ឯកភិសមយវសេន បរិញ្ញាទិកិច្ចំ សាធន្តំ និប្បទេសេន
ចតុសច្ចធម្មំ សមន្តតោ ឌីតាឡំ នាម ហោតិ។ តេនាហ “ទិដ្ឋា អរិយសច្ចធម្មោ
ឯតេនាតិ ទិដ្ឋធម្មោ”តិ។ តិណ្ណា វិចិកិច្ឆាតិ សប្បជិកយ កត្តារសទិសា
សោឡសវត្ថុកា អដ្ឋវត្ថុកា ច តិណ្ណា និត្តិណ្ណា វិចិកិច្ឆា វិគតា កថំកថាតិ
បវត្តិអាទីសុ “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ”តិ ឯវំ បវត្តិកា វិគតា សមុច្ឆិន្ទា កថំកថា។
សារជ្ជករាទំ ចាបធម្មាទំ បហីនត្តា តប្បជិបក្ខេសុ សីលាទិគុណេសុ
បតិដ្ឋិតត្តា វេសារជ្ជំ វិសារទការំ វេយ្យត្តិយំ បត្តោ។ អត្តនា ឯវំ បច្ចក្ខតោ
ទិដ្ឋត្តា ន បរំ បច្ចេតិ, ន ចស្ស បរោ បច្ចេតញ្ចោ អត្ថិតិ អបរាប្បច្ចយោ។

ឧទ្ទិសិត្វា កតន្តិ អត្តានំ ឧទ្ទិសិត្វា មារណាវសេន កតំ និព្វត្តិតំ មំសំ។
បដិច្ចកម្មន្តិ ឯត្ថ កម្ម-សន្នោ កម្មសាធនោ អតីតកាលិកោ ចាតិ អាហ
“អត្តានំ បដិច្ចកត”ន្តិ។ និមិត្តកម្មស្សេតំ អធិវចនំ “បដិច្ច កម្មំ
ដុសតី”តិអាទីសុ (ជា. ១.៤.៧៥) វិយ។ និមិត្តកម្មស្សាតិ និមិត្តការេន
លទ្ធព្វកម្មស្ស។ ករណាវសេន បដិច្ចកម្មំ ឯត្ថ អត្ថិតិ មំសំ បដិច្ចកម្មំ យថា ពុទ្ធិ
ពុទ្ធិ។ តំ ឯតស្ស អត្ថិតិ ពុទ្ធា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

សីហសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣-៤. អស្សរាជានិយសុត្តាទិវណ្ណានា

១៣-១៤. តតិយេ សាវេយ្យានីតិ សវត្តានិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។
 តានិ បទស្ស សាវេយ្យានីតិ កាយចិត្តុកតាបដិបក្ខត្ថតា
 លោកសហគតចិត្តប្បាទស្ស បវត្តិអាការវិសេសា។ តត្ថ យស្ស កិស្មិញ្ចិទេវ
 ហ្នានេ ហ្នាតុកាមស្ស សតោ យំ ហ្នំ មនុស្សានំ សប្បជីកយំ, បុរតោ គន្ធា តថេវ
 សប្បជីកយជ្ជានេវ វស្សមីតិ ន ហោតិ, វញ្ញនាធិប្បាយភាវតោ
 ហ្នាតុកាមជ្ជានេយេវ និខាតត្ថម្ការិយ ចត្តារោ ចាទេ និច្ចាលេត្វា តិដ្ឋតិ, អយំ
 សហ្នា នាម, ឥមស្ស សាវេយ្យស្ស ចាកដករណំ។ តថា យស្ស កិស្មិញ្ចិទេវ
 ហ្នានេ និវត្តិត្វា ខន្ធគតំ ចាតតុកាមស្ស សតោ យំ ហ្នំ មនុស្សានំ
 សប្បជីកយំ, បុរតោ គន្ធា តថេវ ចាតស្សមីតិ ន ហោតិ,
 ចាតតុកាមជ្ជានេយេវ និវត្តិត្វា ចាតតិ, អយំ ក្ខេដា នាម។ យស្ស កាលេន
 វាមតោ, កាលេន ទក្ខិណតោ, កាលេន ឧដុមគ្គនេវ ច គន្ធកាមស្ស សតោ
 យំ ហ្នំ មនុស្សានំ សប្បជីកយំ, បុរតោ គន្ធា តថេវ ឯវំ ករិស្សមីតិ ន ហោតិ,
 យទិច្ឆកំ គន្ធកាមជ្ជានេយេវ កាលេន វាមតោ, កាលេន ទក្ខិណតោ,
 កាលេន ឧដុមគ្គំ គច្ឆតិ, តថា លេណ្ឌំ វា បស្សវំ វាវិស្សន្នេតុកាមស្ស ឥទំ ហ្នំ
 សុសម្មជ្ជំ អាកិណ្ណាមនុស្សំ រមណីយំ។ ឥមស្មី ហ្នានេ ឯវុបំ កាតុំ ន យុត្តំ, បុរតោ
 គន្ធា បទិច្ឆន្នជ្ជានេ ករិស្សមីតិ ន ហោតិ, តត្ថេវ ករោតិ, អយំ ជិម្ព្ពា នាម។
 យស្ស បទ កិស្មិញ្ចិ ហ្នានេ មគ្គា ឧក្កម្ម និវត្តិត្វា បដិមគ្គំ អារោហិតុកាមស្ស
 សតោ យំ ហ្នំ មនុស្សានំ សប្បជីកយំ, បុរតោ គន្ធា តត្ថេវ ឯវំ ករិស្សមីតិ ន
 ហោតិ, បដិមគ្គំ អារោហិតុកាមជ្ជានេយេវ មគ្គា ឧក្កម្ម និវត្តិត្វា បដិមគ្គំ
 អារោហិតិ, អយំ វង្កោ នាម។ ឥតិ ឥមំ ចតុត្ថិធម្មិ កិរិយំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “យានិ
 ខោ បទស្ស តានិ សាវេយ្យានិ...បេ... អារិកត្តា ហោតិ”តិ។ ចតុត្ថេ នត្តិ វុត្តព្វំ។

អស្សាជានីយសុត្តានិវត្តានា និដ្ឋិតា។

៥-៨. មលសុត្តាទិវង្គតា

១៥-១៨. បញ្ចមេ (ធម្ម. ប. អដ្ឋ. ២.២៤១) យា កាចិ បរិយត្តិ វា សិប្បំ វា យស្មា
អសដ្ឋាយន្តស្ស អនុយុញ្ញន្តស្ស វិនស្សតិ, និរន្តរំ វា ន ឧបជ្ជាតិ, តស្មា
“អសដ្ឋាយមលា មន្តា”តិ វុត្តំ។ យស្មា បន យរាវាសំ វសន្តស្ស ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ
ជិណ្ហប្បដិសន្ធវណាទីនិ អករោន្តស្ស យរំ នាម វិនស្សតិ, តស្មា “អនុដ្ឋានមលា
យរា”តិ វុត្តំ។ យស្មា គិហិស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា កោសជ្ឈវសេន សរីរប្បជគ្គនំ វា
បរិក្ខារប្បជគ្គនំ វា អករោន្តស្ស កាយោ ទុព្ពល្លោកា ហោតិ, តស្មា “មលំ
វង្គាស្ស កោសជ្ឈ”តិ វុត្តំ។ យស្មា បន កាលោ វក្ខន្តស្ស បមាទវសេន
និទ្ទាយន្តស្ស វា កើឡន្តស្ស វា តា កាលោ អតិវុត្តបក្ខន្ធនាទីហិ វា
វាឡមិគចោរាទិឧបទ្ធកេន វា បរេសំ សាលិក្ខត្តាទីនិ ឌីតវិទ្យា ខាទនវសេន វា
វិនាសមាបន្នន្តិ, សយម្បិ ធន្នំ វា បរិភាសំ វា ចាបុណាតិ, បព្ពជិតំ វា បន
ធម្មារាទីនិ អវក្ខន្តំ បមាទវសេន កិលេសា ឌីតវិទ្យា សាសនា ចាវេន្តិ, តស្មា
“បមាទោ វក្ខតោ មល”តិ វុត្តំ។ សោ ហិស្ស វិនាសាវហោន មលដ្ឋានិយត្តា
មលំ។

ទុច្ឆរិតន្តិ អតិចារោ។ អតិចារិនិព្វិ ឥត្ថី សាមិកោបិ គេហា នីហារតិ,
មាតាបិតុនំ សន្តិកំ គតម្បិ “តុំ កុលស្ស អដ្ឋារក្ខតា, អក្ខិហិបិ ន ទដ្ឋញ្ញា”តិ តំ
មាតាបិតរោបិ នីហារន្តិ, សា អនាថា វិចារន្តិ មហាទុក្ខំ ចាបុណាតិ។ តេនស្ស
ទុច្ឆរិតំ “មល”តិ វុត្តំ។ ទទតោតិ ទាយកស្ស។ យស្ស ហិ ខេត្តកសនកាលេ
“ឥមស្មី ខេត្ត សម្បន្នេ សលាកកត្តាទីនិ ទស្សមី”តិ ចិន្តេត្វាបិ និប្បន្នេ សស្សេ
មន្រ្តេ ឧប្បន្និទ្ធា ចាគចិត្តំ និវារេតិ, សោ មន្រ្តេវសេន ចាគចិត្តេ អរិរុហន្តេ
មនុស្សសម្បត្តិ, ទិព្វសម្បត្តិ, ទិព្វានសម្បត្តិតិ តិស្សោ សម្បត្តិយោ ន លភតិ។
តេន វុត្តំ “មន្រ្តេ ទទតោ មល”តិ វុត្តំ។ អញ្ញោសុបិ វេរុបេសុ វសេវ នយោ។ ចាបកា

ធម្មាតិ អកុសលា ធម្មា។ តេ បន ឥធលោកេ បរលោកេ ច មលមេវ។ តតោតិ
ហេដ្ឋា វុត្តមលតោ។ មលតវន្តិ អតិរេកមលំ។ ធម្មាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

មលសុត្តានិវុល្លាណ និដ្ឋិតា។

៩. បហារាទសុត្តវុល្លាណ

១៩. នវមេ (ឧទា. អដ្ឋ. ៤៥; សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣៨៤) អសុរាតិ ទេវាវិយ
ន សុរន្តិន កើឡន្តិន នវិរោចន្តិតិ អសុរា។ សុរាធាម ទេវា, តេសំ បដិបក្ខាតិ វា
អសុរា, វេបចិត្តិបហារាទាយោ។ តេសំ ភវនំ សិនេរុស្ស ហេដ្ឋាភាគេ។ តេ តត្ថ
បរិសន្តានិកូមន្តា សិនេរុចារទេ មណ្ឌាចាធិនិ និម្មិនត្វា កើឡន្តា អភិរមន្តិ។ សា
តត្ថ តេសំ អភិរតិ។ ឥមេ គុណោ ធិស្វាតិ អាហា “យេ ធិស្វា ធិស្វា អសុរា
មហាសមុទ្ធិ អភិរមន្តិ”តិ។

យស្មា លោកិយា ជម្ពុធិចោ, ហិមវា តត្ថ បតិដ្ឋិតសមុទ្ធិធម្មាបព្ពតា
តប្បភវា នធិយោតិ ឯតេសុ យំ យំ ន មនុស្សគោចរំ, តត្ថ សយំ សម្មាសម្ពុទ្ធ
អញ្ញេបិ សម្មោហយន្តិ, តស្មា តត្ថ សម្មោហវិធមនត្ថំ “អយំ តាវ
ជម្ពុធិចោ”តិអាទិ អារទ្ធានំ។ ធនសសហស្សយោជនបរិមាណោ អាយាមតោ
វិត្តារតោ ចាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហា “តត្ថា”តិអាទិ។ ឧទកេន អដ្ឋោត្តដោ
តទុបកោតិសត្តានំ បុញ្ញក្ខយេន។ សុន្ទរទស្សនំ កូជន្តិ សុទស្សនកូដំ, យំ
លោកេ “ហេមកូដ”ន្តិវុច្ឆតិ។ មូលគន្លោ កាលានុសារិយាទិ។ សារគន្លោ
ចន្ទនាទិ។ ដេត្តគន្លោ សលលាទិ។ តចគន្លោ លវង្គាទិ។ បបដិកាគន្លោ
កបិត្តាទិ។ រសគន្លោ សន្តលសាទិ។ បត្តគន្លោ តមាលហិរវេរាទិ។ បុប្ផគន្លោ
នាគកុសុមាទិ។ ជលគន្លោ ជាតិជលាទិ។ គន្ធាគន្លោ សព្ពេសំ គន្ធានំ គន្លោ។

“សព្វានិ បុគ្គលតោ បញ្ញាស យោជនានិ, អាយាមតោ បន ឧព្ពេជតោវិយ
ទ្ធិយោជនសតានេវ” តិ វទន្តិ។

មនោហរសិលាភលានីតិ រតនមយត្តា មនុញ្ញសោចានសិលាភលានិ។
សុបដិយត្តានីតិ តទុបភោគិសត្តានំ សាធារណកម្មនាវ សុដ្ឋ បដិយត្តានិ
សុសណ្ឌិតានិ ហោត្តិ។ មច្ឆកច្ឆចាទីនិ ឧទកំ មលំ ករោត្តិ, តទការតោ
ផលិកសទិសនិម្មលោទកានិ។ តិវិយតោ ជ័យំ ឧគ្គតកូជន្តិ “តិវន្ទានបព្ពត” ន្តិ
អាហា។ បុរិមានិ នាមកោត្តានីតិ វត្ថុ នទី និទ្ទកាតិអាទិកំ កោត្តំ, គង្គា
យមុនាតិអាទិកំ នាមំ។

សវមាណតិ សន្តមាណ។ បូរត្តន្តិ បុណ្ណភារោ។ មសារគលំ “ចិត្តផលិក” ន្តិបិ
វទន្តិ។ មហតំ ភូតានន្តិ មហាញ្ចានំ សត្តានំ។ តិមី តិមិផ្កលា តិមិតិមិផ្កលាតិ
តិស្សោ មច្ឆជាតិយោ។ តិមី គិលនសមត្តា តិមិផ្កលា។ តិមិញ្ច តិមិផ្កលញ្ច
គិលនសមត្តា តិមិតិមិផ្កលាតិ វទន្តិ។

មម សាវកាតិ សោតាបន្នាទិកេ អរិយបុគ្គលេ សន្ទាយ វទតិ។ ន
សំវសតីតិ ឧចោសថកម្មាទិវសេន សំវាសំ ន ករោតិ។ ឧត្តិបតីតិ អបនេតិ។
វិមុត្តិរសោតិ កិលេសេហិ វិមុច្ចនរសោ។ សព្វា ហិ សាសនសម្បត្តិ យាវនេវ
អនុចាទាយ អាសវេហិ ចិត្តស្ស វិមុត្តិអត្តា។

រតនានីតិ រតិជននដ្ឋេន រតនានិ។ សតិបដ្ឋានាទយោ ហិ ភារិយមាណ
បុព្វភាគេបិ អនប្បកំ បីតិចាមោជ្ឈំ និព្ពេត្តន្តិ, បគេវ អបរភាគេ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“យតោ យតោ សម្មសតិ, ឧន្ទានំ ឧទយព្ពយំ;
លភតី បីតិចាមោជ្ឈំ, អមតំ តំ វិជានត” ន្តិ។ (ធម. ប. ៣៧៤) -

លោកិយរតននិព្ពត្តំ បន បីតិចារមោដ្ឋំ ន តស្ស កលភាគម្បិ អគ្បតិ។ អបិច -

“ចិត្តិកតំ មហាគ្យញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនន្តិ បវុច្ឆតិ”។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ. អដ្ឋ.
៣.៥.២២៣; ខុ. ចា. អដ្ឋ. ៦.៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; មហានិ. អដ្ឋ. ៥០);

យទិ ច ចិត្តិកតាធិការេន រតនំ នាម ហោតិ, សតិបដ្ឋានាធិនំយេវ ភូតតោ
រតនភារោ។ ពោធិបក្ខិយធម្មានញ្ចិ សោ អានុភារោ, យំ សាវកា
សាវកចារមិញ្ញាណំ, បច្ចេកពុទ្ធា បច្ចេកពោធិញ្ញាណំ, សម្មាសម្ពុទ្ធា
សម្មាសម្ពោធិ អធិគច្ឆន្តិ អាសន្នការណាត្តា។ អាសន្នការណាញ្ចិ
ធានាធិឧបនិស្សយោតិ ឯវំ រតិជននដ្ឋេន ចិត្តិកតាធិអត្ថេន ច រតនភារោ
ពោធិបក្ខិយធម្មានំ សាតិសយោ។ តេន វុត្តំ “តត្រិមាធិ រតនាធិ, សេយ្យចិធំ។
ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិអាធិ។

តត្ថ អារម្មណោ ធិក្កន្តិទ្វា ឧបដ្ឋានដ្ឋេន ឧបដ្ឋានំ, សតិយេវ ឧបដ្ឋានន្តិ
សតិបដ្ឋានំ។ អារម្មណស្ស បន កាយាធិវសេន ចតុព្ពិធត្តា វុត្តំ “ចត្តារោ
សតិបដ្ឋានា”តិ។ តថា ហិ កាយវេទនាចិត្តធម្មេសុ សុភសុខនិច្ចអត្តសញ្ញានំ
បហានតោ អសុភទុក្ខានិច្ចានត្តភាវគ្គហណតោ ច នេសំ
កាយានុបស្សនាធិការោវិភត្តោ។

សម្មា បទហន្តិ ឯតេន, សយំ វា សម្មា បទហតិ, បសត្តំ សុន្ទរំ វា បទហន្តិតិ
សម្មប្បធានំ, បុគ្គលស្ស វា សម្មនេវ បធានភាវករណតោ សម្មប្បធានំ
វិរិយស្សេតំ អធិវចនំ។ តម្បិ អនុប្បន្នប្បន្នានំ អកុសលានំ
អនុប្បាទនប្បហានវសេន អនុប្បន្នប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ
ឧប្បាទនដ្ឋាបនវសេន ច ចតុកិច្ចសាធកត្តា វុត្តំ “ចត្តារោ សម្មប្បធានា”តិ។

ឥន្ទ្រីតិ ឥន្ទ្រិ, សមិជ្ឈតិ និប្បជ្ឈតិ អត្តោ។ ឥន្ទ្រន្តិ វា តាយ សត្តា ឥន្ទ្រា វុន្ទា
ឧក្កំសគតា ហោន្តិ ឥន្ទ្រិ។ ឥតិ បឋមេន អត្តេន ឥន្ទ្រិ វេ ចាទោតិ ឥន្ទ្រិចាទោ,
ឥន្ទ្រិកោដ្ឋាសោតិ អត្តោ។ ទុតិយេន អត្តេន ឥន្ទ្រិយា ចាទោ បតិដ្ឋា
អធិគម្មចាយោតិ ឥន្ទ្រិចាទោ។ តេន ហិ ឧបរុបរិវិសេសសម្ព័ន្ធាតំ ឥន្ទ្រិ បន្ទន្តិ
ចាបុណ្ណន្តិ។ ស្វាយំ ឥន្ទ្រិចាទោ យស្មា ធន្ទាទិកេ ចត្តារោ អធិបតិធម្មេ ធុរេ
ជេដ្ឋកេ កត្វា និព្ពត្តិយតិ, តស្មា វុត្តំ “ចត្តារោ ឥន្ទ្រិចាទោ”តិ។

បញ្ចិន្ទ្រិយានិ តិ សន្ទានិ បញ្ចា ឥន្ទ្រិយានិ។ តត្ថ អស្សន្ទិយំ អភិកវិត្វា
អធិមោក្ខលក្ខណោ ឥន្ទ្រន្តំ ការេតិ តិ សន្ទិន្ទ្រិយំ។ កោសន្តំ អភិកវិត្វា
បគ្គហលក្ខណោ, បមាទំ អភិកវិត្វា ឧបដ្ឋានលក្ខណោ, វិក្ខេបំ អភិកវិត្វា
អវិក្ខេបលក្ខណោ, អញ្ញាណំ អភិកវិត្វា ទស្សនលក្ខណោ ឥន្ទ្រន្តំ ការេតិ តិ
បញ្ចិន្ទ្រិយំ។

តានិយេវ អស្សន្ទិយានិហិ អនភិកវនិយតោ អកម្មិយជ្ជេន
សម្មយុត្តធម្មេសុ ជិវកាវេន ច ពលានិ វេទិតញ្ញានិ។

សត្ត ពោជ្ឈន្តាតិ ពោជិយា, ពោជិស្ស វា អន្តាតិ ពោជ្ឈន្តា។ យា ហិ ឯសា
ធម្មសាមគ្គី យាយ លោកុត្តរមគ្គក្ខណោ ឧប្បជ្ឈមាធាយ
លីនុទ្ធច្ចបតិដ្ឋាធាយ ហានកាមសុខត្ថកិលមថានុយោគឧច្ឆេទសស្សតាភិនិវេ
សានិទំ អនេកេសំ ឧបទ្ធពានំ បដិបក្ខតាយ
សតិធម្មវិចយរិយបីតិបស្សន្ទិសមាធិឧបេក្ខាសម្ព័ន្ធាតាយ ធម្មសាមគ្គិយា
អរិយសាវកោ ពុជ្ឈតិ, កិលេសនិទ្ទាយ វុដ្ឋហតិ, ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ
បដិវិជ្ឈតិ, និព្ពានមេវ វា សន្និកោតិ តិ “ពោជី”តិ វុច្ចតិ។ តស្សា
ធម្មសាមគ្គិសម្ព័ន្ធាតាយ ពោជិយា អន្តាតិបិ ពោជ្ឈន្តា ឈានន្តមគ្គន្តាធម្មោ វិយ។
យោបេស វុត្តប្បការាយ ធម្មសាមគ្គិយា ពុជ្ឈតិ តិ កត្វា អរិយសាវកោ

“ពោធិ”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស ពោធិស្ស អង្គាតិបិ ពោជ្ឈង្គា សេនង្គវេនង្គាធម្មោវិយ។
តេនាហុ ចោរាណា “ពុជ្ឈនកស្ស បុគ្គលស្ស អង្គាតិ ពោជ្ឈង្គា”តិ (វិភ. អដ្ឋ.
៤៦៦; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.១៨២; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.២.១៧)។ “ពោធាយ សំវត្ថុន្តីតិ
ពោជ្ឈង្គា”តិអាទិនា (បដិ. ម. ២.១៧) នយេនបិ ពោជ្ឈង្គត្ថោ វេទិតញោ។

អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ តំតំមគ្គវដ្ឋេហិ កិលេសេហិ អារកត្តា,
អរិយភាវករត្តា, អរិយជលប្បដិលាភករត្តា ច អរិយោ។ សម្មាទិដ្ឋិអាទិនិ
អដ្ឋង្គានិ អស្ស អត្ថិ, អដ្ឋ អដ្ឋានិយេវ វា អដ្ឋង្គិកោ។ មារេន្តោ កិលេសេ គច្ចតិ
និព្វានតិកេហិ វា មគ្គិយតិ, សយំ វា និព្វានំ មគ្គតីតិ មគ្គោតិ វាវេមេតេសំ
សតិបដ្ឋានាទិនំ អត្ថវិភាគោ វេទិតញោ។

សោតាបន្នោតិ មគ្គសម្ពាតំ សោតំ អាបដ្ឋិត្វា ចាបុណិត្វា បិសោ,
សោតាបត្តិជលដ្ឋោតិ អត្ថោ។ សោតាបត្តិជលសន្និកិរិយាយ បដិបន្នោតិ
សោតាបត្តិជលស្ស អត្ថបច្ចក្ខករណាយ បដិបដ្ឋមាធា បឋមមគ្គដ្ឋោ, យោ
អដ្ឋមកោតិបិ វុច្ចតិ។ សកធាតាមីតិ សកិទេវ ឥមំ លោកំ
បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន អាគមនសីលោ ទុតិយជលដ្ឋោ។ អនាតាមីតិ
បដិសន្ធិគ្គហណាវសេន កាមលោកំ អនាគមនសីលោ តតិយជលដ្ឋោ។ យោ
បន សទ្ធានុសារី ធម្មានុសារី ឯកតីជីតិវាមាទិកោ អរិយបុគ្គលវិភាគោ, សោ
ឯតេសំយេវ បកេនោតិ។ សេសំ វុត្ថនយសទិសមេវ។

បហារាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឧបោសថសុត្តវណ្ណានា

២០. ធនមេ តទហុបោសថេតិ (ឧទា. អដ្ឋ. ៤៥; សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣៨៣)
តស្មី ឧបោសថទិវសភូតេ អហានិ។ ឧបោសថករណត្ថាយាតិ ឱវាទចាតិមោក្ខំ

ឧទ្ទិសតុំ។ ឧទ្ទិសុំ អរុណាត្តិ អរុណាគ្គមនំ។ ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខុនំ
ចាតិមោក្ខន្តិ បេរោ ភគវន្តំ ចាតិមោក្ខន្តេសំ យាមិ។ តស្មី កាលេ “ន, ភិក្ខុវេ,
អនុចោសថេ ឧចោសថោ កាតត្តោ” តិ (មហាវ. ១៣៦) សិក្ខាបទស្ស
អបញ្ញត្តត្តា។ កស្មា បន ភគវា តិយាមវត្ថុ វីតិនាមេសិ? តតោ បជ្ជាយ
ឡំវាធជាតិមោក្ខំ អនុឧទ្ទិសតុ កាមោ តស្ស វត្ថុ ចាកដំ កាតុំ។ អទ្ទសាតិ កថំ
អទ្ទស? អត្ថនោ បេតោបរិយញ្ញាលោន តស្ស បរិសតិ ភិក្ខុនំ ចិត្តានិ
បរិជានន្តោ តស្ស ទុស្សីលស្ស ចិត្តំ បស្សី។ យស្មា បន ចិត្តេ ទិដ្ឋេ
តំសមធិបុគ្គលោ ទិដ្ឋោ នាម ហោតិ, តស្មា “អទ្ទសា ខោ អាយស្មា
មហាមោក្ខល្លានោ តំ បុគ្គលំ ទុស្សីល” តិ អាទិ វុត្ថុ។ យថេវ ហិ អនាគតេ
សត្តសុ ទិវសេសុ បវត្តំ បរេសំ ចិត្តំ បេតោបរិយញ្ញាលាភី ជាតាតិ, វេ
អតីតេបីតិ។ មជ្ឈេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសិទ្ធនិ សង្ឃបរិយាបន្នោ វិយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
អន្តោ និសិទ្ធិ។ ទិដ្ឋោសីតិ អយំ ន បកតត្តោតិ ភគវតា ទិដ្ឋោ អសិ។ យស្មា ច
វេ ទិដ្ឋោ, តស្មា នត្តិ តេ តវ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ ឯកកម្មាទិសំវាសោ។ យស្មា បន សោ
សំវាសោ តវ នត្តិ, តស្មា ឧដ្ឋហិ, អារុសោតិ វេមេតុ បទយោជនា វេទិតញ្ញា។

តតិយម្បិ ខោ សោ បុគ្គលោ តុណ្ហី អហោសីតិ អនេកវាវំ វត្ថាបិ “បេរោ
សយមេវ និព្វិន្នោ ឡំមិស្សតី” តិ វា, “ឥទានិ ឥមេសំ បដិបត្តី ជានិស្សាមី” តិ វា
អធិប្បាយេន តុណ្ហី អហោសិ។ ពាហាយំ គហេត្វាតិ “ភគវតា មយា ច
យាថាវតោ ទិដ្ឋោ, យាវតតិយំ ‘ឧដ្ឋហិ, អារុសោ’ តិ ច វុត្តោ ន វុដ្ឋាតិ, ឥទានិស្ស
និក្ខឡនកាលោ, មា សង្ឃស្ស ឧចោសថន្តរាយោ អហោសី” តិ តំ ពាហាយំ
អគ្គហេសិ, តថា គហេត្វា។ ពហិ ទ្វារកោដ្ឋកា និក្ខាមេត្វាតិ ទ្វារកោដ្ឋកា
ទ្វារសាលតោ និក្ខាមេត្វា។ ពហិតិ បន និក្ខាមិត្តជ្ជានទស្សនំ។ អថ វា
ពហិទ្វារកោដ្ឋកាតិ ពហិទ្វារកោដ្ឋកតោបិ និក្ខាមេត្វា, ន
អន្តោទ្វារកោដ្ឋកតោ វេ។ ឧភយត្ថាបិ វិហារតោ ពហិកត្វាតិ អត្តោ។

សូចយដិកំ ធាតុតិ អគ្គធម្មសូចិញ្ច ឧបរិយដិកញ្ច អាទហិត្វា, សុដ្ឋតំ កវាដំ
ថកេត្វាតិ អត្ថោ។ យាវ ពាហាគហណាបិ នាមាតិ ឥមិនា “អបរិសុទ្ធា, អាណន្ទ,
បរិសា”តិ វេចនំ សុត្វា ឯវ ហិ តេន បក្កមិតព្ពំ សិយា, ឯវ អបក្កមិត្វា យាវ
ពាហាគហណាបិ នាម សោ មោយបុរិសោ អាគមេស្សតិ, អច្ឆរិយមិទន្តិ
ធស្សេតិ។ ឥធម្មា គរហានច្ឆរិយមេវាតិ វេទិតព្ពំ។

អថ ភគវា ចិន្តេសិ - “ឥនានិ ភិក្ខុសង្ឃ អព្ពុទោ ជាតោ, អបរិសុទ្ធា បុគ្គលា
ឧចោសថំ អាគច្ឆន្តិ, ន ច តថាគតា អបរិសុទ្ធាយ បរិសាយ ឧចោសថំ ករោន្តិ,
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ។ អនុទ្ទិសន្តេ ច ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧចោសថោ បច្ឆិជ្ជតិ។
យំនូនាហំ ឥតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនំយេវ ចាតិមោក្ខន្តេសំ អនុជានេយ្យ”ន្តិ។ ឯវ
បន ចិន្តេត្វា ភិក្ខុនំយេវ ចាតិមោក្ខន្តេសំ អនុជានិ។ តេន វុត្ថំ “អថ ខោ
ភគវា...បេ.... ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យថា”តិ។ តត្ថ ន ធានាហន្តិ ឥនានិ អហំ
ឧចោសថំ ន ករិស្សាមិ, ចាតិមោក្ខំ ន ឧទ្ទិសិស្សាមីតិ បច្ចេកំ ន-ការេន
សម្ពុត្តោ។ ធូរិយញ្ញំ ចាតិមោក្ខំ - អាណាចាតិមោក្ខំ, ឱវាទចាតិមោក្ខន្តិ។ តេសុ
“សុណាតុ មេ, ភន្តេ”តិ អាទិកំ (មហាវ. ១៣៤) អាណាចាតិមោក្ខំ។ តំ
សាវកាវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន ពុទ្ធា, យំ អនុទ្ធាសំ ឧទ្ទិសីយតិ។ “ខន្តិ បរមំ...បេ....
សព្វចាបស្ស អករណំ...បេ.... អនុបវាទោ អនុបយាតោ...បេ.... ឯតំ ពុទ្ធាន
សាសន”ន្តិ (ធី. និ. ២.៩០; ធម. ប. ១៨៣-១៨៥; ឧទា. ៣៦; នេត្តិ. ៣០) ឥមា បន
តិស្សោ តាថា ឱវាទចាតិមោក្ខំ នាម។ តំ ពុទ្ធាវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន សាវកា, ធន្នម្បិ
វស្សានំ អច្ចយេន ឧទ្ទិសន្តិ។ ធិយាយុកពុទ្ធានញ្ញំ ធរមានកាលេ អយមេវ
ចាតិមោក្ខន្តេសោ, អប្បាយុកពុទ្ធានំ បន បឋមពោធិយំយេវ។ តតោ បរំ
ឥតរោ។ តញ្ច ខោ ភិក្ខុយេវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន ពុទ្ធា, តស្មា អម្ពាភម្បិ ភគវា
វិសតិវស្សមត្តំ ឥមំ ឱវាទចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិត្វា ឥមំ អន្តរាយំ ធិស្វា តតោ បរំ ន
ឧទ្ទិសិ។ អដ្ឋានន្តិ អការណំ។ អនវកាសោតិ តស្សេវ វេវចនំ។ ការណញ្ញំ

យថា តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ជលំ តទាយត្តុវុត្តិតាយាតិ “ហ្មង”ន្តិ វុច្ឆតិ, ឯវំ
“អវកាសោ”តិបិ វុច្ឆតិ។ យន្តិ កិរិយាបរាមសនំ។

អដ្ឋិមេ, ភិក្ខុវេ, មហាសមុទ្ពេតិ កោ អនុសន្ធិ? យាយំ អបរិសុទ្ធាយ
បរិសាយ ចាតិមោក្ខស្ស អនុទ្ពេសោ វុត្តោ, សោ ឥមស្មី ធម្មវិនយេ អច្ឆរិយោ
អព្ពតោ ធម្មោតិ តំ អបរេហិបិ សត្តហិ អច្ឆរិយព្ពតធម្មហិ សន្ធិវិភជិត្វា
ទស្សេតុកាមោ បឋមំ តាវ តេសំ ឧបមាភាវេន មហាសមុទ្ពេ អដ្ឋ
អច្ឆរិយព្ពតធម្ម ទស្សេន្តោ សត្តា “អដ្ឋិមេ, ភិក្ខុវេ, មហាសមុទ្ពេ”តិអាទិមាហ។

ឧបាសថសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

មហាវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. គហបតិវគ្គោ

៣-៧. បឋមឧគ្គសុត្តាទិវណ្ណាន

២៧-២៧. តតិយស្ស បឋមទុតិយេសុ នត្ថិ វុត្តព្ពំ។ តតិយេ “ហត្ថកោ”តិ
វុត្តព្ព “ហត្ថកោ”តិ វុត្តំ។ សោ ហិ រាជបុរិសានំ ហត្ថកោ យក្ខស្ស ហត្ថំ,
យក្ខស្ស ហត្ថកោ ភគវតោ ហត្ថំ, ភគវតោ ហត្ថកោ បុន រាជបុរិសានំ ហត្ថំ
គតត្តា នាមតោ ហត្ថកោ អាឡវកោតិ ជាតោ។ តេនាហ “អាឡវកយក្ខស្ស
ហត្ថកោ ហត្ថហិ សម្មជិដ្ឋិតត្តា ហត្ថកោតិ លទ្ធជាមោ រាជកុមារោ”តិ។
ចតុត្ថាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

បឋមឧគ្គសុត្តាទិវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៨. ទុតិយពលសុត្តវណ្ណាន

២៨. អង្គមេ ជំណាសវស្ស សព្វេសំ សង្ខារានំ អនិច្ចតា អសម្មាហវសេន
កិច្ចតោ មគ្គបញ្ញាយ សុប្បដិវិទ្ធោ, វិបស្សនាយ អារម្មណករណវសេនបីតិ
នស្សន្តោ អាហា “សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយា”តិ។ ឥមេ កាមាតិ ទ្វេបិ
កាមេ វេទតិ។ កិលេសវសេន ឧប្បជ្ឈមាធនោ ហិ បរិឡាហោ
វត្ថុកាមសន្និស្សយោ វត្ថុកាមវិសយោ វាតិ ទ្វេបិ សបរិឡាហជ្ជេន អង្គារកាសុ
វិយាតិ “អង្គារកាសូបមា”តិ វុត្តា។ អន្តោ វុច្ចតិ លាមកជ្ជេន តណ្ហា, ព្យង្គំ
វិគតន្តំ ភូតន្តំ ព្យង្គិភូតន្តំ អាហា “វិគតន្តភូត”ន្តិ, និត្តណ្ហាន្តិ អត្ថោ។

ធុតិយពលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. អក្ខណសុត្តវណ្ណានា

២៩. នវមេ យស្មា មហិទ្ធិកបេតា ទេវាសុរាជំ អាវាហំ គច្ឆន្តិ, វិវាហំ ន គច្ឆន្តិ,
តស្មា បេត្តិវិសយេនេវ អសុរកាយោ គហិតោតិ វេទិតញ្ចោ។ បេតាសុរា បន
បេតា ឯវាតិ តេសំ បេតេហិ សង្កហោ អវុត្តសិទ្ធាវ។

អក្ខណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អនុរដ្ឋមហាវិគក្កសុត្តវណ្ណានា

៣០. ទសមេ អប្បិច្ឆស្សាតិ ន ឥច្ឆស្ស។ អភាវត្តោ ហេតុ អប្បសន្តោ
“អប្បឧសមកសវាតាតថា”តិ អាជីសុ (អ. និ. ១០.១១) វិយ។ បច្ឆយេសុ អប្បិទ្ធោ
បច្ឆយប្បិទ្ធោ, ចីវរាទិបច្ឆយេសុ ឥច្ឆារហិតោ។ អធិគមប្បិទ្ធោតិ
ឈានាធិអធិគមវិការីនេ ឥច្ឆារហិតោ។ បរិយត្តិអប្បិទ្ធោតិ បរិយត្តិយំ
ពាហុសច្ឆវិការីនេ ឥច្ឆារហិតោ។ ធុតង្គប្បិទ្ធោតិ ធុតង្គេសុ អប្បិទ្ធោ
ធុតង្គការីវិការីនេ ឥច្ឆារហិតោ។ សន្តគុណានិគុហានេនាតិ អត្តនិ សំវិជ្ជមាធានំ

ឈានទៅគុណានព្រាវ ពាហុសច្ចុគុណាស្ស ធុតង្គគុណាស្ស ច និគុហនេន
ធាននេន។ សម្បជ្ជតីតិ និប្បជ្ជតិ សិជ្ឈតិ។ នោ មហិច្ឆស្សតិ មហតិយា ឥច្ឆាយ
សមន្នាគតស្ស នោ សម្បជ្ជតិ អនុធម្មស្សបិ អនិប្បជ្ជនតោ។ បរិវិត្តស្សតិ
បកាវេហិ វិវិត្តស្ស។ តេនាហ “កាយចិត្តឧបធិវកេហិ វិវិត្តស្ស” តិ។
អារម្ភវត្ថុវសេនាតិ ការវនាភិយោគវសេន ឯកីការវាវ កាយវិវកោតិ
អធិប្បតោ, ន គណសង្គណិកាការវមត្តន្តិ ធស្សេតិ។ កម្មន្តិ យោគកម្មំ។

សត្តេហិ កិលេសេហិ ច សង្គណានំ សមោធានំ សង្គណិកា, សា
អារម្ភតត្ថជ្ជន អារាមោ ឯតស្សតិ សង្គណិការាមោ, តស្ស។ តេនាហ
“គណសង្គណិកាយ ចេវ” តិអាធិ។ អារទ្ធវិវិយស្សតិ បក្កហិតវិវិយស្ស។ តញ្ច
ខោ ឧបធិវកេ និទ្ទតាវសេន “អយំ ធម្មោ” តិ វចនតោ។ ឯស នយោ
ឥតវេសុបិ។ វិវដ្តនិស្សិតំយេវ ហិ សមាធានំ ឥធាធិប្បតំ, តថា បញ្ញាបិ។
កម្មស្ស-កតបញ្ញាយ ហិ ឋិតោ កម្មវសេន ភវេសុ នានប្បការោ អនត្តោតិ
ជានន្តោ កម្មក្ខយករំ ញ្ញាណំ អភិបត្តេតិ, តទត្តញ្ច ឧស្សហំ ករេតិ។
មាធានយោ សត្តសន្តានំ សំសារេ បបញ្ចេន្តិវិត្តាវេន្តិ បបញ្ចាតិ អាហ
“តណ្ហាមានទិដ្ឋិបបញ្ចវហិតត្តា” តិអាធិ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អនុរុទ្ធមហាវិតក្កសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

គហបតិវត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. ធានវគ្គោ

១-៤. បឋមធានសុត្តាទិវណ្ណាន

៣០-៣២. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អាសន្នាតិ យស្ស ទេតិ, តស្ស អាគមនហេតុ
តេន សមាគមនិមិត្តំ។ ភយាតិ ភយហេតុ។ ននុភយំ នាម
លទ្ធកាមតារាគាធយោវិយ ចេតនាយ អវិសុទ្ធិករំ, តំ កស្មា ឥធ គហិតន្តិ?
នយំទំ តាធិសំ វោហារភយាធិ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទស្សេតុំ “អយំ អនាយកោ
អការកោ”តិអាធិ វុត្តំ។ អនាសិ មេតិ យំ បុព្វេ កតំ ឧបការំ ចិន្តេត្វា ធីយតិ, តំ
សន្ធាយ វុត្តំ។ ទស្សតិ មេតិ បច្ចុប្បការាសីសាយ យំ ធីយតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តតិ។
សាហុ ទានន្តិ ទានំ នាមេតំ បណ្ឌិតបញ្ញត្តន្តិ សាធុសមាទារេ ឋត្វា ទេតិ។
អលង្ការត្ថន្តិ ឧបសោភនត្ថំ។ ទានញ្ញា ទត្វា តំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស
ចាមោជ្ជបីតិសោមនស្សាធយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, លោកទោសឥស្សរមន្តេរាធយោបិ វិទ្ធវី
ភវន្តិ។ ឥទានិ ទានំ អនុកូលធម្មបរិព្រូហានេន បច្ចនីកធម្មវិទ្ធវីករណេន ច
ការំនាចិត្តស្ស ឧបសោភនាយ ច បរិក្ខារាយ ច ហោតីតិ “អលង្ការត្ថញ្ញោ
បរិក្ខារត្ថញ្ញា ទេតី”តិ វុត្តំ។ តេនាហ “ទានញ្ញា ចិត្តំ មុទុំ ករោតី”តិអាធិ។
មុទុចិត្តោ ហោតិ លទ្ធា ធាយកេ “ឥមិនា មយ្ហំ សង្កហោ កតោ”តិ, ទាតាបិ
លទ្ធវិ។ តេន វុត្តំ “ឧភិទ្ធម្មិ ចិត្តំ មុទុំ ករោតី”តិ។

អទន្តទមនន្តិ អទន្តា អនស្សវាបិស្ស ទានេន ទន្តា អស្សវា ហោន្តិ, វសេ
វុត្តន្តិ។ អទានំ ទន្តទូសកន្តិ អទានំ បុព្វេ ទន្តានំ អស្សវានម្បិ វិយាតុប្បាទនេន
ចិត្តំ ទូសេតិ។ ឧទ្ទមន្តិ ធាយកា បិយំវទា ច បរេសំ គរុចិត្តិការជ្ជានតាយ។
នមន្តិបដិក្កាហកា ទានេន បិយវាចាយ ច លទ្ធសង្កហាសង្កាហកានំ។

ចិត្តាលង្ការទានមេវ ឧត្តមំ អនុបក្កិលិដ្ឋតាយ សុបរិសុទ្ធតាយ
គុណវិសេសបច្ចយតាយ ច។ ទុតិយាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បឋមទានសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ទានបបត្តិសុត្តន្តបិដក

៣៥. បញ្ចមេ ទានបប្បយាទិ ទានការណា, ទានមយបុញ្ញស្ស កតត្តា
ឧបចិតត្តាទិ អត្តោ។ ឧបបត្តិយោទិ មនុស្សសុ ទេវេសុ ច និព្វត្តិយោ។ ឋបេតិទិ
ឯកវារមេវ អនុប្បជ្ជិត្វា យថា ឧបរិ តេនេវាការេន បវត្តទិ, ឯវំ ឋបេតិ។ តទេវ
ចស្ស អធិជ្ជានន្តិ អាហា “តស្សេវ វេវចន”ន្តិ។ វឌ្ឍេតិទិ ព្រហ្មេតិ ន ហាបេតិ។
វិមុត្តន្តិ អធិមុត្តំ, និព្វំ ចោណំ បញ្ចារន្តិ អត្តោ។ វិមុត្តន្តិ វា វិស្សជ្ជំ។
និប្បវិយាយតោ ឧត្តរិ នាម បណ្ឌិតំ មជ្ឈេបិ ហ៊ានមជ្ឈិមវិភាគស្ស លព្ពនតោទិ
វុត្តំ “ឧត្តរិ អភាវិតន្តិ តតោ ឧបរិមគ្គជលត្ថាយ អភាវិត”ន្តិ។ សំវត្តទិ
តថាបណ្ឌិតំ ទានមយំ ចិត្តំ។ យំ បន ចាឡិយំ “តព្វា ទោ”ទិ អាទិ វុត្តំ, តំ
តត្រុបបត្តិយា វិពន្ធករទុស្សីល្យាភាវទស្សនបរំ ទដ្ឋព្ពំ, ន ទានមយស្ស
បុញ្ញស្ស កេវលស្ស តំសំវត្តនតាទស្សនបរន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សមុច្ឆិន្ទរាគស្សាទិ
សមុច្ឆិន្ទកាមរាគស្ស។ តស្ស ហិ សិយា ព្រហ្មលោកេ ឧបបត្តិ, ន
សមុច្ឆិន្ទកវរាគស្ស។ វីតរាគគ្គហណោន ចេត្ត កាមេសុ វីតរាគតា អធិប្បតា,
យាយ ព្រហ្មលោកូបបត្តិ សិយា។ តេនាហា “ទានមត្តេនេវា”ទិ អាទិ។ យទិ ឯវំ
ទានំ តត្ថ កិមត្តិយន្តិ អាហា “ទានំ បនា”ទិ អាទិ។ ទានេន មុទុចិត្តោទិ
ពន្ធាយាតេ វេវបុគ្គលេបិ អត្តនោ ទានសម្បជ្ជិច្ឆនេន មុទុភូតចិត្តោ។

ទានបបត្តិសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៦. បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុត្តន្តបិដក

៣៦. ធរដ្ឋ បុដ្ឋកវដលំ និព្វត្តន្តិ, អត្តនោ សន្តានំ បុនន្តិទិ វា បុញ្ញានិ ច តានិ
ហេតុបច្ចយេហិ កត្តព្ពតោ កិរិយា ចាទិ បុញ្ញកិរិយា, តាយេវ ច តេសំ តេសំ
បិយមនាបតាទិ អាទិសំសានំ វត្ថុភាវតោ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ។

អនុជ្ឈិតវមូលស្ស អនុគ្គហវសេន, បូជវសេន វា អត្តនោ ធម្មេយ្យធម្មស្ស
បរស្ស បរិច្ចាគចេតនា ធីយតិ ឯតេនាតិ ធានំ, ធានមេវ ធានមយំ។
បទបូរណមត្តំ មយ-សន្តោ។ ចីវរាទីសុ ចតុសុ បច្ឆយេសុ (ធី. និ. អដ្ឋ. ៣.៣០៥),
អន្នាទីសុ វា ធនសុ ធានវត្ថុសុ, រូចាទីសុ វា ធនសុ អារម្មណេសុ តំ តំ ទេន្តស្ស
តេសំ ឧប្បាទនតោ បដ្ឋាយ បុព្វភាគេ បរិច្ចាគកាលេ បច្ឆា សោមនស្សចិត្តេន
អនុស្សវណោ ចាតិ តីសុ កាលេសុ បវត្តចេតនា ធានមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ
នាម។

និច្ចសីលឧបាសថសីលាទិវសេន បញ្ច អដ្ឋ ធន វា សីលានិ សមាធិយន្តស្ស
“សីលបូរណត្ថំ បព្ពជិស្សមី”តិ វិហារំ គច្ឆន្តស្ស បព្ពជន្តស្ស, មនោរមំ មត្តកំ
ចាបេត្វា “បព្ពជិតោ វតម្ភិ សាធុ សុដ្ឋ”តិ អារាជ្ជន្តស្ស, សទ្ធាយ ចាតិមោក្ខំ
បរិបូរេន្តស្ស, បញ្ញាយ ចីវរាទិកេ បច្ឆយេ បច្ឆវេក្ខន្តស្ស, សតិយា
អាចាបកតេសុ រូចាទីសុ ចក្ខុទ្វារាទិនិ សំវរន្តស្ស, វីរិយេន អាជីវំ សោធន្តស្ស ច
បវត្តចេតនា សីលតិ, សីលេតីតិ វា សីលមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ នាម។

បដិសម្ពិទាយំ (បដិ. ម. ១.៤៨) វុត្តេន វិបស្សនាមគ្គេន ចក្ខុំ អនិច្ចតោ
ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សន្តស្ស, សោតំ...បេ... ឃានំ...បេ... ជីវ្ហំ...បេ...
កាយំ...បេ... រូបេ...បេ... ធម្មេ...បេ... ចក្ខុវិញ្ញាណំ...បេ... មនោវិញ្ញាណំ...បេ...
ចក្ខុសម្ពស្សំ ...បេ... មនោសម្ពស្សំ...បេ... ចក្ខុសម្ពស្សជំ វេទនំ...បេ...
មនោសម្ពស្សជំ វេទនំ...បេ... ជរាមរណំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ
វិបស្សន្តស្ស យា ចេតនា, យា ច បថវីកសីលាទីសុ សញ្ញាសុ អដ្ឋត្ថីសាយ
អារម្មណេសុ បវត្តា ឈានចេតនា, យា ច អនវដ្ឋេសុ
កម្មាយតនសិប្បាយតនវិជ្ជាជ្ជានេសុ បរិចយមនសិការាទិវសេន បវត្តា

ចេតនា, សញ្ញា សាភាវេតិ ឯតាយាតិ ភាវនាមយំ វុត្តនយេន បុញ្ញកិរិយវត្ថុ
ចាតិ ភាវនាមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ។

ឯកមេកញ្ចេត្ត យថាវហំ បុព្វភាគតោ បដ្ឋាយ ករោន្តស្ស កាយកម្ម
ហោតិ។ តទត្ថំ វាចំ និច្ឆារេន្តស្ស វជីកម្មំ។ កាយដ្ឋំ វាចដ្ឋញ្ច អចោបេត្វា មនសា
ចិន្តយន្តស្ស មនោកម្មំ។ អន្ធាធិនិ ទេន្តស្ស ចាបិ “អន្ធានាធិនិ ទេមី”តិ វា,
នានាវរមី អារវ្មេត្វា វា នានកាលេ នានមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ។ យថា ហិ
កេវលំ “អន្ធានាធិនិ ទេមី”តិ នានកាលេ នានមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ, ឯវំ
“ឥទំ នានមយំ សម្មាសម្ពោធិយា បច្ចយោ ហោត្វ”តិ នានាវរមី អារវ្មេត្វា
នានកាលេបិ នានសីសេនេវ វវត្ថិតត្តា។ វត្ថុសីសេ វត្វា ទទន្តោ “ឯតំ នានំ
នាម មយ្ហំ កុលវំសហេតុ បវេណីចារិត្ត”ន្តិ ចារិត្តសីសេន វា ទេន្តោ
ចារិត្តសីលត្តា សីលមយំ។ ខយតោ វយតោ សម្មសនំ បដ្ឋបេត្វា ទទតោ
ភាវនាមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ ហោតិ។ យថា ហិ ទេយ្យធម្មបរិច្ចាគវសេន
វត្ថុមាធាបិ នានចេតនា វត្ថុសីសេ វត្វា ទទតោ សីលមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ
ហោតិ បុញ្ញាភិសម្ព័ន្ធស្ស អបរភាគេ ចេតនាយ ច តថាបវត្ថត្តា។

បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុត្តវណ្ណានិ ធិដ្ឋិតា។

៧-៨. សប្បវិសទានសុត្តាទិវណ្ណាន

៣៧-៣៨. សត្តមេ វិចេយ្យ ទេតីតិ ឯត្ថ ទ្វេ វិចិននានិ ទក្ខិណោយ្យវិចិននំ,
ទក្ខិណាវិចិននញ្ច។ តេសុ វិបន្នសីលេ ឥតោ ពហិទ្វា បញ្ចនវុតិ ចាសណ្ណាភេទេ
ច ទក្ខិណោយ្យ បហាយ សីលាទិគុណាសម្បន្នានំ សាសនេ បព្ពជិតានំ នានំ
ទក្ខិណោយ្យវិចិននំ នាម។ លាមកលាមកេ បច្ចយេ អបនេត្វា បណ៌តបណ៌តេ

វិចិត្រា តេសំ ទានំ ធម្មិណាវិចិនំ នាម។ តេនាហ “ឥមស្ស ទិន្នំ មហាបួលំ
ភវិស្សតី” តិអាទិ។ អដ្ឋមេ នត្តិ វត្ថុពុំ។

សប្បុរិសទានសុត្តានិវដ្ឋានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. អភិសន្នុសុត្តានិវដ្ឋានា

៣៩-៤០. នវមេ បុញ្ញាភិសន្នាតិ បុញ្ញនទិយោ។ កុសលាភិសន្នាតិ កុសលានំ
បវាហា។ សុខស្សហារាតិ សុខបច្ចយា។ អគ្គានីតិ ញាតត្តា អគ្គញ្ញានិ។ ចិវរត្ថំ
ញាតត្តា វត្ថុញ្ញានិ។ អរិយានំ សាធុនំ វិសានីតិ ញាតត្តា វិសញ្ញានិ។
ចោរាណានំ អាទិបុរិសានំ ឯតានីតិ ចោរាណានិ។ សត្តសោ កេនចិបិ បកាវេន
សាធុហិ ន កិណ្ណានិ ន ឱត្តានិ ធម្មិតានីតិ អសំកិណ្ណានិ។ អយញ្ច នយោ នេសំ
យថា អតីតេ, ឯវំ ឯតវហិ អនាគតេ ចាតិ អាហ “អសំកិណ្ណាបុញ្ញានិ ន
សំកិយន្តិ ន សំកិយិស្សន្តិ” តិ។ តតោ ឯវ អប្បជិកុដ្ឋានិ។ ន ហិ កទាចិ វិញ្ញូ
សមណាព្រាហ្មណា ហិសាទិចាបធម្មំ អនុជានន្តិ។ អបរិមាណានំ សត្តានំ
អភយំ ទេតីតិ សព្ពេសុ ភូតេសុ និហិតទណ្ឌត្តា សកលស្សបិ សត្តកាយស្ស
ភយាភាវំ ទេតិ។ អវេរន្តិ វេរភាវំ។ អព្យាពជ្ឈន្តិ និទុក្ខតំ។ ឯវមេត្ត សង្ខេបតោ
ចាឡិវដ្ឋានា វេទិតញ្ញា។ ធសមេ នត្តិ វត្ថុពុំ។

អភិសន្នុសុត្តានិវដ្ឋានា និដ្ឋិតា។

ទានវគ្គវដ្ឋានា និដ្ឋិតា។

៥. ឧបោសថវគ្គោ

១-៨. សំខិត្តុបោសថសុត្តានិវដ្ឋានា

៤១-៤៨. បញ្ចមស្ស បឋមាទីសុ នត្តិ វត្តត្ថំ។ ឆដ្ឋេ (សំ. និ. ដី. ១.១.១៦៥) បញ្ច
អង្គានិ ឯតស្សាតិ បញ្ចង្គំ, បញ្ចង្គមេវ បញ្ចង្គិកំ, តស្ស បញ្ចង្គិកស្ស។ មហាតិ
ទន្ធវី វិណារិសេសោបិ អាតតមេវាតិ “ចម្មបរិយោនទ្ធសូ”តិ វិសេសនំ កតំ។
ឯកតលត្វិយំ កុម្មុយនទន្ធវិកាទិ។ ឧភយតលំ ភេរិមុទិដ្ឋាទិ។ ចម្មបរិយោនទ្ធី
ហុត្វា វិនិពទ្ធី អាតតវិតតំ។ សព្វសោ បរិយោនទ្ធី នាម ចតុរស្សអម្ពណំ
បណាវាទិ ច។ កោមុទីអាទិនម្បិ ឯត្ថេវ សង្កហោ ទដ្ឋញ្ចោ។ វិសាទីតិ អាទិ-សទ្ធន
សង្ខាទីនំ សង្កហោ។ សម្មាទីតិ សម្មតាឡំ កំសតាឡំ សិលាសលាកតាឡាទិ។
តត្ថ សម្មតាឡំ នាម ទន្ធមយតាឡំ។ កំសតាឡំ លោហមយំ។ សិលាមយំ
អយោបត្តេន ច វាទនតាឡំ សិលាសលាកតាឡំ។ សុមុច្ឆិតស្សាតិ សុដ្ឋ
បជិយត្តស្ស។ បមាណោតិ នាតិទន្ធនាតិសិចិលសង្ខាតេ មជ្ឈិមេ
មុច្ឆនាបមាណោ។ ឆកោតិ បដុ បដ្ឋោ។ សោ ចស្ស បដុកាវោ មនោហារោតិ
អាហា “សុន្ទរោ”តិ។ រញ្ជេតុន្តិ រាគំ ឧប្បាទេតុ។ មតេវាតិ រោចតេវ។ ន និព្វិន្ទតិ
ន តដ្ឋេតិ, សោតសុខការតោ បិយាយិតញ្ចេវ ហោតិ។

ភត្តារំ នាតិមញ្ញតិ តិ សាមិកំ មុញ្ញាត្វា អញ្ញំ មនសាបិ ន បត្តេតិ។
ឧដ្ឋាហិកាតិ ឧដ្ឋានីវិយសម្បជ្ជា។ អនលសាតិ និក្ខាសជ្ជា។
សង្កហិតបរិជ្ជនាតិ សម្មាននាទីហិ ចេវ ឆណាទីសុ បេសេតត្ថ-
បិយកណ្ណាទិបណ្ណាការបេសនាទីហិ ច សង្កហិតបរិជនា។ ឥធម បរិជនោ នាម
សាមិកស្ស ចេវ អត្ថនោ ច ញាតិជនោ។ សម្មតន្តិ កសិវណិជ្ជាទីនិ កត្វា
អាភតធនំ។ សត្តមជ្ជមាទិ ឧត្តានត្តានិ។

សំខិត្តចោសថសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. បឋមឥន្ទលោកិកសុត្តានិវណ្ណានា

២៩-៥០. នូវមេ ឥឡោកវិជយាយាតិ ឥឡោកវិជិននត្ថាយ
អភិកវត្ថាយ។ យោ ហិ ទិដ្ឋជម្ពីកំ អនត្ថំ បរិវដ្ឋនវសេន អភិកវតិ, តតោ ឯវ
តទត្ថំ សម្មាទេតិ, សោ ឥឡោកវិជយាយ បដិបន្នោ នាម ហោតិ
បច្ចុត្តិកនិក្ខណ្ឌានតោ សទត្ថសម្មាទនតោ ច។ តេនាហ “អយំស លោកោ
អារទ្ឋោ ហោតិ” តិ។ (បសំសាវហតោ តយិទំ បសំសាវហនំ កិត្តិសទ្ធន
ឥឡោកេ សទ្ធានំ ចិត្តតោសនិវេទ្យភាវាទានេន ច ហោតិ ទិដ្ឋតំ។)
សុសិរិហិតកម្មន្តោតិ យាគុកត្ថបចនកាលាទីនិ អនតិក្កមិត្វា តស្ស តស្ស
សាគុកំ ករណេន សុដ្ឋសិរិហិតកម្មន្តោ។ បរលោកវិជយាយាតិ បរលោកស្ស
វិជិននត្ថាយ អភិកវត្ថាយ។ យោ ហិ សម្បរាយិកំ អនត្ថំ បរិវដ្ឋនវសេន
អភិកវតិ, តតោ ឯវ តទត្ថំ សម្មាទេតិ, សោ បរលោកវិជយាយ បដិបន្នោ នាម
ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។

បឋមឥឡោកិកសុត្តានិវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

ឧបោសថវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. គោតមីវគ្គោ

១-៣. គោតមីសុត្តានិវណ្ណាន

៥១-៥៣. ធម្មស្ស បឋមេ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៤០២) គោតមីតិ គោត្តំ។
នាមករណានិវេសេ បនស្ស លទ្ធិសក្ការា ព្រាហ្មណា លក្ខណសម្បត្តិ ទិស្វា

“សេចក្តី អយំ ដ៏តម្រូវលក្ខិក្ខតិ, ចក្កវត្ថុវិញ្ញាណ មហេសី ភវិក្ខុតិ។ សេចក្តី បុត្តំ លក្ខិក្ខតិ, ចក្កវត្ថុវិញ្ញាណ ភវិក្ខុតិ ឧបាយាបិ មហេសីយេវស្ស បជា ភវិក្ខុតិ” តិ ព្យាករឹសុ។ អថស្ស “មហាបជាបតី” តិ នាមំ អកំសុ។ តេនាហ “បុត្តបជាយ ចេវ ដ៏តុបជាយ ច មហាបុត្តា វិលទ្ធានាមា” តិ។

“អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតំ, ជនំ បស្ស មេធាកំ;
សំវេកំ កិត្តយិស្សមិ, យថា សំវិជិតំ មយា” តិ។ (សុ. និ. ៩៤១; មហានិ.
១៧០) -

អាទិនា អត្តទណ្ឌាសុត្តំ កថេសិ។ តំតំបលោកនកិរិយា កាយវាចាហិ
បរក្កមន្តិយោ ឧក្កណ្ឌន្តិ សាសនំ បេសេន្តិ នាមាតិ កត្វា វុត្តំ “សាសនំ
បេសេន្តា” តិ។ កុណាលទហន្តិ កុណាលទហតិវំ។ អនភិវត្តិ វិនោទេន្ទាតិ
តត្ថំនំ នោសទស្សនមុខេន កាមាណំ វោការសំកិលេសិវិការីនេន អនភិវត្តិ
វិនោទេន្ទា។

អាចាទិកាតិ សំវុទ្ធកា, តុម្កាភំ ហត្ថចាទេសុ កិច្ចំ អសាធនេសុ ហត្ថ ច
ចាទេ ច វុឡ្យត្វា បដិជគ្គិតាតិ អត្ថោ។ ចោសិកាតិ ធិវសស្ស ទ្វេ តយោ វាវេ
នហាបេត្វា កោដេត្វា ចាយេត្វា តុម្កេ ចោសេសិ។ ចញ្ញំ ចាយេសីតិ នន្ទកុមារោ
កិវ ពោធិសត្តតោ កតិចាហេនេវ ទហារោ, តស្មី ជាតេ មហាបជាបតី អត្តនោ
បុត្តំ ធាតីនំ ទត្វា សយំ ពោធិសត្តស្ស ធាតិកិច្ចំ សាធយមាណា អត្តនោ ចញ្ញំ
ចាយេសិ។ តំ សន្ធាយ ថេរោ វិវាហា។ ទហារោតិ តរុណោ។ យុវាតិ យោត្តញ្ញោ
បិតោ។ មណ្ឌនកជាតិកោតិ អលង្ការសភារោ។ តត្ថ កោចិ តរុណាបិ យុវា ន
ហោតិ យថា អតិតរុណោ។ កោចិ យុវាបិ មណ្ឌនកជាតិកោ នហោតិ យថា
ឧបសន្តសភារោ, អាលសិយព្យសនាធិហិ វា អភិក្ខតោ។ ឥធម បន ទហារោ ចេវ

យុវា ច មណ្ឌនកជាតិកោ ច អធិប្បតោ, តស្មា ឯវមាហា។ ឧប្បលាធិនិ
មណ្ឌនកជាតិកោ ច លោកសម្មតត្តា វុត្តានិ។

មាតុកាមស្ស បព្ពជិតត្តាតិ ៩ទំ បញ្ចវស្សសតតោ ឧទ្ធុ អដ្ឋត្វា បញ្ចសុយេវ
វស្សសតេសុ សទ្ធម្មជ្ជិតិយា ការណានិទស្សនំ។

បដិសម្ពិទាបកេធម្មត្តឪណាសវវសេនេវ វុត្តន្តិ ឯត្ថ
បដិសម្ពិទាប្បត្តឪណាសវគ្គហណោន ឈានានិបិ គហិតានេវ ហោន្តិ។ ន ហិ
និជ្ឈានកានំ សព្វប្បការសម្មត្តិ ៩ជ្ឈតីតិ វទន្តិ។

សុត្វវិបស្សកឪណាសវវសេន វស្សសហស្សន្តិអាទិនា ច យំ វុត្តំ, តំ
ខន្ធកកាណាកានំ មតេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ វិនយដ្ឋកថាយម្បិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤០៣)
ឥមិនាវ នយេន វុត្តំ។

ធីយនិកាយដ្ឋកថាយំ (ធី. និ. អដ្ឋ. ៣.១៦១) បន “បដិសម្ពិទាប្បត្តហិ
វស្សសហស្សំ អដ្ឋាសិ, ធម្មភិញ្ញាហិ វស្សសហស្សំ, តេវិដ្ឋេហិ វស្សសហស្សំ,
សុត្វវិបស្សកេហិ វស្សសហស្សំ, ចាតិមោក្ខេន វស្សសហស្សំ អដ្ឋាសី” តិ
វុត្តំ។ ឥធាបិ សាសនន្តរធានកថាយំ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៣០) “ពុទ្ធានញ្ចិ
បរិនិព្វានតោ វស្សសហស្សមេវ បដិសម្ពិទា និព្វត្តតុំ សក្កោន្តិ, តតោ បរំ ធន
អភិញ្ញា, តតោ តាបិ និព្វត្តតុំ អសក្កោន្តា តិស្សោវិជ្ជា និព្វត្តន្តិ, គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ
កាលេ តាបិ និព្វត្តតុំ អសក្កោន្តា សុត្វវិបស្សកា ហោន្តិ។ ឯតេនេវ ឧទាយេន
អនាគាមិនោ, សកទាគាមិនោ, សោតាបន្នោ” តិ វុត្តំ។

សំយុត្តនិកាយដ្ឋកថាយំ (សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.១៥៦) បន “បឋមពោធិយញ្ចិ
ភិក្ខុ បដិសម្ពិទាប្បត្តា អហោសុំ។ អថ កាលេ គច្ឆន្តេ បដិសម្ពិទា ចាបុណីតុំ ន
សក្ខីសុ, ធម្មភិញ្ញា អហោសុំ។ តតោ ធន អភិញ្ញា បត្តំ អសក្កោន្តា តិស្សោវិជ្ជា
ចាបុណីសុ។ ឥធានិ កាលេ គច្ឆន្តេ តិស្សោវិជ្ជា ចាបុណីតុំ អសក្កោន្តា

អាសវក្ខយមត្តំ ចាបុណ្យសុទ្ធិ, តម្បី អសក្កោន្តា អនាគាមិជលំ, តម្បី
អសក្កោន្តា សកទាគាមិជលំ, តម្បី អសក្កោន្តា សោតាបត្តិជលំ, គច្ឆន្ត
កាលេ សោតាបត្តិជលម្បី បត្តំ ន សក្ខិសុទ្ធិ” តិ វុត្តំ។ យស្មា ចេតំ សព្វំ
អញ្ញមញ្ញប្បជីវុទ្ធី, តស្មា តេសំ តេសំ ភាណាកានំ មតមេវ អាចរិយេន តត្ថ
តត្ថ ទស្សិតន្តិ គហេតព្វំ។ អញ្ញថា ហិ អាចរិយស្សេវ បុញ្ញបរិរោធប្បសង្ក្តា
សិយាតិ។

តានិយេវាតិ តានិយេវ បញ្ចវស្សសហស្សនិ។ បរិយត្តិមូលកំ សាសនន្តិ
អាហា “ន ហិ បរិយត្តិយា អសតិ បដិវេជោ អត្ថី” តិ អាទិ។ បរិយត្តិយា ហិ
អន្តរបិកាយ បដិបត្តិអន្តរធាយតិ, បដិបត្តិយា អន្តរបិកាយ អធិគមោ
អន្តរធាយតិ។ កីការណា? អយញ្ញំ បរិយត្តិ បដិបត្តិយា បច្ចយោ ហោតិ,
បដិបត្តិ អធិគមស្ស។ ឥតិ បដិបត្តិតោបិ បរិយត្តិយេវ បមាណំ។
ទុតិយតតិយេសុ នត្ថិ វុត្តព្វំ។

កោតមីសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៥. ទីយជាណុសុត្តាទិវណ្ណានា

៥៤-៥៥. ចតុត្ថ (ធី. និ. អដ្ឋ. ៣. ២៦៥) ឯកេន ភោគេ ភុញ្ញេយ្យាតិ ឯកេន
កោដ្ឋាសេន ភោគេ ភុញ្ញេយ្យ, វិនិភុញ្ញេយ្យ វាតិ អត្តោ។ ទ្វីហិ កម្មន្តិ ទ្វីហិ
កោដ្ឋាសេហិ កសិវណិជ្ជាទិកម្មំ បយោជេយ្យ។ និធាបេយ្យាតិ
ចតុត្ថកោដ្ឋាសំ និធមត្វា វេបេយ្យ, និទហិត្វា ភូមិគតំ កត្វា វេបេយ្យាតិ អត្តោ។
អាបទាសុ ភវិស្សតីតិ កុលានញ្ញំ ន សព្វកាលំ ឯកសទិសំ វុត្តតិ, កទាចិ
រាជអគ្គិចោរទុត្តិក្ខាទិវសេន អាបទា ឧប្បជ្ជន្តិ, តស្មា ឯវំ អាបទាសុ ឧប្បជ្ជាសុ
ភវិស្សតីតិ ឯកំ កោដ្ឋាសំ និធាបេយ្យាតិ វុត្តំ។ ឥមេសុ បន ចតុសុ

កោដ្ឋាសេសុ កតវំ កោដ្ឋាសំ គហេត្វា កុសលំ កាតព្វន្តិ? “ភោគ
ភុញ្ញេយ្យ” តិ វុត្តកោដ្ឋាសំ។ តតោ គណ្ហាត្វា ហិ ភិក្ខុនម្យិ កបណាទិកានម្យិ
ទានំ ទាតព្វំ, បេសការម្ហាបិ តាទីនម្យិ វេតនំ ទាតព្វំ។
សមណព្រាហ្មណកបណាទិកាទីនំ ទានវសេន ចេវ, អធិវត្ថុទេវតាទីនំ
បេតពលិវសេន, ម្ហាបិ តាទីនំ វេតនវសេន ច វិនិយោគោបិ ឧបយោគោ ឯវ។

អបេន្តិ គច្ឆន្តិ, អបេន្តា វា ឯតេហិ តិ អចាយា, អចាយា ឯវ មុខានិ ទ្វារានិ តិ
អចាយមុខានិ។ វិនាសទ្វារានិ តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ បញ្ចមេ នត្តិ វុត្តព្វំ។

ធិបជាណុសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៨. ភយសុត្តាទិវណ្ណានា

៥៦-៥៨. ធម្មេ គព្ពវាសោ ភីធម ឧត្តរបទលោបេន គព្ពោ វុត្តោតិ អាហ
“គព្ពោតិ គព្ពវាសោ” តិ។ សត្តមជ្ជមានិ ឧត្តានត្ថានិ។

ភយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-១០. បុគ្គលសុត្តាទិវណ្ណានា

៥៩-៦០. នវមេ ទានំ ទទន្តានន្តិ ទក្ខិណោយ្យំ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទេន្តានំ។ ឧបដិ
វិបច្ឆន្តិ ឯតេន, ឧបដិសុ វា វិបច្ឆតិ, ឧបធម្មោ វា វិចាកា ឯតស្សាតិ
ឧបដិវិចាកំ។ សង្ឃេ ទិន្នំ មហាប្បលន្តិ អរិយសង្ឃេ ទិន្នំ វិច្ឆារជ្ជានំ ហោតិ,
វិបុលជលន្តិ អត្ថោ។ ទសមេ នត្តិ វុត្តព្វំ។

បុគ្គលសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

គោតមីវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៧) ២. ភូមិបាលវង្គោ

១-៥. ឥន្ទ្រសុត្តាទិវល្លាណ

៦១-៦៥. សត្តមស្ស បឋមាធិនិ សុវិញ្ញយ្យានិ។ បញ្ចមេ (ធី.និ.ដី. ២.១៧៣)
អភិកវតីតិ អភិកុ, បរិកម្មំ, ញ្ញាណំ វា។ អភិកុ អាយតនំ ឯតស្សាតិ
អភិកាយតនំ, ឈានំ។ អភិកវិតតំ វា អារម្មណសម្ពាទំ អាយតនំ ឯតស្សាតិ
អភិកាយតនំ។ អថ វា អារម្មណាភិកវនតោ អភិតុ ច តំ អាយតនញ្ច
យោគិនោ សុខវិសេសានំ អធិដ្ឋានភាវតោ មនាយតនធម្មាយតនភាវតោ
ចាតិបិ សសម្បយុត្តជ្ឈានំ អភិកាយតនំ។ តេនាហ
“អភិកវនការណានិ”តិអាទិ។ តានិ ហិតិ អភិកាយតនសញ្ញតានិ ឈានានិ។
“បុគ្គលស្ស ញ្ញាណុត្តរិយតាយា”តិ ឥទំ ឧភយត្ថាបិ យោជេតតំ។ កថំ?
បដិបក្ខភាវេន បច្ចនិកធម្មេ អភិកវន្តិ បុគ្គលស្ស ញ្ញាណុត្តរិយតាយ
អារម្មណានិ អភិកវន្តិ។ ញ្ញាណាពលេនេវ ហិ អារម្មណាភិកវនំវិយ
បដិបក្ខាភិកវេបីតិ។

បរិកម្មវសេន អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញិ, ន អប្បនាវសេន។ ន ហិ
បដិភាគនិមិត្តារម្មណា អប្បនា អជ្ឈត្តវិសយា សម្ពវតិ។ តំ បន
អជ្ឈត្តបរិកម្មវសេនលទ្ធិ កសិណានិមិត្តំ អវិសុទ្ធមេវ ហោតិ, ន
ពហិធាបរិកម្មវសេនលទ្ធិវិយ វិសុទ្ធិ។

បរិត្តានីតិ យថាលទ្ធានិ សុប្បសរាវមត្តានិ។ តេនាហ “អវត្ថិតានិ”តិ។
បរិត្តវសេនេវាតិ វល្លាវសេន អាភោគេ វិជ្ជមានេបិ បរិត្តវសេនេវ ឥទំ
អភិកាយតនំ វុត្តំ។ បរិត្តតា ហេតុ អភិកវនស្ស ការណំ។ វល្លាភោគេ សតិបិ
អសតិបិ អភិកាយតនភាវនា នាម តិក្ខបញ្ញាស្សេវ សម្ពវតិ, ន ឥតវស្សាតិ

អាហា “ញាណុត្តរិកោ បុគ្គលោ” តិ។ អភិកវិត្វា សមាបជ្ជតី តិ ឯត្ថ អភិកវនំ
សមាបជ្ជនញ្ច ឧបចារជ្ឈានាធិកមសមនន្តរមេវ អប្បនាលានុប្បាទនន្តិ អាហា
“សហ និមិត្តប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ ចាបេតី” តិ។ សហ និមិត្តប្បាទេនាតិ ច
អប្បនាបរិវាសាការស្ស លក្ខណាវចនមេតំ។ យោ “ឱប្បាភិញ្ញោ” តិ វុច្ចតិ,
តតោបិ ញាណុត្តរស្សេវ អភិកាយតនការាវា។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី និមិត្តេ។
អប្បនំ ចាបេតី តិ ការវនំ អប្បនំ នេតិ។

ឯត្ថ ច កេចិ “ឧប្បន្នេ ឧបចារជ្ឈានេ តំ អារព្ភ យេ ហេជ្ជិមន្តេន ទ្វេ តយោ
ជវនវាវា បវត្តន្តិ, តេ ឧបចារជ្ឈានបក្ខិកា ឯវ, តទនន្តរញ្ច ភវន្ត្ថបរិវាសេន
ឧបចារាសេវនាយ ច វិនា អប្បនា ហោតិ, សហ និមិត្តប្បាទេនេវ អប្បនំ
ចាបេតី” តិ វុច្ចន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ។ ន ហិ ចារិវាសិកកម្មេន អប្បនាវារោ
ឥច្ឆិតោ, នាបិ មហគ្គតប្បមាណាជ្ឈានេសុ វិយ ឧបចារជ្ឈានេ ឯកន្តតោ
បច្ឆវេក្ខណា ឥច្ឆិតញ្ច, តស្មា ឧបចារជ្ឈានាធិកមតោ បរំ
កតិបយភវន្ត្ថចិត្តាវសានេ អប្បនំ ចាបុណេន្លោ “សហ និមិត្តប្បាទេនេវេត្ថ
អប្បនំ ចាបេតី” តិ វុត្តោ។ “សហ និមិត្តប្បាទេនា” តិ ច អធិប្បាយិ កមិទំ វចនំ,
ន នីតត្ថំ។ អធិប្បាយោ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។

ន អន្តោសមាបត្តិយំ តទា តថាវុបស្ស អាភោគស្ស អសម្ពវតោ,
សមាបត្តិតោ វុជ្ជិតស្ស អាភោគោ បុព្វភាគការាយ វសេន ឈានក្ខណោ
បវត្តំ អភិកវនាការំ គហេត្វា បវត្តោតិ ទដ្ឋព្ភំ។ អភិធម្មជ្ជកថាយំ (ធរ. ស. អដ្ឋ.
២០៤) បទ “ឥមិនា បទស្ស បុព្វភោគោ កថិតោ” តិ វុត្តំ។ អន្តោសមាបត្តិយំ
តថា អាភោគាភាវេ កស្មា “ឈានសញ្ញាយបី” តិ វុត្តន្តិ អាហា “អភិកវន...បេ....
អត្ថី” តិ។

វង្សិតប្បមាណានីតិ វិបុលប្បមាណានីតិ អត្ថោ, ន
ឯកផ្តុលទ្ធផ្តុលាធិវសេន វង្សី ចាបិតានីតិ តថាវង្សនស្សវេត្ថ អសម្ពុរតោ។
តេនាហ “មហាឆានី” តិ។ ភត្តវង្សិតកន្តិ ភុញ្ញនភាជនេ វង្សិត្វា ទិន្នំ ភត្តំ,
ឯកាសនេ បុរិសេន ភុញ្ញិតត្ថភត្តតោ ឧបង្សភត្តន្តិ អត្ថោ។

រូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថីតិ រូបសញ្ញា, ន រូបសញ្ញា អរូបសញ្ញា។
សញ្ញាសីសេន ឈានំ វនតិ។ រូបសញ្ញាយ អនុប្បាទនមេវេត្ថ អលាភិតា។
ពហិទ្វាវ ឧប្បន្នន្តិ ពហិទ្វាវ ត្ថស្មីយេវ ឧប្បន្នំ។ អភិធម្មេ (ធរ. ស. ២០៤-២០៩) បន
“អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញា ពហិទ្វាវ រូចានិ បស្សតិ បរិត្តានិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ,
អប្បមាណានិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានី” តិ ឯវំ ចតុន្នំ អភិកាយតនានំ អាគតត្ថា
អភិធម្មជ្ជកថាយំ “កស្មា បន យថា សុត្តន្តេ អជ្ឈត្ថំ រូបសញ្ញា ឯកោ ពហិទ្វា
រូចានិ បស្សតិ បរិត្តានីតិ អាទិ វុត្ថំ, ឯវំ អវត្វា ឥធម ចតុសុបិ អភិកាយតនេសុ
អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញាតាវ វុត្ថា” តិ ចោទនំ កត្វា “អជ្ឈត្ថរូចានំ
អនភិកវនីយតោ” តិ ការណំ វត្វា “តត្ថ វា ឥធម វា ពហិទ្វាវ រូចានេវ
អភិកវិតព្ពានិ, តស្មា តានិ និយមតោវ វត្ថព្ពានីតិ តត្រាបិ ឥធម វុត្ថានិ,
‘អជ្ឈត្ថំ រូបសញ្ញា’ តិ ឥទំ បន សត្តុ ទេសនាវិលាសមត្ថមេវា” តិ វុត្ថំ។

ឯត្ថ ច វណ្ណាកោគរហិតានិ សហិតានិ ច សព្ពានិ “បរិត្តានិ
សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានី” តិ វុត្ថានិ, តថា “អប្បមាណានិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានី” តិ។ អត្ថិ
ហិ សោ បរិយាយោ “បរិត្តានិ អភិកុយ្យ, តានិ ចេ កនាទិ វណ្ណាវសេន
អាភុជិតានិ ហោន្តិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ អភិកុយ្យ” តិ។ បរិយាយកថា ហិ
សុត្តន្តទេសនាតិ។ អភិធម្មេ បន និប្បរិយាយទេសនត្ថា វណ្ណាកោគរហិតានិ
វិសុំ វុត្ថានិ, តថា សហិតានិ។ អត្ថិ ហិ ឧភយត្ថ អភិកវនីសេសោតិ, តថា ឥធម
បរិយាយទេសនត្ថា វិមោក្ខានម្បិ អភិកវនបរិយាយោ អត្ថីតិ “អជ្ឈត្ថំ

រូបសញ្ញា" គឺអាទិដ្ឋាន បឋមទុតិយអភិកាយតនេសុ បឋមវិមោក្ខោ,
តតិយចតុត្ថអភិកាយតនេសុ ទុតិយវិមោក្ខោ, វណ្ណាភិកាយតនេសុ
តតិយវិមោក្ខោ ច អភិកវនប្បវត្តិតោ សង្កហិតោ។ អភិធម្ម (ធម្ម. ស. ២០៤-
២០៩, ២៤៧-២៤៩) បន ធិប្បវិយាយទេសនត្តាវិមោក្ខាភិកាយតនាធិ
អសង្ករតោ ទស្សនតុំ វិមោក្ខ វណ្ណត្វា អភិកាយតនាធិ កថិតាធិ។ សព្វាធិ ច
វិមោក្ខកិច្ចាធិ ឈានាធិវិមោក្ខទេសនាយំ វុត្តាធិ។ តទេតំ "អដ្ឋត្ថំ
រូបសញ្ញា" គឺ អាគតស្ស អភិកាយតនទូយស្ស អភិធម្ម អភិកាយតនេសុ
អវចនតោ "រូបី រូចាធិ បស្សតី" គឺអាទិដ្ឋាន
សព្វវិមោក្ខកិច្ចសាធារណវចនភាវតោ វុត្តានំ កតន្តិវិញ្ញាយតិ។
"អដ្ឋត្ថរូចានំ អនភិកវនីយតោ" គឺ ឥទំ អភិធម្ម កត្តចិបិ "អដ្ឋត្ថំ រូចាធិ
បស្សតី" គឺ អវត្វា សព្វត្ថ យំ វុត្តំ "ពហិទ្ធារូចាធិ បស្សតី" គឺ, តស្ស
ការណវចនំ។ តេន យំ អញ្ញហេតុកំ, តំ តេន ហេតុនា វុត្តំ។ យំ បន
ទេសនាវិលាសហេតុកំ អដ្ឋត្ថំ អរូបសញ្ញតាយ ឯវ អភិធម្ម វចនំ, ន តស្ស
អញ្ញំ ការណំ មគ្គិតព្ពន្ធិ ទស្សតិ។

អដ្ឋត្ថរូចានំ អនភិកវនីយតោ ច តេសំ ពហិទ្ធារូចានំ វិយ អវិភូតត្ថា
ទេសនាវិលាសោ ច យថាវុត្តវុត្តានវសេន វេទិតញ្ញោ វេនេយ្យដ្ឋាសយវសេន
វិជ្ជមានបរិយាយកថាភាវតោ។ "សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានី" គឺ ឯតេនេវ សិទ្ធិត្ថា ន
នីលាធិអភិកាយតនាធិ វុត្តព្ពានីតិ ចេ? តំ ន។ នីលាធិសុ កតាធិការានំ
នីលាធិភាវស្សេវ អភិកវនការណត្ថា។ ន ហិ តេសំ បរិសុទ្ធាបរិសុទ្ធវណ្ណានំ
បរិត្តតា វា អប្បមាណតា វា អភិកវនការណំ, អថ ខោ នីលាធិភាវោ ឯវាតិ។
ឯតេសុ ច បរិត្តាធិកសិណារូបេសុ យំ យំ ចរិតស្ស ឥមានិ អភិកាយតនាធិ
ឥដ្ឋន្តិ, តំ ទស្សនតុំ "ឥមេសុ បនា" គឺអាទិ វុត្តំ។ សព្វសង្កាហិតវសេនាតិ
នីលវណ្ណានីលនិទស្សននីលនិកាសានំ សាធារណវសេន។ វណ្ណាវសេនាតិ

សភាវ័ណ្ណវ័សេន។ និទស្សនវ័សេនាតិ បស្សិតព្ពតាវ័សេន
ចក្ខុវិញ្ញាណាទិវិញ្ញាណាវិចីយា គហេតព្ពតាវ័សេន។ ឱភាសវ័សេនាតិ
សប្បភាសតាយ អវភាសនវ័សេន។

ឥច្ឆាសុត្តាទិវ័ណ្ណាធា និដ្ឋិតា។

៦. វិមោក្ខសុត្តវ័ណ្ណាធា

៦៦. ធម្មេ (ទី. និ. ដី. ២.១២៩) កេនជ្ជេនាតិ កេន សភាវេន។ សភាវោ ហិ
ញាណេន យាថាវតោ អរណីយតោ ញាតព្ពតោ “អត្ថោ”តិ វុច្ចតិ, សោ ឯវ ត្ថ-
ការស្ស ដ្ឋ-ការំ កត្វា “អដ្ឋោ”តិ វុត្ថោ។ អធិមុច្ឆនជ្ជេនាតិ អធិកំ សវិសេសំ
មុច្ឆនជ្ជេន។ ឯតេន សតិបិ សព្ពស្សបិ រូបាវចរជ្ឈានស្ស វិក្ខម្ពនវ័សេន
បដិបក្ខតោ វិមុត្តភាវេ យេន ភាវនាវិសេសេន តំ ឈានំ សាតិសយំ
បដិបក្ខតោ វិមុច្ចិត្វា បវត្ថតិ, សោ ភាវនាវិសេសោ ធិបិតោ។ ភវតិ ហិ
សមាណជាតិយុត្តាបិ ភាវនាវិសេសេន បវត្ថិអាការវិសេសោ។ យថា តំ
សទ្ធាវិមុត្តតោ ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស, តថា បច្ចនីកធម្មហិ សុដ្ឋវិមុត្តតាយ ឯវ
អនិគ្គហិតភាវេន និរាសន្តតាយ អភិវតិវ័សេន សុដ្ឋអធិមុច្ឆនជ្ជេនបិ
វិមោក្ខោ។ តេនាហ “អារម្មណេ ចា”តិអាទិ។ អយំ បនត្ថោតិ អយំ
អធិមុច្ឆនជ្ជោ បច្ឆិមេ វិមោក្ខេ និរោធនត្ថិ។ កេវលោ វិមុត្តជ្ជោ ឯវ តត្ថ លព្ពតិ,
តំ សយមេវ បរតោ វក្ខតិ។

រូបីតិ យេនាយំ សសន្តតិបរិយាបន្នេន រូបេន សមន្នាគតោ, តំ យស្ស
ឈានស្ស ហេតុភាវេន វិសិដ្ឋរូបំ ហោតិ, យេន វិសិដ្ឋេន រូបេន “រូបី”តិ វុច្ចយ្យ
រូបីសទ្ធស្ស អតិសយត្ថធិបនតោ, តទេវ សសន្តតិបរិយាបន្នរូបស្ស វ័សេន
បដិលទ្ធផ្សានំ ឥធម បរមត្ថតោ រូបិភាវសាធកត្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនាហ

“អង្គត្ត”ន្តិអាទិ។ រូបជ្ឈានំ រូបំ ឧត្តរមទលោមេន។ រូចានីតិ បនេត្ត
បុរិមបទលោមោ ទដ្ឋត្តោ។ តេន វុត្តំ “នីលកសិណាទីនិ រូចានី”តិ។ រូបេ
កសិណារូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញា, សា ឯតស្ស អត្ថីតិ រូបសញ្ញា, សញ្ញាសីសេន
ឈានំ វេទិតិ។ តប្បដិបក្ខេន អរូបសញ្ញា។ តេនាហា “អង្គត្តំ ន រូបសញ្ញា”តិអាទិ។

អន្តោ អប្បនាយំ “សុក”ន្តិ អាភោគោ នត្ថីតិ ឥមិនា បុព្វាភោគវសេន តថា
អធិមុត្តិ សិយាតិ ទស្សេតិ។ ឯវព្រោត្ត តថាវត្តព្ពតាបត្តិបោទនា អនវដ្ឋានា
ហោតិ។ យស្មា សុវិសុទ្ធសុ នីលាទីសុ វណ្ណកសិណោសុ តត្ថ កតាទិការានំ
អភិរតិវសេន សុដ្ឋ អធិមុច្ឆនដ្ឋោ សម្ពុតិ, តស្មា អដ្ឋកថាយំ តថា តតិយោ
វិមោក្ខោ សំវណ្ណតោ។ យស្មា បន មេត្តាទិវសេន បវត្តមាណា ភាវនា សត្ត
អប្បដិកូលតោ ទហន្តិ, តេ សុកតោ អធិមុច្ឆិតា បវត្តតិ, តស្មា បដិសម្ពិទាមគ្គ
(បដិ. ម. ១. ២១២-២១៣) ព្រាហ្មវិហារភាវនា “សុកវិមោក្ខោ”តិ វុត្តា។ តយិទំ
ឧភយម្បិ តេន តេន បរិយាយេន វុត្តត្តា ន វិរុដ្ឋតីតិ ទដ្ឋព្វំ។

សព្វសោតិ អនវសេសតោ។ ន ហិ ចតុន្នំ អរូបក្ខន្ធានំ ឯកទេសោបិ តត្ថ
អវសិស្សតិ។ វិស្សជ្ជត្តាតិ យថាបរិច្ឆន្ទកាលេ និរោធិតត្តា។ ឧត្តមោវិមោក្ខោ
នាម អរិយេហោវ សមាបដ្ឋិតត្តតោ អរិយជលបរិយោសានត្តា ទិដ្ឋេវ ធម្ម
និព្វានប្បត្តិភាវតោ ច។

វិមោក្ខសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អនិយវេហារសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ អនិយានំ លាមកានំ វេហារោ អនិយវេហារោ។
ទិដ្ឋវាទិតាតិ ទិដ្ឋំ មយាតិ ឯវំ វាទិតា។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ឯត្ថ ច

តំសមុជ្ជាបកចេតនាវសេន អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ តេនាហ “យាហិ
ចេតនាហិ” តិអាធិ។

អនិយវោហារសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៩. បរិសាសុត្តវណ្ណាន

៦៩. នវមេ (ជី. និ. ដី. ២.១៧២) សមាគន្ធពុតោ, សមាគន្ធពុតិ វា សមាគមោ,
បរិសា។ ពិម្ពិសារប្បមុខោ សមាគមោ ពិម្ពិសារសមាគមោ។ សេសទ្វយេបិ
ឯសេវ នយោ។ ពិម្ពិសារ... បេ... សមាគមសធិសំ ខត្តិយបរិសន្តិ យោជនា។
អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុបិ លត្តតេវ សត្ត ខត្តិយបរិសាធិឧបសង្កមនំ។ អាធិតោ
តេហិ សទ្ធិ សត្ត ភាសនំ អាហាថោ, កថនប្បដិកថនំ សល្លាថោ។
ធម្មបសំហិតា បុច្ឆាបដិបុច្ឆា ធម្មសាកក្ខា។ សល្លាទំ បដិច្ច កថិតំ
សល្លាទំ បរិយាយត្តា វណ្ណា-សទ្ធស្ស “មហន្តំ ហត្ថិរាជវណ្ណំ
អភិធិម្មនិត្វា” តិអាធិសុ (សំ. និ. ១.១៣៨) វិយ។ តេសន្តិ បទំ ឧកយបទាបេក្ខំ
“តេសម្បិ លក្ខណសល្លាទំ វិយ សត្ត សរិរសល្លាទំ តេសំ កេវលំ បញ្ញាយតិ
ឯវា” តិ។ នាបិ អាមុត្តមណិកុណ្ឌាលោ ភគវា ហោតិ តិ យោជនា។ ធិន្ទស្សរាតិ
ទិដ្ឋា ភិទ្ធស្សរា។ គគ្ករស្សរាតិ ជជ្ជិរតស្សរា។ ភាសន្តវន្តិ តេសំ សត្តានំ
ភាសាតោ អញ្ញំ ភាសំ។ វិមំសាតិ ចិន្តនា។ កិមត្ថំ... បេ... ទេសេតិ តិ ឥទំ ននុ
អត្តានំ ជាតាបេត្វា ធម្មេ កថិតេ តេសំ សាតិសយោ បសាទោ ហោតិ តិ ឥមិនា
អធិប្បាយេន វុត្ថំ? យេសំ អត្តានំ អជាតាបេត្វាវ ធម្មេ កថិតេ បសាទោ ហោតិ,
ន ជាតាបេត្វា, តាធិសេ សន្ទាយ សត្តា តថា ករោតិ។ តត្ថ បយោជនមាហា
“វាសនត្ថាយា” តិ។ ឯវំ សុតោបីតិ ឯវំ អវិញ្ញាតទេសកោ អវិញ្ញាតាគមនោបិ
សុតោ ធម្មោ អត្តនោ ធម្មសុធម្មតាយេវ អនាគតេ បច្ចយោ ហោតិ
សុណាន្តស្ស។

បរិសាសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១០. ភូមិបាលសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៧០. ធនមេ (ធី. និ. ដ៏. ២.១៦៧; សំ. និ. ដ៏. ២.៥.៨២២) ឧទេនយក្ខស្ស
ចេតិយដ្ឋានេតិ ឧទេនស្ស នាម យក្ខស្ស អាយតនភារេន ឥដ្ឋកាហិ កតេ
មហាជនស្ស ចិត្តិកតដ្ឋានេ។ កតវិហារោតិ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស កតវិហារោ។
វុច្ឆតីតិ បុរិមវេហារេន “ឧទេនំ ចេតិយ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ គោតមកាធិសុប័តិ
“គោតមកំ ចេតិយ”ន្តិអាធិសុបិ។ ឯសេវ នយោតិ ចេតិយដ្ឋានេ កតវិហារភារំ
អតិទិសតិ។ តថា ហិ សត្តម្ហំ កិកិស្ស រញ្ជោ ដីតរោ សត្ត កុមារិយោ
សំវេគជាតា គេហតោ និក្ខមិត្វា តត្ថ បធានំ បទហីសុ, តំ ហំ “សត្តម្ហំ
ចេតិយ”ន្តិ វុច្ឆន្តិ។ ពហុបុត្តកន្តិ ច ពហុចារោហោ ឯកោ និក្រោធរុក្ខោ, តស្មី
អធិវត្តំ ទេវតំ ពហូ មនុស្សោ បុត្តេ បត្តេន្តិ, តទុចារាយ តំ ហំ “ពហុបុត្តកំ
ចេតិយ”ន្តិ បញ្ញាយិត្ត។ សារទ្ធនស្ស នាម យក្ខស្ស វសិតដ្ឋានំ, បាបាលស្ស
នាម យក្ខស្ស វសិតដ្ឋានំ, ឥតិ សញ្ញានេវេតានិ ពុទ្ធប្បាទតោ បុព្វទេវតា
បរិគ្គហេត្វា ចេតិយវេហារេន វេហារីតានិ, ភគវតោវិហារេ កតេបិ តថេវ
សញ្ញានន្តិ។ រមណីយាតិ ឯត្ថ វេសាលិយា តាវ ភូមិភាគសម្បត្តិយា
សុលភិណ្ណតាយ រមណីយភារោ វេទិតញ្ជោវិហារានំ បន នគរតោ
នាតិទ្វរតាយ នច្ឆាសន្នតាយ គមនាគមនសម្បត្តិយា
អនាកិណ្ណាវិហារដ្ឋានតាយ នាយុនកសម្បត្តិយា បរិវេកបតិរូបតាយ ច
រមណីយតា ទដ្ឋត្តា។

វឡិកាតិ ការនាចារិប្បវសេន បរិព្រហិតា។ បុនប្បនំ កតាតិ ការនាយ
ពហុលីករណេន អបរាបរំ បរត្តិតា។ យុត្តយានំវិយ កតាតិ យថា
យុត្តមាជញ្ញយានំ នេកេន សារថីនា អធិដ្ឋិតំ យថារុចិ បរត្តិតិ, ឯវំ យថារុចិ

បវត្តិរបាតំ គមិតា។ បតិជ្ជានដ្ឋេនាតិ អធិជ្ជានដ្ឋេន។ វត្ថុវិយ កតាតិ សព្វសោ
ឧបក្កិលេសវិសោធនេន ឥទ្ធិវិសយតាយ បតិជ្ជានភាវតោ
សុវិសោធិតបរិស្សយវត្ថុវិយ កតា។ អធិដ្ឋិតាតិ បដិបក្ខទ្ធវិភាវតោ
សុភាវិតភាវេន តំតំអធិជ្ជានយោគ្យតាយ វេបិតា។ សមន្តតោ ចិតាតិ
សព្វភាគេន ភាវនុបធម៌ គមិតា។ តេនាហ “សុវត្ថិតា” តិ។ សុដ្ឋ សមាវទ្ធាតិ
ឥទ្ធិភាវនាយ សិខាប្បត្តិយា សម្មនេវ សំសេវិតា។

អនិយមេនាតិ “យស្ស កស្សប្បី” តិ អនិយមវេទនេន។ និយមេត្វាតិ
“តថាគតស្ស” តិ សរូបធស្សនេន និយមេត្វា។ អាយុប្បមាណាត្ថិ (ធិ. និ. ដ.
១.៤០; ធិ. និ. អភិ. ដ. ១.៤០) បរមាយុប្បមាណំ វេទិតិ។ កី បនេត្ត បរមាយុ នាម,
កបំ វា តំ បរិច្ឆេទប្បមាណាត្ថិ? វុច្ចតេ - យោ តេសំ តេសំ សត្តានំ តស្មី តស្មី
ភវីសេសេ បុរិមសិទ្ធកវបត្ថនូបនិស្សយវសេន
សរីរាវយវវណ្ណាសណ្ឋានប្បមាណាធិវិសេសាវិយ តំតំគតិនិកាយាធិសុ
យេតុយ្យេន និយតបរិច្ឆេទោ គត្តសេយ្យកកាមាវចរេវរូចារវចរសត្តានំ
សុក្កសោណីតឧតុភោជនាធិឧតុអាធិបច្ចុប្បន្នបច្ចយុបត្ថម្ភិតោ
វិចាកប្បពន្ធស្ស វិទិតិកាលនិយមោ។ សោ យថាសកំ ខណមត្តារជ្ជាយីនម្បិ
អត្តនោ សហជាតានំ រូចារូបធម្មានំ វេបនាការវុត្តិតាយ បវត្តនកានិ
រូចារូបជីវិតិទ្រ្ទិយានិ យស្មា នកេវលំ តេសំ ខណវិទិតិយា វេ ការណភាវេន
អនុចាលកានិ, អថ ខោ យាវ ភវន្តីបច្ឆេទា អនុបពន្ធស្ស
អវិច្ឆេទហេតុភាវេនបិ, តស្មា អាយុហេតុកត្តា ការណ្ឌបចារេន អាយុ,
ឧក្កំសបរិច្ឆេទវសេន បរមាយុតិ ច វុច្ចតិ។ តំ បន ទេវានំ នេយិកានំ
ឧត្តរកុរុកានញ្ច និយតបរិច្ឆេទំ។ ឧត្តរកុរុកានំ បន ឯកន្តនិយតបរិច្ឆេទមេវ,
អវសិដ្ឋមនុស្សបេតតិវច្ឆានានំ បន ចិវដ្ឋិតិសំវត្ថនិកកម្មពហុលេ កាលេ
តំកម្មសហិតសន្តានជនិតសុក្កសោណីតបច្ចយានំ តំមូលកានញ្ច

ចន្ទស្វរិយសមរិសមបរិវត្តនាធិជនិតឧតុអាហារាធិសមរិសមបច្ចយានព្យា
វសេន ចិរាចិរកាលតោ អនិយតបរិច្ឆេទំ, តស្ស ច យថា
បុរិមសិទ្ធកវបត្តនាវសេន តំតំគតិនិកាយាធិសុ
វណ្ណាសណ្ឋានាធិវិសេសនិយមោ សិទ្ធា ធនុស្សនានុស្សវាធិហិ, តថា អាធិតោ
គហលាសិទ្ធិយា។ ឯវំ តាសុ តាសុ ឧបបត្តិសុ និព្ពត្តសត្តានំ យេភុយ្យេន
សមប្បមាណាជ្ជិតិកាលំ ធនុស្សនានុស្សវេហិ លភិត្វា តំបរមតំ អន្លោសាយ
បរត្តិតកវបត្តនាវសេន អាធិតោ បរិច្ឆេទនិយមោ វេទិតព្ពោ។ យស្មា បន កម្មំ
តាសុ តាសុ ឧបបត្តិសុ យថា តំតំឧបបត្តិនិយតវណ្ណាធិនិព្ពត្តនេ សមត្ថំ, ឯវំ
និយតាយុបរិច្ឆេទាសុ ឧបបត្តិសុ បរិច្ឆេទាតិក្កមេន វិចាកនិព្ពត្តនេ សមត្ថំ ន
ហោតិ, តស្មា វុត្ថំ “តស្មី តស្មី កាលេ យំ មនុស្សានំ អាយុប្បមាណំ, តំ បរិបុណ្ណំ
ករោត្តោ តិដ្ឋេយ្យ” តិ។

មហាសីវត្ថុរោ បន “មហាពោធិសត្តានំ ចរិមភវេ បដិសន្ធិនាយិនោ
កម្មស្ស អសន្ទៀយ្យយុកតាសំវត្តនសមត្ថតំ ហនយេ ឋបេត្វា ពុទ្ធានព្យា
អាយុសន្ធារស្ស បរិស្សយរិក្ខម្ពនសមត្ថតា ចាឡិយំ អាគតា ឯវាតិ ឥមំ
ភទ្ទកប្បមេវ តិដ្ឋេយ្យ” តិ អរោច។ ខណ្ឌាធាធិហិ អភិកុយ្យតិ ឯតេន យថា
ឥទ្ធិពលេន ជរាយ ន បដិយាតោ, ឯវំ តេន មរណាស្សបិ ន បដិយាតោតិ
អត្ថតោ អាបន្នមេវាតិ។ “កុ សរោ ឱត្តោ, កុ ច និបតិតោ” តិ អញ្ញាថា វុដ្ឋិតេនបិ
ថេរវាទេន អដ្ឋកថាវចនមេវ សមត្តិតន្តិ ធនុត្ថំ។ តេនាហ “យោ បន វុច្ឆតិ... ប....
និយាមិត” តិ។

ឱឡារិកេ និមិត្តតិ ដូលេ សញ្ញប្បាទនេ។ ដូលេសញ្ញប្បាទនេព្រោតំ “តិដ្ឋតុ
ភគវា កប្ប” តិ សកលំ កប្បំ អវជ្ជានយាចនាយ, យទិទំ “យស្ស កស្សបិ,
អានន្ត, ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា ភាវិតា” តិ អាធិនា អញ្ញាបទេសេន អត្ថនោ

ចតុវិទ្ធិចាតការវិនាសកាលេន កប្បំ អវជ្ជានសមត្ថតាវិការវំ។ ឱកាសេតិ
ចាកជវចនេ។ ចាកជវចនញោតំ, យទិទំ បរិយាយំ មុញ្ញាត្វា ឧដុកមេវ អត្តនោ
អធិប្បាយវិការវំ។ បរិយុដ្ឋិតចិត្តោតិ យថា កិញ្ចំ អត្តានត្ថំ សល្លក្ខេតុំ ន
សក្កា, វេរំ អភិក្ខតចិត្តោ។ សោ បន អភិក្ខតោ មហតា ឧទកោយេន អប្បកស្ស
ឧទកស្ស អដ្ឋោត្តរណំ វិយ អហោសីតិ វុត្ថំ “អដ្ឋោត្តជចិត្តោ”តិ។ អញ្ញោតិ
ថេរតោ, អរិយេហិ វា អញ្ញាបិ យោ កោចិ បុប្ផនោ។ បុប្ផនគ្គហណាញោត្ត
យថា សព្វេន សព្វំ អប្បហ័នវិបល្លាសោ មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោ កិញ្ចំ អត្តានត្ថំ
សល្លក្ខេតុំ ន សក្កាតិ, វេរំ ថេរោ ភគវតា កតនិមិត្តោភាសំ សព្វសោ ន
សល្លក្ខេសីតិ ទស្សនត្ថំ។ តេនាហ “មារោហិ”តិអាទិ។

ចត្តារោវិបល្លាសាតិ អសុភេ “សុភ”ន្តិ សញ្ញាវិបល្លាសោ, ចិត្តវិបល្លាសោ,
ធុក្ខេ “សុខ”ន្តិ សញ្ញាវិបល្លាសោ, ចិត្តវិបល្លាសោតិ ឥមេ ចត្តារោវិបល្លាសា។
តេនាតិ យទិចិ ឥតវេ អដ្ឋវិបល្លាសា បហ័នា, តថាបិ យថាវុត្ថានំ ចតុន្នំ
វិបល្លាសានំ អប្បហ័នកាលេន។ អស្សាតិ ថេរស្ស។ មទ្គតីតិ ដុសនមត្តេន មទ្គន្តោ
វិយ ហោតិ, អញ្ញាថា តេន មទ្គិតេ សត្តានំ មរណមេវ សិយា។ កី សក្ខិស្សតិ, ន
សក្ខិស្សតីតិ អធិប្បាយោ។ កស្មា ន សក្ខិស្សតិ, ននុ ឯស អគ្គសាវកស្ស កុដ្ឋិ
បរិដ្ឋោតិ? សទ្ធាំ បរិដ្ឋោ, តញ្ច ខោ អត្តនោ អាទុការវិនិច្ឆ័យត្ថំ, ន
វិពាធនាធិប្បាយេន។ វិពាធនាធិប្បាយេន បន ឥធ “កី សក្ខិស្សតិ”តិ វុត្ថំ
ហធយមទ្គនស្ស អធិកតត្តា។ និមិត្តោភាសន្តិ ឯត្ថ “តិដ្ឋតុ ភគវា កប្ប”ន្តិ
សកលកប្បំ អវជ្ជានយាចនាយ “យស្ស កស្សចិ, អានន្ត, ចត្តារោ ឥទ្ធិចាតា
ការវិតា”តិអាទិនា អញ្ញាបទេសេន អត្តនោ ចតុវិទ្ធិចាតការវិនិច្ឆ័យត្ថំ កប្បំ
អវជ្ជានសមត្ថតាវសេន សញ្ញាប្បាទនំ និមិត្តំ។ តថា បន បរិយាយំ មុញ្ញាត្វា
ឧដុកមេវ អត្តនោ អធិប្បាយវិការវំ ឱកាសោ។ ជានន្តោយេវាតិ មារេន
បរិយុដ្ឋិតការី ជានន្តោយេវ។ អត្តនោ អបរាជហេតុតោ សត្តានំ សោកោ

តន្ត្រីកោ ហោតិ, ន ពលវាតិ អាហ “នោសារោបនេន សោកតន្ត្រីករណាត្ត”ន្តិ។
ក៏ បន ថេរោ មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តកាលេ បវត្តិ បច្ឆា ជាឆាតិវា? ន ជាឆាតិ
សកាវេន, ពុទ្ធានុកាវេន បន ជាឆាតិ។

គប្ប ត្វំ, អានន្ទាតិ យស្មា ធិវាវិហារត្ថាយ ឥធាគតោ, តស្មា, អានន្ទ, គប្ប ត្វំ
យថាវុច្ចិតដ្ឋានំ ធិវាវិហារាយ។ តេនាហ “យស្សនានិ កាលំ មញ្ញសី”តិ។
អនត្ថ និយោដេន្តោ គុណាមារណេន មារេតិ, វិរាគវិពន្ធនេន វា
ជាតិនិមិត្តតាយ តត្ថ តត្ថ ជាតំ មារេន្តោវិយ ហោតិវា “មារេតិវា មារេ”តិ
វុត្តំ។ អតិ វិយ ចាបតាយ ចាបិមា។ កល្យាណម្មេហិ សមន្នាគតោ កល្យាណ។
វិរាគាធិគុណានំ អន្តករណតោ អន្តកោ។ សត្តានំ អនត្តាវហំ បដិបត្តិ ន
មុញ្ញាតិវា នមុចិ។ អត្ថនោ មារចាសេន បមត្ថ ពន្ធិតិ, បមត្តា វា ពន្ធ ឯតស្សាតិ
បមត្ថពន្ធ។ សត្តមសត្តាហតោ បរំ សត្ត អហានិ សន្ធាយាហ “អដ្ឋមេ
សត្តាហ”តិ ន បន បល្លង្គសត្តាហានិ វិយ និយតកិច្ចស្ស អដ្ឋមសត្តាហស្ស
នាម លព្ពនតោ។ សត្តមសត្តាហស្ស ហិ បរតោ អដចាលនិក្រោធមូលេ
មហាព្រហ្មនោ សក្កស្ស ច ទេវវញ្ញោ បដិញ្ញាតធម្មទេសនំ ភគវន្តំ ញត្វា
“ឥនានិ សត្ត ធម្មទេសនាយ មម វិសយំ សមតិក្កមាបេស្សតី”តិ
សញ្ញាតទោមនស្សោ ហុត្វា ឋិតោ ចិន្តេសិ - “ហន្ត ធានាហំ នំ ឧចាយេន
បរិនិព្វាបេស្សមិ, ឯវមស្ស មនោរថោ អញ្ញាចត្ថំ គមិស្សតិ, មម ច មនោរថោ
ឥន្ទ្រិស្សតី”តិ។ ឯវំ បន ចិន្តេត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ “បរិនិព្វាតុ
នានិ, ភន្ត, ភគវា”តិអាធិនា បរិនិព្វានំ យាចិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “អដ្ឋមេ
សត្តាហ”តិអាធិ។ តត្ថ អដ្ឋាតិ អាយុសង្ខារោស្សន្តនធិវសំ សន្ធាយាហ។ ភគវា
ចស្ស អតិពន្ធនាធិប្បាយំ ជានន្តោបិ តំ អនាវិកត្វា បរិនិព្វានស្ស
អកាលភាវមេវ បកាសេន្តោ យាចនំ បដិក្ខិបិ។ តេនាហ “ន តាវាហ”ន្តិអាធិ។

មគ្គវេសន ព្យត្តាតិ សច្ចសម្បជីវេធវេយ្យត្ថិយេន ព្យត្តា។ តថេវវិនីតាតិ
មគ្គវេសនេវ កិលេសានំ សមុច្ឆេទិនិយេនវិនីតា។ តថាវិសារទាតិ
អរិយមគ្គាធិកមេនេវ សត្តសាសនេ វេសារជ្ជប្បត្តិយាវិសារទា, សារជ្ជករាជំ
ទិដ្ឋិវិចិត្តិក្ខាទិចាបធម្មានំវិគមេនវិសារទការំ បត្តាតិ អត្ថោ។ យស្ស សុតស្ស
វេសន វេជ្ជទុក្ខតោ និស្សរណំ សម្ពុតិ, តំ ឥធ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន សុតន្តិ
អធិប្បតន្តិ អាហា “តេបិជកវេសនា” តិ។ តិណ្ណំ បិជកានំ សមូហោ តេបិជកំ,
តិណ្ណំ វា បិជកានិ តិបិជកំ, តិបិជកមេវ តេបិជកំ, តស្ស វេសនេ។ តមេវាតិ យំ
តំ តេបិជកំ សោតព្ពកាវេន “សុត” ត្ថំ វុត្ថំ, តមេវ។ ធម្មន្តិ បរិយត្តិធម្មំ។ ធាវេន្តិ តិ
សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តសីហាវសំរិយ អវិនស្សន្តំ កត្វា
សុប្បុគ្គណសុប្បវត្តិកាវេន ធាវេន្តិ ហនយេ វេបេន្តិ។ ឥតិ បរិយត្តិធម្មវេសន
ពហុស្សុតធម្មធរការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បជីវេធធម្មវេសនបិ តំ ទស្សេត្ថំ “អថ
វា” តិអាទិ វុត្ថំ។ អរិយធម្មស្សាតិ មគ្គជលធម្មស្ស, នវវិធស្សបិ វា
លោកុត្តរធម្មស្ស។ អនុធម្មក្ខតន្តិ អធិកមាយ អនុបធម្មក្ខតំ។
អនុច្ឆរិកប្បជីបទន្តិ ថ តមេវវិបស្សនាធម្មមាហា, ធម្មិធាវិសុទ្ធិយោ វា។
អនុធម្មន្តិ តស្ស យថាវុត្តប្បជីបទាយ អនុបំ អភិសល្លេខិតំ អប្បិធតាទិធម្មំ។
ចរណសីលាតិ សមាទាយ វត្ថនសីលា។ អនុមគ្គជលធម្មោ ឯតិស្សាតិ វា
អនុធម្មា, វុដ្ឋានកាមិនីវិបស្សនា។ តស្ស ចរណសីលា។ អត្តនោ អាចរិយវាទន្តិ
អត្តនោ អាចរិយស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វាទំ។ សនេវកស្ស លោកស្ស
អាចារសិក្ខាបនេន អាចរិយោ, ភគវា, តស្ស វាទោ, ចតុសច្ចទេសនា។

អាចិត្តិស្សន្តិ អាទិតោ កថេស្សន្តិ, អត្តនា ឧក្កហិតនិយាមេន បវេ
ឧក្កណ្ណាបេស្សន្តិ អត្ថោ។ ទេសេស្សន្តិ វាចេស្សន្តិ, ចាធូរី សម្មា
បពោធស្សន្តិ អត្ថោ។ បញ្ញាបេស្សន្តិ បដាណាបេស្សន្តិ, សង្កាសេស្សន្តិ
អត្ថោ។ បដ្ឋបេស្សន្តិ បកាវេហិ វេបេស្សន្តិ, បកាសេស្សន្តិ អត្ថោ។

វិវិស្សន្ត្រីតិ វិវដំ កវិស្សន្ត្រី។ វិភជិស្សន្ត្រីតិ វិភត្តំ កវិស្សន្ត្រី។ ឧត្តានិកវិស្សន្ត្រីតិ
អនុត្តានំ គម្ពីរំ ឧត្តានំ ចាកជំ កវិស្សន្ត្រី។ សហធម្មនាតិ ឯតុ ធម្ម-សន្តោ
ការណាបរិយាយោ “ហេតុម្ហិ ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា” តិអាទិសុ (វិភ. ៧២០)
វិយាតិ អាហា “សហេតុកេន សការណោន វចនេនា” តិ។ សម្មាដិហារិយន្តិ
សនិស្សរណំ។ យថា បរវាទំ ភក្ខិក្ខា សកវាទោ បតិជ្ជហតិ, ឯវំ
ហេតុនាហារណេហិ យថាធិគតមត្តំ សម្មាទេត្វា ធម្មំ កថេស្សន្ត្រី។ តេនាហា
“និយ្យានិកំ កត្វា ធម្មំ នេសេស្សន្ត្រី” តិ, នវិវដំ លោកុត្តរធម្មំ បពោធនេស្សន្ត្រីតិ
អត្តោ។ ឯតុ ច “បញ្ញាបេស្សន្ត្រី” តិអាទិហិ ធម្មា បទេហិ ធម អត្ថបទានិ ទស្សីតានិ,
អាទិតោ បន ធូហិ បទេហិ ធម ព្យញ្ញនបទានិ។ ឯត្តាវតា តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ
សំវណ្ណានានយេន សង្គហេត្វា ទស្សីតំ ហោតិ។ វុត្តញ្ញតំ នេត្តិយំ (នេត្តិ.
សង្គហវារោ) “ទ្វាទស បទានិ សុត្តំ, តំ សព្វំ ព្យញ្ញនញ្ច អត្តោ ចា” តិ។

សិក្ខាត្ថយសង្គហិតន្តិ អធិសីលសិក្ខាធិសិក្ខាត្ថយសង្គហំ។ សកលំ
សាសនព្រហ្មចរិយន្តិ អនវសេសំ សត្តសាសនក្ខតំ សេដ្ឋចរិយំ។ សមិទ្ធន្តិ
សម្មនេវ វុត្តិតំ។ ឈានស្សានវសេនាតិ តេហិ តេហិ ភិក្ខុហិ
សមធិគតជ្ឈានសុខវសេន។ វុទ្ធិប្បត្តន្តិ ឧទ្យាវបណីតភាវុបកមេន សព្វសោ
បរិវុទ្ធិមុបកតំ។ សព្វចាលិដុល្លំ វិយ អភិញ្ញាសម្បត្តិវសេន អភិញ្ញាសម្បទាហិ
សាសនាភិវុទ្ធិយា មត្តកប្បត្តិតោ។ បតិជ្ជិតវសេនាតិ បតិជ្ជានវសេន,
បតិជ្ជប្បត្តិយាតិ អត្តោ។ បដិវេធវសេន ពហុនោ ជនស្ស ហិតន្តិ ពាហុជញ្ញំ។
តេនាហា “មហាជនាភិសមយវសេនា” តិ។ បុដុ បុដុលំ ក្ខតំ ជាតំ, បុដុ វា បុដុត្តំ
បត្តន្តិ បុដុក្ខតំ។ តេនាហា “សព្វា...បេ... បត្ត” តិ។ សុដ្ឋ បកាសិតន្តិ សុដ្ឋ សម្មនេវ
អាទិកល្យាណាទិកាវេន បវេទិតំ។

សតិ ស្វបដ្ឋិតំ កត្វាតិ អយំ កាយាធិវិភាគោ អត្តភាវសញ្ញិតោ ធុត្តភារោ
មយា ឯត្ថកំ កាលំ វហិតោ, ឥធានិ បន ន វហិតញោ, ឯតស្ស អវហនត្ថញ្ញិ
ចិត្តំ កាលំ អរិយមគ្គសម្ភារោ សម្ពុតោ, ស្វាយំ អរិយមគ្គោ បដិវិទ្ធោ។ យតោ
ឥមេ កាយាធម្មោ អសុភាធិតោ សភាវាធិតោ សម្មនេវ បរិញ្ញាតាតិ
ចតុត្ថិជម្បិ សម្មាសតី យតាតថំវិសយេ សុដ្ឋ ឧបដ្ឋិតំ កត្វា។ ញាណេន
បរិច្ឆិទ្ធាតិ ឥមស្ស អត្តភាវសញ្ញិតស្ស ធុត្តភាវស្ស វហនេ បយោជនភូតំ
អត្តហិតំ តាវ ពោធិមូលេ ឯវ បរិសមាបិតំ, បរហិតំ បន ពុទ្ធវេនេយ្យវិនយំ
បរិសមាបិតព្ពំ, តំ ឥធានិ មាសត្តយេនេវ បរិសមាបនំ ចាបុណ្ហិស្សតិ, អហម្បិ
វិសាខាបុណ្ណាមាយំ បរិនិព្វាយិស្សមីតិ ឯវ ពុទ្ធសញ្ញាណេន បរិច្ឆិទ្ធា
សត្តភាគេន និច្ចយំ កត្វា។ អាយុសដ្ឋារំវិស្សន្តិ អាយុនោ ជីវិតស្ស
អភិសដ្ឋារកំ ជលសមាបត្តិជម្ពំ ន សមាបទ្និស្សមីតិ វិស្សន្តិ។ តំវិស្សន្តនេនេវ
តេន អភិសដ្ឋារិយមាទំ ជីវិតសដ្ឋារំ “ន បវត្តេស្សមី”តិ វិស្សន្តិ។ តេនាហ
“តត្ថា”តិអាធិ។

ឋានមហន្តតាយបិ បវត្តិអាការមហន្តតាយបិ មហន្តោ បដិកម្មោ។ តត្ថ
ឋានមហន្តតាយ ភូមិចាលស្ស មហន្តត្ថំ ធស្យេតុំ “តទា កិរ...បេ.... កម្មិត្ថា”តិ
វុត្ថំ។ សា បន ជាតិកេត្តត្ថភូតា ធនសសហស្សី លោកធាតុ ឯវ, ន យា កាចិ។ យា
មហាភិនិហារមហាភិជាតិអាធិសុបិ កម្មិត្ថ, តទាបិ តត្ថិកាយ ឯវ កម្មនេ
កី ការណំ? ជាតិកេត្តត្ថភាវេន តស្យេវ អាធិតោ បរិគ្គហស្ស កតត្ថា,
បរិគ្គហករណំ ចស្ស ធម្មតាវសេន វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ បុរិមពុទ្ធានម្បិ
តាវត្ថកមេវ ជាតិកេត្តត្ថំ អហោសិ។ តថា ហិ វុត្ថំ “ធនសសហស្សី លោកធាតុ,
និស្សន្ទា ហោតិ និរាគុលា...បេ.... មហាសមុទ្ទោ អានុជតិ, ធនសសហស្សី
បកម្មតិ”តិ (ពុ. វិ. ២.៨៤-៩០) ច អាធិ។ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា ធម្មការបវេជនេន
អវីតរាគេ ភីសេតីតិ ភីសនោ, សោ ឯវ ភីសនកោតិ អាហ “ភយជនកោ”តិ។

ទេវកេរិយោតិ ទេវទុន្ទភិសទ្ធស្ស បរិយាយវចនមត្តំ។ ន ចេត្ត កាចិ កេរី
“ទុន្ទភិ”តិ អធិប្បតា, អថ ខោ ឧប្បាតភារេន លព្ពមាធនោ អាកាសគតោ
និគ្រាសសន្តោ។ តេនាហ “ទេវោ”តិ អាទិ។ ទេវោតិ មេយោ។ តស្ស ហិ
គដ្ឋភារេន អាកាសស្ស វស្សភារេន សុក្ខគដ្ឋិតសញ្ញិតេ សន្តេ និច្ឆរន្តេ
ទេវទុន្ទភិសមញ្ញា។ តេនាហ “ទេវោ សុក្ខគដ្ឋិតំ គដ្ឋិតំ”តិ។

បីតិវេករិស្សដ្ឋន្តិ “ឯវំ ចិរតំ កាលំ វហិតោ អយំ អត្តភាវសញ្ញិតោ
ទុក្ខភារោ, ឥនានិ ន ចិរស្សេវ និក្ខិបិស្សមី”តិ សញ្ញាតសោមនស្សោ ភគវា
សភារេនេវ បីតិវេករិស្សដ្ឋំ ឧទានំ ឧទានេសិ។ ឯវំ បន ឧទានេន្តេន អយម្បិ
អត្តោ សាធិតោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ អដ្ឋកថាយំ “កស្មា”តិ អាទិ វុត្ថំ។

តុល័យតីតិ តុលន្តិ តុល-សន្តោ កម្មសាធនោតិ ទស្សេតុំ “តុលិត”ន្តិ អាទិ
វុត្ថំ។ អប្បាទុការតាយ បរិច្ឆ័ន្តំ។ តថា ហិ តំ បរិតោ ខណ្ឌិតភារេន “បរិត្ត”ន្តិ
វុត្ថតិ។ បដិបក្ខវិក្ខម្ភនតោ ធិយសន្តានតាយ វិបុលជលតាយ ច ន តុលំ ន
បរិច្ឆ័ន្តំ។ យេហិ ការណេហិ បុព្វេ អវិសេសតោ មហគ្គតំ “អតុល”ន្តិ វុត្ថំ, តានិ
ការណានិ រូចាវចរតោ អរូបស្ស សាតិសយានិ វិជ្ជន្តិតិ អរូចាវចរំ “អតុល”ន្តិ
វុត្ថំ ឥតរញ្ច “តុល”ន្តិ។ អប្បវិចាកន្តិ តិសុបិ កម្មេសុ យំ តនុវិចាកំ ហីនំ, តំ
តុលំ។ ពហុវិចាកន្តិ យំ មហាវិចាកំ បណ្ឌិតំ, តំ អតុលំ។ យំ បនេត្ត មជ្ឈីមំ, តំ
ហីនំ ឧក្កដ្ឋន្តិ ទិដា ភិទ្ធិត្វា ទិសុបិ ភាគេសុ បក្ខិបិតព្ពំ។ ហីនត្តិ កវណ្ណោនាយំ (ធន.
ស. អដ្ឋ. ១២) វុត្ថនយេន វា អប្បពហុវិចាកតំ និទ្ធាវេត្វា តស្ស វសេន
តុលាតុលភារោ វេទិតព្ពោ។ សម្ភវតិ ឯតស្មាតិ សម្ភវោតិ អាហ
“សម្ភវហេតុភូត”ន្តិ។ និយកជ្ឈត្តរតោតិ សសន្តានធម្មេសុ វិបស្សនាវសេន
គោចរាសេវនាយ ច និរតោ។ សវិចាកម្បិ សមាទំ បវត្តិវិចាកមត្តនាយិ កម្មំ
សវិចាកជ្ជេន សម្ភវំ, ន ច តំ កាមាទិភវាភិសម្ពាវកន្តិ តតោវិសេសនត្ថំ

“សម្ភវ”ន្តិវត្ថា “កវសម្ភវ”ន្តិវត្ថុ។ ឱស្សជីតិ អរិយមគ្គន អវស្សជិ។ កវចំវិយ
អត្តការំ បរិយោនន្តិវត្ថា បិតំ អត្តនិ សម្ពុតត្ថា អត្តសម្ភវំ កិលេសញ្ច អភិជ្ជិតិ
កិលេសភេទសហការិកម្មាស្សជ្ជនំ ទស្សន្តោ តទុកយស្ស ការណាមវោច
“អជ្ឈត្តរតោ សមាហិតោ”តិ។

បឋមវិកប្ប អវសជ្ជនមេវ វុត្ថំ, វត្ថ អវសជ្ជនាការោតិ តំ ទស្សន្តោ “អថ
វា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ តិវេន្តោតិ “ឧប្បាទោ ភយំ, អនុប្បាទោ ខេម”ន្តិអាទិនា
(បដិ. ម. ១.១០) វីមសន្តោ។ “តុលេន្តោ តិវេន្តោ”តិអាទិនា សង្ខេបតោ វុត្ថមត្ថំ
វិត្តារតោ ទស្សតុំ “បញ្ចក្ខន្ធា”តិអាទី វត្ថា កវសម្ភវស្ស អវសជ្ជនាការំ
សរុបតោ ទស្សតិ។ វវន្តិអាទិនា បន ឧទានតាថាវណ្ណនាយំ អាទិតោ វុត្ថមត្ថំ
និកមវសេន ទស្សតិ។

យន្តិ(ធី. និ. ដី. ២.១៧១) កវណោ, អធិកវណោ វា បច្ចត្តវចនន្តិ អាហា “យេន
សមយេន, យស្មី វា សមយេ”តិ។ ឧក្ខេបកវតាតិ ឧទកសន្ធាវកវតំ
ឧបច្ឆិន្ទិតា បិតជ្ជានតោ ខេបកវតា។ សដ្ឋិ...ខេ... ពហាលន្តិ តទំ តស្ស វាតស្ស
ឧព្ពេជប្បមាណមេវ គហេត្វា វុត្ថំ, អាយាមវិត្តារតោ បន
ទសសហស្សចក្កវាឡប្បមាណំ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡប្បមាណាម្បិ
ឧទកសន្ធាវកវតំ ឧបច្ឆិន្ទិតិយេវ។ អាកាសេតិ បុព្វេ វាតេន បតិដ្ឋិតាកាសេ។
បុន វាតោតិ ឧក្ខេបកវតេ តថា កត្វាវិតេ ឧទកសន្ធាវកវតោ បុន
អាពន្ធិត្វា គណ្ណាតិ។ យថា តំ ឧទកំ ន ភស្សតិ, វវំ ឧបត្ថម្ភន្តំ
អាពន្ធិវិតានវសេន ពន្ធិត្វា គណ្ណាតិ។ តតោ ឧទកំ ឧគ្គច្ឆតីតិ តតោ អាពន្ធិត្វា
គហណតោ តេន វាតេន ឧដ្ឋាបិតំ ឧទកំ ឧគ្គច្ឆតិ ឧបិ គច្ឆតិ។ ហោតិយេវាតិ
អន្តរន្តរា ហោតិយេវ។ ពហុភាវេនាតិ មហាបថវិយា មហាន្តភាវេន។ សកលា
ហិ មហាបថី តទា ឧគ្គច្ឆតិ ច ឧគ្គច្ឆតិ ច, តស្មា កម្មនំ ន បញ្ញាយតិ។

ឥស្សនស្សតិ ឥន្ទ្រតត្ថសិស្សនស្ស អនុភវិតត្ថស្ស
 ឥស្សរិយសម្មត្តិអាទិកស្ស។ បរិត្តាតិ បដិលទ្ធមត្តា នាតិសុភារិតា។ តថា ច
 ភាវនា ពលវតី ន ហោតីតិ អាហា “ធុត្តលា”តិ។ សញ្ញាសីសេន ហិ ភាវនា វុត្តា។
 អប្បមាណាតិ បគុណា សុភារិតា។ សា ហិ ជិវា ធុត្តតរា ហោតីតិ អាហា
 “ពលវា”តិ។ “បរិត្តា បដិវិសញ្ញា, អប្បមាណា អាចោសញ្ញា”តិ
 ទេសនាមត្តមេតំ, អាចោសញ្ញាយ បន សុភារិតាយ បដិវិកម្មោ សុខេនេវ
 ឥស្សតីតិ អយមេត្ត អធិប្បាយោ វេទិតញោ។ សំវេជេន្តោ វា ធិត្ថសម្មត្តិយា
 បមត្តំ សក្កំ ទេវរាជានំ, វិមំសន្តោ វា ភាវនេវ សមធិគតំ អត្តនោ ឥទ្ធិពលំ។ សោ
 កិរាយស្មា (ធី. និ. អដ្ឋ. ២.១៧១) ខុរុត្ត អរហត្តំ បទ្វា ចិន្តេសិ - “អត្ថិ នុ ខោ
 កោចិ ភិក្ខុ យេន បព្ពជិតទិវសេយេវ អរហត្តំ បទ្វា វេជយន្តោ ចាសាទោ
 កម្មិតបុញ្ញោ”តិ។ តតោ “នត្ថិ កោចិ”តិ ព្យាគា “អហំ កម្មេស្សបមី”តិ
 អភិញ្ញាពលេន វេជយន្តមត្តកេ បទ្វា ចាទេន បហិវត្វា កម្មេតុំ នាសក្ខិ។ អថ
 នំ សក្កស្ស នាជកិត្តិយោ អាហំសុ - “បុត្ត សង្ឃរក្ខិត, តុំ បូតិគន្ធនេវ សីសេន
 វេជយន្តំ កម្មេតុំ ឥន្ទសិ, សុប្បតិដ្ឋិតោ, តាត, ចាសាទោ, កថំ កម្មេតុំ
 សក្ខិស្សសី”តិ។

សាមណេរោ “ឥមា ទេវតា មយា សទ្ធិកេធិ ករោត្តិ, អហំ ខោ បន
 អាចរិយំ នាលត្ថំ, កហំ នុ ខោ មេ អាចរិយោ សាមុទ្ធិកមហានាគត្ថរោ”តិ
 អាវុដ្ឋេត្វា “មហាសមុទ្ធេ ឧទកលេណំ មាបេត្វា ទិវាវិហារំ និសិន្នោ”តិ ព្យាគា
 តត្ថ គន្ធា យេវ វន្តិត្វា អដ្ឋាសិ។ តតោ នំ ថេរោ, “តាត សង្ឃរក្ខិត, អសិក្ខិត្វាវ
 យុទ្ធិ បរិដ្ឋាសី”តិ វត្វា “នាសក្ខិ, តាត, វេជយន្តំ កម្មេតុំ”តិ បុត្តិ។ អាចរិយំ,
 ភន្តេ, នាលត្ថន្តិ។ អថ នំ ថេរោ, “តាត, តុម្ហាទិសេ អកម្មេន្តេ អញ្ញោ កោ
 កម្មេស្សតិ, ធិដ្ឋបុព្វំ តេ, តាត, ឧទកបិដ្ឋេ កោមយខណ្ឌំ បិលវន្តំ, តាត,
 កបល្លប្បរំ បច្ឆន្តំ អន្តន្តេន បរិច្ឆិន្ទន្តិ ឥមិនា ឱបម្មេន ជានាហិ”តិ អាហា។ សោ

“វដ្តិស្សតិ, ភន្តេ, ឯត្តកេនា” តិ វត្វា “ចាសាទេន បតិដ្ឋិតាកាសំ ឧទកំ
ហោតូ” តិ អធិដ្ឋាយ វេជយន្តាភិមុខា អគមាសិ។ ទេវជីតរោ តំ ទិស្វា “ឯកវាវំ
លដ្ឋិត្វា គតោ, បុនបិ សាមណោរោ ឯតិ, បុនបិ ឯតី” តិ វទីសុ។ សក្កោ ទេវរាជា
“មា មយ្ហំ បុត្តន សទ្ធិ កថយិត្ត, ឥនានិ តេន អាចរិយោលទ្វោ ខណោន ចាសាទំ
កម្មេស្សតី” តិ អាហ។ សាមណោរោបិ ចានន្តុជ្ជន ចាសាទដ្ឋបិកំ បហវិ,
ចាសាទោ ចត្វហិ ទិសាហិ ឌីណាមតិ។ ទេវតា “បតិដ្ឋាតុំ ទេហិ, តាត,
ចាសាទស្ស, បតិដ្ឋាតុំ ទេហិ, តាត, ចាសាទស្ស” តិ វិរីសុ។ សាមណោរោ
ចាសាទំ យថាហានេ វេបេត្វា ចាសាទមត្តកេ វត្វា ឧទានំ ឧទានេសិ -

“អន្លោវាហំ បព្ពជិតោ, អន្លោ បត្តាសវក្ខយំ;
អន្លោ កម្មេមិ ចាសាទំ, អហោ ពុទ្ធស្សឡាវតា។

“អន្លោវាហំ បព្ពជិតោ, អន្លោ បត្តាសវក្ខយំ;
អន្លោ កម្មេមិ ចាសាទំ, អហោ ធម្មស្សឡាវតា។

“អន្លោវាហំ បព្ពជិតោ, អន្លោ បត្តាសវក្ខយំ;
អន្លោ កម្មេមិ ចាសាទំ, អហោ សង្ឃស្សឡាវតា” តិ។

“ធម្មតា ឯសា, ភិក្ខុវេ, យទា ពោធិសត្តោ តុសិតកាយា ចរិត្វា មាតុកុច្ឆិ
ឌីក្កមតី” តិ (ធិ. និ. ២.១៨) វត្វា “អយព្វា ទសសហស្សី លោកធាតុ សង្កម្មិ
សម្មកម្មិ សម្មវេជី” តិ (ធិ. និ. ២.១៨), តថា “ធម្មតា ឯសា, ភិក្ខុវេ, យទា
ពោធិសត្តោ មាតុកុច្ឆិម្ហា និក្ខមតី” តិ (ធិ. និ. ២.៣២) វត្វា “អយព្វា
ទសសហស្សី លោកធាតុ សង្កម្មិ សម្មកម្មិ សម្មវេជី” តិ (ធិ. និ. ២.៣២) ច
មហាសត្តស្ស គព្ពោក្កន្តិយំ អភិជាតិព្វា ធម្មតាវសេន មហាបទានេ

បដិវិកម្មស្ស វុត្តត្តា ឥតវេសុបិ ចតុសុ ហំនេសុ បដិវិកម្មោ
ធម្មតាវសេនេវាតិ អត្ថតោ វុត្តមេតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥនានិ នេសំ បដិវិកម្មានំ ការណាតោ បវត្តិអាការតោ ច វិភាគំ ទស្សេតុំ
“ឥតិ ឥមេសូ” តិអាទិ វុត្តំ។ ធាតុកោបេនាតិ ឧក្ខេបកវាតសម្ព័ន្ធាតាយ
វាយោធាតុយា បកោបេន។ ឥន្ទានុភាវេនាតិ ញ្ញាណិទ្ធិយា, កម្មវិចាកិទ្ធិយា
វា សភាវេន, តេជេនាតិ អត្ថោ។ បុញ្ញតេជេនាតិ បុញ្ញានុភាវេន,
មហាពោធិសត្តស្ស បុញ្ញពលេនាតិ អត្ថោ។ ញ្ញាណតេជេនាតិ
អនញ្ញសាធារណេន បដិវេធសញ្ញាណានុភាវេន។ សាធុការទានវសេនាតិ យថា
អនញ្ញសាធារណប្បដិវេធសញ្ញាណានុភាវេន អភិហតា មហាបដិវិ
អភិសម្ពោធិយំ កម្មវិត្ថុ, វេ អនញ្ញសាធារណេន ទេសនាញ្ញាណានុភាវេន
អភិហតា មហាបដិវិ កម្មវិត្ថុ, តំ បនស្សា សាធុការទានំវិយ ហោតីតិ
“សាធុការទានវសេនា” តិ វុត្តំ។

យេន បន ភគវា

អសីតិអនុញ្ញេនប្បដិមណ្ឌិតទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណវិចិត្ររូបកាយោ
សព្វាការបរិសុទ្ធសីលក្ខន្ធាធិគុណាតនសមិទ្ធិធម្មកាយោ
បុញ្ញមហត្ថថាមមហត្ថឥទ្ធិមហត្ថយសមហត្ថបញ្ញាមហត្ថានំ
បរមុក្កសគតោ អសមោ អសមសមោ អប្បដិបុគ្គលោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ
អត្ថនោ អត្ថការសញ្ញាតំ ខន្ធបញ្ចកំ កប្បំ វា កប្បាវសេសំ វា ឋបេតុំ
សមត្ថោបិ សម្ពុតធម្មបរិជិតុច្ឆនាការប្បវត្តេន ញ្ញាណវិសេសេន តិណាយបិ
អមញ្ញមាណោ អាយុសម្ពុរោស្សន្ននិវិធិនា និរេបេក្ខោ ឱស្សន្និ។
តទានុភាវាភិហតា មហាបដិវិ អាយុសម្ពុរោស្សន្ននេ អកម្មវិត្ថុ។ តំ បនស្សា
ការុញ្ញសភាវសណ្ឌិតាវិយ ហោតីតិ វុត្តំ “ការុញ្ញភាវេនា” តិ។

យស្មា ភក្កវា បរិនិព្វានសមយេ ចតុរិសតិកោដិសតសហស្សសង្ខា
សមាបត្តិយោ សមាបដ្ឋិ, អន្តរន្តរា ជលសមាបត្តិសមាបដ្ឋនេន តស្ស បុព្វភាគ
សាតិសយំ តិក្ខុំ ស្វរំ វិបស្សនាញាណញា បវត្តេសិ។ “យទត្តញ្ច មយា ឯវំ
សុចរិកាលំ អនញ្ញសាធារណោ បរមុក្កំសគតោ ញាណសម្ពាវោ សម្ពតោ,
អនុត្តរោ ច វិមោក្ខោ សមធិគតោ, តស្ស វត មេ សិខាប្បត្តិជលភូតា
អច្ចន្តនិដ្ឋា អនុចាធិសេសបរិនិព្វានធាតុ អដ្ឋ សមិជ្ឈតី” តិ ភិយ្យោ អតិរិយ
សោមនស្សប្បត្តស្ស ភក្កវតោ បីតិវិជ្ជាវាទិគុណាវិបុលតរាជុភាវោ បរេហិ
អសាធារណញាណាតិសយោ ឧទចាធិ, យស្ស
សមាបត្តិពលសមុបព្រូហិតស្ស ញាណាតិសយស្ស អានុការំ សន្ធាយ ឥទំ
វុត្តំ “ឆ្នេមេ បិណ្ឌាចាតា សមសមជលា សមសមវិចាកា” តិ អាធិ (ឧទា. ៧៥),
តស្មា តស្សនុភាវេន សមភិហតា មហាបថវី អកម្មិត្ត, តំ បនស្សា តស្សំ
វេលាយំ អាវេទនាការប្បត្តិ វិយ ហោតីតិ “អដ្ឋមោ អាវេទនេនា” តិ វុត្តំ។

ឥនានិ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិវរន្តោ “មាតុកុដ្ឋិ ឱក្ខមន្តេ” តិ អាធិមាហា។ អយំ
បនត្តោតិ “សាធុការធានវសេនា” តិ អាធិនា វុត្ត អត្តោ។ បថវីនេវតាយ
វសេនាតិ ឯត្ថ សមុទ្ធនេវតាវិយ មហាបថវិយា អធិនេវតា កិរ នាម អត្ថិ,
តាធិសេ ការណេ សតិ តស្សា ចិត្តវសេន អយំ មហាបថវី សង្កម្មតិ
សម្មកម្មតិ សម្មវេធិតិ។ យថា វាតវលាហកនេវតានំ ចិត្តវសេន វាតា
វាយន្តិ, សីតុណ្ហាអព្ភវស្សវលាហកនេវតានំ ចិត្តវសេន សីតាធយោ ភវន្តិ, តថា
ហិវិសាខបុណ្ណមាយំ អភិសម្ពោធិអត្ថំ ពោធិរុក្ខមូលេ និសិន្នស្ស
លោកនាថស្ស អន្តរាយ ករណត្ថំ ឧបដ្ឋិតំ មារពលំ វិធមិតុំ -

“អចេតនាយំ បថវី, អវិញ្ញាយ សុខំ ទុខំ;
សាបិ ធានពលា មយ្ហំ, សត្តក្ខត្តំ បកម្មថា” តិ។ (ចរិយា. ១.១២៤) -

វេទនសមនន្តរំ មហាបថវី ភិដ្ឋិត្វា សហវិសំ មារំ បរិវត្តេសិ។ ឯតន្តិ
សាធុការធានាធិ។ យធិបិ នត្តិ អចេតនត្វា, ធម្មតាវសេន បន វុត្តនយេន
សិយាតិ សក្កា វត្ថុ។ ធម្មតា បន អត្ថតោ ធម្មភាវោ, សោ បុញ្ញធម្មស្ស វា
ញាណធម្មស្ស វា អានុការវសភាវោតិ។ តយិទំ សត្តំវិចារិតមេវ។ ឯវញ្ច កត្វា -

“ឥមេ ធម្មេ សម្មសតោ, សភាវសរសលក្ខណោ;
ធម្មតេជេន វសុធា, ទសសហស្សី បកម្យថា”តិ។ (ពុ. វិ. ២.១៦៦) -

អាធិវេទនញ្ច សមត្ថិតំ ហោតិ។

អយំ បន (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.១៤៩) មហាបថវី អបរេសុបិ អដ្ឋសុ ថានេសុ
អកម្មិត្ត មហាភិនិក្ខមនេ ពោធិមណ្ឌបសង្កមនេ បំសុក្ខលគ្គហណោ
បំសុក្ខលធាវនេ កាឡកាវាមសុត្ថេ គោតមកសុត្ថេ វេស្សន្តរជាតកេ
ព្រហ្មជាលេតិ។ តត្ថ មហាភិនិក្ខមនេពោធិមណ្ឌបសង្កមនេសុ វីរិយពលេន
អកម្មិត្ត។ បំសុក្ខលគ្គហណោ “ធិសហស្សធិបបរិវារេ នាម ចត្តារោ មហាធិបេ
បហាយ បព្ពជិត្វា សុសានំ គន្ធា បំសុក្ខលំ គណ្ណាន្តេន ទុក្ខំ ភគវតា កត”ន្តិ
អច្ឆរិយវេតាភិហតា អកម្មិត្ត។ បំសុក្ខលធាវនេវេស្សន្តរជាតកេសុ
អកាលកម្យនេន អកម្មិត្ត។ កាឡកាវាមគោតមកសុត្ថេសុ (អ. និ. ៤.២៤;
៣.១២៦) “អហំ សក្ខី ភគវា”តិ សក្ខីភាវេន អកម្មិត្ត។ ព្រហ្មជាលេ (ធិ. និ.
១.១៤៧) បន ធាសជ្ជិយា ធិដ្ឋិតេសុ វិជេជត្វា និគ្គម្ហំ កត្វា ទេសិយមាទេសុ
សាធុការធានវសេន អកម្មិត្តាតិ វេទិតញ្ច។

នកេវលញ្ច ឯតេសុយេវ ថានេសុ បថវី អកម្មិត្ត, អថ ខោ ភីសុ
សង្កហេសុបិ មហាមហិន្ទត្ថេស្ស ឥមំ ធិបំ អាគន្ធា ជោតិវនេ និសីទិត្វា ធម្មំ
ទេសិតទិវសេបិ អកម្មិត្ត។ កល្យាណិយមហាវិហារេ ច បិណ្ឌាចាតិយត្ថេស្ស

ចេតិយផ្តល់ សម្បជ្ជិត្វា តត្ថេវ និសីទិត្វា ពុទ្ធារម្មណំ បីតី គហេត្វា ឥមំ សុត្តន្តំ
អារទ្ធស្ស សុត្តបរិយោសានេ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា អកម្មិត្វា។
លោហាចារិយស្ស ចាប័នអម្ពលជ្ជិកដ្ឋានំ នាម អហោសិ, តត្ថ និសីទិត្វា
ធិយភាណាកត្តេវា ព្រហ្មជាលសុត្តំ អារភីសុ។ តេសំ សជ្ឈាយបរិយោសានេបិ
ឧទកបរិយន្តមេវ កត្វា បថីវី អកម្មិត្វា។

យទិ ឯវំ “អជ្ជិមេ, អានន្ទ, ហេតុ អជ្ជ បច្ចយា មហាតោ ភូមិចាលស្ស
ចាតុភារាវាយា”តិ កស្មា អជ្ជេវ ហេតុ វុត្តាតិ? និយមហេតុភារាវតោ។ ឥមេយេវ
ហិ អជ្ជហេតុ និយមន្តិ, នាញោ។ តេ ហិ កនាចិ សម្ពវន្តិ អនិយមភារាវតោ ន
គណីតា។ វុត្តញោតំ នាគសេនត្ថេវេន មិលិន្ទបញ្ចេ (មិ. ប. ៤.១.៤) -

“អជ្ជិមេ, ភិក្ខុវេ, ហេតុ អជ្ជ បច្ចយា មហាតោ ភូមិចាលស្ស
ចាតុភារាវាយាតិ។ យំ វេស្សន្តវេន រញ្ញា មហាទានេ ធិយមាទេ សត្តក្ខត្តំ
មហាបថីវី កម្មិតា, តញ្ច បន អកាលិកំ កនាចុប្បត្តិកំ អជ្ជហិ
ហេតុហិ វិប្បមុត្តំ, តស្មា អគណីតំ អជ្ជហិ ហេតុហិ។

“យថា, មហារាជ, លោកេ តយោយេវ មេឃា គណីយន្តិ វស្សិកោ,
ហេមន្តិកោ, ចាវុសកោតិ។ យទិ តេ មុញ្ញិត្វា អញ្ញោ មេឃោ បវស្សតិ, ន
សោ មេឃោ គណីយតិ សម្មតេហិ មេឃេហិ, អកាលមេឃោត្វេវ សន្និ
គច្ឆតិ, ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, វេស្សន្តវេន រញ្ញា មហាទានេ ធិយមាទេ យំ
សត្តក្ខត្តំ មហាបថីវី កម្មិតា, អកាលិកំ ឯតំ កនាចុប្បត្តិកំ អជ្ជហិ
ហេតុហិ វិប្បមុត្តំ, ន តំ គណីយតិ អជ្ជហិ ហេតុហិ។

“យថា វា បន, មហារាជ, ហិមវន្តា បព្ពតា បញ្ច នទិសតានិ សន្និ,
តេសំ, មហារាជ, បញ្ចន្តំ នទិសតានំ ធសេវ នទិយោ នទិគណនាយ

គណ័យន្តិ។ សេយ្យជិទំ - គង្គា, យមុនា, អចិរវតី, សរភូ, មហី, សិទ្ធ,
 សរស្សតី, វេត្រវតី, វីតំសា, ចន្ទភាគាតិ។ អវសេសា នទិយោ
 នទិគណនាយ អគណិតា។ កីការណា? ន តា នទិយោ ធុវសលីលា,
 ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, វេស្សន្តវេន រញ្ញា មហាទានេ ធីយមាទេ យំ
 សត្តក្ខត្តំ មហាបថី កម្មិតា, អកាលិកំ ឯតំ កទាបុប្ផត្តិកំ អដ្ឋហិ
 ហេតុហិ វិប្បមុត្តំ, ន តំ គណ័យតិ អដ្ឋហិ ហេតុហិ។

“យថា វា បន, មហារាជ, រញ្ញា សតម្បិ ទ្វិសតម្បិ តិសតម្បិ អមច្ឆា
 ហោន្តិ, តេសំ ធម្មេវ ជនា អមច្ឆគណនាយ គណ័យន្តិ។ សេយ្យជិទំ -
 សេនាបតិ, បុរោហិតោ, អក្ខនស្សោ, ភណ្ឌាភារិកោ, ធនុត្តាហាកោ,
 ខត្តក្កាហាកោ, ឯតេយេវ អមច្ឆគណនាយ គណ័យន្តិ។ កីការណា?
 យុត្តត្តា រាជគុណេហិ។ អវសេសា អគណិតា, សព្វេ អមច្ឆាត្រូវ សង្ខំ
 គច្ឆន្តិ, ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, វេស្សន្តវេន រញ្ញា មហាទានេ ធីយមាទេ យំ
 សត្តក្ខត្តំ មហាបថី កម្មិតា, អកាលិកំ ឯតំ កទាបុប្ផត្តិកំ អដ្ឋហិ
 ហេតុហិ វិប្បមុត្តំ, ន តំ គណ័យតិ អដ្ឋហិ ហេតុហិ” តិ។

ភូមិចាលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចាចាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៨) ក. យមកវគ្គោ

១-១០. សទ្ធាសុត្តានិវណ្ណានា

៧១-៨០. អដ្ឋមស្ស បឋមាទីនិ ឧត្តានត្តានេវ។ ធនមេ កុច្ឆិតំ សីទតីតិ
 កុសីតោ ធន-ការស្ស ត-ការំ កត្វា។ យស្ស ធម្មស្ស វសេន បុគ្គលោ

“កុសីតោ”តិ វុច្ចតិ, សោ កុសីតភារោ ឥធម៌ កុសីត-សន្តោ វុត្តោ។ វិធាបិ ហិ
 ភារវេទនសន្តំ ភារវត្តោ វិញ្ញាយតិ យថា “បដស្ស សុក្ក”ន្តិ, តស្មា
 កុសីតភារវត្ថុនីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “កោសដ្ឋការណានីតិ អត្ថោ”តិ។ កម្មំ
 នាម សមណសារុប្បំ ព្យាទិសន្តិ អាហ “បីវរិចារណានីតិ”តិ។ វិរិយន្តិ
 បធានវិរិយំ។ តំ បន ចន្តមនវសេន ករណោ កាយិកន្តិបិ វត្ថុព្រាតំ លភតីតិ
 អាហ “ធុរិយម្បី”តិ។ បត្តិយាតិ ចាបុណនតំ។ ឌីសីទនន្តិ ភារវនានុយោគ
 សន្តោចោ។ មាសេហិ អាចិតំ និចិតំ វិយាតិ មាសាចិតំ, តំ មញ្ញោ។ យស្មា មាសា
 តិញ្ញាវិសេសេន គរុកា ហោន្តិ, តស្មា “យថា តិញ្ញមាសោ”តិអាទិ វុត្តំ។ វុដ្ឋិតោ
 ហោតិ គិលានភារាតិ អធិប្បាយោ។

តេសន្តិ អារម្ភវត្ថុនំ។ ឥមិនាវ នយេនាតិ ឥមិនា កុសីតវត្ថុសុ វុត្តនេវ
 នយេន “ធុរិយម្បីវិរិយំ អារភតី”តិអាទិនា។ ឥទំ បឋមន្តិ “ឥទំ, ហន្តាហំ, វិរិយំ
 អារភាមី”តិ, “ឯវំ ភារវនាយ អពុស្សហនំ បឋមំ អារម្ភវត្ថុ”តិអាទិនា ច អត្ថោ
 វេទិតញ្ញោ។ យថា តថា បឋមំ បវត្ថំ អពុស្សហនញ្ញា ឧបិ វិរិយារម្ភស្ស ការណំ
 ហោតិ។ អនុបបច្ចវេក្ខណសហិតានិ ហិ អពុស្សហនានិ តម្កលកានិ វា
 បច្ចវេក្ខណានិ អដ្ឋ អារម្ភវត្ថុនីតិ វេទិតញ្ញានិ។

សទ្ធាសុត្តានិវណ្ណានិជ្ជិតា។

យមកវគ្គវណ្ណានិជ្ជិតា។

៨១-២២២. សេសំ ឧត្តានមេវ។

ឥតិ មនោរថបូរណិយា អន្តត្ថនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

អដ្ឋកថាចារវណ្ណាយ អនុត្តានត្ថនីបនា សមត្តា។

។ និមោ តស្ស ភក្កវតោ អវហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្រៃវិកាយ

នវកនិចាត-ជីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. សម្ពោធិវត្តោ

១-២. សម្ពោធិសុត្តាធិវណ្ណា

១-២. នវកនិចាតស្ស បឋមទុតិយេសុ នត្តិ វត្តព្ពំ។

៣. មេយិយសុត្តវណ្ណា

៣. តតិយេ (ឧទា. អដ្ឋ. ៣១) មេយិយោតិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ ឧបជ្ជាកោ ហោតីតិ បរិចារកោ ហោតិ។ ភក្កវតោ ហិ បឋមពោធិយំ ឧបជ្ជាកា អនិពទ្ធា អហោសុំ។ ឯកទា នាគសមលោ, ឯកទា នាគិតោ, ឯកទា ឧបវាលោ, ឯកទា សុនក្ខត្តោ, ឯកទា ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ, ឯកទា សាគតោ, ឯកទា មេយិយោ, តទាបិ មេយិយត្ថេវេវ ឧបជ្ជាកោ ហោតិ។ តេនាហ “តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា មេយិយោ ភក្កវតោ ឧបជ្ជាកោ ហោតី”តិ។

កិមិកាឡាយាតិ កាឡ កិមីនំ ពហុលតាយ “កិមិកាឡា”តិ លទ្ធនាមាយ នទិយា។ ជដ្ឋាវិហារន្តិ ចិរនិសដ្ឋាយ ជដ្ឋាសុ ឧប្បន្នកិលមថវិនោទនត្ថំ

វិចារណំ។ ចាសាទិកន្តិ អវិវឌ្ឍរុក្ខតាយ សិនិទ្ធចបត្តតាយ ច បស្សន្តានំ បសាទំ
អារហតីតិ ចាសាទិកំ។ សន្តច្ឆាយតាយ មនុញ្ញភូមិភាគតាយ ច អន្តោ
បរិជ្ជានំ បីតិសោមនស្សជននជ្ជន ចិត្តំ រមេតីតិ រមណីយំ។ អលន្តិ បរិយត្តំ,
យុត្តន្តិបិ អន្តោ។ បធានត្ថិកស្សតិ បធានេន ភាវនានុយោគេន អត្ថិកស្ស។
យស្មា សោ បធានកម្មេ យុត្តោ បធានកម្មិកោ នាម ហោតិ, តស្មា វុត្តំ
“បធានកម្មិកស្ស”តិ។ អាគច្ឆយ្យហន្តិ អាគច្ឆយ្យំ អហំ។ ថេរេន កិរ បុព្វេ តំ
ហំនំ អនុប្បដិចាជិយា បញ្ចា ជាតិសតានិ រញ្ញា វេ សតា អនុភូតបុព្វំ ឧយ្យានំ
អហោសិ, តេនស្ស ទិដ្ឋមត្តេយេវ តត្ថ វិហរិតុំ ចិត្តំ នមិ។

យាវ អញ្ញោបិ កោចិ ភិក្ខុ អាគច្ឆតីតិ អញ្ញោ កោចិបិ ភិក្ខុ មម សន្តិកំ
យាវ អាគច្ឆតិ, តាវ អាគមេហិតិ អន្តោ។ “កោចិ ភិក្ខុ ទិស្សតី”តិបិ ចាថោ,
“អាគច្ឆត្វ”តិបិ បឋន្តិ, តថា “ទិស្សត្វ”តិបិ។ នត្ថិ កិញ្ចិ ឧត្តរិ ករណីយន្តិ ចត្វសុ
សច្ចេសុ ចត្វហិ មគ្គហិ បរិញ្ញាជីនំ សោឡសន្នំ កិច្ចានំ កតត្តា
អភិសម្ពោជិយា វា អនិគតត្តា តតោ អញ្ចំ ឧត្តរិ ករណីយំ នាម នត្ថិ។ ចត្វសុ
សច្ចេសុ ចតុន្នំ កិច្ចានំ កតត្តាតិ វេទំ បន មគ្គវសេន លព្ភភានំ ភេទំ
អនុបេក្ខិត្វា វុត្តំ។ អត្ថិ កតស្ស បដិចយោតិ មយ្ហំ សន្តានេ និច្ឆាទិតស្ស
សីលាទិធម្មស្ស អរិយមគ្គស្ស អនិគតត្តា តទត្ថំ បុន វឌ្ឍនសម្ពោតោ
បដិចយោ អត្ថិ, វេទិតញ្ញាតិ អន្តោ។

តិវិធានជកបរិវារោតិ មហាន្តិតិយោ មជ្ឈិមិតិយោ អតិករុណិតិយោតិ វេ
វេដ្ឋកុមារិកកញ្ញាវត្តាហិ តិវិធាហិ នាជកិត្តិហិ បរិវុតោ។
អកុសលវិតក្កេហិតិ យថាវុត្តហិ កាមវិតក្កាជីហិ។ អបរេ បន “តស្មី
វេនសណ្ណោ បុប្ផជលបល្លវាជីសុ លោភវសេន កាមវិតក្កោ, ឧរស្សរានំ
បក្ខិអាជីនំ សទ្ធស្សវេនេន ព្យាចាទវិតក្កោ, លេខុអាជីហិ តេសំ

វិហេវនាធិប្បាយេនវិហីសាវិតក្កោ។ ‘ឥធម្មាបំ វសេយ្យ’ន្តិ តត្ថ
សាបេក្ខតាវសេនវា កាមវិតក្កោ, វេនចរកេ តត្ថ តត្ថ ទិស្វា តេសុ
ចិត្តទុព្ពនេន ព្យាបាទវិតក្កោ, តេសំ វិហេវនាធិប្បាយេនវិហីសាវិតក្កោ តស្ស
ឧប្បជ្ជតី”តិ វេទន្តិ។ យថា តថា វា តស្ស មិច្ឆាវិតក្កប្បវត្តិយេវ
អច្ឆរិយការណំ។ អច្ឆរិយំ វត, ភោតិ ភរហណាច្ឆរិយំ នាម កិរេតំ។ យថា
អាយស្មា អានន្តោ ភគវតោ វលិយគត្តំ ទិស្វា អវោច “អច្ឆរិយំ, ភន្តេ, អព្ពតំ,
ភន្តេ”តិ (សំ. និ. ៥.៥០០)។ សម្បវិវាវិតាតិ វោកិណ្ណា។ អត្ថនិ គរុម្ពិ ច ឯកត្ថេបិ
ពហុវចនំ ទិស្សតិ។ “អន្ធាសត្តោ”តិបិ ចាថោ។ កស្មា បនស្ស ភគវា តត្ថ គមនំ
អនុជានិ? “អនុព្វាតោបិ ចាយំ មំ ឱហាយ គច្ឆិស្សតេវ, បរិចារកាមតាយ
មញ្ញោ ភគវា គន្តំ ន ទេតីតិ ចស្ស សិយា អញ្ញាចត្តំ, តទស្ស ធីយវត្តំ អហិតាយ
ទុក្ខាយ សំវត្ថេយ្យា”តិ អនុជានិ។

ឯវំ តស្មី អត្ថនោ បវត្តិ អាហេចត្វា និសិន្នេ អថស្ស ភគវា សប្បាយធម្មំ
ទេសេន្តោ “អបរិបក្កាយ, មេឃិយ, ចេតោវិមុត្តិយា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ
“អបរិបក្កាយា”តិ បរិចាកំ អប្បត្តាយ។ ចេតោវិមុត្តិយាតិ កិលេសេហិ
ចេតសោវិមុត្តិយា។ បុព្វភាគេ ហិ តទផ្កវសេន ចេវវិក្ខម្ពនវសេន ច ចេតសោ
វិមុត្តិ ហោតិ, អបរភាគេ សមុច្ឆេទវសេន ចេវ បដិប្បស្សន្ធវសេន ច។ សាយំ
វិមុត្តិ ហោជ្ជាវិត្តារតោ កថិតាវ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេន វេទិតញ្ញា។ តត្ថ
វិមុត្តិបរិចាចនីយេហិ ធម្មេហិ អាសយេ បរិចាចិតេ សោធិតេវិបស្សនាយ
មគ្គគព្ពំ គណ្ណានិយា បរិចាកំ គច្ឆនិយា ចេតោវិមុត្តិ បរិបក្កា នាម ហោតិ,
តទភាវេ អបរិបក្កា។

កតមេ បនវិមុត្តិបរិចាចនីយា ធម្មា? សន្ធិន្ទ្រិយាធិនំវិសុទ្ធិករណាវសេន
បន្ទវស ធម្មា វេទិតញ្ញា។ វុត្តញ្ញេតំ -

“អស្សុទ្ធ បុគ្គល បរិវេជ្ជយតោ, សទ្ធិ បុគ្គល សេវតោ ភជតោ
បយិរុចាសតោ, បសាទនីយេ សុត្តន្តេ បច្ឆវេក្ខតោ ឥមេហិ
តីហាការេហិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ វិសុដ្ឋតិ។

“កុសីតេ បុគ្គល បរិវេជ្ជយតោ, អារទ្ធីវិយេ បុគ្គល សេវតោ
ភជតោ បយិរុចាសតោ, សម្មប្បធានេ បច្ឆវេក្ខតោ ឥមេហិ
តីហាការេហិ វិរិយន្ទ្រិយំ វិសុដ្ឋតិ។

“មុជ្ឈស្សតី បុគ្គល បរិវេជ្ជយតោ, ឧបជ្ជិតស្សតី បុគ្គល សេវតោ
ភជតោ បយិរុចាសតោ, សតិបដ្ឋានេ បច្ឆវេក្ខតោ ឥមេហិ
តីហាការេហិ សតិន្ទ្រិយំ វិសុដ្ឋតិ។

“អសមាហិតេ បុគ្គល បរិវេជ្ជយតោ, សមាហិតេ បុគ្គល សេវតោ
ភជតោ បយិរុចាសតោ, ឈានវិមោក្ខេ បច្ឆវេក្ខតោ ឥមេហិ
តីហាការេហិ សមាធិន្ទ្រិយំ វិសុដ្ឋតិ។

“ធុប្បញ្ញោ បុគ្គល បរិវេជ្ជយតោ, បញ្ញវន្តេ បុគ្គល សេវតោ ភជតោ
បយិរុចាសតោ, គម្ពីរញ្ញាណចរិយំ បច្ឆវេក្ខតោ ឥមេហិ តីហាការេហិ
បញ្ញន្ទ្រិយំ វិសុដ្ឋតិ។

“ឥតិ ឥមេ បញ្ច បុគ្គល បរិវេជ្ជយតោ, បញ្ច បុគ្គល សេវតោ ភជតោ
បយិរុចាសតោ, បញ្ច សុត្តន្តេ បច្ឆវេក្ខតោ ឥមេហិ បន្ទរសហិ អាការេហិ
ឥមាធិ បញ្ចន្ទ្រិយានិ វិសុដ្ឋន្តិ” តិ (បដិ. ម. ១.១៨៥)។

អបរេហិបិ បន្ទរសហិ អាការេហិ ឥមាធិ បញ្ចន្ទ្រិយានិ វិសុដ្ឋន្តិ។ អបរេបិ
បន្ទរស ធម្មាវិមុត្តិបរិចាចនីយា។ សទ្ធាបញ្ចមាធិ ឥន្ទ្រិយានិ, អនិច្ចសញ្ញា

អនិច្ច, ធុត្តសញ្ញា ធុត្ត, អនត្តសញ្ញា, បហានសញ្ញា, វិរាគសញ្ញា ឥមា បញ្ច
និព្វេជភាគិយា សញ្ញា, កល្យាណមិត្តតា, សីលសំរោ, អភិសល្លេខតា,
វិរិយារម្មោ, និព្វេជកបញ្ញាតិ។ តេសុ វេនេយ្យទមនកុសលោ សត្តា
វេនេយ្យស្ស មេយិយត្ថវស្ស អដ្ឋាសយវសេន ឥធ កល្យាណមិត្តតាធម្មោ
វិមុត្តិបរិចាចនីយេ ធម្មេ ធស្សេន្តោ “បញ្ច ធម្មា បរិបក្កាយ សំវត្ថុន្តី” តិ វត្ថោ តេ
វិត្តារេន្តោ “ឥធ, មេយិយ, ភិក្ខុ កល្យាណមិត្តោ ហោតិ” តិ អាទិមាហ។

តត្ថ កល្យាណមិត្តោតិ កល្យាណោ ភន្តោ សុន្ទរោ មិត្តោ ឯតស្សាតិ
កល្យាណមិត្តោ។ យស្ស សីលាធិគុណសម្បជ្ជោ “អយស្ស តាតា ហិតស្ស
វិជាតា” តិ ឯវំ សញ្ញាការេន ឧបកាវោ មិត្តោ ហោតិ, សោ បុគ្គលោ
កល្យាណមិត្តោ។ យថាវុត្ថេហិ កល្យាណបុគ្គលេហោវ សត្តិវិយាបថេសុ សហ
អយតិ បវត្ថតិ, នវិនា តេហិតិ កល្យាណសហាយោ។ កល្យាណបុគ្គលេសុ
ឯវ ចិត្តេន ចេវ កាយេន ច និន្នោចោណបញ្ញាភាវេន បវត្ថតិ តិ
កល្យាណសម្បវដ្តោ។ បទត្ថយេន កល្យាណមិត្តសំសគ្គ អាទរំ ឧប្បាទេតិ។
អយំ កល្យាណមិត្តតាសម្ពាតោ ព្រហ្មចរិយវាសស្ស អាទិការតោ សព្វេសញ្ញា
កុសលធម្មានំ ពហុការតាយ បដានការតោ ច ឥមេសុ បញ្ចសុ ធម្មេសុ
អាទិតោ វុត្ថត្ថា បឋមោ អនវដ្ឋធម្មោ អវិសុទ្ធានំ សទ្ធាទីនំ វិសុទ្ធិករណាវសេន
ចេតោវិមុត្តិយា បរិបក្កាយ សំវត្ថុតិ។ ឯត្ថ ច កល្យាណមិត្តស្ស ពហុការតា
បដានតា ច “ឧបឡមិទំ, ភន្តេ, ព្រហ្មចរិយស្ស យទិទំ កល្យាណមិត្តតា” តិ វទន្តំ
ធម្មកណ្ណាការិកំ “មា ហោវំ, អាណន្ទា” តិ ទ្វិក្ខតុំ បដិសេធស្វា “សកលមេវ ហិទំ,
អាណន្ទ, ព្រហ្មចរិយំ យទិទំ កល្យាណមិត្តតា កល្យាណសហាយតា” តិ -
អាទិសុត្តបទេហិ (សំ. និ. ១.១២៩; ៥.២) វេទិតញ្ញា។

បុន ចបរន្តិ បុន ច អបរំ ធម្មជាតិ។ សីលវាតិ ឯត្ថ កេនជ្ជន សីលំ?
សីលនជ្ជន សីលំ។ កិមិទំ សីលនំ នាម? សមាធានំ, កាយកម្មាធិនំ
សុសីល្យវសេន អវិប្បកិណ្ឌាតាតិ អត្ថោ។ អថ វា ឧបធារណំ,
ឈានាធិកុសលធម្មានំ បតិជ្ជានវសេន អាធារភារោតិ អត្ថោ។ តស្មា សីលេតិ,
សីលតីតិ វា សីលំ។ អយំ តាវ សទ្ធកូលកូណនយេន សីលជ្ជោ។ អបរេ បន
“សិរជ្ជោ សីលជ្ជោ, សីតលជ្ជោ, សីលជ្ជោ”តិ និរុត្តិនយេន អត្ថំ វណ្ណានិ។ តយិទំ
ចារិប្បវតោ អតិសយតោ វា សីលំ អស្ស អត្ថិតិ សីលវា, សីលសម្បន្នោតិ
អត្ថោ។

យថា ច សីលវា ហោតិ សីលសម្បន្នោ, តំ ទស្សេតុំ
“ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិ អាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ ចាតិមោក្ខន្តិ សិក្ខាបទសីលំ។
តញ្ញា យោ នំ ចាតិ រក្ខតិ, តំ មោក្ខតិ មោចតិ អាចាយិកាធិហិ ទុក្ខបាតិ
ចាតិមោក្ខំ។ សំវរណំ សំវរោ, កាយវាចាហិ អវីតិក្កមោ។ ចាតិមោក្ខមេវ
សំវរោ ចាតិមោក្ខសំវរោ, តេន សំវុតោ បិហិតកាយវាចោតិ
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ។ ឥទមស្ស តស្មី សីលេ បតិជ្ជិតការបរិធិបនំ។
វិហារតីតិ តទន្ទរបរិហារសមដ្ឋិតការបរិធិបនំ។ អាចារគោចរសម្បន្នោតិ ហេដ្ឋា
ចាតិមោក្ខសំវរស្ស ឧបរិ វិសេសានំ យោគស្ស ច ឧបការធម្មបរិធិបនំ។
អណុមត្តេសុ វង្ខេសុ ភយទស្សវីតិ ចាតិមោក្ខសីលតោ
អថវនធម្មតាបរិធិបនំ។ សមាធាយាតិ សិក្ខាបទានំ អនវសេសតោ
អាធានបរិធិបនំ។ សិក្ខតីតិ សិក្ខាយ សមដ្ឋិតការបរិធិបនំ។ សិក្ខាបទេស្វតិ
សិក្ខិតព្ពធម្មបរិធិបនំ។

អបរោ នយោ - កិលេសានំ ពលវការតោ ចាបកិរិយាយ សុករការតោ
បុញ្ញកិរិយាយ ច ទុក្ខរការតោ ពហុក្ខត្តំ អចាយេសុ បតនសីលោតិ ចាតិ,

បុព្វដូនោ។ អនិច្ចតាយ វា ភវាទីសុ កម្មវេទុក្ខត្តោ យជិយន្តំវិយ អនវដ្ឋានេន
បរិព្ពមនតោ គមនសីលោតិ ចាតី។ មរណាវសេន វា តម្កិ តម្កិ សត្តនិកាយេ
អត្តការស្ស បតនសីលោ វា ចាតី, សត្តសន្តានោ, ចិត្តមេវ វា។ តំ ចាតិនំ
សំសារទុក្ខតោ មោក្ខតីតិ ចាតិមោក្ខំ។ ចិត្តស្ស ហិវិមោក្ខនសត្តោ
“វិមុត្តោ”តិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ញំ “ចិត្តវោធានាវិសុដ្ឋន្តី”តិ (សំ. និ. ៣.១០០),
“អនុចាធាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្ត”ន្តិ (មហាវ. ២៨) ច។

អថ វា អវិជ្ជាធិហេតុនា សំសារេ បតតិ កច្ចតិ បវត្តតីតិ ចាតិ។
“អវិជ្ជាជីវរណានំ សត្តានំ តណ្ហាសំយោជនានំ សន្ធាវតំ សំសរត”ន្តិ (សំ. និ.
២.១២២) ហិ វុត្តំ។ តស្ស ចាតិនោ សត្តស្ស តណ្ហាធិសំគិលេសត្តយតោ
មោក្ខោ ឯតេនាតិ ចាតិមោក្ខំ។

អថ វា ចាតេតិ វិនិច្ឆាយតេតិ ទុក្ខតិ ចាតិ, ចិត្តំ។ វុត្តញ្ញំ “ចិត្តេន ជ័យតី
លោកោ, ចិត្តេន បរិកស្សតី”តិ (សំ. និ. ១.៦២)។ តស្ស ចាតិនោ មោក្ខោ
ឯតេនាតិ ចាតិមោក្ខំ។ បតតិ វា ឯតេន អចាយទុក្ខេ សំសារទុក្ខេ ចាតិ ចាតិ,
តណ្ហាធិសំគិលេសោ។ វុត្តញ្ញំ “តណ្ហា ជនេតិ បុរិសំ (សំ. និ. ១.៥៥)។
តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ”តិ (អ. និ. ៤.៩; ឥតិវុ. ១៥, ១០៥) ច អាទិ។ តតោ
ចាតិតោ មោក្ខោតិ ចាតិមោក្ខំ។

អថ វា បតតិ ឯត្តាតិ ចាតិ, ធម៌ អដ្ឋត្តិកពាហិរាទិ អាយតនានិ។ វុត្តញ្ញំ
“ធម៌សុ លោកោ សមុប្បន្នោ, ធម៌សុ កុព្ពតិ សន្តវ”ន្តិ (សុ. និ. ១៧១)។ តតោ
ធម៌អដ្ឋត្តិកពាហិរាយតនសម្ព័ន្ធតតោ ចាតិតោ មោក្ខោតិ ចាតិមោក្ខំ។ អថ វា
ចាតោវិនិច្ឆាយតោ អស្ស អត្ថីតិ ចាតី, សំសារោ។ តតោ មោក្ខោតិ ចាតិមោក្ខំ។
អថ វា សព្ពលោកាធិបតិការតោ ធម៌ស្សរោ ភគវា បតីតិ វុច្ចតិ, មុច្ចតិ
ឯតេនាតិ មោក្ខោ, បតិនោ មោក្ខោ តេន បញ្ញត្តត្ថាតិ បតិមោក្ខោ,

បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខំ។ សព្ពគុណានំ វា មូលការតោ ឧត្តមជ្ឈេន បតិ ច
សោ យថាវុត្តនត្តេន មោក្ខោ ចាតិ បតិមោក្ខោ, បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខំ។
តថា ហិ វុត្តំ “ចាតិមោក្ខន្តិ អាទិមេតំ មុខមេតំ បមុខមេត”ន្តិ (មហាវ. ១៣៥)
វិត្ថារោ។

អថ វា ប-ឥតិ បការេ, អតីតិ អច្ឆន្តត្ថេ និចារតោ, តស្មា បការេហិ អច្ឆន្តំ
មោក្ខតីតិ ចាតិមោក្ខំ។ ឥនញ្ចិ សីលំ សយំ តទន្តវសេន, សមាធិសហិតំ
បញ្ញាសហិតញ្ចវិក្ខម្ពនវសេន សមុច្ឆេទវសេន អច្ឆន្តំ មោក្ខតិ មោចតីតិ
ចាតិមោក្ខំ។ បតិ បតិ មោក្ខាតិ វា បតិមោក្ខោ, តម្លា តម្លាវីតិក្កមនោសតោ
បច្ឆេកំ មោក្ខាតិ អត្ថោ។ បតិមោក្ខោ ឯវ ចាតិមោក្ខំ។ មោក្ខាតិ វា និព្វានំ,
តស្ស មោក្ខស្ស បដិពិម្ពត្ថតោតិ បតិមោក្ខោ។ សីលសំវារោ ហិ សូរិយស្ស
អរុណុគ្គមនំវិយ និព្វានស្ស ឧទយត្ថតោ តប្បជិកាការេ យថាវហំ
កិលេសនិព្វាបនតោ។ បតិមោក្ខោយេវ ចាតិមោក្ខំ។ អថ វា មោក្ខំ បតិ វត្ថុតិ,
មោក្ខាភិមុខន្តិ វា បតិមោក្ខំ, បតិមោក្ខមេវ ចាតិមោក្ខន្តិ ឯវ តាវ ឯត្ថ
ចាតិមោក្ខសទ្ធស្ស អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

សំវារតិ បិទហតិ ឯតេនាតិ សំវារោ, ចាតិមោក្ខមេវ សំវារេតិ
ចាតិមោក្ខសំវារោ។ អត្ថតោ បន តតោ តតោវីតិក្កមិតព្ពតោវិវតិយោ
ចេតនា ច, តេន ចាតិមោក្ខសំវារេន ឧបេតោ សមន្នាគតោ
ចាតិមោក្ខសំវារសំវុតោ។ វុត្ថញ្ចេតំ ភគវតោ - “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវារេន
ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបគតោ សម្មុទ្ទោ សមន្នាគតោ, តេន វុច្ឆតិ
ចាតិមោក្ខសំវារសំវុតោ”តិ (វិភ. ៥១១)។

វិហារតីតិ ឥរិយាបថវិហារេន វិហារតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ។
អាចារកោចរសម្មុទ្ទោតិ វេជ្ជុទានាធិមិច្ឆាជីវស្ស កាយចាកត្តិយាធិនញ្ចា

អករណេន សព្វសោ អនាចារំ វេជ្ជត្វា កាយិកោ អវីតិក្កមោ, វាចសិកោ
អវីតិក្កមោ, កាយិកាវាចសិកោ អវីតិក្កមោតិ ឯវំ វុត្តភិក្ខុ
សារុប្បអាចារសម្មត្តិយា វេសិយាទិអគោចរំ វេជ្ជត្វា បិណ្ឌាចាតាទិអត្ថំ
ឧបសង្កម្មតុំ យុត្តជ្ជានសម្ពាតគោចរចរណេន ច សម្មន្ទត្តា
អាចារគោចរសម្មន្ទោ។

អបិច យោ ភិក្ខុ សត្វិ សគារវោ សប្បតិស្សោ សព្វាប្បចារីសុ សគារវោ
សប្បតិស្សោ ហិរេត្តប្បសម្មន្ទោ សុនិវត្តោ សុចារុតោ ចាសាទិកេន
អភិក្កន្ធន បដិក្កន្ធន អាហារិកេន វិហារិកេន សមិញ្ញិកេន បសាវិកេន
តិរិយាបថសម្មន្ទោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញូ ជាគរិយំ អនុយុត្តោ
សតិសម្មជញ្ញេន សមន្នាគតោ អប្បិដ្ឋោ សន្តុដ្ឋោ បរិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ
អាភិសមាចារិកេសុ សក្កច្ចការី គរុចិត្តិការពហុលោវិហារិ, អយំ វុច្ចតិ
អាចារសម្មន្ទោ។

គោចរោ បន ឧបនិស្សយគោចរោ, អារក្ខគោចរោ, ឧបនិពន្ធគោចរោតិ
តិរិយោ។ តត្ថ យោ ទសកថាវត្ថុគុណសមន្នាគតោ វុត្តលក្ខណោ
កល្យាណមិត្តោ, យំ និស្សយ អស្សតំ សុណាតិ, សុតំ បរិយោទាបេតិ, កង្ខំ
វិតរតិ, ទិដ្ឋិ ឧជុំ ករោតិ, ចិត្តំ បសាទេតិ, យស្ស ច អនុសិក្ខន្តោ សទ្ធាយ វឌ្ឍតិ,
សីលេន, សុតេន, ចារុតេន, បញ្ញាយ វឌ្ឍតិ, អយំ វុច្ចតិ ឧបនិស្សយគោចរោ។

យោ ភិក្ខុ អន្តរយំ បរិដ្ឋោវីដិ បដិបន្នោ ឱក្ខិត្តចក្ក យុគមត្តទស្សី សំរុតោ
គច្ឆតិ, ន ហត្ថី ឱលោកេន្តោ, ន អស្សំ, ន រថំ, ន បត្តី, ន ឥត្ថី, ន បុរិសំ
ឱលោកេន្តោ, ន ឧទ្ធុ ឧល្លោកេន្តោ, ន អធា ឱលោកេន្តោ, ន ទិសាវិទិសំ
បេក្ខមាណោ គច្ឆតិ, អយំ អារក្ខគោចរោ។

ឧបនិពន្ធកោចរោ បន ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, យត្ថ ភិក្ខុ អត្ថនោ ចិត្តំ
ឧបនិពន្ធតិ។ វុត្ថញ្ញោតំ ភគវតា - “កោ ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ កោចរោ សកោ
បេត្តិកោ វិសយោ, យទិទំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា” តិ (សំ. និ. ៥.៣៧២)។ តត្ថ
ឧបនិស្សយកោចរស្ស បុព្វេ វុត្ថត្តា ឥតវេសំ វសេនេត្ថ កោចរោ វេទិតញ្ញោ។ ឥតិ
យថាវុត្តាយ អាចារសម្មត្តិយា ឥមាយ ច កោចរសម្មត្តិយា សមន្នាគតត្តា
អាចារកោចរសម្មន្នោ។

អណ្តាមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សវីតិ អប្បមត្តកត្តា អណ្តាប្បមាលោសុ
អស្សតិយា អសញ្ញាច្ច អាបន្នសេខិយអកុសលចិត្តប្បាទាទិភេទេសុ វជ្ជេសុ
ភយទស្សនសីលោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ បរមណាមត្តំ វជ្ជំ
អជ្ជសដ្ឋិយោជនសតសហស្សព្ពេជសីនេរុបព្ពតរាជសទិសំ កត្វា បស្សតិ,
យោ ហិ សព្ពលហុកំ ទុព្ពាសិតមត្តំ ចារាជិកសទិសំ កត្វា បស្សតិ, អយម្បិ
អណ្តាមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សវី ឆាម។ សមាធាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្វតិ
យំ កិញ្ចិ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខិតតំ, តំ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អនវសេសំ
សមាទិយិត្វា សិក្ខតិ, វុត្ថតិ បូរេតីតិ អត្ថោ។

អភិសល្លេខិកាតិ អតិវិយ កិលេសានំ សល្លេខនីយា, តេសំ តនុភារាយ
បហានាយ យុត្តរូចា។ ចេតោវិវរណាសប្បាយាតិ ចេតសោ បដិច្ចាទកានំ
នីវរណានំ ធូរីការករណេន ចេតោវិវរណាសម្ពាតានំ សមថវិបស្សនានំ
សប្បាយា, សមថវិបស្សនាចិត្តស្សវ វាវិវរណាយ ចាកជីករណាយ វា
សប្បាយា ឧបការិកាតិ ចេតោវិវរណាសប្បាយា។

ឥទានិ យេន និព្វិទាទិអារហលោន អយំ កថា អភិសល្លេខិកា
ចេតោវិវរណាសប្បាយា ច ឆាម ហោតិ, តំ ទស្សេតុ “ឯកន្តនិព្វិទាយា” តិ អាទិ
វុត្ថំ។ តត្ថ ឯកន្តនិព្វិទាយាតិ ឯកំសេនេវ វដ្តទុក្ខតោ និព្វិទនត្ថាយ។ វិរាគាយ

និរោធាយាតិ តស្សេវវិវុដ្ឋនត្ថាយ ច និវុដ្ឋនត្ថាយ ច។ ឧបសមាយាតិ
សត្តកិលេសរូបសមាយ។ អភិញ្ញាយាតិ សត្តស្សបិ អភិញ្ញេយ្យស្ស
អភិជាននាយ។ សម្ពោធាយាតិ ចតុមគ្គសម្ពោធាយ។ និព្វានាយាតិ
អនុចាធិសេសនិព្វានាយ។ ឯតេសុ ហិ អាធិតោ តីហិ បទេហិ វិបស្សនា វុត្តា,
ធ្វើហិ និព្វានំ វុត្តំ។ សមថវិបស្សនា អាធិ កត្វា និព្វានបរិយោសានោ អយំ សព្វោ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ ធនកថាវត្ថុលាភិនោ សិដ្ឋតីតិ ធស្សេតិ។

ឥនានិ តំ កថំ វិភជិត្វា ធស្សេន្តោ “អប្បិច្ឆកថា” តិអាធិមាហ។ តត្ថ
អប្បិច្ឆាតិ និស្សោ, តស្ស កថា អប្បិច្ឆកថា, អប្បិច្ឆការវប្បដិសំយុត្តកថា វា
អប្បិច្ឆកថា។ ឯត្ថ ច អត្រិច្ឆោ, ចាបិច្ឆោ, មហិច្ឆោ, អប្បិច្ឆាតិ ឥច្ឆាវសេន
ចត្តារោ បុគ្គលា។ តេសុ អត្តនា យថាលទ្ធន លាភេន អតិត្តោ ឧបរូបរិ លាភំ
ឥច្ឆន្តោ អត្រិច្ឆោ នាម។ យំ សន្ធាយ -

“ចតុត្ថំ អដ្ឋជ្ឈកមា, អដ្ឋាហិបិ ច សោឡស;
សោឡសាហិ ច ពាត្តីស, អត្រិច្ឆំ ច ក្កមាសនោ;
ឥច្ឆាហតស្ស ចោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្តកេ” តិ។ (ជា. ១.៥.១០៣) ច;
“អត្រិច្ឆំ អតិលោភេន, អតិលោភមទេន ចា” តិ។ ច វុត្តំ;

លាភសក្ការសិលោកនិកាមយមាណាយ អសន្តគុណសម្ភារនាធិប្បាយោ
ចាបិច្ឆោ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ “ឥធនកថោ អស្សនោ សមាណោ ‘សន្ធាតិ មំ ជនោ
ជាធាតូ’ តិ ឥច្ឆតិ, ធុស្សីលោ សមាណោ ‘សីលវា តិ មំ ជនោ ជាធាតូ’ តិ
ឥច្ឆតិ” តិអាធិ (វិភ. ៨៥១)។

សន្តគុណសម្ភារនាធិប្បាយោ បដិគ្គហណោ អមត្តញ្ញ មហិច្ឆោ, យំ សន្ធាយ
វុត្តំ “ឥធនកថោ សន្ធា សមាណោ ‘សន្ធាតិ មំ ជនោ ជាធាតូ’ តិ ឥច្ឆតិ, សីលវា

សមាធនោ ‘សីលវាតិ មំ ជនោ ជាតាតូ’តិ ឥច្ឆតិ”តិអាទិ។ ទុត្តប្បិយតាយ ហិស្ស
វិជាតមាតាបិ ចិត្តំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។ តេនេតំ វុច្ឆតិ -

“អគ្គិក្ខន្ធា សមុទ្គោ ច, មហិវ្មោ ចាបិ បុគ្គលោ;
សកេជេន បច្ឆយេ ទេន្តុ, តយោបេតេ អតប្បយា”តិ។

ឯតេ បន អត្រិច្ឆតាធម្មោ ទោសេ អារកាវិវុដ្ឋត្វា
សន្តតុណានិគុហានិធម្មាយោ បដិគ្គហណោ ច មត្តញ្ញូ អប្បិវ្មោ។ អត្ថនិ
វិជ្ជមានម្យី គុណំ បដិច្ឆានេតុកាមតាយ សទ្ធា សមាធនោ “សទ្ធាតិ មំ ជនោ
ជាតាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ, សីលវា, ពហុស្សុតោ, បរិវិត្តោ, អារទ្ធវិវិយោ, ឧបដ្ឋិតស្សតិ,
សមាហិតោ, បញ្ញាវា សមាធនោ “បញ្ញាវាតិ មំ ជនោ ជាតាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ។ ស្វាយំ
បច្ឆយប្បិវ្មោ, ធុតផ្កប្បិវ្មោ, បរិយត្តិអប្បិវ្មោ អធិកមប្បិវ្មោតិ ចតុត្ថិជោ។ តត្ថ
ចតុស្ក បច្ឆយេសុ អប្បិវ្មោ បច្ឆយទាយកំ ទេយ្យធម្មំ អត្ថនោ ថាមញ្ញា
ឱលោកេត្វា សចេបិ ហិ ទេយ្យធម្មោ ពហុ ហោតិ, ទាយកោ អប្បំ ធាតុកាមោ,
ទាយកស្ស វសេន អប្បមេវ គណ្ហាតិ។ ទេយ្យធម្មោ ច អប្បោ, ទាយកោ ពហុ
ធាតុកាមោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសេន អប្បមេវ គណ្ហាតិ។ ទេយ្យធម្មាបិ ច ពហុ,
ទាយកោបិ ពហុ ធាតុកាមោ, អត្ថនោ ថាមំ ញត្វា បមាណយុត្តមេវ
គណ្ហាតិ។ ឯវុច្ឆោ ហិ ភិក្ខុ អនុប្បន្នំ លាភំ ឧប្បទេតិ, ឧប្បន្នំ លាភំ ថាវំ
ករោតិ, ទាយកានំ ចិត្តំ អារាធមតិ។ ធុតផ្កសមាធានស្ស បន អត្ថនិ អត្ថិការំ ន
ជាតាបេតុកាមោ ធុតផ្កប្បិវ្មោ។ យោ អត្ថនោ ពហុស្សុតការំ ជាតាបេតុំ ន
ឥច្ឆតិ, អយំ បរិយត្តិអប្បិវ្មោ។ យោ បន សោតាបន្នាធិសុ អញ្ញាតរោ ហុត្វា
សព្វហ្មចារីនម្យី អត្ថនោ សោតាបន្នាធិការំ ជាតាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អយំ
អធិកមប្បិវ្មោ។ ឯវេមេតេសំ អប្បិវ្មានំ យា អប្បិវ្មតា, តស្សា សទ្ធិ
សន្តស្សនាធិវិធិនា អនេកាការវោកាវាទិសំសវិការំនវសេន សប្បដិបក្ខស្ស

អត្ថិច្ចតាធិកេនស្ស ឥន្ទាចារស្ស អាជីនវិការីនវសេន ច បវត្តា កថា
អប្បិច្ចកថា។

សន្តុដ្ឋិកថាតិ ឯត្ថ សន្តុដ្ឋិតិ សកេន អត្តនាលទ្ធន តុដ្ឋិ សន្តុដ្ឋិ។ អថ វា
វិសមំ បច្ចយិច្ចំ បហាយ សមំ តុដ្ឋិ សន្តុដ្ឋិ, សន្តេន វា វិជ្ជមានេន តុដ្ឋិ សន្តុដ្ឋិ។
វុត្តញ្ចេតំ -

“អតីតំ នានុពោធា សោ, នប្បជប្បមនាគតំ;
បច្ចុប្បន្នេន យាបេន្តោ, សន្តុដ្ឋោតិ បវុច្ចតី”តិ។

សម្មា វា ញាយេន ភគវតា អនុញ្ញាតវិជីនា បច្ចយេហិ តុដ្ឋិ សន្តុដ្ឋិ, អត្តតោ
ឥតវីតរបច្ចយសន្តោសោ, សោ ធានសវិជោ ហោតិ។ កថំ? ចីវរេ
យថាលភសន្តោសោ, យថាពលសន្តោសោ, យថាសារុប្បសន្តោសោតិ
តិវិជោ។ ឯវំ បិណ្ឌាចាតាធិសុ។

តត្រាយំ បកេនវណ្ណនា - ឥធនិក្ខុ ចីវំ លភតិ សុន្ទំ វា អសុន្ទំ វា, សោ
តេនេវ យាបេតិ, អញ្ញំ ន បត្តេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ហាតិ, អយមស្ស ចីវរេ
យថាលភសន្តោសោ។ អថ បន បកតិទុព្ពលោ វា ហោតិ អាពាធដរាភិក្ខុតោ វា,
គរុចីវំ ចារុបន្តោ កិលមតិ, សោ សភាកេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ តំ បរិវត្តេត្វា
លហុកេន យាបេន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ, អយមស្ស ចីវរេ
យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ បណីតបច្ចយលាភី ហោតិ, សោ បដ្ឋចីវរាធិនំ
អញ្ញាតំ មហាគ្យចីវំ ពហូនិ វា លភិត្វា “ឥទំ ថេរាទំ ចិរបព្ពជិតានំ ពហុស្សតានំ
អនុរូបំ, ឥទំ គិលានានំ ទុព្ពលានំ អប្បលាភីនំ ហោត្វ”តិ តេសំ ទត្វា អត្តនា
សង្ការក្ខជាធិតោ វា នន្តកានិ ឧច្ឆិនិត្វា សង្ឃាជី កត្វា តេសំ វា បុរាណចីវរាធិ

គមោក្ខន្ធ ឆាន់រន្ទេច សន្តត្ថោ ហោតិ, អយមស្ស ចីវរេ
យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធម៌ បនកិក្ខុ បិណ្ឌាចាតំ លភតិ លូទំ វា បណ្ឌិតំ វា, សោ តេនេវ យាបេតិ,
អញ្ញំ ន បត្តេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ, អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ
យថាលភសន្តោសោ។ អថ បន អាពាធិកោ ហោតិ, លូទំ បណ្ឌិតំ បកតិវិរុទ្ធី
ព្យាធិវិរុទ្ធី វា បិណ្ឌាចាតំ ភុញ្ញត្វា កាឡំ វា រោគាពាធំ ចាបុណាតិ, សោ
សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស ហត្ថតោ សប្បាយភោជនំ ភុញ្ញត្វា
សមណធម្មំ ករោន្តោបិ សន្តត្ថោ ហោតិ, អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ
យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ ពហុំ បណ្ឌិតំ បិណ្ឌាចាតំ លភតិ, សោ “អយំ
បិណ្ឌាចាតោ ចិវបព្ពជិតានំ អនុរោ” តិ ចីវរំ វិយ តេសំ ទត្វា តេសំ វា សេសកំ
អត្តនា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា មិស្សកាហារំ វា ភុញ្ញន្តោបិ សន្តត្ថោ ហោតិ,
អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធម៌ បនកិក្ខុនោ សេនាសនំ ចាបុណាតិ មនាបំ វា អាមនាបំ វា អន្តមសោ
តិណាសន្តាវកម្មំ, សោ តេនេវ សន្តស្សតិ, បុន អញ្ញំ សុន្ទរតំ ចាបុណាតិ, តំ
ន គណ្ណាតិ, អយមស្ស សេនាសនេ យថាលភសន្តោសោ។ អថ បន
អាពាធិកោ ហោតិ ទុព្ពលោ វា, បកតិវិរុទ្ធី វា សោ ព្យាធិវិរុទ្ធី វា សេនាសនំ
លភតិ, យត្ថស្ស វេសតោ អដាសុ ហោតិ, សោ តំ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា
តស្ស សន្តកេ សប្បាយសេនាសនេ វេសិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោបិ សន្តត្ថោ
ហោតិ, អយមស្ស សេនាសនេ យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ សុន្ទរំ សេនាសនំ
បត្តម្មំ ន សម្មជិច្ឆតិ “បណ្ឌិតសេនាសនំ នាម បមាទដ្ឋាន” តិ, មហាបុញ្ញតាយ
វា លេណមណ្ឌបក្ខជាតារាជិនិ ពហូនិ បណ្ឌិតសេនាសនានិ លភតិ, សោ តានិ

ជីវរាជិនីវិយ ជីវបព្ពជិតាជិនំ ធាតុយត្ថ កត្តចិ វសន្តោបិ សន្តុដ្ឋាវ ហោតិ,
អយមស្ស សេនាសនេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធម៌ បនភិក្ខុ ភេសន្តំ លភតិ ល្ងទំ វា បណ៌តំ វា, សោ តេនេវ តុស្សតិ, អញ្ញំ
ន បត្តតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ, អយំ គិលានបច្ចយេ យថាលាភសន្តោសោ។
អថ បន តេលេន អត្ថិកោ ដាលីតំ លភតិ, សោ យំ លភតិ, សោ តំ សភាគស្ស
ភិក្ខុនោ ធាតុ តស្ស ហត្ថតោ តេលេន ភេសន្តំ កត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោបិ
សន្តុដ្ឋាវ ហោតិ, អយមស្ស គិលានបច្ចយេ យថាលាភសន្តោសោ។ អបរោ
មហាបុព្វោ ពហំ តេលមធុដាលីតាធិបណ៌តភេសន្តំ លភតិ, សោ តំ ជីវរាជិនី
វិយ ជីវបព្ពជិតាជិនំ ធាតុ តេសំ អាកតកេន យេន កេនចិ ភេសន្តំ ករោន្តោបិ
សន្តុដ្ឋាវ ហោតិ។ យោ បន ឯកស្មី ភាជនេ មុត្តហរីតកំ, ឯកស្មី ចតុមធុរំ
វេបេត្វា “គណ្ណាថ, ភន្តេ, យទិច្ឆសី” តិ វុច្ឆមាទោ “សចស្ស តេសុ អញ្ញតវេនបិ
រោកោ វុបសម្មតិ, ឥទំ មុត្តហរីតកំ នាម ពុទ្ធាធិហិ វណ្ណិត” ត្ថិ, “បូតិមុត្តភេសន្តំ
និស្សាយ បព្ពជ្ជា, តត្ថ តេ យាវជីវំ ឧស្សហោ ករណីយោ” តិ (មហាវ. ១២៨)
វចនំ អនុស្សវន្តោ ចតុមធុរំ បដិក្ខិបិត្វា មុត្តហរីតកេន ភេសន្តំ ករោន្តោ
បរមសន្តុដ្ឋាវ ហោតិ, អយមស្ស គិលានបច្ចយេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

សោ ឯវំបភេនោ សញ្ញោបិ សន្តោសោ សន្តុដ្ឋីតិ បវុច្ឆតិ។ តេន វុត្ថំ “អត្ថតោ
ឥតីវតរបច្ចយសន្តោសោ” តិ។ តស្ស វសន្តុដ្ឋិយា សទ្ធិ សន្តស្សនាធិវិធិនា
អានិសំសវិការវនវសេន តប្បដិបក្ខស្ស អត្រិច្ឆតាធិភេទស្ស ឥច្ឆាចារស្ស
អាធិនវិការវនវសេន ច បវត្តា កថា សន្តុដ្ឋិកថា។ ឥតោ បរាសុបិ កថាសុ
ឯសេវ នយោ។ វិសេសមត្តមេវ វក្ខាម។

បរិវេកកថាតិ ឯត្ថ កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ, ឧបដិវិវេកោតិ តយោ
វិវេកា។ តេសុ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ

កប្បតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បរិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ អភិក្កមតិ,
ឯកោ ចង្គមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ, ឯកោ វិហារតិ, ឯកោ សត្តិវិយាបថេសុ
សត្តកិច្ចេសុ គណសង្គ័ណិកំ បហាយ វិវិត្តវាសោ កាយវិវេកោ នាម។ អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ បន ចិត្តវិវេកោ នាម។ និព្វានំ ឧបធិវិវេកោ នាម។ វុត្តញ្ញោតំ
“កាយវិវេកោ ច វិវេកជ្ជកាយានំ នេក្ខម្មាភិរតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច
បរិសុទ្ធិចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរុបដិទំ បុគ្គលានំ
វិសង្ខារគតាន”ន្តិ (មហានិ. ៥៧)។ វិវេកាយេវ បរិវេកោ, បរិវេកេ បដិសំយុត្តា
កថា បរិវេកកថា។

អសំសគ្គកថាតិ ឯត្ថ សវនសំសគ្គោ, ទស្សនសំសគ្គោ,
សមុល្លបនសំសគ្គោ, សម្មោគសំសគ្គោ, កាយសំសគ្គោតិ បញ្ច សំសគ្គា។
តេសុ ឥនេកោច្ឆា ភិក្ខុ សុណាតិ “អមុកស្មី ហ្នានេ គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថិ
អភិរូបា ទស្សនីយា ចាសាទិកា បរមាយ វណ្ណោចោក្ខរតាយ សមន្នាគតា”តិ,
សោ តំ សុត្វាសំសីទតិ វិសីទតិ, ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខុំ
បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្ថតិ, ឯវំ វិសភាគារម្មណស្សវនេន ឧប្បន្នកិលេសសន្តវោ
សវនសំសគ្គោ នាម។ ន ហោវ ខោ ភិក្ខុ សុណាតិ, អបិច ខោ សាមំ បស្សតិ ឥត្ថិ
អភិរូបំ ទស្សនីយំ ចាសាទិកំ បរមាយ វណ្ណោចោក្ខរតាយ សមន្នាគតំ, សោ តំ
ទិស្វាសំសីទតិ វិសីទតិ, ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខុំ បច្ចក្ខាយ
ហីនាយាវត្ថតិ, ឯវំ វិសភាគារម្មណទស្សនេន ឧប្បន្នកិលេសសន្តវោ
ទស្សនសំសគ្គោ នាម។ ទិស្វា បន អញ្ញមញ្ញំ អាណាបសណ្ឌាបវសេន ឧប្បន្នោ
កិលេសសន្តវោ សមុល្លបនសំសគ្គោ នាម។ សញ្ញក្សនាទិបិ ឯតេនេវ
សង្កយ្ហតិ។ អត្ថនោ បន សន្តកំ យំ កិញ្ចិ មាតុគាមស្ស ទត្វា អទត្វា វា តេន
ទិន្នស្ស វនភឌ្ឆិទិយាទិនោ បរិភោគវសេន ឧប្បន្នោ កិលេសសន្តវោ

សម្ភោគសំសគ្គោ នាម។ មាតុកាមស្ស ហត្ថគ្គាហាធិវសេន
ឧប្បន្នកិលេសសន្តវោ កាយសំសគ្គោ នាម។

យោបិ ចេស “គិហិហិ សំសដ្ឋោ វិហរតិ អនុលោមិកេន សំសគ្គេន
សហសោកី សហនដ្ឋី សុខិតេសុ សុខិតោ ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ ឧប្បន្នេសុ
កិច្ចករណីយេសុ អត្តនា វោ យោគំ អាបជ្ជតី” តិ (សំ. និ. ៣.៣; មហានិ. ១២៤)
ឯវំ វុត្តោ អនុលោមិកោ គិហិសំសគ្គោ នាម, យោ ច សព្វាហ្មចារិហិ
កិលេសុប្បត្តិហេតុត្វតោ សំសគ្គោ, តំ សព្វំ បហាយ យាយំ សំសារេ ជីវតវំ
សំវេគសន្តិវេសុ តិព្វំ ភយសញ្ញំ សរីរេ បដិក្កលសញ្ញំ សញ្ញាកុសលេសុ
ជិគ្គាប្បត្តិមំ ហិរេត្តប្បំ សព្វកិរិយាសុ សតិសម្មជញ្ញាន្តិ សព្វំ បច្ចុប្បដ្ឋបេត្វា
កមលនលេ ជលពិន្ទុរិយ សព្វត្ថ អលគ្គកាវោ, អយំ
សព្វសំសគ្គប្បដិបក្ខតាយ អសំសគ្គោ, តប្បដិសំយុត្តា កថា អសំសគ្គកថា។

វិរិយាម្ពកថាតិ ឯត្ថ វិរិយស្ស កាវោ, កម្មន្តិ វា វិរិយំ, វិធិនា ព្យាវេតព្វំ
បវេត្តតព្វន្តិ វា វិរិយំ, វិរិយញ្ច តំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ, កុសលានំ
ធម្មានំ ឧបសម្មទាយ អារកនំ វិរិយារម្មោ។ ស្វាយំ កាយិកោ, ចេតសិកោ ចាតិ
ទុរិដោ, អារម្មធាតុ, និក្ខមធាតុ, បរក្ខមធាតុ, ចាតិ តិរិដោ, សម្មប្បធានវសេន
ចតុត្ថិដោ។ សោ សព្វោបិ យោ ភិក្ខុ គមនេ ឧប្បន្នកិលេសំ ឋានំ ចាបុណីតុំ ន
ទេតិ, ឋានេ ឧប្បន្នំ និសង្កំ, និសង្កាយ ឧប្បន្នំ សយនំ ចាបុណីតុំ ន ទេតិ, តត្ថ
តត្ថេវ អជបទេន ទណ្ឌាន កណ្ឌាសប្បំ ឧប្បិឡេត្វា កណ្ឌាស្តោ វិយ តិទិលោន
អសិនា អមិត្តំ គីរាយ បហារស្តោ វិយ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ អទត្វា វិរិយពលេន
និក្កណ្ឌាតិ, តស្សេវំ វិរិយារម្មោ អារទ្ធវិរិយស្ស វសេន វេទិតព្ពោ,
តប្បដិសំយុត្តា កថា វិរិយាម្ពកថា។

សីលកថាតិអាទីសុ ធុរិដំ សីលំ លោកិយំ លោកុត្តរញ្ច។ តត្ថ លោកិយំ
ចាតិមោក្ខសំវរាទិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។ លោកុត្តរំ មគ្គសីលំ ជលសីលញ្ច។
តថា សមាធិបិ។ វិបស្សនាយ ចាទកក្ខតា សហ ឧបចារេន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ
លោកិយោ សមាធិ, មគ្គសម្បយុត្តោ បនេត្ថ លោកុត្តរោ សមាធិ នាម។ តថា
បញ្ញាបិ។ លោកិយា សុតមយា, ចិន្តាមយា, ឈានសម្បយុត្តា,
វិបស្សនាញ្ញាណញ្ច។ វិសេសតោ បនេត្ថ វិបស្សនាបញ្ញា គហេតញ្ច។
លោកុត្តរា មគ្គបញ្ញា ជលបញ្ញា ច។ វិមុត្តិ អរិយ ជលវិមុត្តិ និព្វានញ្ច។ អបរេ
បន តទន្តិវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទវិមុត្តិនម្បិ វសេនេត្ថ អត្ថំ សំវណ្ណានិ។
វិមុត្តិញ្ញាណធស្សនម្បិ ឯកុណីសតិវិដំ បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ។ ឥតិ ឥមេសំ
សីលាទីនំ សទ្ធិ សន្តស្សនាទិវិធីនា អនេកាការវោការអាទិសំសវិការវនវសេន
ចេវ តប្បជិបក្ខានំ ធុស្សីល្យាទីនំ អាទិនវិការវនវសេន ច បវត្តា កថា,
តប្បជិសំយុត្តា កថា វា សីលាទិកថា នាម។

ឯត្ថ ច “អត្តនា ច អប្បិទ្ធោ ហោតិ, អប្បិច្ឆ កថញ្ច បរេសំ កត្តា”តិ (ម. និ.
១.២៥២; អ. និ. ១០.៧០) “សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតវីតរេន ចីវរេន,
ឥតវីតរចីវរសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណាវាទី”តិ (សំ. និ. ២.១៤៤; ចូឡនិ.
១គ្គវិសាលាបុច្ឆានិទ្ទេសោ ១២៨) ច អាទិវចនតោ សយញ្ច
អប្បិច្ឆតាទិគុណសមន្នាគតេន បរេសម្បិ តទត្ថាយ ហិតជ្ឈាសយេន
បវត្តតញ្ច តថារូបំ កថា។ យា ឥធ អភិសល្លេធិកាទិការេន វិសេសេត្វា វុត្តា
អប្បិច្ឆកថាទីតិ វេទិតញ្ច។ ការកស្សេវ ហិ កថាវិសេសតោ
អធិប្បេតត្ថសាធិនី។ តថា ហិ វក្ខតិ - “កល្យាណមិត្តស្សេតំ, មេយិយ,
ភិក្ខុនោ ចាទិកន្ទំ...បេ.... អកសិវលាភី”តិ (អ. និ. ៩.៣)។

ឯវរុចិយាតិ ឡធិសាយ យថាវុត្តាយ។ និកាមលាភីតិ យថិច្ឆិតលាភី
យថាវុចិលាភី, សព្វកាលំ ឥមំ កថំ សោតុំ វិចារេតុញ្ច យថាសុខំ លភន្តោ។
អភិច្ឆលាភីតិ និទុក្ខលាភី។ អកសិរលាភីតិ វិបុលលាភី។

អារទ្ធវិរិយោតិ បគ្គហិតវិរិយោ។ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយាតិ
អកោសល្លសម្ពុតជ្ជន អកុសលានំ ចាបធម្មានំ បដហនត្តាយ។ កុសលានំ
ធម្មានន្តិ កុច្ឆិតានំ សលនាទិអត្ថន អនវដ្ឋជ្ជន ច កុសលានំ សហវិបស្សនានំ
មគ្គជលធម្មានំ។ ឧបសម្មនាយាតិ សម្មាទនាយ អត្ថនោ សន្តានេ
ឧប្បាទនាយ។ ថាមវាតិ ឧស្សោន្ទ្រិសង្ខារេន វិរិយថាមេន សមន្មាគតោ។
នឡូបរក្ខមោតិ ជិវបរក្ខមោ អសិចិលវិរិយោ។ អនិក្ខត្តធុរោតិ
អនោរោហិតធុរោ អនោសក្កវិរិយោ។

បញ្ញវាតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ បញ្ញវា។ ឧទយត្ថកាមិនិយាតិ បញ្ចន្ធុំ ខន្ធនំ
ឧទយញ្ច វយញ្ច បដិវិជ្ឈន្តិយា។ អរិយាយាតិ វិក្ខម្ពនវសេន កិលេសេហិ
អារកា ទូរេ ឋិតាយ និទ្ទោសាយ។ និព្វេដកាយាតិ និព្វេដភាគិយាយ។ សម្មា
នុក្ខត្ថយកាមិនិយាតិ វដ្ឋនុក្ខត្ថស្ស ខេបនតោ “នុក្ខត្ថយោ” តិ លទ្ធនាមំ
អរិយមគ្គំ សម្មា ហេតុនា នយេន គច្ឆន្តិយា។ ឥមេសុ ច បន បញ្ចាសុ ធម្មេសុ
សីលំ វិរិយំ បញ្ញា ច យោគិនោ អជ្ឈត្តិកំ អង្គំ, ឥតវទ្ធយំ ពាហិរំ អង្គំ។ តត្ថាបិ
កល្យាណមិត្តសន្និស្សយេនេវ សេសំ ចតុត្ថិដំ ឥជ្ឈតិ, កល្យាណមិត្តស្សេវេត្ត
ពហុការតំ នស្សន្តោ សត្តា “កល្យាណមិត្តស្សេតំ, មេឃិយ, ភិក្ខុនោ
ចាដិកង្ខ” ត្ថិអាទិនា ទេសនំ វឡេសិ។ តត្ថ ចាដិកង្ខត្ថិ ឯកំសេន ឥច្ឆិតព្ពំ,
អវស្សំភាវីតិ អត្តោ។ យន្តិ កិរិយាបរាមសនំ។ ឥនំ វុត្តំ ហោតិ - “សីលវា
ភវិស្សតី” តិ ឯត្ថ យទេតំ កល្យាណមិត្តស្ស ភិក្ខុនោ សីលវន្តតាយ ភវនំ
សីលសម្មន្តត្ថំ, តស្ស ភិក្ខុនោ សីលសម្មន្តត្ថា ឯតំ តស្ស ចាដិកង្ខ,

អវស្សុភារី ឯកំសេនេវ តស្ស តត្ថ និយោជនតោតិ អធិប្បាយោ។
ចាតិមោក្ខសំវេសំវុតោវិហរតីតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯវំ ភគវា សនេវកេ លោកេ ឧត្តមកល្យាណមិត្តសង្ឃាតស្ស អត្ថនោ វចនំ
អនាទិយិត្វា តំ វេនសណ្ឋំ បរិសិត្វា តាទិសំ វិប្បការំ បត្តស្ស អាយស្មតោ
មេយិយស្ស កល្យាណមិត្តតាទិនា សកលំ សាសនសម្មទំ ទស្សេត្វា
ឥនាទិស្ស តត្ថ អាទរជាតស្ស បុព្វេយេហិ កាមវិតក្កាទីហិ ឧបទ្កតត្តា
កម្មជ្ជានំ ន សម្មជ្ជតិ, តស្ស តេសំ ឧជុវិបច្ឆនីកភូតត្តា ច ភាវនានយំ
បកាសេត្វា តតោ បរំ អវហត្តស្ស កម្មជ្ជានំ អាទិក្ខន្តោ “តេន ច បន, មេយិយ,
ភិក្ខុនា ឥមេសុ បញ្ចសុ ធម្មេសុ បតិជ្ជាយ ចត្តារោ ធម្មា ឧត្តរ
ភាវេតញ្ញា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ តេនាតិ ឯវំ កល្យាណមិត្តសង្ឃស្សយេន
យថាវុត្តសីលាទិគុណសមន្នាគតេន។ តេនេវាហ “ឥមេសុ បញ្ចសុ ធម្មេសុ
បតិជ្ជាយា”តិ។ ឧត្តរីតិ អារទ្ធតរុណាវិបស្សនស្ស រាគាទិបរិស្សយា ច
ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, តេសំ វិសោធនត្ថំ តតោ ឧទ្ធី ចត្តារោ ធម្មា ភាវេតញ្ញា ឧប្បាទេតញ្ញា
វឡេតញ្ញា ច។

អសុភាតិ ឯកានសសុ អសុភកម្មជ្ជានេសុ យថាវហំ យត្ថ កត្តចិ
អសុភភាវនា។ រាគស្ស បហានាយាតិ កាមរាគស្ស បដហនត្ថាយ។
អយមត្ថោ សាលីលាវកោបមាយ វិភាវេតញ្ញោ។ ឯវំភូតំ ភាវនាវិធី សន្ធាយ
វុត្ថំ - “អសុភា ភាវេតញ្ញា រាគស្ស បហានាយា”តិ។ មេត្តាតិ មេត្តាកម្មជ្ជានំ។
ព្យាចានស្ស បហានាយាតិ វុត្ថនយេនេវ ឧប្បន្នស្ស កោបស្ស បដហនត្ថាយ។
អាណាចានស្សតីតិ សោឡសវត្ថុកា អាណាចានស្សតិ។ វិតក្កបច្ឆេនាយាតិ
វុត្ថនយេនេវ ឧប្បន្នានំ វិតក្កានំ បច្ឆេននត្ថាយ។ អស្មីមានសមុគ្គាតាយាតិ
“អស្មី”តិ ឧប្បជ្ឈនកស្ស នវិវិធស្ស មានស្ស សមុច្ឆេននត្ថាយ។

អនិច្ចសញ្ញានៅតិ ហុត្វា អភាវតោ ឧទយព្ពយវន្តតោ បភង្គតោ
 តាវកាលិកតោ និច្ចប្បជិត្តបតោ ច “សព្វេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ (ធម្ម. ប. ២៧៧;
 ចូឡនិ. ហេមកមាណាវបុត្តានិទ្ទេសោ ៥៦) បវត្តអនិច្ចានុបស្សនាវសេន
 អនិច្ចសញ្ញានោ។ អនត្តសញ្ញា សណ្ឋាតីតិ អសារកតោ អវសវត្តនតោ បរតោ
 វិត្តតោ តុច្ឆតោ សុញ្ញតោ ច “សព្វេ ធម្មា អនត្តា”តិ (ធម្ម. ប. ២៧៩; ចូឡនិ.
 ហេមកមាណាវបុត្តានិទ្ទេសោ ៥៦) ឯវំ បវត្តអនត្តានុបស្សនាសង្ខារា
 អនត្តសញ្ញា ចិត្តេ សណ្ឋាហតិ អតិទន្ធិំ បតិជ្ឈហតិ។ អនិច្ចលក្ខណោ ហិ ទិដ្ឋ
 អនត្តលក្ខណំ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តីសុ លក្ខណោសុ ហិ ឯកស្មី ទិដ្ឋ ឥតរទ្ធយំ
 ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “អនិច្ចសញ្ញានោ, មេយិយ, អនត្តសញ្ញា
 សណ្ឋាតី”តិ។ អនត្តលក្ខណោ សុទិដ្ឋ “អស្មី”តិ ឧប្បជ្ជនកមាណោ
 សុប្បជហោវ ហោតីតិ អាហា “អនត្តសញ្ញា អស្មិមានសមុគ្គាតំ
 ចាបុណាតី”តិ។ ទិដ្ឋវ ធម្ម និព្វានន្តិ ទិដ្ឋវ ធម្ម ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ
 អបច្ចយបរិនិព្វានំ ចាបុណាតិ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តាវតោ បន
 អសុភាធិការនានយោ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តនយេន វេទិតញោ។

មេយិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២-៥. នន្ទកសុត្តានិវណ្ណានា

២-៥. ចតុត្ថ អាគមយមាណោតិ ឱលោកយមាណោ, ពុទ្ធា សហសា
 អបរិសិទ្ធា យាវ សា កថា និដ្ឋាតិ, តាវ អដ្ឋាសីតិ អត្ថោ។ តេនាហា
 “ឥទមវោចាតិ ឥទំ កថាវសានំ ឧទិត្តមាណោ”តិ។ អនិច្ចទុក្ខាធិវសេន
 សត្តធម្មសន្តិវណំ អធិបញ្ញាវិបស្សនាតិ អាហា
 “សង្ខារបរិគ្គហវិបស្សនាញាណសម្មា”តិ។ មានសន្តិ រាគោបិ ចិត្តម្យិ
 អរហត្តម្យិ។ “អន្តលិក្ខចរោ ចាសោ, យ្វាយំ ចរតិ មាណសោ”តិ (សំ. និ. ១.១៥១;

មហាវ. ៣៣) ឯត្ថ រាគោ មានសំ។ “ចិត្តំ មនោ មានស”ន្តិ (ធម. ស. ៦) ឯត្ថ ចិត្តំ។ “អប្បត្តមានសោ សេខា, កាលំ កយិរា ជនេ សុតា”តិ (សំ. និ. ១.១៥៩) ឯត្ថ អរហន្តំ។ ឥធាបិ អរហន្តមេវ អធិប្បតិ។ តេនាហ “អប្បត្តមានសាតិ អប្បត្តអរហន្តា”តិ។ អប្បត្តំ មានសំ អរហន្តំ ឯតេហិតិ អប្បត្តមានសា។ ឥធានិ ចិត្តបរិយាយមេវ មានសសទ្ធិំ សន្ធាយាហ “អរហន្តំ វា”តិអាទិ។ បញ្ចមំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

នន្ទកសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សេវនាសុត្តវណ្ណានា

៦. ធម្មជីវិតសម្ភារាតិ ជីវិតប្បវត្តិយា សម្ភារា បច្ចយា។ សមុទានេតញ្ញាតិ សម្មាញ្ញាយេន អនវដ្ឋឡញ្ញាចរិយាទិនា ឧទ្ទមុទ្ទមានេតញ្ញា ចាបុណ្ហិតញ្ញា។ តេ បន សមុទានិតា សមាហតា នាម ហោន្តិតិ អាហ “សមាហរិតញ្ញា”តិ។ ទុក្ខេន ឧប្បជ្ឈន្តិតិ សុលភុប្បានា ន ហោន្តិ។ ឯតេន កោចរាសប្បយាទិការំ ទស្សេតិ។ រត្តិភាគំ វា ទិវសភាគំ វាតិ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហ “រត្តិកោដ្ឋាសេ វា ទិវសកោដ្ឋាសេ វា”តិ។ រត្តិយេវ បក្កមិតព្ពំ សមណធម្មស្ស តត្ថ អនិប្បជ្ឈនតោ។ សង្ខាបិតិ “យទត្ថមហំ បព្ពជិតោ, ន មេតំ ឥធម និប្បជ្ឈតិ, ជីវរាទិ បន សមុទាកច្ឆតិ, នាហំ តទត្ថំ បព្ពជិតោ, កី មេ ឥធម វាសេនា”តិ បដិសង្ខាយបិ។ តេនាហ “សាមញ្ញត្ថស្ស ការាទារិប្បិអគមនំ ជានិត្វា”តិ។ អនន្តរវារេ សង្ខាបិតិ សមណធម្មស្ស និប្បជ្ឈនការំ ជានិត្វា។ សោ បុគ្គលោ អនាបុច្ឆា បក្កមិតព្ពំ, នានុពន្ធិតញ្ញាតិ “សោ បុគ្គលោ”តិ បទស្ស “នានុពន្ធិតញ្ញា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។ យស្ស យេន ហិ សម្ពន្ធា, ទ្វរដ្ឋេនបិ សោ ភវតិ។ តំ បុគ្គលន្តិ សោ បុគ្គលោតិ បច្ចត្តវចនំ ឧបយោគវសេន បរិណាមេត្វា តំ បុគ្គលំ អនាបុច្ឆា បក្កមិតព្ពំនិ អត្ថោ។ អត្តវសេន ហិ វិភត្តិបរិណាមោតិ។

អាបុត្រា បក្កមិត្តន្ត ច កតញ្ញកតវេទិតាយ និយោជនំ។ ឯវរុចោតិ យំ
និស្សាយ ភិក្ខុនោ គុណោហិ វុទ្ធិយេវ ចាជិកម្ពុំ, បច្ឆយេហិ ន បរិស្សយោ,
ឯវរុចោ ទណ្ឌាកម្មាធិហិ និគ្គណ្ឌាតិ ចេហិ, ន បរិច្ឆជិតញ្ញោតិ ទស្សេតិ
“សចេហី”តិអាទិនា។

សេវនាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១០. សុត្តវនិស្សយនិស្សយនា

៧-១០. សុត្តមេ អភញ្ញោ ខីណាសវោ ភិក្ខុ សញ្ញាច្ច ចាណន្តិអាទិ
នេសនាសីសមេវ, សោតាបន្នាទយោបិ បន អភញ្ញាវ, បុព្វជ្ជនខីណាសវានំ
និដ្ឋាបសំសត្ថម្បិ ឯវំ វុត្តំ។ បុព្វជ្ជនោ នាម ការយ្ហោ មាតុយាតាធិនិ ករោតិ,
ខីណាសវោ បន ចាសំសោ កុណ្ឌកិបិល្លិកយាតាធិនិបិ ន ករោតីតិ។
សន្និធិការកំ កាមេ បរិភុញ្ញតុន្តិ យថា គិហិក្ខុតោ សន្និធិ កត្វា វត្តកាមេ
បរិភុញ្ញតិ, ឯវំ តិលតណ្ហាលសប្បិវរនីតាធិនិ សន្និធិ កត្វា ឥនានិ បរិភុញ្ញតុ
អភញ្ញោតិ អត្តោ។ វត្តកាមេ បន និទហិត្វា បរិភុញ្ញន្តា តន្តិស្សិតំ
កិលេសកាមម្បិ និទហិត្វា បរិភុញ្ញន្តិ នាមាតិ អាហា
“វត្តកាមកិលេសកាមេ”តិ។ ននុ ច ខីណាសវស្សេវ វសនជ្ជានេ
តិលតណ្ហាលាទយោ បញ្ញាយន្តិតិ? ន បន តេ អត្តនោ អត្តាយ និធន្តិ,
អជាសុកបព្ពជិតាធិនំ អត្តាយ និធន្តិ។ អនាគាមិស្ស កថន្តិ? តស្សបិ បញ្ច
កាមគុណា សព្វសោវ បហីនា, ធម្មេន បន លទ្ធិវិចារេត្វា បរិភុញ្ញតិ។
អកប្បិយកាមគុណោ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, ន
មញ្ចប័បអត្តរណាចារុរណាទិសន្តិស្សិតំ។ សេយ្យថាបិ បុព្វេ អភារិយក្ខតោតិ
យថា បុព្វេ គិហិក្ខុតោ បរិភុញ្ញតិ, ឯវំ បរិភុញ្ញតុ អភញ្ញោ។ អការមជ្ឈេ វសន្តា
ហិ សោតាបន្នាទយោ យាវជីវំ គិហិញ្ញនេន តិដ្ឋន្តិ។ ខីណាសវោ បន អរហត្តំ

បន្ទាប់ មនុស្សត្រូវតែ បរិព្វធាតុ វា បញ្ចេញ វា។ ចាតុមហារាជីកាដ៏សុ
កាមាវចរទេវេសុ មុហុត្តម្យំ ន តិដ្ឋតិ។ កស្មា? វិវេកជ្ជានស្ស អភាវា។
ភុម្មនេវត្ថុភាវេ បន ឋិតោ អរហន្តំ បន្ទាបិ តិដ្ឋតិ វិវេកជ្ជានសម្ពវា។ អដ្ឋមាដ៏និ
ឱត្តានត្ថានេវ។

សុត្តន្តបិដក វិសុខគម្ពីរ ធម្មបទបិដក ធម្មនិកាយ

សម្តែងដោយ វិសុខគម្ពីរ ធម្មបទបិដក ធម្មនិកាយ

២. សីហនាទស្ត្រ

១. សីហនាទស្ត្រ

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ អវាបុរេន្តិ វិវរុទ្ធិ ទ្វារំ ឯតេនាតិ អវាបុរេន្តិ។ រជំ
ហរុទ្ធិ ឯតេនាតិ រជេហរុទ្ធិ។ កឡោបិហត្ថោតិ វិលីវមយភាជនហត្ថោ,
“ចម្មមយភាជនហត្ថោ”តិ ច វរុទ្ធិ។ ជិន្នានិ វិសាលានិ ឯតេស្សាតិ
ជិន្នាវិសាលោ, ឧសភោ ច សោ ជិន្នាវិសាលោ ចាតិ ឧសភជិន្នាវិសាលោ។
វិសេសនបរោយំ សមាសោ។ អហិកុណាបេន វាតិអាទិ
អតិដេកុច្ឆប្បជិតុលកុណាបេនស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ កឡោ អាសត្ថោតិ កេនចិទេវ
បច្ចតិកេន អាទេត្វា កឡោ ពទ្ធន, ឱមុក្កោតិ អត្ថោ។ អដ្ឋោ អាតុរោ
ធុត្ថន្ទបិណ្ឌយ បិណ្ឌិតោ។ អច្ចយស្ស បដិគ្គណ្ឌំ វា អធិវាសនំ។ ឯវត្ថោ សោ
ការណេ ទេសិយមាទេ តតោ វិគតោ នាម ហោតិ។ តេនាហ “បដិគ្គណ្ឌត្ថតិ
ឧមត្ថ”តិ។ សេសមេត្ថ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

សីហនាទស្ត្រ ធម្មបទបិដក ធម្មនិកាយ

២. សឡាតិសេសសុត្តន្តបិដក

១២. ឧត្តរិយេ ភវស្ស អប្បមត្តកតា នាម ឥត្តរកាលតាយាតិ អាហា
“អច្ឆរាសដ្ឋាតមត្តម្មី”តិ។

សឡាតិសេសសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៣. កោដ្ឋិកសុត្តន្តបិដក

១៣. ឧត្តរិយេ ធិដ្ឋងម្មោ វុច្ចតិ បច្ចក្ខត្តតោ អត្តភារោ, តស្មី វេទិតព្ពំ ដលំ
ធិដ្ឋងម្មវេទនីយំ។ តេនាហា “ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ”តិ។ ចតុប្បញ្ញក្ខន្ធដលតាយ
សញ្ញាភវ្យបកំ កម្ពំ ពហុវេទនីយំ។ ឯកក្ខន្ធដលត្តា អសញ្ញាភវ្យបកំ កម្ពំ
“អប្បវេទនីយ”ន្តិ វុត្តំ។ កេចិ បន “អរូចារចរកម្ពំ ពហុកាលំ វេទិតព្ពដលត្តា
ពហុវេទនីយំ, ឥតរំ អប្បវេទនីយំ។ រូចារូចារចរកម្ពំ វា ពហុវេទនីយំ, បរិត្តំ
កម្ពំ អប្បវេទនីយ”ន្តិ វេទន្តិ។ វេទនីយន្តិ បច្ចយន្តរសមវាយេ
វិចាភុប្បាទនសមត្ថំ, ន អារទ្ធវិចាកមេវ។ អវេទនីយន្តិ បច្ចយវេកល្លេន
វិបច្ឆិតុំ អសមត្ថំ អហោសិកម្មាធិភេទំ។

កោដ្ឋិកសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៤. សមិទ្ធិសុត្តន្តបិដក

១៤. ចតុត្ថេ សមិទ្ធិតិ យេស្ស កិរ អត្តភារោ សមិទ្ធា អភិរូចោ
ចាសាធិកោ, តស្មា សមិទ្ធិត្រូវ សម្ពាតោ។ តេនាហា
“អត្តភារសមិទ្ធិតាយា”តិអាធិ។ រូបធាតុអាធិស្វតិ អាធិ-សន្ទេន សន្ទធាតុអាធិ
សន្ទល្លាតិ។

សមិទ្ធិសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥-៩. កណ្ណាសុត្តាទិវណ្ណនា

១៥-១៩. បញ្ចមេ មាតាបេត្តិកសម្ពុវស្សាតិ មាតិតោ ច បិតិតោ ច និព្ពត្តន
មាតាបេត្តិកេន សុក្កសោណីតេន សម្ពុតស្ស។ ឧប្បាទនធម្មស្សាតិ
ឧប្បាទេតព្ពសភាវស្ស។ បរិមទ្ធនធម្មស្សាតិ បរិមទ្ធិតព្ពសភាវស្ស។ ឯត្ថ ច
ឪននកុម្មាសូបធម្មឧប្បាទនបទេហិ វឡិ កថិតា, អនិច្ចភេទនវិទ្ធិសនបទេហិ
ហានិ។ បុរិមេហិ វា សមុទយោ, បន្តិមេហិ អត្ថផ្តមោតិ ឯវំ ចាតុមហាភូតិកស្ស
កាយស្ស វឡិបរិហានិនិព្ពត្តិភេទា ទស្សិតា។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។ ធម្មាធិនិ
ឧត្តានត្ថានិ។

កណ្ណាសុត្តាទិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. វេលាមសុត្តវណ្ណនា

២០. ទសមេ សកុណ្ណាកកត្តន្តិ សកុណ្ណកំ ឧត្តណ្ណាលភត្តំ។ បរិត្តេហិ
សកុណ្ណេហិ តណ្ហាលេហិបិ សទ្ធិវិបក្កភត្តំ ឧត្តណ្ណាលមេវ ហោតិ។ ពិធម្មង្គំ វុច្ចតិ
អារនាធម្មំ, ពិធម្មង្គតោ និព្ពត្តនតោ តទេវ កញ្ចិយតោ ជាតន្តិ កញ្ចិយំ, តំ ទុតិយំ
ឯតស្សាតិ ពិធម្មង្គទុតិយំ, តំ កញ្ចិយទុតិយន្តិវុត្តំ។ អសក្កវិទ្យាតិ ទេយ្យធម្មម្បិ
បុគ្គលម្បិ អសក្កវិទ្យា។ ទេយ្យធម្មស្ស អសក្ករណំ អសម្បន្នកាវេ, បុគ្គលស្ស
អសក្ករណំ អគរុករណំ។ ទេយ្យធម្មំ អសក្ករោន្តោ ហិ
ឧត្តណ្ណាលាទិទោសសមន្មាគតំ អាហារំ ទេតិ, ន សម្បន្នំ ករោតិ។ បុគ្គលំ
អសក្ករោន្តោ និសីទនជ្ជានំ អសម្បន្និទ្ធា យត្ថ តត្ថ វា និសីទាបេទ្វាយំ វា តំ វា
ទារកំ បេសេទ្វា ទេតិ។ អបិទ្តិកទ្វាតិ ន បិទ្តិ កទ្វា, ន បូជេទ្វាតិ អត្ថោ។
បូជេន្តោ ហិ បូជេតព្ពវត្ថុំ ចិត្តេ វេបេតិ, ន តតោ ពហិ ករោតិ។ ចិត្តំ វា អច្ឆរិយំ

កត្វា បដិបត្តិ ចិត្តិករណំ សម្ភារៈនកិរិយា, តប្បដិក្ខេបតោ អចិត្តិករណំ
អសម្ភារៈនកិរិយា។ អបរិទ្ធន្តិ ឧច្ឆិដ្ឋាធិនឌ្ឍនីយធម្មំ វិយ អវចិត្តកំ។ យោ ហិ
ធម្មេតុកាមោ ហុត្វា រោតិនោ សរីរេ ឌីននាធិនិ មជ្ឈិត្វា វម្មិកេ រោតំ បក្ខិបន្តោ
វិយ ទេតិ, អយំ អបរិទ្ធន្តិ ទេតិ នាម។ អនាគមនទិដ្ឋិកោតិ “អន្ទា ឥមស្ស
ធានស្ស ដលំ មម អាគច្ឆតី”តិ វរំ យស្ស កម្មស្ស កតទិដ្ឋិ អត្ថិ, សោ
អាគមនទិដ្ឋិកោ។ អយំ បន ន តាធិសោតិ អនាគមនទិដ្ឋិកោ, ដលំ ចាជិកដ្ឋំ
ហុត្វា ន ទេតិ តិ អត្ថោ។ តេនាហ “ន កម្មញ្ច ដលញ្ច សទ្ធមហិត្វា ទេតិ”តិ។

វេលាមោតិ ឯត្ថ មា-សន្តោ បដិសេធវេនោ។
ជាតិគោត្តរូបភោគាធិគុណានំ វេលា មរិយាធា នត្ថិ ឯតស្មិន្តិ វេលាមោ។ អថ វា
យថាវុត្តគុណានំ វេលា មរិយាធា អមតិ ឌីសានំ គច្ឆតិ ឯតស្មិន្តិ វេលាមោ, វេលំ
វា មរិយាធិ អមតិ គច្ឆតិ អតិក្កមតីតិ វេលាមោ។ តេនាហ “ជាតិគោត្ត...បេ....
វរំលទ្ធនាមោ”តិ។ ធីយតីតិ ធានំ, ធានវត្ថុ។ តំ អគ្គិយតិ និស្សជ្ឈិយតិ ឯត្តាតិ
ធានគ្គំ។ ធានំ វា គណ្ណាន្តិ ឯត្តាតិ ធានគ្គំ, វរំ ភត្តគ្គំ, បរិវេសនជ្ជានំ។
ទុក្ខលសន្ធានីតិ រជតភាជនាធិនិស្សតេ ទុក្ខលេ ឌីរស្ស សន្ធានំ ឯតេសន្តិ
ទុក្ខលសន្ធានិ។ កំសូបធារណានីតិ រជតមយទោហភាជនានិ។ តេនាហ
“រជតមយឌីរបដិច្ចកានិ”តិ។ រជតមយានិ ឌីរបដិច្ចកានិ ឌីរបដិគ្គហភាជនានិ
ឯតេសន្តិ រជតមយឌីរបដិច្ចកានិ។ សោធរយ្យាតិ មហាប្បលការករណេន
វិសោធរយ្យ។ មហាប្បលការប្បត្តិយា ហិ ទក្ខិណាវិសុជ្ឈតិ នាម។

មគ្គេនាគតំ អនិវត្តនសរណាន្តិ ឥមីនា លោកុត្តរសរណាគមនំ ធីបេតិ។
អបរេតិអាធិនា លោកិយសរណាគមនំ វុត្តំ។ សរណំ នាម តិណ្ណំ រតនានំ
ជីវិតបរិច្ចាគមយំ បុញ្ញំ សព្វសម្បត្តិ ទេតិ, តស្មា មហាប្បលតវន្តិ អធិប្បាយោ។
ឥនញ្ច - “សចេ ត្វំ យថា គហិតំ សរណំ នភិន្ទិស្សសិ, វាហំ តំ មារេមី”តិ

យទិបិ កោចិ តិណ្ហោន សត្តន ជីវិតា វោរោបេយ្យ, តថាបិ “នេវាហំ ពុទ្ធនំ
ពុទ្ធាតិ, ធម្មំ ន ធម្មាតិ, សង្ឃំ ន សង្ឃាតិ វទាមី” តិ ទន្ធិតរំ កត្វា គហិតស្ស
វសេន វុត្តំ។ មគ្គោនាគតន្តិ លោកុត្តរសីលំ សន្ធាយ វទតិ។ អបវេតិអាទិនា បន
លោកិយសីលំ វុត្តំ។ សព្វេសំ សត្តានំ ជីវិតទានាទិនិហិតទណ្ឌតាយ
សកលលោកិយលោកុត្តរគុណាធិដ្ឋានតោ ចស្ស មហាប្បលមហានិសំសតា
វេទិតញ្ច។

ឧបសិដ្ឋនមត្តន្តិ យាយនមត្តំ។ គន្ថោហនមត្តន្តិ ចាប្បន្តេ គោនោហនមត្ត
កាលន្តិ អត្ថោ។ សោ ច ន សកលោ គោនោហនកូលោ អធិប្បតោតិ
ទស្សេតុំ “គាវិយា ឯកវារំ ជនអញ្ញនមត្ត” ន្តិ អត្ថោ វុត្តោ។ អញ្ញនមត្តន្តិ
អាកឡនមត្តំ។ គាវិយា ជនំ គហិត្វា ឯកឡីរពិនុទុបាទកាលមត្តម្បិ
គទុបាទមត្តន្តិ វទន្តិ។ ឯត្តកម្បិ ហិ កាលំ យោ
វសនគត្ថបរិវេណវិហារូបចារបរិច្ឆេទន វា អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ
សព្វសត្ត ហិតដរណំ មេត្តចិត្តំ ភាវេតុំ សក្កោតិ។ ឥទំ តតោ
យថាវុត្តទានាទិតោ មហាប្បលតរំ។

វេលាមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សីហនាទវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. សត្តាវាសវគ្គោ

១. តិហ្មនសុត្តវណ្ណនា

២១. តតិយស្ស បឋមេ អមមាតិ វត្តាភរណាចានភោជនាទីសុបិ
មមត្តរិវហិតា។ អបរិគ្គហាតិ ឥត្ថិបរិគ្គហេន អបរិគ្គហា។ តេសំ កិរ “អយំ

មឃ្លំ ភរិយា"តិ មមត្តំ ន ហោតិ, មាតរំ វា ភគិនី វា ទិស្វា ធន្តរកោ ន ឧប្បជ្ជតិ។
ធម្មតាសិទ្ធស្ស សីលស្ស អានុភាវេន បុត្ត ទិដ្ឋមត្ត ឯវ មាតុជនតោ ជញ្ញំ
បក្សវតិ, តេន សញ្ញាលោន នេសំ មាតវិ បុត្តស្ស មាតុសញ្ញា, មាតុ ច បុត្ត
បុត្តសញ្ញា បច្ចុប្បជ្ជតាតិ កេចិ។

អបិចេត្ត (សារត្ថ. ដ. ១.១ វេរញ្ញកណ្ណាវណ្ណាណា) ឧត្តរកុរុកានំ
បុញ្ញានុភាវសិទ្ធា អយម្បិវិសេសោ វេទិតញោ។ តត្ថ កិរ តេសុ តេសុ
បទេសេសុ យននិចិតបត្តសញ្ញាន្ទសាខាបសាខា ក្នុងការសមា មនោរមា រុក្ខា
តេសំ មនុស្សានំ និវេសនកិច្ចំ សាធន្តិ។ យត្ថ សុខំ និវេសន្តិ, អញ្ញេបិ តត្ថ រុក្ខា
សុជាតា សព្វធាបិ បុប្ផតត្តា តិដ្ឋន្តិ។ ជលាសយាបិ
វិកសិតកមលកុវលយបុណ្ណវិកសោគន្ធិកាទិបុប្ផសញ្ញាន្ទា សព្វកាលំ
បរមសុគន្ធិ សមន្តតោ បរាយន្តា តិដ្ឋន្តិ។ សរីរម្បិ តេសំ
អតិទីយាទិទោសរហិតំ អាហោបារិណាហាសម្បន្នំ ជរាយ អនភិក្ខុតត្តា
វលិតបលិតាទិទោសរិហិតំ យាវតាយុកំ
អបរិក្ខិណាជវេលបរក្កមសោភមេវ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ អនុដ្ឋានជលូបជីវិតាយ ន
ច នេសំ កសិវណិជ្ជាទិវសេន អាហារបរិយេជ្ជិវសេន ទុក្ខំ អត្ថិ, តតោ ឯវ ន
ទាសទាសិកម្មករាទិបរិគ្គហោ អត្ថិ, ន ច តត្ថ
សីតុណ្ហាឱសមកសវាតាតបសរីសបរាឡាទិបរិស្សយោ អត្ថិ។ យថា នាមេត្ត
គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ បច្ចុសវេលាយំ សមសីតុណ្ហោ ឧតុ ហោតិ, ឯវមេវ
សព្វកាលំ តត្ថ សមសីតុណ្ហោវ ឧតុ ហោតិ, ន ច នេសំ កោចិ ឧបយាតោ
វិហោសា វា ឧប្បជ្ជតិ។ អកដ្ឋចាកិមេវ សាលី អកណំ អបុសំ សុទ្ធិ សុគន្ធិ
តណ្ហាលប្បលំ បរិកុញ្ញន្តិ។ តំ កុញ្ញន្តានំ នេសំ កុដ្ឋំ, គណ្ហោ, កិលាសោ, សោសោ,
កាសោ, សាសោ, អបមារោ, ជរោតិ ឯវមាទិកោ ន កោចិ រោតោ ឧប្បជ្ជតិ, ន ច

តេ ខុដ្ឋា វា វាមនា វា កាលា វា កុណី វា ខញ្ញា វា បក្ខបាតា វា វិកលដ្ឋា វា
វិកលិទ្ធិយា វា ហោត្តិ។

ឥត្ថិយោបិ តត្ថ នាតិទីយា, នាតិវស្សា, នាតិកិសា, នាតិដូលា, នាតិកាឡា,
នន្ទោនាតា, សោភគ្គប្បត្តរូបា ហោត្តិ។ តថា ហិ ទីយដ្ឋលី, តម្កនខា,
អលម្កថនា, តនុមជ្ឈា, បុណ្ណាចន្ទមុខី, វិសាលក្ខី, មុទុកត្តា, សហិតោរុ,
ឌីនាតទន្ធា, គម្ពីរនាគី, តនុជជ្ឈា, ទីយនីលវេល្លិតកេសី, បុប្ផលសុស្សោណី,
នាតិលោមា, នាលោមា, សុភកា, ឧតុសុខសម្មស្សា, សណ្ណា, សទិលា,
សុខសម្មាសា, នាគាភរណវិក្ខុសិតាវិចរន្តិ។ សត្តនាបិ សោឡសវស្សុទ្ធសិកា
វិយ ហោត្តិ, បុរិសា ច បញ្ចវិសតិវស្សុទ្ធសិកាវិយ។ ន បុត្តនាវេសុ រជ្ជន្តិ។ អយំ
តត្ថ ធម្មតា។

សត្តាហិកមេវ ច តត្ថ ឥត្ថិបុរិសា កាមវតិយាវិហារន្តិ។ តតោវីតរកា
វិយ យថាសកំ កច្ឆន្តិ, ន តត្ថ ឥធវិយ កញ្ចោក្កន្តិមូលកំ,
កត្តបរិហារណាមូលកំ, វិជាយនមូលកំ វា ទុក្ខំ ហោតិ។ រត្តកញ្ចកតោ
កញ្ចនបដិមាវិយ ទារកា មាតុកុច្ឆិតោ អមក្ខិតា វេសេម្ហាទិនា សុខេនេវ
និក្ខមន្តិ។ អយំ តត្ថ ធម្មតា។

មាតា បន បុត្តំ វា ធីតរំ វា វិជាយិត្វា តេ វិចរណាកប្បទេសេ វេបេត្វា
អនបេក្ខា យថារុចិ កច្ឆតិ។ តេសំ តត្ថ សយិតានំ យេ បស្សន្តិ បុរិសា វា
ឥត្ថិយោ វា, តេ អត្តនោ អដ្ឋលីយោ ឧបនាមេន្តិ។ តេសំ កម្មពលេន តតោ ជីវំ
បវត្តតិ, តេន តេ ទារកា យាបេន្តិ។ វេ បន វេឡេន្តា កតិបយទិវេសេហោវ
លទ្ធពលា ហុត្វា ទារិកា ឥត្ថិយោ ឧបកច្ឆន្តិ, ទារកា បុរិសេ។ កប្បរុក្ខតោ វេ
ច តេសំ តត្ថ វត្តាភរណានិ និប្បជ្ជន្តិ។ នាគាវិរាគវណ្ណាវិចិត្តានិ ហិ សុខុមានិ
មុទុសុខសម្មស្សានិ វត្តានិ តត្ថ តត្ថ កប្បរុក្ខេសុ ឱលម្កន្តានិ តិដ្ឋន្តិ។

នាងវិជរស្មីជាលសមុជ្ជលវីវិជវណ្ណាវតនវិនិច្ឆ័យ
អនេកវិជមាលាកម្មលតាកម្មភិក្ខុកម្មវិចិត្រានិ
សីស្វបគគីរ្យបគហត្ថបគកជ្ជបគចាទ្វបគានិ សោវណ្ណាមយានិ អាករណានិ
កប្បរុក្ខតោ ឱលម្ពន្តិ។ តថា
វិណាមុទិដ្ឋបណាវសម្មតាឡសម្ព័ន្ធវិសេតាឡបរិវាទិនីវល្លកិបតុតិកា
ត្វិយភណ្ណាបិ តតោ តតោ ឱលម្ពន្តិ។ តត្ថ ពហ្វ ជលរុក្ខា កុម្មមត្តានិ ជលានិ
ជលន្តិ មធុរសានិ, យានិ បរិកុញ្ញត្វា តេ សត្តាហម្បិ ឧប្បិចាសាហិ ន
ពាជីយន្តិ។

នដ្ឋាបិ តត្ថ សុវិសុទ្ធជលា សុប្បតិក្ខា រមណីយា អកទ្ធមា វាលុកតលា
នាតិសីតា នច្ចុល្លា សុរភិក្ខុហិ ជលជបុប្ផហិ សញ្ញា សព្វកាលំ សុរភិ
វាយន្តិយោ សន្តិ, ន តត្ថ កណ្តាកិកា កក្ខន្ធិ គច្ឆលតា ហោន្តិ, អកណ្តាកា
បុប្ផជលសម្បជ្ជា ឯវ ហោន្តិ, ចន្ទននាគរុក្ខា សយមេវ រសំ បក្សវន្តិ,
នហាយិតុកាមា ច នទិតិតេ ឯកជ្ឈំ វត្តាភរណានិ ឯបេត្វា នទី ឱតវិក្ខា ឡត្វា
ឧត្តិល្លាត្តិល្លា ឧបវិជ្ជមំ ឧបវិជ្ជមំ វត្តាភរណំ គណ្តាន្តិ, ន តេសំ ឯវ ហោតិ “ឥទំ
មម, ឥទំ បរស្ស”តិ។ តតោ ឯវ ន តេសំ កោចិ វិគ្គហោ វាវិវាទោ វា។
សត្តាហិកា ឯវ ច នេសំ កាមរតិកីឡា ហោតិ, តតោវីតរាគាវិយ វិចរន្តិ។
យត្ថ ច រុក្ខេ សយិតុកាមា ហោន្តិ, តត្ថវ សយនំ ឧបលព្ពតិ។ មតេ ច សត្ថ
ទិស្វា ន រោទន្តិ ន សោចន្តិ។ តញ្ច មណ្ឌាយិត្វា និក្ខិបន្តិ។ តាវនេវ ច នេសំ
តថាវចា សកុណា ឧបគន្ធា មតំ ទីបន្តំ នេន្តិ, តស្មា សុសានំ វា អសុចិជ្ជានំ វា
តត្ថ នត្តិ, ន ច តតោ មតា និរយំ វា តិវច្ឆានយោនី វា បេត្តិវិសយំ វា ឧបបជ្ជន្តិ។
ធម្មតាសិទ្ធស្ស បញ្ចសីលស្ស អានុភាវេន តេ ទេវលោកេ និព្ពត្តន្តិតិ វេទន្តិ។
វស្សសហស្សមេវ ច នេសំ សព្វកាលំ អាយុប្បមាណំ, សព្វមេតំ តេសំ
បញ្ចសីលំ វិយ ធម្មតាសិទ្ធមេវាតិ។

តិវាទសុត្តន្តបិដកនិងដ្ឋកថា។

៣. តណ្ហាមូលកសុត្តន្តបិដក

២៣. តតិយេ (ធិ. និ. ដី. ២.១០៣) ឯសនតណ្ហាតិ ភោគានំ បរិយេសនវសេន បវត្តា តណ្ហា។ ឯសិតតណ្ហាតិ បរិយិដ្ឋេសុ ភោគេសុ ឧប្បជ្ឈមានតណ្ហា។ បរិតស្សនវសេន បរិយេសតិ ឯតាយាតិ បរិយេសនា, អាសយតោ បយោគតោ ច បរិយេសនា តថាបវត្តា ចិត្តប្បាទោ។ តេនាហ “តណ្ហាយ សតិ ហោតី” តិ។ រូបាធិអារម្មណប្បដិលាភោតិ សវត្ថុកានំ រូបាធិអារម្មណានំ គវេសនវសេន បដិលាភោ។ យំ បន អបរិយិដ្ឋិយេវ លព្ពតិ, តម្បី អត្ថតោ បរិយេសនាយ លទ្ធមេវ នាម តថាបស្ស កម្មស្ស បុព្វេកតត្តា ឯវ លព្ពនតោ។ តេនាហ “សោ ហិ បរិយេសនាយ សតិ ហោតី” តិ។

សុខវិនិច្ឆយន្តិ សុខំវិសេសតោ និច្ឆិនោតីតិ សុខវិនិច្ឆយោ។ សុខំ សភាវតោ សមុទយតោ អត្ថផ្ដុំមតោ អាធិនវតោ និស្សរណតោ ច យាថាវតោ ជានិត្វា បវត្តញ្ញាណំវ សុខវិនិច្ឆយំ។ ជញ្ញាតិ ជានេយ្យ។ “សុកំ សុខ” ន្តិអាធិកំ អារម្មណ អក្ខតាការំ វិវិដំ និន្នាការេន ចិនោតិ អាហេបេតីតិ វិនិច្ឆយោ, អស្សនានុបស្សនា តណ្ហា។ ទិដ្ឋិយាបិ ឯវមេវវិនិច្ឆយភារោ វេទិតញ្ញោ។ ឥមស្មី បន សុត្តេ វិតក្កោយេវ អាគតោតិ យោជនា។ ឥមស្មី បន សុត្តេ តិ សក្កបញ្ញាសុត្តេ (ធិ. និ. ២.៣៥៨)។ តត្ថ ហិ “ធនោ ខោ, ទេវានមិន្ទ, វិតក្កនិទានោ” តិ អាគតំ។ ឥនាតិ ឥមស្មី សុត្តេ វិតក្កេនេវវិនិច្ឆិនន្តិ ឯតេន “វិនិច្ឆិនតិ ឯតេនាតិ វិនិច្ឆយោ” តិ វិនិច្ឆយសទ្ធស្ស ករណសាធនមាហ។ ឯត្ថកន្តិអាធិវិនិច្ឆយនាការទស្សនំ។

ធន្ននដ្ឋន ធន្នោ, ឃំ វញ្ញនដ្ឋន វាតោតិ ធន្នវាតោ។ ស្វាយំ អនាសេវនតាយ
មន្នោ ហុត្វា បវត្តោ ឥធាធិប្បតោតិ អាហា “ធុត្ថលរាគស្សនិវចន” ធុ។
អដ្ឋោសានន្តិ តណ្ហាធិជ្ជិវសេន អភិនិវេសនំ។ “មយ្ហំ ឥន” ធុ ហិ តណ្ហាគាហោ
យេភុយ្យេន អត្ថក្កាហសន្និស្សយោវ ហោតិ។ តេនាហា “អហំ មមន្តិ” តិ។
ពលវសន្និជ្ជានន្តិ ច តេសំ គាហានំ ជីវការប្បត្តិមាហា។ តណ្ហាធិជ្ជិវសេន
បរិគ្គហករណន្តិ អហំ មមន្តិ ពលវសន្និជ្ជានវសេន អភិនិវេស្ស
អត្ថត្ថនិយក្កាហវត្ថុនោ អញ្ញាសាធារណំ វិយ កត្វា បរិគ្គហេត្វា ហំនំ,
តថាបវត្តោ លោកសហគតចិត្តប្បាទោ។ អត្ថនា បរិគ្គហិតស្ស វត្ថុនោ យស្ស
វសេន បរេហិ សាធារណភាវស្ស អសហមាណោ ហោតិ បុគ្គលោ, សោ ធម្មោ
អសហនតា។ ឃំ វចនត្ថំ វនន្តិ និរុត្តិនយេន។ សទ្ធកូលកូលោន បន យស្ស
ធម្មស្ស វសេន មច្ឆរិយយោគតោ បុគ្គលោ មច្ឆរោ, តស្ស ភាវោ, កម្មំ វា
មច្ឆរិយំ, មច្ឆរោ ធម្មោ។ មច្ឆរិយស្ស ពលវភាវតោ អាទរេន វក្ខណំ អារក្ខោតិ
អាហា “ឡាវ... បេ... សុដ្ឋវក្ខណា” ធុ។

អត្ថនោ ដលំ ករោតីតិ ករណំ, យំ កិញ្ចិ ការណំ។ អធិកំ ករណន្តិ
អធិករណំ, វិសេសការណំ។ វិសេសការណាញ ភោគានំ
អារក្ខនណ្ហាធានាធិអនត្ថសម្ភវស្សតិ វុត្ថំ “អារក្ខាធិករណា” ធុអាធិ។
បរិនិសេធនត្ថន្តិ មារណាធិនា បរេសំ វិពាធនត្ថំ។ អាធិយន្តិ ឯតេនាតិ អាធានំ,
នណ្ហាស្ស អាធានំ នណ្ហាធានំ, នណ្ហំ អាហារិត្វា បរិហោបនចិត្តប្បាទោ។
សត្តាធានេបិ ឯសេវ នយោ។ ហត្ថបរាមាសាធិវសេន កាយេន កាតព្វោ
កលហោ កាយកលហោ។ មម្ហយដ្ឋនាធិវសេន វាចាយ កាតព្វោ កលហោ
វាចាកលហោ។ វិវុជ្ឈនវសេន វិវុបំ តណ្ហាតិ ឯតេនាតិ វិគ្គហោ។ វិវុទ្ធុំ វនតិ
ឯតេនាតិ វិវាទោ។ “តុវំ តុវំ” ធុ អការវវចនសហចរណតោ តុវំតុវំ។ សព្វេបិ តេ

តថាបវត្តនោសសហគតា ចិត្តប្បាទា វេទិតញ្ច។ តេនាហ ភគវា “អនេកេ
ចាបកា អកុសលា ធម្មា សម្ពុវន្តី” តិ។

តណ្ហាមូលកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៥. សត្តាវាសសុត្តាធិវណ្ណានា

២៤-២៥. ចតុត្ថេ សត្តា អារវសន្តិ ឯតេសូតិ សត្តាវាសា,
នានត្ថសញ្ញាអាទិភេទា សត្តនិកាយា។ យស្មា តេ តេ សត្តនិវាសា
តប្បវិយាបន្នានំ សត្តានំ តាយ ឯវ តប្បវិយាបន្នតាយ អាធារោវិយ វត្តព្ពតំ
អរហន្តិ។ សមុទាយាចារោ ហិ អវយវស្ស យថា “រុក្ខេ សាខា” តិ, តស្មា “សត្តានំ
អារាសា, វសនជ្ជានានីតិ អត្ថោ” តិ វុត្តំ។ សុទ្ធាវាសាបិ សត្តាវាសោវ “ន សោ,
ភិក្ខុវេ, សត្តាវាសោ សុលភរូចោ, យោ មយា អនាវុត្តបុព្វោ ឥមីនា ធិយេន
អទុនា អញ្ញាត្រ សុទ្ធាវាសេហិ ទេវេហិ” តិ (ធិ. និ. ២.៩០) វចនតោ។ យទិ ឯវំ តេ
កស្មា ឥធន កហិតាតិ តត្ថ ការណាមាហា “អសព្ពកាលិកត្តា” តិអាទិ។
វេហប្បលា បន ចតុត្ថេយេវ សត្តាវាសេ ភជន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ បញ្ចមំ ឧត្តានមេវ។

សត្តាវាសសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សិលាយូបសុត្តវណ្ណានា

២៦. ធរដ្ឋ បមាណមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ចតុរិសតន្ត្តលិកោ ហត្ថោ កុក្កុ,
“កក្ក” តិបិ តស្សេវ នាមំ។ អជ្ឈ កុក្កុ ឧបរិ នេមស្សាតិ អជ្ឈ ហត្ថោ អារាជស្ស
ឧបរិ ឧគ្គន្ធា បិតា ភវេយ្យំ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

សិលាយូបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បឋមវេរសុត្តន្តបិដក

២៧. សត្តមេ (សំ. និង. ជី. ២.២៤១) យតោតិ យស្មី កាលេ។ អយញ្ញំ តោ-
សធានា-សធានិយ ឥធិ កាលវិសយោ, យទាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ភយានិ វេរានិ តិ
ភិយតេ ភយំ, ភយេន យោកា, ភាយិតព្ពេន វា ភយំ វេរ វេរឫសវដ្ឋេន វេរន្តិ ច
លទ្ធិនាមា ចេតនាធម្មោ។ ចាណាតិចាតាធម្មោ ហិ យស្ស បវត្តន្តិ, យញ្ញ
ឧទ្ទិស្ស បវត្តិយន្តិ, ឧភយេសញ្ញ វេរវហា, តតោ វេរ ចេតេ ភាយិតព្ពា
វេរសញ្ញនកា នាមាតិ។ សោតស្ស អរិយមគ្គស្ស អាទិតោ បជ្ជនំ បដិបត្តិ
អធិគមោ សោតាបត្តិ។ តទត្ថាយ តត្ថ បតិដ្ឋិតស្ស ច អផ្កានិ
សោតាបត្តិយផ្កានិ។ ធុរិយញ្ញំ (សំ. និង. អដ្ឋ. ២.២.៤១) សោតាបត្តិយផ្កំ
សោតាបត្តិអត្ថាយ ច អផ្កំ ការណំ, យំ សោតាបត្តិមគ្គប្បដិលាភតោ
បុព្វភាគេ សោតាបត្តិប្បដិលាភាយ សំវត្ថុតិ, “សប្បវិសសំសេវោ សទ្ធម្មស្សវនំ
យោនិសោមនសិការោ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិ” តិ (ជី. និង. ៣.៣១១) វេរំ អាគតំ។
បដិលទ្ធិគុណស្ស ច សោតាបត្តិ បទ្វា វិតស្ស អផ្កំ, យំ “សោតាបន្នស្ស
អផ្កំ” តិ វុច្ចតិ “សោតាបន្នោ អផ្កិយតិ ញាយតិ ឯតេនា” តិ កត្វា, ពុទ្ធ
អវេច្ចប្បសាទានិនំ វេតំ អធិវចនំ។ ឥធិមិធាធិប្បតំ។

ឪណានិរយោតិអាជីសុ អាយតី តត្ថ អនុប្បជ្ជនតាយ ឪណានិរយោ
មយ្ហតិ, សោ អហំ ឪណានិរយោ។ វេស នយោ សព្ពត្ថ។ សោតាបន្នោតិ
មគ្គសោតំ អាបន្នោ។ អវិនិចាតធម្មោតិ នវិនិចាតសភារោ។ និយតោតិ
បឋមមគ្គសម្ពាតេន សម្មត្តនិយាមេន និយតោ។ សម្ពោធិបរាយណោតិ
ឧបរិមគ្គត្ថយសម្ពាតោ សម្ពោធិ បរំ អយនំ មយ្ហន្តិ សោហំ
សម្ពោធិបរាយណោ, សម្ពោធិ អវស្សំ អភិសម្ពុជ្ឈនកោតិ អត្ថោ។

ចាលាភាគីចាតបច្ចយាភិ ចាលាភាគីចាតកម្មស្ស ករណាហេតុ។ ភយំ វេរន្តិ
អត្ថតោ ឯកំ។ វេរំ វុច្ឆតិ វិរោធា, តនេវ ភាយិ តព្ពតោ “ភយ” វុច្ឆតិ។ តព្ព
បនេតំ ធុរិធំ ហោតិ - ពាហិរំ, អជ្ឈត្តិ កន្តិ។ ឯកេន ហិ ឯកស្ស បិតា មារិតោ
ហោតិ។ សោ ចិន្តតិ “ឯតេន កិរ មេ បិតា មារិតោ, អហម្មិ តំយេវ
មារេស្សមី” តិ និសិតំ សត្តំ អាទាយ ចរតិ។ យា តស្ស អព្ពន្ធា ឧប្បន្នា
វេរេចតនា, ឥទំ ពាហិរំ វេរំ នាម តស្ស វេរស្ស មូលភូតតោ
វេរការកបុគ្គលតោ ពហិភាវត្តា។ យា បន ឥតរស្ស “អយំ កិរ មំ
មារេស្សមីតិ ចរតិ, អហមេវ នំ បឋមតំ មារេស្សមី” តិ ចេតនា ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទំ
អជ្ឈត្តិ កំ វេរំ នាម។ ឥទំ តាវ ឧភយម្មិ ធិដ្ឋធម្មិកមេវ។ យា បន តំ និរយេ
ឧប្បន្នំ ធិស្វា “ឯតំ បហិរេស្សមី” តិ ជលិតំ អយមុក្កំ គណ្ណាន្តស្ស និរយចាលស្ស
ចេតនា ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទមស្ស សម្បរាយិកំ ពាហិរំ វេរំ។ យា ចស្ស “អយំ និទ្ទោសំ
មំ បហិរេស្សមីតិ អាគច្ឆតិ, អហមេវ នំ បឋមតំ បហិរេស្សមី” តិ ចេតនា
ឧប្បជ្ឈតិ, ឥទមស្ស សម្បរាយិកំ អជ្ឈត្តំ វេរំ។ យំ បនេតំ ពាហិរំ វេរំ, តំ
អជ្ឈកថាសុ “បុគ្គលវេរ” វុច្ឆតិ។ ធុក្ខំ ទោមនស្សន្តិ អត្ថតោ ឯកមេវ។ យថា
ចេត្ត, ឯវំ សេសេសុបិ “ឥមិនា មម កណ្ណំ ហជំ, មយ្ហំ ទារេសុ ចារិត្តំ អាបន្នំ, មុសា
វត្វា អត្ថោ ភក្កោ, សុរាមទមត្តេន ឥទំ នាម កត” វុច្ឆតិ អាធិនា នយេន វេរប្បវត្តិ
វេទិតព្ពា។

អវេច្ឆប្បសាទេនាភិ អធិគតេន អចលប្បសាទេន។ អរិយកន្លេហិតិ
បញ្ចហិ សីលេហិ។ តានិ ហិ អរិយានំ កន្លានិ បិយានិ កវន្តិ, កវន្តរកតាបិ អរិយា
តានិ នវិជហន្តិ, តស្មា “អរិយកន្លានី” តិ វុច្ឆន្តិ។ សេសមេត្ត យំ វត្ថុពុំ សិយា, តំ
សព្វំ វិសុទ្ធិមគ្គ អនុស្សតិនិទ្ទេសេ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

បឋមវេរសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. អាយាតវត្ថុសុត្តវណ្ណានា

២៩. នវមេវសតិ ឯត្ថ ជលំ តន្ត្រិមិត្តតាយ បវត្ថតីតិ វត្ថុ, ការណាន្តិ អាហា “អាយាតវត្ថុនី”តិ។ កោតោ នាមាយំ យស្មី វត្ថុស្មី ឧប្បជ្ឈតិ, ន តត្ថ ឯកវារមេវ ឧប្បជ្ឈតិ, អថ ខោ បុនបិ ឧប្បជ្ឈតេវាតិ វត្ថុ “ពន្ធវត្ថ”តិ។ អថ វាយោ បច្ចយវិសេសេន ឧប្បជ្ឈមាណោ អាយាតោ សវិសយេ ពោធាវិយ នវិគច្ឆតិ, បុនបិ ឧប្បជ្ឈតេវ។ តំ សន្ធាយាហា “អាយាតំ ពន្ធវត្ថ”តិ។ តំ បនស្ស បច្ចយវិសេន និព្ពត្តនំ ឧប្បាទនមេវាតិ វត្ថុ “ឧប្បាទេតិ”តិ។

អាយាតវត្ថុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អាយាតបដិវិនយសុត្តវណ្ណានា

៣០. ទសមេ តំ កុតេត្ថ លព្ពាតិ ឯត្ថ តន្ត្រិ កិរិយាបរាមសនំ។ បទដ្ឋាហារេន ច អត្ថោ វេទិតព្ពាតិ “តំ អនត្ថបរណំ មា អហោសី”តិអាទិមាហា។ កេន ការណេន លទ្ធានំ តត្ថ កភាវតោ។ កម្មស្ស កា ហិ សត្តា។ តេ កស្ស រុចិយា ទុក្ខិតា សុខិតា វា ភវន្តិ, តស្មា កេវលំ តស្មី មយ្ហំ អនត្ថបរណំ, តំ កុតេត្ថ លព្ពាតិ អធិប្បាយោ។ អថ វា តំ កោបការណំ ឯត្ថ បុគ្គលេ កុតោ លព្ពា បរមត្ថតោ កុដ្ឋិតព្ពស្ស កុដ្ឋិនកស្ស ច អភាវតោ។ សម្ពារមត្តព្ពាតំ, យទិទំ ខន្ធបព្ពាកំ យំ “សត្តោ”តិ វុច្ឆតិ, តេ សម្ពារា ឥត្តរខណិកា, កស្ស កោ កុដ្ឋិតីតិ អត្ថោ។ លាភា នាម កេ សិយុំ អញ្ញាត្រ អនត្ថប្បត្តិតោ។

អាយាតបដិវិនយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. អនុបុព្វនិរោធសុត្តវណ្ណានា

៣១. ឯកាធសមេ អនុបុព្វនិរោធាតិ អនុបុព្វេន អនុក្កមេន
បរេត្តតព្វនិរោធា។ តេនាហ “អនុបដិច្ចាជិនិរោធា” តិ។

អនុបុព្វនិរោធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សត្តារាសវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. មហាវគ្គោ

១. អនុបុព្វវិហារសុត្តវណ្ណានា

៣២. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អនុបុព្វតោ វិហរិតញ្ញាតិ អនុបុព្វវិហារា។
អនុបដិច្ចាជិយាតិ អនុក្កមេន។ សមាបដ្ឋិតព្វវិហារាតិ សមាបដ្ឋិតា សមដ្ឋិនោ
ហុត្វា វិហរិតព្វវិហារា។

អនុបុព្វវិហារសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២-៣. អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៣-៣៤. ធុតិយេ នាតំ វុច្ចតិ តណ្ហាធិដ្ឋិយោ កាមាជំ ចាតព្វតោ តាសំ
វសេន វត្តនតោ, តន្តិន្ទត្តា នត្តិ ឯតេសុ នាតន្តិ និដ្ឋាតា។ តេនាហ
“តណ្ហាធិដ្ឋិច្ឆាតាន” ត្ថិអាធិ។ តតិយេ នត្តិ វត្តព្នំ។

អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ភារីឧបមាសុត្តវណ្ណានា

៣៥. ចតុត្ថ បព្ពត្តចារិទ្ធិតិ បកតិយា បព្ពតេ ពហុលចារិទ្ធិ។ អទេត្ថញ្ញតិ
(វិសុទ្ធិ. មហាដ. ១.៧៧) អគោចរញ្ញ។ សមាធិបរិបន្តានំវិសោធនានភិញ្ញតាយ
ពាលោ។ ឈានស្ស បគុណភារាវាទាននវេយ្យត្តិយស្ស អភាវេន អព្យត្តោ។
ឧបរិឈានស្ស បទដ្ឋានភារាវាទវេពោធន អទេត្ថញ្ញ។ សត្តថាបិ
សមាបត្តិកោសល្លាភាវេន អកុសលោ។ សមាធិនិមិត្តស្ស វា អនាសវនាយ
ពាលោ។ អភាវនាយ អព្យត្តោ។ អពហុលីកាវេន អទេត្ថញ្ញ។ សម្មនេវ
អនិដ្ឋានតោ អកុសលោតិ យោជេតព្ពំ។ ឧភតោ ភដ្ឋោតិ ឧភយតោ
ឈានតោ ភដ្ឋោ។ សោ ហិ អប្បគុណតាយ ន សុប្បតិដ្ឋិតតាយ
សឧស្សហោបិ វិធាសតោ អសាមត្តិយតោ ច ឈានទ្វយតោ បរិហីនោ។

ការីឧបមាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ឈានសុត្តវណ្ណានា

៣៦. បញ្ចមេ អនិច្ចតោតិ ឥមិនា និច្ចប្បដិក្ខេបតោ តេសំ អនិច្ចតមាហ។
តតោ ឯវ ឧទយវយវន្តតោ វិបរិណាមតោ តាវកាលិកតោ ច តេ អនិច្ចាតិ
ជោតិតំ ហោតិ។ យញ្ញំ និច្ចំ ន ហោតិ, តំ ឧទយវយបរិច្ឆិន្ទជរាយ មរណោ
ចាតិ ទ្វេធាវិបរិណាតំ ឥត្តវក្ខណមេវ ច ហោតិ។ ទុក្ខតោតិ ន សុខតោ។
ឥមិនា សុខប្បដិក្ខេបតោ តេសំ ទុក្ខតមាហ។ តតោ ឯវ ច
អភិណ្ឌាប្បដិបីឡនតោ ទុក្ខវត្ថុតោ ច តេ ទុក្ខាតិ ជោតិតំ ហោតិ។
ឧទយវយវន្តតាយ ហិ តេ អភិណ្ឌាប្បដិបីឡនតោ និវន្តទុក្ខតាយ ទុក្ខស្សេវ
ច អនិដ្ឋានភូតោ។ បច្ចយយាបនីយតាយ រោគមូលតាយ ច រោគតោ។
ទុក្ខតាសូលយោគតោ កិលេសាសុចបក្សវតោ ឧប្បាទជរាភន្តេហិ
ឧទ្ធមាតបក្កភិជ្ជនតោ ច គណ្ណតោ។ បីឡាជននតោ អន្តោតុទនតោ
ទុន្ទហរណតោ ច សល្លតោ។ អវឌ្ឍិអារាហនតោ អយវត្ថុតោ ច អយតោ។

អសេរិការវជននតោ អាពាធម្បតិជ្ជានតាយ ច អាពាធតោ។ អវសវត្តនតោ
អវិធម្យតាយ ច បរតោ។ ព្យាធិជរាមរណេហិ បលុដ្ឋនីយតាយ
បលោកតោ។ សាមិនីវាសីការកវេទកអធិជ្ជាយ កវីរហតោ សុញ្ញតោ។
អត្ថប្បដិក្ខេបជ្ជេន អនត្តតោ។ រូចាធិធម្មាបិ យថា ន ឯត្ថ អត្តា អត្ថិតិ អនត្តា,
ឯវំ សយម្បិ អត្តា ន ហោន្តិតិ អនត្តា។ តេន អព្យាចារតោ នីរហតោ តុច្ឆតោ
អនត្តាតិ ធិបិតំ ហោតិ។

លក្ខណត្ថយមេវ សុខាវពោធនត្ថំ ឯកាធសហិ បទេហិ វិភជិត្វា គហិតន្តិ
ធស្យេតុំ “យស្មា អនិច្ចតោ”តិអាធិ វុត្ថំ។ អន្តោសមាបត្តិយន្តិ សមាបត្តិនំ
សហជាតតាយ សមាបត្តិនំ អព្ពន្ធរ ចិត្តំ បដិសំហរតីតិ
តប្បដិពទ្ធនន្តរកាធិកិលេសវិក្ខម្ពនេន វិបស្សនាចិត្តំ បដិសំហរតិ។ តេនាហ
“មោចេតិ អបនេតិ”តិ។ សវនវសេនាតិ “សព្ពសម្ព័រសមថោ”តិអាធិនា
សវនវសេន។ ឫតិវសេនាតិ តថេវ ថោមនាវសេន គុណតោ សំកិត្តនវសេន។
បរិយត្តិវសេនាតិ តស្ស ធម្មស្ស បរិយាបុណនវសេន។ បញ្ញត្តិវសេនាតិ
តទត្ថស្ស បញ្ញាបនវសេន។ អារម្មណាករណវសេនេវ ឧបសំហរតិ មគ្គចិត្តំ,
“ឯតំ សន្ត”ន្តិអាធិ បន អវជារណានិវត្តិតត្ថធស្សនំ។ យថា វិបស្សនា “ឯតំ សន្ត
ឯតំ បណ្ឌិត”ន្តិអាធិនា អសម្ព័តាយ ធាតុយា ចិត្តំ ឧបសំហរតិ, ឯវំ មក្កោ
និព្ពានំ សច្ចិកិរិយាភិសមយវសេន អភិសមេន្តោ តត្ថ លព្ពមាទេ សព្វេបិ
វិសេសេ អសម្មោហតោ បដិវិជ្ឈន្តោ តត្ថ ចិត្តំ ឧបសំហរតិ។ តេនាហ “ឥមិនា
បន អាគារេនា”តិអាធិ។

សោ តត្ថ ឋិតោតិ សោ អនន្ធិវិបស្សកោ យោគី តត្ថ តាយ
អនិច្ចាធិលក្ខណត្ថយារម្មណាយ វិបស្សនាយ ឋិតោ។ សព្ពសោតិ សព្ពត្ថ
តស្ស តស្ស មគ្គស្ស អធិគមាយ និព្ពត្តិតសមថវិបស្សនាសុ។ អសក្កោន្តោ

អនាគាមី ហោតីតិ ហេដ្ឋិមមគ្គាវហាសុ ឯវ សមថវិបស្សនាយ ធន្តរាគំ
បហាយ អគ្គមគ្គាវហាសុ និកន្តិ បរិយាទាតុំ អសក្កោន្តោ អនាគាមិតាយមេវ
សណ្ឋាតិ។

សមតិក្កន្ធត្ថាតិ សមថវសេនវិបស្សនាវសេន ចាតិ សព្ពថាបិ រូបស្ស
សមតិក្កន្ធត្ថា។ តេនាហ “អយំ បី” តិអាទិ។ អនេនាតិ យោគិនា។ តំ
អតិក្កម្មាតិ ឥទំ យោ បឋមំ បញ្ចវេការឯកវេការបរិយាបន្នេ ធម្មេ សម្មនេវ
សម្មសិទ្ធា តេ វិស្សជ្ជេទ្វា តតោ អរូបសមាបត្តិ សមាបដ្ឋិតា អរូបធម្មេ
សម្មសតិ, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ តេនាហ “ឥទានិ អរូបំ សម្មសតិ” តិ។

ឈានសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៦. អានន្ទសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៣៧. ធម្មេ ឱកាសំ អវសរំ អធិគច្ឆតិ ឯតេនាតិ ឱកាសាធិគមោ,
មគ្គជលសុខាធិគមាយ ឱកាសភាវតោ វា ឱកាសោ, តស្ស អធិគមោ
ឱកាសាធិគមោ។ ឯត្ថ ច ធិយនិកាយេនេវ (ធិ. និ. ២.២៨៨) បន
សុត្តន្តទេសនាយំ បឋមជ្ឈានំ, ចតុត្ថជ្ឈានំ, អវហត្ថមគ្គោតិ តយោ
ឱកាសាធិគមា អាគតា។ តត្ថ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.២៨៨) បឋមំ ឈានំ បញ្ច
នីវរណានិវិក្ខម្ពេទ្វា អត្ថនោ ឱកាសំ គហេទ្វា តិដ្ឋតីតិ “បឋមោ
ឱកាសាធិគមោ” តិ វុត្ថំ។ ចតុត្ថជ្ឈានំ បន សុខទុក្ខំ វិក្ខម្ពេទ្វា អត្ថនោ ឱកាសំ
គហេទ្វា តិដ្ឋតីតិ ទុតិយោ ឱកាសាធិគមោ។ អវហត្ថមគ្គោ សព្ពកិលេសេ
វិក្ខម្ពេទ្វា អត្ថនោ ឱកាសំ គហេទ្វា តិដ្ឋតីតិ “តតិយោ ឱកាសាធិគមោ” តិ
វុត្ថោ។ ឥធម បន វក្ខមាណនិ តីណិ អរូបជ្ឈានានិ សន្ធាយ “ឱកាសាធិគមោ” តិ
វុត្ថំ។ តេសំយេវ ច គហណោ ការណំ សយមេវ វក្ខតិ។

សត្វានំវិសុទ្ធិចាបនត្តាយាតិ រាគាធិហិ មលេហិ អភិជ្ឈាវិសមលោកាធិហិ
ច ឧបក្កិលេសេហិ កិលិដ្ឋចិត្តានំ សត្វានំវិសុទ្ធិចាបនត្តាយ
សមតិក្កមនត្តាយ។ អាយតី អនុប្បជ្ឈនញ្ញា ៩៨ “សមតិក្កមោ”តិ វុត្ថំ។ អត្ថំ
គមនត្តាយាតិ កាយិកទុក្ខស្ស ច ចេតសិកទោមនស្សស្ស ចាតិ ៩មេសំ ទិដ្ឋ
អត្ថផ្ដុំមាយ, និរោធាយាតិ អត្ថោ។ ញាយតិ និច្ឆយេន កមតិ និព្វានំ, តំ វា
ញាយតិ បដិវិជ្ឈិយតិ ឯតេនាតិ ញាយោ, សមុច្ឆេទកាវោ អរិយមគ្គោតិ អាហ
“សហវិបស្សនកស្ស មគ្គស្ស”តិ។ បច្ចក្ខករណត្តាយាតិ អត្ថបច្ចក្ខតាយ។
បរបច្ចយេន វិនា បច្ចក្ខករណញ្ញា “សច្ចិកិរិយា”តិ វុច្ចតិ។ អសម្ពិទ្ធព្ថិ
ចិត្តសេម្ពាធិហិ អបលិពុទ្ធិ អនុបហាតំ។

រាគានុគតោ សមាធិ អភិនតោ នាម ហោតិ អារម្មណេ អភិមុខាការេន
បវត្តិយា, ទោសានុគតោ បន អបនតោ អបគមនវសេន បវត្តិយា,
តទុក្ខយប្បដិក្ខេបេន “ន ចាភិនតោ ន ចាបនតោ”តិ វុត្ថន្តិ អាហ
“រាគវសេនា”តិអាធិ។ ន សសម្ព័ន្ធនិគ្គយ្ហវាវតគតោតិ លោកិយជ្ឈានចិត្តានិ
វិយ ន សសម្ព័ន្ធវេន សប្បយោគេន តទដ្ឋប្បហានវិក្ខម្ពនប្បហានវសេន ច
និគ្គហេត្វា វាវេត្វា ឋិតោ។ កិញ្ចរហិ កិលេសានំ ជិន្នន្តេ ឧប្បន្នោ។ តថាភូតំ
ជលសមាធិ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ តេនាហ “ន សសម្ព័ន្ធវេន...បេ.... ជិន្នន្តេ
ឧប្បន្នោ”តិ។

អានន្ទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. លោកាយតិកសុត្តវណ្ណានា

៣៨. សត្តមេ លោកាយតវាទកាតិ អាយតី ហិតំ លោកោ នយតតិ ន
វិរុហតិ ឯតេនាតិ លោកាយតំ, វិតណ្ណសត្តំ។ តញ្ញា គន្ធនំ និស្សាយ សត្តា
បុញ្ញកិរិយាយ ចិត្តម្បី ន ឧប្បាទេន្តិ, តំ វេទន្តីតិ លោកាយតវាទកា។

ទន្ធិ ជីវំ ជនុ ឯតស្សាតិ ទន្ធិ ជន្វា (អ. និ. ដ៏. ២.៤.៤៥-៤៦; សំ. និ. ដ៏.
១.១.១០៧), សោ ឯវ “ទន្ធិ ជន្វា” តិ វុត្តោ។ បដិសត្តវិធមនត្តំ ជនុំ កណ្ណាតីតិ
ជនុគ្គហោ។ សោ ឯវ ឧសុំ សរំ អសតិ ឱបតីតិ ឥស្សាសោ។ ទិសហស្សថាមន្តិ
លោហាទិការំ វហិតុំ សមត្តំ ទិសហស្សថាមំ។ តេនាហ “ទិសហស្សថាមំ
នាមា” តិ អាទិ។ ទណ្ឌាតិ ជនុទណ្ឌា។ យាវ កណ្ណាប្បមាណាតិ ជីយតោ យត្តកំ
កណ្ណាស្ស បមាណំ, តត្ថកេ ជនុទណ្ឌា ឧក្ខិត្តមត្តេ អាហេបិតេសុយេវ
ជីយាទណ្ឌាសុ សោ ចេ ភាហេ បថវិតោ មុច្ឆតិ, ឯវំ ឥទំ ទិសហស្សថាមំ នាម
ជន្វតិ ទន្ធិត្ថំ។ ឧគ្គហិតសិប្បាតិ ឧគ្គហិតជនុសិប្បា។ កតហត្ថោតិ ជីវតំ
លក្ខេសុ អវិវជ្ឈនសរក្ខេហោ។ ព្រៀនិសោ បន តត្ថ វសិក្ខតោ កតហត្ថោ នាម
ហោតីតិ អាហ “ចិណ្ឌាវសិកាវោ” តិ។ កតំ រាជកុលាទីសុ ឧបេច្ច អសនំ ឯតេន
សោ កត្វចាសនោតិ អាហ “រាជកុលាទីសុ ទស្សិតសិប្បា” តិ។ ឯវំ កតន្តិ ឯវំ
អន្តោសុសិរករណាទិនា សល្លហុកំ កតំ។

លោកាយតិ កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨៩. ទេវាសុរសផ្កាមសុត្តានិវណ្ណានា

៣៩-៤០. អដ្ឋមេ អភិយីស្វតិ កតា អភិយីសុ? យទា ពលវន្តោ អហោសុំ,
តទា។ តត្រាយមនុបុត្តិកថា (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៤៧; សារត្ថ. ដ៏.
១.វេរញ្ញកណ្ណាវណ្ណានា) - សក្កោ កិរ មគធេជ្ជេ មចលតាមកេ មយោ នាម
មាណវោ ហុត្វា តេត្ថីស បុរិសេ គហេត្វា កល្យាណកម្មំ កហេត្តោ សត្ត

វត្តបទានិ ឫវេត្វា តត្ថ កាលន្តតោ ទេវលោកេ និព្វត្តិ។ តំ ពលវកម្មានុកាវេន
សបរិសំ សេសទេវតា ទសហិ ហិណេហិ អធិគណ្ណានំ ទិស្វា “អាគន្ធកទេវបុត្តា
អាគតា”តិ នេវាសិកា គន្ធជានំ សង្ខយីសុ។ សក្កោ សកបរិសាយ សញ្ញំ
អធាសិ “មារិសា មា គន្ធជានំ បិវិត្ត, បិវនាការមត្តមេវ ទស្សេថា”តិ។ តេ តថា
អកំសុ។ នេវាសិកទេវតា សុវណ្ណាសរកេហិ ឧបនីតំ គន្ធជានំ យាវទត្ថំ បិវិត្វា
មត្តា តត្ថ តត្ថ សុវណ្ណាបថវិយំ បតិទ្វា សយីសុ។ សក្កោ “គណ្ហេ បុត្តហតាយ
បុត្ត”តិ តេ ចាទេសុ គហេត្វា សិនេរុចាទេ ទិចាបេសិ។ សក្កស្ស បុញ្ញតេជេន
តទនុវត្តកាបិ សព្វេ តត្ថេវ បតីសុ។ តេ សិនេរុវេមជ្ឈកាលេ សញ្ញំ លភិទ្វា,
“តាតា, សុវំ ន បិវិត្ត, សុវំ ន បិវិត្ត”តិ អាហំសុ។ តតោ បជ្ជាយ អសុរា នាម
ជាតា។ អថ នេសំ កម្មបច្ចយឧតុសមុជ្ជានំ សិនេរុស្ស ហេជ្ជិមតលេ
ទសយោជនសហស្សំ អសុរកវំ និព្វត្តិ។ សក្កោ តេសំ និវត្តិត្វា
អនាគមនត្ថាយ អារក្ខំ ឋបេសិ។ យំ សន្ធាយ វុត្ថំ -

“អន្តរា ទ្វិន្នំ អយុជ្ឈបុរាណំ,
បញ្ចវិធា ឋបិតា អភិរក្ខា;
ឧរគ-ករោជិ-បយស្ស ច ហារី,
មទនយុតា ចតុរោ ច មហត្ថា”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៤៧; សារត្ថ. ដ៏.
១.១ វេរញ្ញកណ្ណាវណ្ណានា);

ទ្វេនគរាទិ ហិ យុទ្ធនេ គហេតុំ អសក្កណោយ្យតាយ អយុជ្ឈបុរាណំ នាម
ជាតានិ ទេវនគរញ្ច អសុរនគរញ្ច។ យទា ហិ អសុរា ពលវន្តោ ហោន្តិ, អថ
ទេវេហិ បលាយិត្វា ទេវនគរំ បរិសិទ្ធា ទ្វារេ បិទហិតេ អសុរានំ
សតសហស្សម្បិ កិញ្ចិ កាតុំ ន សក្កោតិ។ យទា ទេវា ពលវន្តោ ហោន្តិ,
អថាសុរេហិ បលាយិត្វា អសុរនគរស្ស ទ្វារេ បិទហិតេ សក្កានំ

សតសហស្សឫទ្ធិ កិញ្ចិ កាតុំ ន សក្កោតិ។ ឥតិ ឥមាទិ ទ្វេ នគរាទិ អយុជ្ឈបុរាទិ
នាម។ តេសំ អន្តរា ឯតេសុ ឧរគាធិសុ បញ្ចាសុ ហិរានេសុ សក្កេន អារក្ខា បឋិតា។
តត្ថ ឧរគសន្តេន នាគា គហិតា។ តេ ហិ ឧទកេ ពលវន្តោ ហោន្តិ, តស្មា
សិនេរុស្ស បឋមាលិន្ទេ ឯតេសំ អារក្ខា។ ករោធិសន្តេន សុបណ្ណា គហិតា។
តេសំ កិរ ករោធិ នាម ចានកោជនំ, តេន តំ នាមំ លភីសុ, ទុតិយាលិន្ទេ តេសំ
អារក្ខា។ បយស្សហារិសន្តេន កុម្មណ្ណា គហិតា, ធានវក្ខសា កិរ តេ,
តតិយាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ មទនយុតសន្តេន យក្ខា គហិតា។ វិសមចារិនោ
កិរ តេ យុជ្ឈសោណ្ណា, ចតុត្តាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ ចតុរោ ច មហត្ថាតិ
ចត្តារោ មហារាជានោ វុត្តា, បញ្ចមាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា, តស្មា យទិ អសុរា
កុបិតារិលចិត្តា ទេវបុរំ ឧបយន្តិ យុជ្ឈិតុំ។ យំ គិរិនោ បឋមំ បរិភណ្ឌំ, តំ ឧរគា
បដិពាហយន្តិ។ ឯវំ សេសេសុ សេសា។

តេ បន អសុរា អាយុវណ្ណាយសឥស្សរិយសម្បត្តិហិ តាវតីសសទិសាវ,
តស្មា អន្តរា អត្តានំ អជានិត្វា ចាជលិយា បុប្ផិតាយ “ន ឥទំ ទេវនគរំ, តត្ថ
ចារិច្ឆត្ថកោ បុប្ផតិ, ឥធ បន ចិត្តចាជលី, ជវសក្កេនាម្នាកំ សុរំ ចាយេត្វា
វញ្ចិតា, ទេវនគរញ្ច នោ គហិតំ, គច្ឆាម, តេន សទ្ធិ យុជ្ឈិស្សាមា” តិ
ហត្ថិអស្សវេ អារុយ្ហ សុវណ្ណាវជតមណីជលកានិ គហេត្វា យុទ្ធសង្ខា ហុត្វា
អសុរភេរិយោ វាទេន្តា មហាសមុទ្ធេ ឧទកំ ទ្វិជា ភេត្វា ឧជ្ឈហន្តិ។ តេ ទេវេ វុដ្ឋេ
វម្មិកមក្ខិកា វម្មិកំ វិយ សិនេរុ អារុហិតុំ អារក្ខន្តិ។ អថ នេសំ បឋមំ នាគហិ
សទ្ធិ យុទ្ធិ ហោតិ។ តស្មី ខោ បន យុទ្ធេ ន កស្សចិ ធិវ វា ចម្ពំ វា ធិជ្ជតិ, ន
លោហិតំ ឧប្បជ្ជតិ, កេវលំ កុមារកានំ ធារុមេណ្ឌាកយុទ្ធិវិយ
អញ្ញមញ្ញសន្តាសនមត្តមេវ ហោតិ។ កោធិសតាបិ កោធិសហស្សបិ នាគា
តេហិ សទ្ធិ យុជ្ឈិត្វា តេ អសុរបុរំយេវ បវេសេត្វា និវត្តន្តិ។ យទា បន អសុរា
ពលវន្តោ ហោន្តិ, អថ នាគា ឱសក្ខិត្វា ទុតិយេ អាលិន្ទេ សុបណ្ណាហិ សទ្ធិ

ឯកតោវ ហុត្វា យុជ្ឈន្តិ។ ឯស នយោ សុបណ្ណាទីសុបិ។ យទា បន តានិ បញ្ចបិ
ហំនានិ អសុរា មទ្គន្តិ, តទា ឯកតោ សម្មណ្ឌិតានិបិ តានិ បញ្ច ពលានិ
ឡិសក្កន្តិ។ អថ ចត្តារោ មហារាជាធា គន្ធា សក្កស្ស តំ បវត្តិ អាហោចន្តិ។
សក្កោ តេសំ វចនំ សុត្វា ធិយឡាយោជនសតិកំ វេជយន្តវចំ អារុយ្ហ សយំ វា
និក្ខមតិ, ឯកំ បុត្តំ វា បេសេតិ។ យទា ទេវា បុន អបច្ឆាគមនាយ អសុរេ ជិនីសុ,
តទា សក្កោ អសុរេ បលាបេត្វា បញ្ចសុ ហំនេសុ អារក្ខំ ទត្វា វេទិយចាទេ
វជិរហត្ថា ឥន្ទបជិមាយោ វេបេសិ។ អសុរា កាលេន កាលំ ឧជ្ឈហិត្វា បជិមាយោ
ទិស្វា “សក្កោ អប្បមត្តោ តិដ្ឋតិ” តិ តតោវ និវត្តន្តិ។ ឥធម បន យទា អសុរានំ
ជយោ អហោសិ, ទេវានំ បរាជយោ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ - “បរាជិតា ច, ភិក្ខុវេ,
ទេវា អបយីសុយេវ ឧត្តរេនាភិមុខា, អភិយីសុ អសុរា” តិ។

ទក្ខិណាភិមុខា ហុត្វា តិ ចក្កវាឡបព្ពតាភិមុខា ហុត្វា។ អសុរា កិរ
ទេវេហិ បរាជិតា បលាយន្តា ចក្កវាឡបព្ពតាភិមុខំ គន្ធា
ចក្កវាឡមហាសមុទ្ធិបិដ្ឋិយំ រជតបដ្ឋវណ្ណោ វាលិកាបុលិនេ យត្ថ
បណ្ណាកុដិយោ មាបេត្វា ឥសយោ វសន្តិ, តត្ថ គន្ធា ឥសីនំ អស្សមបទេន គច្ឆន្តា
“សក្កោ ឥមេហិ សទ្ធិ មន្តេត្វា អម្ពេ នាសេតិ, គណ្ណាថ បុត្តហតាយ បុត្ត” តិ
កុបិតា អស្សមបទេ ចានីយយជចន្តមនបណ្ណាសាលាទិនិវិទ្ធិសេន្តិ។ ឥសយោ
អរញ្ញតោ ជលាជលំ អាធាយ អាគតា ទិស្វា បុន ទុក្ខេន បជិចាកតិកំ ករោន្តិ,
តេបិ បុនប្បុនំ តថេវ បរាជិតា គន្ធាវិនាសេន្តិ។ តេន វុត្តំ - “បរាជិតា ច ទោ,
ភិក្ខុវេ, អសុរា អបយីសុយេវ ទក្ខិណោភិមុខា” តិ។ នវមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ទេវាសុរសង្គាមសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. តបុស្សសុត្តវណ្ណានា

៤១. ឧសមេ បក្ខន្ធតីតិ បរិសតិ។ បសីនតីតិ បសាទំ អភិរុច្ចី អាបជ្ជតិ,
បតិជ្ជាតិ វិមុច្ចតីតិ អត្ថោ។ កថាចាកតន្ត្រិ កថាយ មូលំ។ មូលញ្ចី “ចាកត”ន្ត្រិ
វុច្ចតិ។ យថាហ -

“អប្បកេនបិ មេធាវី, ចាកតេនវិចក្កុណោ;
សមុជ្ជាបេតិ អត្តានំ, អណ្ណំ អក្កិវ សន្ទម”ន្ត្រិ។ (ជា. ១.១.៤);

តេនេវាហ “កថាចាកតន្ត្រិ កថាមូល”ន្ត្រិ។ វិចក្កុគ្គហណោនេវ
តំសហចរិតោវិចារោបិ គហិតោ។ តេនេវេត្ថ ពហុវចននិទ្ទេសោ កតោតិ
អាហ “វិចក្កេស្វតិ វិចក្កវិចារេស្វ”តិ។

តបុស្សសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មហាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. សាមញ្ញវគ្គោ

១-១០. សម្ពាធសុត្តានិវណ្ណានា

៤២-៥១. បញ្ចមស្ស បឋមេ ឧទាយីតិ តយោ ដេវា ឧទាយី នាម កាឡុទាយី,
លាឡុទាយី, មហាឧទាយីតិ, ឥធិ កាឡុទាយី អធិប្បតោតិ អាហ “ឧទាយីតិ
កាឡុទាយីត្ថេវេ”តិ។ សម្ពាធតិ សម្បឿន្តតតណ្ហាសំកិលេសាទិនា
សឧប្បឿន្តនតាយ បរមសម្ពាធរេ។ អតិវិយ សង្ករជ្ជានភូតោ ហិ
នីវរណសម្ពាធា អធិប្បតោ។ ឱកាសោតិ ឈានស្សេតំ នាមំ។
នីវរណសម្ពាធាភាវេន ហិ ឈានំ ឥធិ “ឱកាសោ”តិ វុត្ថំ។ បដិលីននិសកោតិ វា
បដិលីនោ ហុត្វា សេដ្ឋោ, បដិលីនានំ វា សេដ្ឋោតិ បដិលីននិសកោ។ បដិលីនា

នាម បហ័នមាណវុច្ឆន្តិ មាណុស្សយវសេន ឧណ្ណតាការតោ។ យថាហ “កថញ្ច,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ បដិលីនោ ហោតិ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ អស្មីមាណោ បហ័នោ
ហោតិ ឧច្ឆន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនការំគតោ អាយតី អនុប្បាទធម្មា”តិ
(អ. និ. ៤.៣៨; មហានិ. ៨៧)។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវ។

សម្ពាធសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥតិ មនោវចប្បរណិយា អង្គត្ថរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

នវកនិចាតវណ្ណាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្ថា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្ថរនិកាយ

ទសកនិចាត-ដីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. អានិសំសវត្ថោ

១. កិមត្ថិយសុត្តវណ្ណានា

១. ទសកនិចាតស្ស បឋមេ អវិប្បជិសារត្ថានីតិ

អវិប្បជិសារប្បយោជនានិ។ អវិប្បជិសារានិសំសានីតិ អវិប្បជិសារុទយានិ។

ឯតេន អវិប្បជិសារោ នាម សីលស្ស្ស ឧទយមត្ថំ, សំវទ្ធិតស្ស វុក្ខស្ស

ឆាយាបុប្ផសធិសំ, អញ្ជ្រា ឯវ បនាធន និច្ឆាទេតញ្ជ្រា សមាធិអាទិគុណោតិ
ធស្សេតិ។ “យាវ មគ្គាមគ្គញ្ញាណធស្សនិសុទ្ធិ, តាវ តរុណាវិបស្សនា” តិ ហិ
វចនតោ ឧបក្កិលេសវិមុត្តឧទយព្ពយញ្ញាណតោ បរំ អយញ្ញាវិបស្សនាវិរដ្ឋតិ
យោការចរោវិរត្តោ បុរិសោវិយ ភរិយាយ សង្ខារតោ ឯតេនាតិ វិរាគោ។

កិមត្ថិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២-៥. ចេតនាករណីយសុត្តាធិវណ្ណានា

២-៥. ធុតិយេ សំសារមហោយស្ស បរតីរភាវតោ យោ នំ អធិគច្ឆតិ, តំ
ចារេតិ គមេតីតិ ចារំ, និព្ពានំ។ តព្ពិទ្ធវតាយ នត្ថិ ឯតុ ចារន្តិ អចារំ, សំសារោ។
តេនាហ “ឡិមតីរក្ខតា តេក្ខមកវដ្ឋា” តិអាទិ។ តតិយាធិសុ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

ចេតនាករណីយសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សមាធិសុត្តវណ្ណានា

៦. ធរដ្ឋេសន្តំសន្តន្តិអប្បេត្វា និសិទ្ធស្សាតិអាទិសុ សន្តំសន្តំបណីតំ
បណីតន្តិអាទិនិវេទតិ។ ឥមិនា បន អាគារេន តំ បដិវិជ្ជិត្វា តត្ថ ចិត្តំ
ឧបសំហារតោ ជលសមាបត្តិសង្ខារតោ ចិត្តុប្បាទោ តថា បវត្ថតីតិ វេទិតញ្ជោ។
សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។

សមាធិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាទិសំសវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. នាថវត្តោ

១-២. សេនាសនសុត្តានិកាយ

១១-១២. ទុតិយស្ស បឋមេ នាតិទូរន្តិ កោចរដ្ឋានតោ អឡុកាវុតតោ
ឡិរភាគតាយ នាតិទូរំ។ នាធាសន្នន្តិ បច្ឆិមេន បមាណោ កោចរដ្ឋានតោ
បញ្ចេនុសតិកតាយ ន អតិអាសន្នំ។ តាយ ច បន នាតិទូរនាធាសន្នតាយ
កោចរដ្ឋានបដិបរិស្សយាទិរបិតមគ្គតាយ ច កមនស្ស ច អាកមនស្ស ច
យុត្តរូបត្តា កមនាកមនសម្បន្នំ។ ទិវសភាគេ មហាជនសំកិល្លាតាភាវេន ទិវា
អប្បាកិល្លា។ អភាវត្តោ ហិ អយំ អប្ប-សន្នោ “អប្បន្នោ” តិអាទីសុ វិយ។ រត្តិយំ
មនុស្សសន្តាភាវេន រត្តិ អប្បសន្នំ។ សព្វនាបិ ជនសន្និចាតនិក្ខេសាភាវេន
អប្បនិក្ខេសំ។

អប្បកសិវេនាតិ អកសិវេន សុខេនេវ។ សីលាទិគុណានំ ជីវភាវប្បត្តិយា
ថេរា។ សុត្តកេយ្យាទិ ពហុ សុតំ ឯតេសន្តិ ពហុស្សតា។ តមុគ្គហធារណោ
សម្មនេវ គ្រូនំ សន្តិកេ អាកមិតភាវេន ច អាកតោ បរិយត្តិធម្មសម្ពាតោ
អាកមោ ឯតេសន្តិ អាកតាគមា។ សុត្តាភិធម្មសម្ពាតស្ស ធម្មស្ស ធារណោ
ធម្មជរាវិនយស្ស ធារណោវិនយជរា។ តេសំ ធម្មវិនយានំ មាតិកាយ
ធារណោ មាតិកាជរា។ តត្ថ តត្ថ ធម្មបរិបុច្ឆាយ បរិបុច្ឆតិ។ អត្ថបរិបុច្ឆាយ
បរិបញ្ញតិ វីមសតិ វិចារេតិ។ ឥទំ, ភន្តេ, កបំ, ឥមស្ស កោ អត្ថោតិ
បរិបុច្ឆាបរិបញ្ញាការទស្សនំ។ អវិវជញ្ជោវ ចាឡិយា អត្ថំ
បទេសន្តរចាឡិទស្សនេន អាកមតោវិវរន្តិ។ អនុត្តានីកតញ្ច យុត្តិវិភាវនេន
ឧត្តានី ករោត្តិ។ កត្តាហានិយេសុ ធម្មេសុ សំសយុប្បត្តិយា ហេតុតាយ
គណ្ឌិដ្ឋានភូតេសុ ចាឡិប្បទេសេសុ យាថាវតោ វិនិច្ឆយប្បនាទេន កត្តំ
បដិវិនោទេន្តិ។

ឯត្ថ ច ឆាតិទ្វរំ ឆាត្វាសន្តំ កមឆាតមនសម្បន្នន្តិ ឯកំ អង្គំ, ទិវា អប្បាកិណ្ណំ,
រត្តិ អប្បសន្តំ, អប្បនិគ្យាសន្តិ ឯកំ,
អប្បឧសមកសវាតាតបសរីសបសម្បស្សន្តិ ឯកំ, តស្មី ខោ បន សេនាសនេ
វិហារន្តស្ស...បេ.... បរិក្ខារាតិ ឯកំ, តស្មី ខោ បន សេនាសនេ ថេរា...បេ.... កង្ខ័
បដិវិនោទន្តិ ឯកំ។ ឯវំ បញ្ច អង្គានិ វេទិតព្វានិ។ ទុតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានិ។

សេនាសនសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. អប្បមាទសុត្តានិវណ្ណានា

១៥-១៦. បញ្ចមេ កាវាបកអប្បមាទោ នាម “ឥមេ អកុសលា ធម្មា
បហាតព្វា, ឥមេ កុសលា ធម្មា ឧបសម្បទេតព្វា” តិ
តំតំបរិវេជ្ជតព្វវេជ្ជនសម្បទេតព្វសម្បទនវសេន បវេត្តោ អប្បមាទោ។ ឯសាតិ
អប្បមាទោ។ លោកិយោវ ន លោកុត្តរោ។ អយព្វាតិ ច ឯសាតិ ច
អប្បមាទមេវ វេទតិ។ តេសន្តិ ចាតុក្ខមកធម្មានំ។ បដិលាភកកត្តេនាតិ
បដិលាភាបនកត្តេន។

ជង្គុលានន្តិ ជង្គុលចារីនំ។ ជង្គុល-សន្នោ ចេត្ត ខរការវសាមញ្ញេន
បដិវិបរិយាយោ, ន អនុបដ្ឋានិទ្ធវេនេសវាចី។ តេនាហ “បដិវិតលចារីន” ន្តិ។
បទានំ វុច្ចមានត្តា “សចានកចាលាន” ន្តិ វិសេសេត្វា វុត្តំ។ សមោធានន្តិ
អន្តោគធារាវំ។ តេនាហ “ឌីធានំ បក្ខេប” ន្តិ។ “ឧបក្ខេប” ន្តិបិ បឋន្តិ, ឧបនេត្វា
បក្ខិបិតព្វន្តិ អត្តោ។ វស្សិកាយ បុប្ផំ វស្សិកំ យថា “អាមលកិយា ជលំ
អាមលក” ន្តិ។ មហាតលស្មិន្តិ ឧបរិចាសានេ។ នដ្ឋំ ឧត្តានមេវ។

អប្បមាទសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-៨. បឋមនាថសុត្តាទិវណ្ណានា

១៧-១៨. សត្តមេ យេហិ សីលាទីហិ សមន្មាគតោភិក្ខុ ធម្មសរណតាយ
ធម្មេនេវ នាថតិ អាសីសតិ អភិកវតីតិ នាថោ វុច្ចតិ, តេ តស្ស នាថការករា
ធម្មា នាថករណាតិ វុត្តាតិ អាហា “អត្តនោ សនាថការករា បតិជ្ជករាតិ
អត្តោ”តិ។ តត្ថ អត្តនោ បតិជ្ជករាតិ យស្ស នាថការករា, តស្ស អត្តនោ
បតិជ្ជាវិធាយិនោ។ អប្បតិជ្ជោ អនាថោ, សប្បតិជ្ជោ សនាថោតិ បតិជ្ជត្តោ
នាថ-សន្មោ។ កល្យាណគុណាយោគតោ កល្យាណាតិ ទស្សន្តោ
“សីលាទិគុណសម្បជ្ជា”តិ អាហា។ មិជ្ឈនលក្ខណា មេត្តា ឯតស្ស អត្តីតិ
មិត្តោ។ សោ វុត្តនយេន កល្យាណោ អស្ស អត្តីតិ តស្ស អត្តីតាមត្ថំ
កល្យាណមិត្តបទេន វុត្តំ។ អស្ស តេន សព្វកាលំ អវិជហិតវាសោតិ តំ
ទស្សតុំ “កល្យាណសហាយោ”តិ វុត្តន្តិ អាហា “តេវស្ស”តិ។ តេ ឯវ
កល្យាណមិត្តា អស្ស ភិក្ខុនោ។ សហ អយនតោតិ សហ បវត្តនតោ។
អសមោធានេ ចិត្តេន, សមោធានេ បន ចិត្តេន ចេវ កាយេន ច សម្បវត្តោ។
សុខំ វេចា ឯតស្សី អនុកូលតាហិម្ហិ អាទរការវតិ បុគ្គលេតិ សុវចោ។ តេនាហ
“សុខេន វត្តព្ពោ”តិអាទិ។ ខមោតិ ខន្តោ។ តមេវស្ស ខមការំ ទស្សតុំ
“តាឡោនា”តិអាទិ វុត្តំ។ វាមតោតិ មិច្ឆា, អយោនិសោ វា គណ្ហាតិ។ បដិប្បតីតិ
បដាលិកកាវេន តិជ្ជតិ។ បទក្ខិណំ គណ្ហាតីតិ សម្មា, យោនិសោ វា
គណ្ហាតិ។

ឧទ្ធាវចានីតិ វិបុលខុទ្ទកានិ។ តត្រុបកមនិយាយាតិ តត្រ តត្រ មហាន្តេ
ខុទ្ទកេ ច កម្មេ សាធនវសេន ឧបាយេន ឧបកច្ឆន្តិយា, តស្ស តស្ស កម្មស្ស
និច្ឆាទនេ សមត្ថាយាតិ អត្តោ។ តត្រុបាយាយាតិ វា តត្រ តត្រ កម្មេ
សាធតត្ថេ ឧបាយភូតាយ។

ធម្មេ អស្ស កាមោតិ ធម្មកាមោតិ ព្យាបិករណានម្បិ ពាហិរត្ថោ សមាសោ
ហោតីតិ កត្វា វុត្ថំ។ កាមេតព្ពតោ វា បិយាយិ តព្ពតោ កាមោ, ធម្មោ។ ធម្មោ
កាមោ អស្សតិ ធម្មកាមោ។ ធម្មោតិ បរិយត្តិធម្មោ អធិប្បតោតិ អាហ
“តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ បិយាយតីតិ អត្ថោ”តិ។ សមុទាហារណំ កថនំ
សមុទាហារោ, បិយោ សមុទាហារោ ឯតស្សតិ បិយសមុទាហារោ។
សយញ្ចាតិ ឯត្ថ ច-សទ្ទេន “សក្កច្ច”ន្តិ បទំ អនុកឡតិ។ តេន សយញ្ច សក្កច្ចំ
នេសេតុកាមោ ហោតីតិ យោជនា។ អភិធម្មោ សត្ត បករណានិ “អធិកោ
អភិវិសិដ្ឋោ ច បរិយត្តិធម្មោ”តិ កត្វា។ វិនយោ ឧកតោវិភង្គា វិនយនតោ
កាយវាចានំ។ អភិវិនយោ ខន្ធកបរិវាវា វិសេសតោ
អភិសមាចារិកធម្មកិត្តនតោ។ អភិសមាចារិកធម្មចារិប្បវិសេនេវ ហិ
អាទិព្រហ្មចរិយកធម្មចារិប្បវិ។ ធម្មោ ឯវ បិជកទ្វយស្សបិ
បរិយត្តិធម្មការតោ។ មគ្គដលានិ អភិធម្មោ “និព្ពានធម្មស្ស អភិមុខោ”តិ
កត្វា។ កិលេសវ្យាបសមករណំ បុព្វភាគិយា តិស្សោ សិក្ខា សង្ខេបតោ
វិវុត្តនិស្សិតោ សមថោវិបស្សនា ច។ ឧទ្ធករចាមោដ្ឋោតិ ពលវចាមោដ្ឋោ។
ការណាត្ថោតិ និមិត្តត្ថោ។ កុសលធម្មនិមិត្តំ ហិស្ស វិរិយារម្មោ។ តេនាហ “តេសំ
អធិគមត្តាយា”តិ។ កុសលេសុ ធម្មេស្វតិ វា និច្ឆាទេតព្ពេ ភុម្មំ យថា “ចេតសោ
អវ្យាបសមេ អយោនិសោមនសិការបទជ្ជាន”ន្តិ។ អជ្ឈមេ នត្ថិ វុត្ថព្វំ។

បឋមនាថសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមអរិយាវាសសុត្តវណ្ណានា

១៩. នវមេ អរិយានំ ឯវ អាវាសាតិ អរិយាវាសា អនិយានំ តាទិសានំ
អសម្ពុរតោ។ អរិយាតិ ចេត្ត ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន ខីណាសវា គហិតា។ តេ ច យស្មា
តេហិ សព្ពកាលំ អវិជហិតវាសា ឯវ, តស្មា វុត្ថំ “តេ អាវសីសុ អាវសន្តិ

អារសីស្សន្តី"តិ។ តត្ថ អារសីស្សតិ និស្សាយ អារសីសុ។
បញ្ចង្គិវិប្បហានតាធម្មោ ហិ អរិយានំ អបស្សយា។ តេសុ
បញ្ចង្គិវិប្បហានបច្ឆេកសច្ចបរោធនឯសនាឱសដ្ឋានិ, "សម្ព័ន្ធមេកំ បដិសេវតិ,
អធិវាសេតិ បរិវេន្នេតិ វិនោទេតិ"តិ (ធិ. និ. ៣.៣០៨; ម. និ. ២.១៦៨; អ. និ. ១០.២០)
វុត្តេសុ អបស្សនេសុ វិនោទនញ្ច មគ្គកិច្ចានេវ, ឥតវេ មគ្គេន ច សមិជ្ឈន្តីតិ។

បឋមអរិយាវាសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឧតិយអរិយាវាសសុត្តវណ្ណានា

២០. ធនមេ កស្មា បនភគវា កុរុសុ វិហារន្តោ ឥមំ សុត្តំ អភាសីតិ អាហា
“យស្មា”តិអាធិ។ កុរុវដ្ឋំ កិវ តទា តន្តិវាសិសត្តានំ
យោនិសោមនសីការវន្តតាធិនា យេភុយ្យេន សុប្បដិបន្នតាយ បុព្វេ ច
កតបុញ្ញតាពលេន វា តទា ឧតុអាធិសម្បត្តិយុត្តមេវ អហោសិ។ កេចិ បន
“បុព្វេ បវត្តកុរុវត្តធម្មានុដ្ឋានវាសនាយ ឧត្តវកុរុ វិយ យេភុយ្យេន
ឧតុអាធិសម្បន្នមេវ ហោតិ។ ភគវតោ កាលេ សាតិសយំ ឧតុសប្បយាធិយុត្តំ
វដ្ឋំ អហោសិ”តិ វេទន្តិ។ តត្ថ ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយោ ឧចាសកា ឧចាសិកាយោ
ឧតុបច្ចយាធិសម្បន្នត្តា តស្ស វជ្ជស្ស សប្បាយឧតុបច្ចយសេវនេន និច្ចំ
កល្បសរីរា កល្បចិត្តា ច ហោន្តិ។ តេ ចិត្តសរីរកល្បតាយ
អនុគ្គហិតបញ្ញាពលា គម្ពីរកចំ បដិគ្គហេតុំ សមត្ថា
បដិច្ចសមុប្បាទនិស្សិតានំ គម្ពីរបញ្ញានញ្ច ការកា ហោន្តិ។ តេនាហា
“កុរុវដ្ឋវាសិនោ ភិក្ខុ គម្ពីរបញ្ញាការកា”តិអាធិ។

យុត្តប្បយុត្តាតិ សតិបដ្ឋានការវនាយ យុត្តា ថេវ បយុត្តា ច។ តស្មិញ្ញិ (ធិ.
និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៦) ជនបទេ ចតស្សោ បរិសា បកតិយាវ

សតិបដ្ឋានការវិនិច្ឆ័យនុយុត្តាវិហារន្តិ, អន្តមសោ ធាសកម្មករបរិជនាបិ
សតិបដ្ឋានប្បដិសំយុត្តមេវ កងំ កថេន្តិ។ ឧទកតិវុត្តសុត្តកន្តនដ្ឋានាធិសុបិ
និវត្តកកថា នាម នប្បវត្តតិ។ សេ កាចិ ឥត្ថិ, “អម្ព, ភូ កតវំ
សតិបដ្ឋានការវំ មនសិ ករោសី” តិ បុច្ឆិតា “ន កិញ្ចិ” តិ វទតិ, តំ គរហន្តិ
“ជីវត្ត តវំ ជីវិតំ, ជីវមាណបិ ភូ មតសទិសា” តិ។ អថ នំ “មា ធានិ បុន
ឯវមកាសី” តិ ឡិវទិត្វា អញ្ញតវំ សតិបដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហាបេន្តិ។ យា បន “អហំ
អសុកំ សតិបដ្ឋានំ នាម មនសិ ករោមី” តិ វទតិ, តស្ស “សាធុ សាធុ” តិ
សាធុការំ ទត្វា “តវំ ជីវិតំ សុជីវិតំ, ភូ នាម មនុស្សត្ថំ បត្តា, តវត្តាយ
សម្មាសម្ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ” តិ អាធិហិ បសំសន្តិ។ ន កេវលព្យោត
មនុស្សជាតិកាយេវ សតិបដ្ឋានមនសិការយុត្តា, តេ និស្សយ វិហារន្តា
តិវច្ឆានគតាបិ។

តត្រិទំ វត្ថុ - ឯកោ កិរ នដកោ សុវចោតកំ គហេត្វា សិក្ខាបេន្នោ
វិចរតិ។ សោ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ ឧបនិស្សយ វសិត្វា គមនកាលេ សុវចោតកំ
បមុស្សិត្វា គតោ។ តំ សាមណេវិយោ គហេត្វា បដិជគ្គីសុ, “ពុទ្ធវត្ថិតោ” តិ
ចស្ស នាម អកំសុ។ តំ ឯកទិវសំ បុរតោ និសិន្នំ ទិស្វា មហាថេរី អាហា
“ពុទ្ធវត្ថិតា” តិ។ កី, អយ្យេតិ។ អត្ថិ តេ កោចិ ការវនាមនសិករោតិ?
នត្ថយ្យេតិ។ អារុសោ, បព្ពជិតានំ សន្តិកេ វសន្តេន នាម វិស្សជ្ជអត្តភាវេន ភវិតុំ
ន វដ្ឋតិ, កោចិទេវ មនសិករោ ឥន្ទ្រតព្ពោ, ភូ បន អញ្ញំ ន សត្វិស្សសិ, “អដ្ឋិ
អដ្ឋិ” តិ សជ្ឈាយំ ករោហីតិ។ សោ ថេរិយា ឡិវាទេ បត្វា “អដ្ឋិ អដ្ឋិ” តិ
សជ្ឈាយន្តោ ចរតិ។

តំ ឯកទិវសំ ចាតោវ តោរណគ្គេ និសីទិត្វា ពាលាតបំ តបមាណំ ឯកោ
សកុណោ នឧបញ្ញវេន អគ្គហេសិ។ សោ “កិរី កិរី” តិ សទ្ទមកាសិ។

សាមណេរិយោ សុត្វា, “អយ្យេ, ពុទ្ធវក្ខិតោ សកុណោន គហិតោ, មោចម ន”ន្តិ
លេខុអាធិនិ គហិតោ អនុពន្ធិត្វា មោចសុំ។ តំ អានេត្វា បុរតោ ឋបិតំ ថេរី
អាហា, “ពុទ្ធវក្ខិត, សកុណោន គហិតកាលេ កី ចិន្តេសី”តិ។ អយ្យេ, ន អញ្ចំ
ចិន្តេសី, “អដ្ឋបុញ្ញោវ អដ្ឋបុញ្ចំ គហិតោ គច្ឆតិ, កតវស្មី ឋានេវិប្បកិរិស្សតី”តិ
ឯវំ, អយ្យេ, អដ្ឋបុញ្ញមេវ ចិន្តេសិន្តិ។ សាធុ សាធុ, ពុទ្ធវក្ខិត, អនាគតេ
ភវក្ខយស្ស តេ បច្ឆយោ ភវិស្សតីតិ។ ឯវំ តត្ថ តិវច្ឆានគតាបិ
សតិបដ្ឋានមនសិការយុត្តា។

ធីយនិកាយាធិសុ មហានិទានាធិនីតិ ធីយនិកាយេ មហានិទានំ (ធី. និ.
២.៩៥ អាទយោ) សតិបដ្ឋានំ (ធី. និ. ២.៣៧២ អាទយោ) មជ្ឈិមនិកាយេ
សតិបដ្ឋានំ (ម. និ. ១.១០៥ អាទយោ) សារោបមំ (ម. និ. ១.៣០៧ អាទយោ)
រុក្ខោបមំ វជ្ជបាលំ មាគណ្ឌិយំ អានេញ្ចសប្បាយន្តិ (ម. និ. ៣.៦៦ អាទយោ)
ឯវមាធិនិ។

ញ្ញាណាទយោតិ ញ្ញាណាញោវ តំសម្បយុត្តធម្មា ច។ តេនាហា “ញ្ញាណន្តិ
វុត្ត”តិអាធិ។ ញ្ញាណសម្បយុត្តចិត្តានិ លព្ពន្ធិ តេហិ វិនា សម្បជានតាយ
អសម្ពុរតោ។ មហាចិត្តានីតិ អដ្ឋបិ មហាកិរិយចិត្តានិ លព្ពន្ធិ
“សតតវិហារា”តិ វចនតោ ញ្ញាណុប្បត្តិបច្ឆយវហិតកាលេបិ
បវត្តិជោតនតោ។ ធន ចិត្តានីតិ អដ្ឋ មហាកិរិយចិត្តានិ
ហសិតុប្បាទវោជ្ជព្ពនចិត្តហិ សន្ធិ ធន ចិត្តានិ លព្ពន្ធិ។ អវជ្ជនាទុស្សនវសេន
បវត្តិ តេសម្បិ សាធារណាតិ។ “ឧបេក្ខកោវិហារតី”តិ វចនតោ
ធម្មត្ថេបេក្ខាវសេន អាគតានំ ឥមេសំ សតតវិហារានំ សោមនស្សំ កចំ
លព្ពន្ធិតិ អាហា “អាសេវនវសេន លព្ពតី”តិ។ កិញ្ញាបិ វិណាសវោ ឥដ្ឋានិដ្ឋេបិ
អារម្មណេ មជ្ឈត្តោវិយ ពហុលំ ឧបេក្ខកោវិហារតិ អត្តនោ

បរិសុទ្ធបកតិភាវវិជហនតោ។ កធាចិ បន តថា ចេតោភិសង្ខារភាវេ យំ តំ
សភាវតោ ឥដ្ឋំ អារម្មណំ, តត្ថ យាថាវសភាវគ្គហណាវសេនបិ អរហតោ ចិត្តំ
សោមនស្សសហគតំ ហុត្វា បវត្តតេវ, តញ្ច ខោ បុព្វាសេវនវសេន។ តេន វុត្តំ
“អាសេវនវសេនលព្ពតិ”តិ។ អារក្ខកិច្ចំ សាធនិ សតិវេបុល្លប្បត្តត្វា។
ចរតោតិអាធិនា និច្ចសមាធានំ ទស្សេតិ, តំ វិក្ខេបាភាវេន ទដ្ឋព្ភំ។

បព្ពដ្ឋបកតាតិ យំ កិញ្ចា បព្ពដ្ឋំ ឧបកតា, ន សមិតថាថា។ ភោវាទិនោតិ
ជាតិមត្តព្រាហ្មណេវទតិ។ ចាដេក្កសច្ចានីតិ តេហិ តេហិ ទិដ្ឋិតតិកេហិ
ចាដិយេក្កំ គហិតានិ “ឥនមេវ សច្ច”ន្តិ អភិនិវដ្ឋានិ ទិដ្ឋិសច្ចានីតិ។ តានិបិ ហិ
“ឥនមេវ សច្ច”ន្តិ គហណំ ឧបាទាយ “សច្ចានី”តិ វេហិវិយន្តិ។ តេនាហ
“ឥនមេវ”តិអាធិ។ និហជានីតិ អត្ថនោ សន្តានតោ និហិវតានិ អបនីតានិ។
គហិតគ្គហណាស្សតិ អរិយមគ្គាធិគមតោ បុព្វេ គហិតស្ស ទិដ្ឋិគ្គាហស្ស។
វិស្សជ្ជការវេវចនានីតិ អរិយមគ្គេន សព្វសោ បរិច្ចាគការស្ស អធិវចនានិ។

នត្ថិ ឯតាសំ វាយោ វេកល្លន្តិ អវយាតិ អាហា “អន្ធា”តិ, អនវសេសោតិ
អត្ថោ។ ឯសនាតិ កាមេសនាទយោ។ មគ្គស្ស កិច្ចនិប្បត្តិ កថិតា រាគាធិនំ
បហ័នការធិបនតោ។ បច្ចវេក្ខណាដលំ កថិតន្តិ បច្ចវេក្ខណាមុខេន អរិយដលំ
កថិតំ។ អធិគតេ ហិ អគ្គដលេ សព្វសោ រាគាធិនំ អនុប្បាទធម្មតំ បជាធាតិ,
តញ្ច បជាននំ បច្ចវេក្ខណាញាណន្តិ។

ទុតិយអវិយាវាសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

នាថវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មហាវគ្គោ

១. សីហនាទស្សត្តវណ្ណា

២០. តតិយស្ស បឋមេវិសមជ្ជានេស្វតិ បចាតាទីសុវិសមជ្ជានេស្វ។
“អញ្ជេហិ អសាធារណានី”តិ កស្មា វុត្ថំ, ននុ ចេតានិ សាវកានម្មិ ឯកទ្វានំ
ឧប្បជ្ឈន្តិទិ? កាមំ ឧប្បជ្ឈន្តិ, យាទិសានិ បន ពុទ្ធានំ ឋានាជ្ជានព្យាណាទីនិ, ន
តាទិសានិ តទញ្ជេសំ កធានិបិ ឧប្បជ្ឈន្តិទិ អញ្ជេហិ អសាធារណានីទិ។
តេនាហ “តថាគតស្សេវ ពលានី”តិ។ ឥមមេវ ហិ យថាវុត្ថលេសំ អបេក្ខិត្វា
តទការតោ អាសយានុសយព្យាណាទីសុ វេ អសាធារណាសមញ្ញា និរុទ្ធា។
កាមំ ព្យាណាពលានំ ព្យាណាសម្ភារោ វិសេសបច្ចយោ, បុញ្ញសម្ភារោបិ បន
នេសំ បច្ចយោ វេ។ ព្យាណាសម្ភារស្សបិ វា បុញ្ញសម្ភារការតោ
“បុញ្ញស្សយសម្មត្តិយា អាគតានី”តិ វុត្ថំ។

បកតិហត្ថិកុលន្តិ (សំ. និ. ដ៏. ២.២.២២) គិរិចរនទិចរវនចរាទិប្បភេទា
គោចរិយកាលាវកនាមា សញ្ញាបិ ពលេន ចាកតិកា ហត្ថិជាតិ។ ទសន្តំ
បុរិសានន្តិ ថាមមជ្ឈិមានំ ទសន្តំ បុរិសានំ។ ឯកស្ស តថាគតស្ស កាយពលន្តិ
អានេត្វា សម្ពន្ធោ។ ឯកស្សាទិ ច តថា ហេដ្ឋា កថាយំ អាគតត្ថា
ទេសនាសោតេន វុត្ថំ។ នារាយនសង្ឃាតពលន្តិ ឯត្ថ នារា វុច្ឆន្តិ រស្មិយោ។ តា
ពហូ នាធាវិធា ឥតោ ឧប្បជ្ឈន្តិទិ នារាយនំ, វេជីវ, តស្មា នារាយនសង្ឃាតពលន្តិ
វេជីវសង្ឃាតពលន្តិ អត្ថោ។ ព្យាណាពលំ បន ចាឡិយំ អាគតមេវ, ន កាយពលំ
វិយ អជ្ឈកថាវុទ្ធិមេវាទិ អធិប្បាយោ។

សំយុត្តកេ (សំ. និ. ២.៣៣) អាគតានិ តេសត្ថតិ ព្យាណានិ, សត្តសត្តតិ
ព្យាណានីទិ វុត្ថំ, តត្ថ (វិភ. មូលដ៏. ៧៦០) បន និទានវគ្គេ សត្តសត្តតិ អាគតានិ
ចតុចត្តាវិសញ្ញា។ តេសត្តតិ បន បដិសម្ពិទាមគ្គេ (បដិ. ម. ១.១) សុតមយាទីនិ
អាគតានិ ទិស្សន្តិ, ន សំយុត្តកេ។ អញ្ញានិប័តិ ឯតេន ព្យាណាវត្ថុវិភង្គេ (វិភ.

៧៥១ អាឌយោ) ឯកកាធិវសេន វុត្តានិ, អញ្ញត្ថ ច “បុព្វន្តោ ញាណ”ន្តិអាធិនា (ធន. ស. ១០៦៣) ព្រហ្មជាលាធិសុ ច “តយំទំ តថាគតោ បជាធាតិ ‘ឥមាធិ ទិដ្ឋិដ្ឋានានិ ឯវំ គហិតានី’តិ”អាធិនា (ធិ. និ. ១.៣៦) វុត្តានិ អនេកានិ ញាណប្បភេទានិ សង្គណ្ហាតិ។ យាថាវប្បដិវេធតោ សយញ្ច អកម្មិយំ បុគ្គលញ្ច តំសមន្តិនំ នេយ្យេសុ អធិពលំ ករោតីតិ អាហ “អកម្មិយដ្ឋេន ឧបត្ថម្ភនដ្ឋេន ចា”តិ។

ឧសភស្ស ឥន្ទន្តិ អាសកំ, សេដ្ឋដ្ឋានំ។ សព្វញ្ញតាបដិជាននវសេន អភិមុខំ គច្ឆន្តិ, អដ្ឋវា បរិសា ឧបសង្កមន្តិតិ អាសភា, បុព្វពុទ្ធា។ ឥទំ បធាតិ ពុទ្ធានំ ហំនំ សព្វញ្ញតមេវ វេទតិ។ តិដ្ឋមាណាវាតិ អវនន្តោបិ តិដ្ឋមាណាវ បដិជានាតិ នាមាតិ អត្ថោ។ ឧបគច្ឆតីតិ អនុជាធាតិ។

អដ្ឋសុ បរិសាស្សតិ “អភិជាធាមិ ខោ បធាហំ, សារិបុត្ត, អនេកសតំ ខត្តិយបរិសំ...បេ.... តត្រ វត មំ ភយំ វា សារដ្ឋំ វា ឱក្កមិស្សតីតិ និមិត្តមេតំ, សារិបុត្ត, ន សមនុបស្សមី”តិ (ម. និ. ១.១៥១) វុត្តាសុ អដ្ឋសុ បរិសាសុ។ អភីតនាទំ ននតីតិ បរតោ ទស្សិតញាណយោគេន ទសពលោហាន្តិ អភីតនាទំ ននតិ។

បដិវេធនិដ្ឋត្តា អវហត្ថមគ្គញាណំ បដិវេធនាតិ “ដលក្ខណោ ឧប្បន្នំ នាមា”តិ វុត្តំ។ តេន បដិលទ្ធស្សបិ ទេសនាញាណស្ស កិច្ចនិប្បត្តិ បរស្ស អវពុជ្ឈនមត្តេន ហោតីតិ “អញ្ញាសិកោណ្ហាញស្ស សោតាបត្តិដលក្ខណោ បវត្តំ នាមា”តិ វុត្តំ។ តតោ បរំ បន យាវ បរិនិព្វានា ទេសនាញាណបវត្តិ តស្សេវ បវត្តិតស្ស ធម្មចក្កស្ស ហំនន្តិ វេទិតព្ពំ បវត្តិតចក្កស្ស ចក្កវត្តិនោ ចក្កវតនស្ស ហំនំ វិយ។

តិដ្ឋតិ វុត្តំ, កី ភូមិយំ បុរិសោវិយ, នោតិ អាហា “តទាយត្តវុត្តិតាយា” តិ។
ហំនន្តិ ចេត្ត អត្តលាភោ ធរមានតា ច, ន គតិនិវត្តិតិ អាហា “ឧប្បជ្ជតិ ចេវ
បវត្តតិ ចា” តិ។ យត្ថ បនេតំ ទសពលញ្ញាណំ វិត្តាវតំ, តំ ទស្សន្តោ “អភិធម្ម
បនា” តិ អាទិមាហា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

សមាទិយន្តិតិ សមាទានានិ, តានិ បន សមាទិយិត្វា កតានិ ហោន្តិតិ អាហា
“សមាទិយិត្វា កតាន” តិ។ កម្មមេវ វា កម្មសមាទានន្តិ ឯតេន
សមាទានសទ្ធស្ស អបុព្វត្ថាការំ ទស្សតិ មុត្តគតសទ្ធ គតសទ្ធស្ស វិយ។
គតិតិ និវយាទិគតិយោ។ ឧបជ្ជិតិ អត្តភារោ។ កាលោតិ កម្មស្ស
វិបជ្ជនារហកាលោ។ បយោគោតិ វិចាកុប្បត្តិយា បច្ចយភូតា កិរិយា។

អគតិកាមិនិច្ឆ និព្វានកាមិនី។ វុត្តញ្ញំ “និព្វានញ្ញាហំ, សារិបុត្ត, បជាធាមិ
និព្វានកាមិនិព្វា បដិបទ” តិ (ម. និ. ១.១៥៣)។ ពហុសុបិ មនុស្សសុ ឯកមេវ
ចាណំ ឃាតេន្តេសុ កាមំ សព្វេសម្បិ ចេតនា តស្សវេកស្ស
ជីវិតិន្ទ្រិយារម្មណា, តំ បន កម្មំ តេសំ នាណាការំ។ តេសុ (វិភ. អដ្ឋ. ៨១១) ហិ
ឯកោ អាទរេន ធនុជាតោ ករោតិ, ឯកោ “ឯហិ តូម្បិ ករោហិ” តិ បរេហិ
និប្បិជ្ជិតោ ករោតិ, ឯកោ សមាទច្ចន្តោវិយ ហុត្វា អប្បជិពាហមាណោវិចរតិ។
តេសុ ឯកោ តេនេវ កម្មេន និរយេ និព្វត្តតិ, ឯកោ តិវច្ឆានយោនិយំ, ឯកោ
បេត្តិវិសយេ។ តំ តថាគតោ អាយុហានក្ខណោយេវ “ឥមិនា នីហារេន
អាយុហិតត្តា ឯស និរយេ និព្វត្តិស្សតិ, ឯស តិវច្ឆានយោនិយំ, ឯស
បេត្តិវិសយេ” តិ ជាធាតិ។ និរយេ និព្វត្តមានម្បិ “ឯស មហានិរយេ និព្វត្តិស្សតិ,
ឯស ឧស្សននិរយេ” តិ ជាធាតិ។ តិវច្ឆានយោនិយំ និព្វត្តមានម្បិ “ឯស
អចាទកោ ភវិស្សតិ, ឯស ទិចាទកោ, ឯស ចតុប្បដោ, ឯស ពហុប្បដោ” តិ
ជាធាតិ។ បេត្តិវិសយេ និព្វត្តមានម្បិ “ឯស និដ្ឋាមតណ្ហិកោ ភវិស្សតិ, ឯស

ឧប្ប័ទាសិកោ, ឯស បរទត្តបជីវី”តិ ជាធាតិ។ តេសុ ច កម្មេសុ “ឥទំ កម្មំ
បជិសន្និ អាកឡិស្សតិ, ឥទំ អញ្ញេន ទិដ្ឋាយ បជិសន្និយា ឧបដិវេបក្កំ
ភវិស្សតិ”តិ ជាធាតិ។

តថាសកលតាមវាសិកេសុ ឯកតោ បិណ្ឌាចាតំ ទទមាទេសុ កាមំ
សព្ពេសម្បិ ចេតនា បិណ្ឌាចាតារម្មណាវ, តំ បន កម្មំ តេសំ ធានាការំ។ តេសុ
ហិ ឯកោ អាទរេន ករោតីតិ សព្វំ បុរិមសទិសំ, តស្មា តេសុ កេចិ ទេវលោកេ
និព្ពត្តន្តិ, កេចិ មនុស្សលោកេ។ តំ តថាគតោ អាយុបាណក្ខណោយេវ ជាធាតិ។
“ឥមីនា នីហារេន អាយុហិតត្ថា ឯស មនុស្សលោកេ និព្ពត្តិស្សតិ, ឯស
ទេវលោកេ។ តត្ថាបិ ឯស ខត្តិយកុលេ, ឯស ព្រាហ្មណកុលេ, ឯស
វេស្សកុលេ, ឯស សុទ្ធកុលេ, ឯស បរិនិម្មិតវសវត្ថីសុ, ឯស និម្មានវតីសុ, ឯស
តុសិកេសុ, ឯស យាមេសុ, ឯស តាវតីសេសុ, ឯស ចាតុមហារាជិកេសុ, ឯស
ភុម្មទេវេស្វ”តិ អាទិនា តត្ថ តត្ថ
ហីនបណ្ឌិតសុវណ្ណាទុព្ពណ្ណាអប្បបរិវារមហាបរិវារតាទិភេទំ តំ តំ វិសេសំ
អាយុបាណក្ខណោយេវ ជាធាតិ។

តថាវិបស្សនំ បដ្ឋបេន្តេសុយេវ “ឥមីនា នីហារេន ឯស កិញ្ចិ សល្លក្ខេតុំ ន
សក្ខិស្សតិ, ឯស មហាភូតមត្តមេវ វវត្ថុបេស្សតិ, ឯស រូបបរិគ្គហោយេវ
វេស្សតិ, ឯស អរូបបរិគ្គហោយេវ, ឯស នាមរូបបរិគ្គហោយេវ, ឯស
បច្ចយបរិគ្គហោយេវ, ឯស លក្ខណារម្មណីកវិបស្សនាយមេវ, ឯស
បឋមជលេយេវ, ឯស ទុតិយជលេយេវ, ឯស តតិយជលេយេវ, ឯស អរហត្តំ
ចាបុណិស្សតិ”តិ ជាធាតិ។ កសិណាបរិកម្មំ ករោន្តេសុបិ “ឥមស្ស
បរិកម្មមត្តមេវ ភវិស្សតិ, ឯស និមិត្តំ ឧប្បាទេស្សតិ, ឯស អប្បនំ ឯវ

ចាបុណ្យស្សតិ, ឯស ឈានំ ចាទកំ កត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហន្តំ
គណ្ហិស្សតិ” តិ ជាធាតុ។ តេជោហ “ឥមស្ស ចេតនា” តិ អាទិ។

កាមនតោ កាមេតត្ថតោ កាមប្បដិសំយុត្តតោ ច ធាតុ កាមធាតុ។ អាទិ-
សន្តេន ព្យាបាទធាតុរូបធាតុអាទីនំ សង្គហោ។ វិលក្ខណតាយាតិ
វិសទិសសភាវតាយ។ ខន្ធយាយតនធាតុលោកន្តិ អនេកធាតុំ នាធាធាតុំ
ខន្ធលោកំ អាយតនលោកំ ធាតុលោកំ យថាភូតំ បជាធាតីតិ យោជនា។
“អយំ រូបក្ខន្ធនាម... បេ... អយំ វិញ្ញាណក្ខន្ធនាម។ តេសុបិ ឯកវិជេន
រូបក្ខន្ធនា, ឯកាទសវិជេន រូបក្ខន្ធនា។ ឯកវិជេន វេទនាក្ខន្ធនា, ពហុវិជេន
វេទនាក្ខន្ធនា។ ឯកវិជេន សញ្ញាក្ខន្ធនា... បេ... សង្ខារក្ខន្ធនា... បេ...
វិញ្ញាណក្ខន្ធនា, ពហុវិជេន វិញ្ញាណក្ខន្ធនា” តិ ឯវំ តាវ ខន្ធលោកស្ស, “ឥទំ
ចក្កាយតនំ នាម... បេ... ឥទំ ធម្មាយតនំ នាម។ តត្ថ ទសយតនា កាមាវចរា,
ទ្វេ ចាតុភូមកា” តិ អាទិនា អាយតនលោកស្ស, “អយំ ចក្ខុធាតុ នាម... បេ...
អយំ មនោវិញ្ញាណធាតុ នាម។ តត្ថ សោឡស ធាតុយោ កាមាវចរា, ទ្វេ
ចាតុភូមកា” តិ អាទិនា ធាតុលោកស្ស អនេកសភាវំ នាធាសភាវំ ព្យា
បជាធាតុ។ ន កេវលំ ឧបាទិន្នសង្ខារលោកស្សវ, អថ ខោ
អនុបាទិន្នកសង្ខារលោកស្សបិ “ឥមាយ នាម ធាតុយា ឧស្សន្នត្តា ឥមស្ស
រុក្ខស្ស ខន្ធសេតោ, ឥមស្ស កាឡោ, ឥមស្ស មជ្ជោ, ឥមស្ស សកណ្តាកោ,
ឥមស្ស ពហលត្ថបោ, ឥមស្ស តនុត្ថបោ, ឥមស្ស បត្តំ វណ្ណសណ្ឋានាទិវសេន
ឯវរូបំ, ឥមស្ស បុប្ផំ ផលំ បីតំ លោហិតំ ឌីនាតំ សុគន្ធ�ំ ទុគ្គន្ធ�ំ, ឥមស្ស ផលំ ខុទ្ទកំ
មហន្តំ ធិយំ វដ្តំ សុសណ្ឋានំ ទុស្សណ្ឋានំ មជ្ឈំ ជរុសំ សុគន្ធ�ំ ទុគ្គន្ធ�ំ មជ្ជុំ តិក្ខកំ
កដុកំ អម្ពិលំ កសាវំ, ឥមស្ស កណ្តាកោ តិខិណ្ឌោ កុណ្ឌោ ឧដុកោ កុដិលោ
តម្លោ កាឡោ ឌីនាតោ ហោតី” តិ អាទិនា បជាធាតុ។ សព្វញ្ញពុទ្ធានំ ឯវ ហិ ឯតំ
ពលំ, ន អញ្ញោសំ។

នាងាធិមុត្តិកតន្ត្រី នាងជ្ឈាសយតំ។ អធិមុត្តិ នាម អជ្ឈាសយធាតុ
អជ្ឈាសយសភារោ។ សោ បន ហ្មឺនបណ្ឌិតតាសាមញ្ញេន ចាឡិយំ ទ្វិដារ
វុត្តាបិ ហ្មឺនបណ្ឌិតាធិកេនេន អនេកវិជោតិ អាហ “ហ្មឺនាធិហិ អធិមុត្តិហិ
នាងាធិមុត្តិកភារ” ត្តិ។ តត្ថ យេ យេ សត្តា យំយំអធិមុត្តិកា, តេ តេ
តំតទធិមុត្តិកេ ឯវ សេវន្តិ ភជន្តិ បយិរុចាសន្តិ ធាតុសភាគតោ។ យថា
គូថាធិនំ ធាតុនំ សភារោ ឯសោ, យំ គូថាធិហិ ឯវ សំសន្តន្តិ សមេន្តិ, ឯវ
ហ្មឺនជ្ឈាសយា ធុស្សីលាធិហោវ សំសន្តន្តិ សមេន្តិ, សម្បន្នសីលាធយោ ច
សម្បន្នសីលាធិហោវ។ តំ នេសំ នាងាធិមុត្តិកតំ ភគវា យថាគូតំ បដានាតីតិ។

វុទ្ធិ ហានិញ្ញាតិ បច្ចយវិសេសេន សាមត្តិយតោ អធិកតំ អនធិកតញ្ច។
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណធិន្ទេសេ (វិភ. ៨១៤; បដិ. ម. ១១៣) “អាសយំ
ជាតាតិ, អនុសយំ ជាតាតិ” តិ អាសយាធិជាតនំ កស្មា និទ្ធិជ្ជន្តិ?
អាសយជាតនាធិនា យេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ បរោបរេហិ សត្តា
កល្យាណាចាសយាធិកា ហោន្តិ, តេសំ ជាតនស្សវិការេនតោ។ ឯវញ្ច កត្វា
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តអាសយាធុសយញ្ញាណានំវិសុំ អសាធារណតា,
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តនាងាធិមុត្តិកតាញ្ញាណានំវិសុំ ពលវតា ច សិទ្ធា ហោតិ។
តត្ថ អាសយន្តិ យត្ថ សត្តា និវសន្តិ, តំ តេសំ និវាសជ្ជានំ, ទិដ្ឋិតតំ វា
យថាគូតញ្ញាណំ វា អាសយោ, អនុសយោ អប្បហ្មឺនភារេន ថាមគតោ
កិលេសោ។ តំ បន ភគវា សត្តានំ អាសយំ ជាតន្តោ តេសំ តេសំ ទិដ្ឋិតតានំ
វិបស្សនាមគ្គញ្ញាណានញ្ច អប្បវត្តិកូលោបិ ជាតាតិ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“កាមំ សេវន្តិយេវ ភគវា ជាតាតិ - ‘អយំ បុគ្គលោ កាមគរុកោ
កាមាសយោ កាមាធិមុត្តោ’ តិ។ កាមំ សេវន្តិយេវ ជាតាតិ - ‘អយំ
បុគ្គលោ នេក្ខម្មគរុកោ នេក្ខម្មាសយោ នេក្ខម្មាធិមុត្តោ’ តិ។ នេក្ខម្មំ

សេវន្ត្ត្រយេវ ជាធាតុ។ ព្យាបាទំ, អព្យាបាទំ, ជិនមិទ្ធំ, អាណេកសញ្ញំ
សេវន្ត្ត្រយេវ ជាធាតុ - អយំ បុគ្គលោ ជិនមិទ្ធករុកោ ជិនមិទ្ធាសយោ
ជិនមិទ្ធាធិមុត្តោ” តិ (បដិ. ម. ១.១១៣)។

បឋមាធិនំ ចតុន្នំ ឈានានន្តិ រូបាវចរានំ បឋមាធិនំ បច្ចនីកជ្ឈាបនដ្ឋេន
អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈាបនដ្ឋេន ច ឈានានំ។ ចតុក្កនយេន ហេតុំ វុត្តំ។ អដ្ឋន្នំ
វិមោក្ខានន្តិ ឯត្ថ បដិចាជិយា សត្ត អប្បិតប្បិតក្ខណោ បច្ចនីកជម្មេហិ
វិមុច្ចនតោ អារម្មណោ ច អធិមុច្ចនតោ វិមោក្ខា នាម។ អដ្ឋមោ បន សព្វសោ
សញ្ញាវេទយិតេហិ វិមុត្តត្តា អបគមវិមោក្ខា នាម។
ចតុក្កនយបញ្ចកនយេសុ បឋមជ្ឈានសមាធិ សវិតក្កសវិចារោ នាម។
បញ្ចកនយេ ទុតិយជ្ឈានសមាធិ អវិតក្កវិចារមត្តោ។ នយទ្ធយេបិ ឧបវិ តីសុ
ឈានេសុ សមាធិ អវិតក្កអវិចារោ។ សមាបត្តីសុ បដិចាជិយា អដ្ឋន្នំ
សមាធិតិបិ នាមំ, សមាបត្តីតិបិ ចិត្តកក្កតាសញ្ញាវតោ, និរោធសមាបត្តិយា
តទការវតោ ន សមាធិតិ នាមំ។ ហានភាគិយធម្មន្តិ អប្បគុណេហិ
បឋមជ្ឈានាធិហិ វុដ្ឋិតស្ស សញ្ញាមនសិការានំ កាមាធិអនុបក្ខន្ធនំ។
វិសេសភាគិយធម្មន្តិ បគុណេហិ បឋមជ្ឈានាធិហិ វុដ្ឋិតស្ស
សញ្ញាមនសិការានំ ទុតិយជ្ឈានាធិបក្ខន្ធនំ។ ឥតិ សញ្ញាមនសិការានំ
កាមាធិទុតិយជ្ឈានាធិបក្ខន្ធនាធិ ហានភាគិយវិសេសភាគិយា ធម្មាតិ
ទស្សីតានិ។ តេហិ បន ឈានានំ តំសការវតោ ច ធម្មសន្តេន វុត្តា។ តស្មាតិ
វុត្តមេវត្ថំ ហេតុកាវេន បច្ឆាមសតិ។ វោធានន្តិ បគុណតាសម្ពាតំ វោធានំ។
តញ្ញិ បឋមជ្ឈានាធិហិ វុដ្ឋហិត្វា ទុតិយជ្ឈានាធិអធិគមស្ស បច្ចយត្តា
“វុដ្ឋាន” ន្តិ វុត្តំ។ កេចិ បន “និរោធតោ ជលសមាបត្តិយា វុដ្ឋានន្តិ ចាឡិ នត្ថី” តិ
វេទន្តិ។ តេ “និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស នេវសញ្ញាធាសញ្ញាយតនំ ជលសមាបត្តិយា
អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ ឥមាយ ចាឡិយា (បដ្ឋា. ១.១.៤១៧)

បដិសេធតព្វា។ យោ សមាបត្តិលាភី សមាធា ឯវ “ន លាភីម្ហី” តិ, កម្មជ្ជានំ
សមាធា ឯវ “ន កម្មជ្ជាន” ន្តិ សញ្ញា ហោតិ, សោ សម្បត្តិយេវ សមាធា “វិបត្តិ” តិ
បច្ឆេតីតិ វេទិតព្វោ។

ន តថា ទដ្ឋព្ពន្ធិ យថា បរវាទិនា វុត្ថំ, តថា ន ទដ្ឋព្ពំ។ សកសកកិច្ចមេវ
ជាតាតីតិ ហំនាជ្ជានជាតនាទិសកសកមេវ កិច្ចំ កាតុំ ជាតាតិ,
យថាសកមេវ វិសយំ បដិវិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។ តម្បីតិ តេហិ ទសពលព្វាលោហិ
ជាតិតព្ពម្បី។ កម្មវិចាកន្តរមេវាតិ កម្មន្តរស្ស វិចាកន្តរមេវ ជាតាតិ។
ចេតនាចេតនាសម្បយុត្តធម្មេ និរយាទិនិព្វានកាមិនិប្បដិបទាភូតេ កម្មន្តិ
គហេត្វា អាហា “កម្មបរិច្ឆេទមេវា” តិ។ ធាតុនានត្ថព្វា ធាតុនានត្ថការណាព្វា
ធាតុនានត្ថការណាត្ថំ ឯកទេសសរូបេកសេសោ ទដ្ឋព្វោ។ តព្វំ ព្វាលំ
តទុកយម្បី ជាតាតិ។ “ឥមាយ នាម ធាតុយា ឧស្សន្ទត្ថា” តិអាទិនា (វិភ. អដ្ឋ.
៨០២) តថា ចេវ សំវណ្ណាតំ។ សច្ចបរិច្ឆេទមេវាតិ បរិព្វាកិសមយាទិវសេន
សច្ចានំ បរិច្ឆេទមេវ។ អប្បេតុំ ន សក្កោតិ អដ្ឋមនវមពលានិវិយ តំសទិសំ,
ឥទ្ធិវិធព្វាលាមិវ វិកុព្ពិតុំ។ ឯតេនស្ស ពលសទិសតព្វា និវារេតិ។
ឈានាទិព្វាលំវិយ វា អប្បេតុំ វិកុព្ពិតុព្វា។ យទិបិ ហិ
ឈានាទិបច្ចវេក្ខណាព្វាលំ សត្តមពលន្តិ តស្ស សវិតក្កសវិចារតា វុត្ថា,
តថាបិ ឈានាទិហិវិនា បច្ចវេក្ខណា នត្តីតិ ឈានាទិសហគតំ ព្វាលំ
តទន្តោគធំ កត្វា ឯវ វុត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។ អថ វា សព្ពព្វាតព្វាលំ ឈានាទិកិច្ចំ
វិយ ន សព្ពំ ពលកិច្ចំ កាតុំ សក្កោតីតិ ទស្សេតុំ “ឈានំ ហុត្វា អប្បេតុំ, ឥទ្ធិ
ហុត្វា វិកុព្ពិតុព្វា ន សក្កោតី” តិ វុត្ថំ, ន បន កស្សចិ ពលស្ស
ឈានឥទ្ធិការតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯវំ កិច្ចវិសេសវសេនបិ ធនពលញ្ញាណសព្ពញ្ញតញ្ញាណវិសេសំ
ធស្សេត្វា ឥនាទិវិតក្កតិកក្ខមន្តវសេនបិ តំ ធស្សេតុំ “អបិចា”តិអាទិ វុត្តំ។
បដិចាជិយាតិអាទិតោ បដ្ឋាយ បដិចាជិយា។

អនុបទវណ្ណានំ ញត្វា វេទិតញ្ញានីតិ សម្ពុន្នោ។ កិលេសាវរណំ
និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ។ កិលេសាវរណាស្ស អភារោ អាសវក្ខយញ្ញាណាធិគមស្ស
ហំនំ, តញ្ញារោ អដ្ឋានំ។ អនធិគមស្ស បន តទុកយម្បិ យថាក្កមំ អដ្ឋានំ
ហំនញ្ញាតិ តត្ថ ការណំ ធស្សេន្តោ “លោកិយ...បេ.... ធស្សនតោ ចា”តិ អាហា។
តត្ថ លោកិយសម្មាទិដ្ឋិយា បិទិ អាសវក្ខយាធិគមស្ស ហំនំ
កិលេសាវរណាភាវស្ស ការណាត្តា។ សា ហិ តស្មី សតិ ន ហោតិ, អសតិ ច
ហោតិ។ ឯតេន តស្ស អដ្ឋិតិយា តស្ស អដ្ឋានតា វុត្តា ឯវំ ធនេសំ
វេនេយ្យសត្តានំ។ ធាតុវេមត្តធស្សនតោតិ កាមធាតុអាទិនំ
បវត្តិភេទធស្សនតោ, យទគ្គេន ធាតុវេមត្តំ ជាតាតិ, តទគ្គេន
ចរិយាទិវិសេសម្បិ ជាតាតិ។ ធាតុវេមត្តធស្សនតោតិ វា
ធម្មធាតុវេមត្តធស្សនតោ។ សព្វាបិ ហិ ចរិយា ធម្មធាតុបរិយាបន្នា ឯវាតិ។
បយោគំ អនាទិយិត្វាបិ សន្តតិមហាមត្តាទិនំ វិយ។ ទិព្ពចក្ខានុភាវតោ
បត្តព្ពេនាតិ ឯត្ថ ទិព្ពចក្ខុនា បរស្ស
ហទយវត្ថុសន្និស្សយលោហិតវណ្ណធស្សនមុខេន តនា បវត្តមានចិត្តជាននត្ថំ
បរិកម្មករណំ នាម សាវកានំ, តញ្ញា ខោ អាទិកម្មិកានំ, យតោ
ទិព្ពចក្ខុអាទុភាវតោ ចេតោបរិយញ្ញាណាស្ស បត្តព្ពតា សិយា។ ពុទ្ធានំ បន
យទិបិ អាសវក្ខយញ្ញាណាធិគមតោ បគេវ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណាធិគមោ, តថាបិ
តថាបរិកម្មករណំ នត្ថិ វិជ្ជាត្ថយសិទ្ធិយា សិជ្ឈនតោ។ សេសាភិញ្ញាត្ថយេ
ចេតោបរិយញ្ញាណំ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណាធិគមេន បត្តន្តិ ច វត្តព្ពតំ លភតីតិ តថា
វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

សីហនាទសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២-៤. អធិវុត្តិបទសុត្តាន្តវណ្ណនា

២២-២២. ធុតិយេ អធិវចនបទានន្តិ បញ្ញត្តិបទានំ។ ធាសាធិសុ
សិរិវឌ្ឍកាធិសទ្ធាវិយ វចនមត្តមេវ អធិការំ កត្វា បវត្តិយា អធិវចនំ
បញ្ញត្តិ។ អថ វា អធិសន្នោ ឧបរិភាគេ។ វុច្ឆតីតិ វចនំ, ឧបរិ វចនំ អធិវចនំ,
ឧបាទានុត្វចាទីនំ ឧបរិ បញ្ញាបិយមាណា ឧបាទាបញ្ញត្តិតិ អត្ថោ, តស្មា
បញ្ញត្តិធិបកបទានីតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តស្ស បទានិ បទដ្ឋានានិ
អធិវចនបទានិ។ តេនាហ “តេសំ យេ” តិអាទិ។ តេសន្តិ អធិវចនានំ។ យេតិ
ខន្ធានយោ។ អធិវុត្តិតាយ អធិវុត្តិយោតិ ទិដ្ឋិយោ វុច្ឆន្តិ។ អធិកញ្ញា
សភាវធម្មេសុ សស្សតាធិ, បកតិអាធិ, ទ្រព្យាធិ, ជីវាធិ, កាយាធិញ្ច, អភូតំ អត្ថំ
អដ្ឋាហេបេត្វា ទិដ្ឋិយោ បវត្តន្តិតិ។ តេនាហ “អថ វា” តិអាទិ។ តតិយចតុត្ថានិ
សុវិញ្ញយ្យានិ។

អធិវុត្តិបទសុត្តាន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. កសិណសុត្តវណ្ណនា

២៥. បញ្ចមេ សកលជ្ជេនាតិ និស្សេសជ្ជេន។ អនវសេសជវណាវសេន ចេត្ត
សកលជ្ជោ វេទិតព្ពោ, អសុភនិមិត្តាធិសុវិយ ឯកទេសេ អដ្ឋត្វា
អនវសេសតោ គហេតព្ពជ្ជេនាតិ អត្ថោ។ តទារម្មណានំ ធម្មានន្តិ តំ កសិណំ
អារព្ព បវត្តនកធម្មានំ។ ខេត្តជ្ជេនាតិ ឧប្បត្តិជ្ជានជ្ជេន។ អធិជ្ជានជ្ជេនាតិ
បវត្តិជ្ជានភាវេន។ យថា ខេត្តំ សស្សានំ ឧប្បត្តិជ្ជានំ វឌ្ឍនជ្ជានញ្ច, ឯវមេវ តំ ត
ឈានំ សម្មយុត្តធម្មានន្តិ។ យោគិនោ វា សុខវិសេសានំ ការណាភាវេន។
បរិច្ឆិន្ទិតាតិ វេទំ “ឧទ្ធី អនោ តិរិយ” ន្តិ ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពំ។ បរិច្ឆិន្ទិតា ឯវ ហិ

សព្វគ្គ កសិណំ វេទ្យតព្ពំ។ តេន តេន វា ការណេនាតិ តេន តេន ឧបរិអាទីសុ
កសិណាវេទ្យនការណេន។ យថា កិត្តិ អាហា “អាលោកមិ”
រូបធស្សនកាមា”តិ។ យថា ទិព្ពចក្ខុនា ឧទ្ធុំ ចេ រូបំ ធម្មកាមា, ឧទ្ធុំ អាលោកំ
បសារេតិ។ អធា ចេ, អធា។ សមន្តតោ ចេ រូបំ ធម្មកាមា, សមន្តតោ
អាលោកំ បសារេតិ, ឯវំ សព្វកសិណាន្តិ អត្ថោ។ ឯកស្សតិ បថវីកសិណាទីសុ
ឯកេកស្ស។ អញ្ញភាវានុបគមនត្ថន្តិ អញ្ញកសិណាភាវានុបគមនទីបនត្ថំ,
អញ្ញស្ស វា កសិណាភាវានុបគមនទីបនត្ថំ។ ន ហិ អញ្ញេន បសាវិតកសិណំ
តតោ អញ្ញេន បសាវិតកសិណាភាវំ ឧបគច្ឆតិ, ឯវម្មិ នេសំ
អញ្ញកសិណាសម្មេទាភាវោ វេទិតញ្ញោ។ ន អញ្ញំ បថវីអាទិ។ ន ហិ ឧទកេន
បិតជ្ជានេ សសម្ពារបថវី អត្ថិ។ អញ្ញកសិណាសម្មេទោតិ អាចាកសិណាទីនា
សង្ការោ។ សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ សេសកសិណេសុ។

ឯកទេសេ អដ្ឋត្វា អនវសេសជរណំ បមាណស្ស អគ្គហណោតោ
អប្បមាណំ។ តេនេវ ហិ នេសំ កសិណាសមញ្ញោ។ តថា ចាហា “តញ្ញី”តិអាទិ។
តត្ថ ចេតសា ជរន្តោតិ ភាវនាចិត្តេន អារម្មណំ ករោន្តោ។ ភាវនាចិត្តញ្ញី
កសិណំ បរិត្តំ វា វិបុលំ វា សកលមេវ មនសិ ករោតិ, ន ឯកទេសំ។
កសិណុក្ខាជិមាកាសេ បវត្តវិញ្ញាណំ ជរណាអប្បមាណាវសេន
វិញ្ញាណកសិណាន្តិ វុត្តំ។ តថា ហិ តំ វិញ្ញាណាន្តិ វុច្ឆតិ។ កសិណាវសេនាតិ
ឧក្ខាជិតកសិណាវសេន កសិណុក្ខាជិមាកាសេ ឧទ្ធុំអធាតិវិយតា វេទិតញ្ញោ។
យត្តកញ្ញី ឋានំ កសិណំ បសាវិតំ, តត្ថកំ អាកាសភាវនាវសេន អាកាសំ
ហោតីតិ។ ឯវំ យត្តកំ ឋានំ អាកាសំ ហុត្វា ឧបជ្ជិតំ, តត្ថកំ សកលមេវ ជវិត្វា
វិញ្ញាណស្ស បវត្តនតោ អាគមនវសេនវិញ្ញាណកសិណេបិ
ឧទ្ធុំអធាតិវិយតា វុត្តាតិ អាហា “កសិណុក្ខាជិមាកាសវសេន តត្ថ
បវត្តវិញ្ញាណោ ឧទ្ធុំអធាតិវិយតា វេទិតញ្ញោ”តិ។

កសិណសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កាឡិសុត្តវណ្ណនា

២៦. ធម្មេអត្ថស្ស បត្តិន្តិ ឯកន្តតោ ហិតានុប្បត្តិ។ ហធយស្ស សន្តិន្តិ
បរមចិត្តបសមំ។ កិលេសសេនន្តិ កាមគុណសម្ពាតំ បឋមំ កិលេសសេនំ។
សា ហិ កិលេសសេនា អច្ឆរាសង្ឃាតសភាវាបិ បដិបត្តយមាណ
បិយាយិតព្ពន្ធព្វិកព្វបសភាវតោ បិយរូបសាត្រូចា នាម អត្តនោ កិច្ចវសេន។
អហំ ឯកោវ ឈាយន្តោតិ អហំ គុណសង្គណិកាយ កិលេសសង្គណិកាយ ច
អភាវតោ ឯកោ អសហាយោ លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានេន ឈាយន្តោ។ អនុពុជ្ឈិន្តិ
អនុក្កមេន មគ្គបដិចាជិយា ពុជ្ឈី បដិវិជ្ឈី។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - បិយរូបំ សាត្រូបំ
សេនំ ជិនិត្វា អហំ ឯកោវ ឈាយន្តោ “អត្ថស្ស បត្តិ ហធយស្ស សន្តិ”ន្តិ សង្ខំ
គតំ អរហត្តសុខំ បដិវិជ្ឈី, តស្មា ជនេន មិត្តសន្តំ ន ករោមិ, តេនេវ ច មេ
ការណេន កេនចិ សទ្ធិ សក្ខិ ន សម្មជ្ឈតីតិ។ អត្តាភិនិត្តេត្ថសុន្តិ
ឥតិសន្តលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ អាហា “អត្តោតិ គហេត្វា”តិ។

កាឡិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. បឋមមហាបញ្ញសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ វុច្ឆេថាតិ វុច្ឆេយ្យ។ ទុតិយបទេបីតិ “អនុសាសនិយា វា
អនុសាសនិ”ន្តិ ឯវំ ទុតិយវាក្យេបិ។ តេ កិវ ភិក្ខុ។ ន ចេវ សម្មាយិស្សន្តិទិ ន
ចេវ សម្មនេវ បកាវេហិ គហេស្សន្តិ ញាបេស្សន្តិ។ តេនាហា “សម្មាទេត្វា
កថេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ”តិ។ យស្មា អវិសយេ បញ្ញំ បុច្ឆិតា ហោន្តិ, តស្មា វិយាតំ
អាបន្តិស្សន្តិទិ យោជនា។ អញ្ញថា អារាជនំ នាម នត្ថិតិ ឥមិនា

សប្បាយនាមរូបនាំ យាថាវតោ អវពោធា ឯវ សតោ ពាហិរកានំ នត្ថិ, កុតោ
បវេទនាតិ ធនេស្សតិ។ អាវាធនន្តិ យាថាវបវេទនេន ចិត្តស្ស បរិតោសនំ។

ឯកោ បញ្ចាតិ ឯកោ បញ្ចមគ្គោ, ឯកំ បញ្ចកវេសនន្តិ អត្តោ។ ឯកោ
ឧទ្ទេសោតិ ឯកំ ឧទ្ទិសនំ អត្តស្ស សំខិត្តវចនំ។ វេយ្យាករណន្តិ និទ្ទិសនំ អត្តស្ស
វិវិត្វា កថនំ។ ហេតុនាតិ “អន្តវន្តតោ អនច្ចន្តិកតោ តាវកាលិកតោ
និច្ចប្បដិក្ខេបតោ” តិ ឯវមាធិនា នយេន យថា សមេ សង្ខារា ឯតវហិ, ឯវំ
អតីតេ អនាគតេ ច អនិច្ចា សង្ខតា បដិច្ចសមុប្បន្នា ខយធម្មា វយធម្មា
វិរាគធម្មាតិ អតីតានាគតេសុ នយេន។

សព្វេ សត្តាតិ អនវសេសា សត្តា។ តេ បន ភវកេនតោ សង្ខេបេនេវ ភិក្ខុត្វា
ធនេស្សន្តោ “កាមភវាទីស្ស” តិ អាធិមាហ។ ព្យាដិករណានម្បិ ពាហិរត្ថសមាសោ
ហោតិ យថា “ឧវសិលោមោ” តិ អាហា “អាហារតោ ឋិតិ ឯតេសន្តិ
អាហារដ្ឋិតិកា” តិ។ តិដ្ឋតិ ឯតេនាតិ វា ឋិតិ, អាហារេវ ឋិតិ ឯតេសន្តិ
អាហារដ្ឋិតិកាតិ ឯវំ វា ឯត្ថ សមាសវិគ្គហោ ធនេស្សន្តោ។ អាហារដ្ឋិតិកាតិ
បច្ចយដ្ឋិតិកា, បច្ចយាយត្តវត្ថិតិកាតិ អត្តោ។ បច្ចយត្តោ ហេតុ អាហារសន្តោ
“អយមាហារេវ អនុប្បន្នស្ស វា កាមច្ចន្នស្ស ឧប្បាទាយា” តិ អាធិស្ស (សំ. និ.
៤.២៣២) វិយ។ ឯវត្ថោ “សព្វេ សត្តា” តិ សមីនា អសញ្ញាសត្តា បរិគ្គហិតា ហោន្តិ។
សា បនាយំ អាហារដ្ឋិតិកតា និប្បវិយាយតោ សង្ខារធម្មោ។ តេនាហុ
អដ្ឋកថាចរិយា “អាហារដ្ឋិតិកាតិ អាគតជ្ជានេ សង្ខារលោកោ វេទិតត្តោ” តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.១ វេវញ្ញកណ្ណាវណ្ណនា; វិសុទ្ធិ. ១.១៣៦)។ យទិ ឯវំ “សព្វេ សត្តា” តិ
ឥទំ កថន្តិ? បុគ្គលាធិជ្ជានេនសនាតិ នាយំ ធាសោ។ តេនេវាហា - “ឯកធម្មេ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សម្មា និព្វិន្ទមាធា សម្មា វិវដ្តមាធា សម្មា វិមុច្ចមាធា សម្មា
បរិយន្តទស្សវី សម្មទត្ថំ អភិសមេច្ច ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ។

កតមស្មី ឯកធម្មេ? សព្វេ សត្តា អាហារដ្ឋតិកា"តិ។ យាយំ បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ
កថាយ សព្វេសំ សម្ពាទនំ បច្ចយាយត្ថវុត្តិកាយ អាហារបរិយាយេន
សាមញ្ញតោ បច្ចយធម្មោ វុត្តោ, អយំ អាហារោ នាម ឯកោ ធម្មោ។

បោទកោ វុត្តម្យិ អត្ថំ យាថាវតោ អប្បដិវដ្ឋិមាណោ នេយ្យត្ថំ សុត្ថបទំ
នីតត្ថតោ ទហន្តោ "សព្វេ សត្តា"តិ វេទនមត្តេ ឋត្វា "ននុ ចា"តិអាទិនា
បោទតិ។ អាចរិយោ អរិបរិកំ តត្ថ យថាធិប្បតមត្ថំ បវេទន្តោ "នវិវុដ្ឋតិ"តិ
វត្វា "តេសញ្ញិ លានំ អាហារោ ហោតិ"តិ អាហា។ លានន្តិ ឯកវោការកវាវហំ
សញ្ញាយ វិវុដ្ឋនវសេន បវត្តរូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានំ។ ចាឡិយំ បន "អនាហារា"តិ
វេទនំ អសញ្ញកវេ ចតុន្នំ អាហារានំ អភាវំ សន្ធាយ វុត្ថំ, ន បច្ចយាហារស្ស
អភាវតោ។ ឯវំ សន្តេបីតិ ឥទំ សាសនេ យេសុ ធម្មេសុ វិសេសតោ
អាហារសន្តោ និរុទ្ធោ, "អាហារដ្ឋតិកា"តិ ឯត្ថ យទិ តេយេវ គយ្ហន្តិ,
អព្យាបិទនោសមាបន្តោ។ អថ សព្វេបិ បច្ចយធម្មោ អាហារោតិ អធិប្បតោ,
ឥមាយ អាហារចាឡិយាវិរោធា អាបន្តោតិ ទស្សេតុំ អារទ្ធាំ។ "នវិវុដ្ឋតិ"តិ
យេនាធិប្បាយេន វុត្ថំ, តំ វិវរន្តោ "ឯតស្មិញ្ញិ សុត្ថ"តិអាទិមាហា។
កតឡិកាហារាទិនំ ឌីជជ្ជមក្សចាហារណាទិ និប្បរិយាយេន អាហារភាវោ។
យថា ហិ កតឡិកាហារោ ឌីជជ្ជមក្សចាហារណេន រូបកាយំ ឧបត្ថម្ភន្តិ, ឯវំ
ជស្សនយោ វេទនាទិអាហារណេន នាមកាយំ ឧបត្ថម្ភតិ, តស្មា សតិបិ
ជនកភាវេ ឧបត្ថម្ភកភាវោ ឌីជាទីសុ សាតិសយោ លត្តមាណោ មុខោ
អាហារដ្ឋោតិ តេ ឯវំ និប្បរិយាយេន អាហារលក្ខណា ធម្មា វុត្តា។

ឥធាតិ ឥមស្មី សុត្ថ បរិយាយេន បច្ចយោ អាហារោតិ វុត្តោ, សព្វោ
បច្ចយធម្មោ អត្ថនោ ជលំ អាហារតីតិ ឥមំ បរិយាយំ លក្ខតីតិ។ តេនាហ
"សព្វធម្មានញ្ញិ"តិអាទិ។ តត្ថ សព្វធម្មានន្តិ សព្វេសំ សម្ពុតធម្មានំ។ ឥធានិ

យថាវុត្តមត្តំ សុត្តន្ត សមត្ថត្ថំ “តេនេវាហា”តិអាទិ វុត្តំ។ អយន្តិ
បច្ចយាហារោ។ និប្បវិយាយាហារោបិ គហិតោ ហោតិ យាវតា សោបិ
បច្ចយភាវេនេវ ជនកោ ឧបត្ថម្ភកោ ច ហុត្វា តំ តំ ជលំ អាហារតីតិ វុត្តព្ពតំ
លភតីតិ។

តត្ថាតិ បរិយាយាហារោ, និប្បវិយាយាហារោតិ ដ្ឋីសុ អាហារេសុ
អសញ្ញាភវេ យទិបិ និប្បវិយាយាហារោ ន លព្ពតិ, បរិយាយាហារោ បន
លព្ពតេវ។ ឥទានិ តមេវត្ថំ វិត្តារតោ ធស្សេតុ “អនុប្បន្នេ ហិ ពុទ្ធ”តិអាទិ វុត្តំ។
ឧប្បន្នេ ពុទ្ធ តិវុត្តករមតនិស្សិតានំ ឈានការនាយ អសិជ្ឈនតោ “អនុប្បន្នេ
ពុទ្ធ”តិ វុត្តំ។ សាសនិកា តាទិសំ ឈានំ ន និព្ពត្តន្តិ “តិវុត្ថាយតនេ
បព្ពជិតា”តិ វុត្តំ។ តិវុត្ថយា ហិ ឧបបត្តិវិសេសេ វិមុត្តិសញ្ញានោ
សញ្ញាវិរាគាវិរាគេសុ អាទិនវានិសំសទស្សិនោវ ហុត្វា អសញ្ញាសមាបត្តិ
និព្ពត្តត្វា អក្ខណភូមិយំ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន សាសនិកា។ វាយោកសិណោ បរិក្ខម្ពំ
កត្វាតិ វាយោកសិណោ បឋមាទិនិ ឥណ្ឌិ ឈានានិ និព្ពត្តត្វា តតិយជ្ឈានេ
ចិណ្ណាវសី ហុត្វា តតោ វុជ្ជាយ ចតុត្ថជ្ឈានាធិគមាយ បរិកម្ពំ កត្វា។
តេនេវាហា “ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តត្វា”តិ។

កស្មា (ជី. និ. ដី. ១.៦៨-៧៣; ជី. និ. អភិ. ដី. ១.៦៨-៧៣) បនេត្ត
វាយោកសិណោយេវ បរិកម្ពំ វុត្តន្តិ? វុច្ឆតេ, យថេវ ហិ រូបបដិភាគត្វតេសុ
កសិណាវិសេសេសុ រូបវិការនេន រូបវិរាគការនាសម្ពាតោ
អរូបសមាបត្តិវិសេសោ សន្និករិយតិ, ឯវំ អបរិព្យត្តិវិគ្គហតាយ
អរូបបដិភាគត្វតេ កសិណាវិសេសេ អរូបវិការនេន អរូបវិរាគការនា
សម្ពាតោ រូបសមាបត្តិវិសេសោ អធិគមីយតីតិ។ ឯត្ថ ច “សញ្ញា រោគោ, សញ្ញា
គណ្ណោ”តិអាទិនា (ម. និ. ៣.២៤), “ធិ ចិត្តំ, ធិ វតេតំ ចិត្ត”ន្តិអាទិនា ច នយេន

អរូបប្បវត្តិយា អាជីនវេទស្សនេន តទកាវេ ច សន្តបណ្ឌិតការសន្និដ្ឋានេន
រូបសមាបត្តិយា អភិសម្ពុរណំ អរូបវិរាគការណា។ រូបវិរាគការណា បន សង្ខី
ឧបចារេន អរូបសមាបត្តិយោ, តត្ថាបិ វិសេសេន បឋមារុប្បជ្ឈានំ។ យទិ ឯវំ
“បរិច្ឆេទាកាសកសិណោបី” តិ វុត្តត្ថំ, តស្សាបិ អរូបបដិភាគតាលព្ពតីតិ?
ឥច្ឆិតមេវេតំ, កេសញ្ចិ អវចនំ បនេត្ត បុព្វាចរិយេហិ អគ្គហិតកាវេន។ យថា
ហិ រូបវិរាគការណាវិវដ្តនីយធម្មាការមត្តេន បរិនិប្បន្នា,
វិវដ្តនីយធម្មបរិភាសក្ខតេ ច វិសយវិសេសេ ចាតុកវតិ, ឯវំ
អរូបវិរាគការណាបីតិ វុច្ចមានេន កោចិ វិរោធា។ តិត្តិយេហេវ បន តស្សា
សមាបត្តិយា បដិបទ្ធិតព្ពតាយ តេសញ្ចិ វិសយបថេ សូបនិពាន្ធស្សេវ តស្ស
ឈានស្ស បដិបត្តិតោ ទិដ្ឋិវន្តេហិ បុព្វាចរិយេហិ ចតុត្ថយេវ ភូតកសិណោ
អរូបវិរាគការណាបរិកម្មំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋត្ថំ។ កិញ្ចា វណ្ណកសិណោសុ វិយ
បុរិមភូតកសិណាត្ថយេបិ វណ្ណាប្បដិច្ឆាយាវ បណ្ណាត្តិ អារម្មណំ ឈានស្ស
លោកវោហារាណុរោធនេវ បវត្តិតោ។ ឯវញ្ច កត្វា វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៥៧)
បថីវិកសិណាស្ស អាទាសចន្ទមណ្ឌលូបមវចនញ្ច សមត្ថិតំ ហោតិ, ចតុត្ថំ បន
ភូតកសិណំ ភូតប្បដិច្ឆាយមេវ ឈានស្ស គោចរការំ គច្ឆតីតិ តស្សេវំ
អរូបបដិភាគតា យុត្តាតិ វាយោកសិណោយេវ បរិកម្មំ វុត្តន្តិ វេទិតត្ថំ។

ដំតិ ជិគុច្ឆនត្ថេ និចាតោ, តស្មា ដិ ចិត្តន្តិ ចិត្តំ ជិគុច្ឆាមិ។ ដិ វតេតំ ចិត្តន្តិ ឯតំ
មម ចិត្តំ ជិគុច្ឆតំ វត ហោតុ។ វតាតិ សម្ភារេន។ តេន ជិគុច្ឆនំ សម្ភារេន្តោ
វេទតិ។ ឆាមាតិ ច សម្ភារេន ឯវ។ តេន ចិត្តស្ស អភារំ សម្ភារេតិ។ ចិត្តស្ស
ភាវាកាវេសុ អាជីនវាទិសំសេ ទស្សេតុំ “ចិត្តញ្ចី” តិអាទិ វុត្តំ។ ឡឺ វុច្ច
ឧប្បាទេត្វាតិ ចិត្តស្ស អភារោ ឯវ សាធុ សុដ្ឋតិ ឥមំ ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្ធិ តត្ថ ច
អភិវុច្ចី ឧប្បាទេត្វា។ តថា ភាវិតស្ស ឈានស្ស បីតិភាគិយការប្បត្តិយា
អបរិហ័នជ្ឈានា។ តិត្តាយតនេ បព្ពជិតស្សេវ តថា ឈានការណា ហោតីតិ

អាហា “មនុស្សលោក” តិ។ បណ្ឌិតាតា អហោសីតិ មរណាស្ស អាសន្នកាលេ
ប្រតិតោ អហោសិ។ យទិ ឋានាទិនា អាការេន និព្វត្តយ្យ កម្មតាលេន, យាវ
ភេទា តេនេវាការេន តិដ្ឋេយ្យាតិ អាហា “តេន ភិយាបថេនា” តិអាទិ។
ឯវុចានម្បីតិ ឯវំ អចេតនានម្បី។ ចិ-សន្តេន បគេវ សចេតនានន្តិ ទស្សេតិ។
កថំ បន អចេតនានំ នេសំ បច្ចយាហារស្ស ឧបកប្បនន្តិ ចោទនំ សន្ធាយ តត្ថ
និទស្សនំ ទស្សេន្តោ “យថា” តិអាទិមាហា។ តេន នកេវលមាគមោយេវ,
អយមេត្ត យុត្តិ ទស្សេតិ។ តាវ តិដ្ឋន្តិ ឧក្កំសតោ បញ្ចា មហាកប្បសតានិ
តិដ្ឋន្តិ។

យេ ឧដ្ឋានវីរិយេន ទិវសំ វីតិនាមេត្វា តស្ស និស្សន្ទជលមត្តំ កិញ្ចិទេវ
លភិក្ខា ជីវិកំ កប្បន្តិ, តេ ឧដ្ឋានជលូបជីវិនោ។ យេ បន អត្ថនោ បុញ្ញជលមេវ
ឧបជីវន្តិ, តេ បុញ្ញជលូបជីវិនោ។ នេយិ កានំ បន នេវ ឧដ្ឋានវីរិយវសេន
ជីវិកកប្បនំ, បុញ្ញជលស្ស បន លេសោចិ នត្តិ តិ វុត្តំ “យេ បន នេយិកា... បេ...
ជីវិតិ វុត្តា” តិ។ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស អាហារណេន មនោសញ្ចេតនា អាហារោតិ
វុត្តា, ន យស្ស កស្សចិ ជលស្សាតិ អធិប្បាយេន “កី បញ្ចា អាហារា អត្ថិ” តិ
ចោទេតិ។ អាចរិយោ និប្បវិយាយាហារេ អធិប្បេត “សិយា តវ ចោទនា
អវសរា, សា បន ឯត្ថ អនវសរា” តិ ច ទស្សេន្តោ “បញ្ចា, ន បញ្ចាតិ ឥទំ ន
វត្ថុញ្ច” តិ វុត្តា បរិយាយាហារស្សេវ បនេត្ថ អធិប្បេតការំ ទស្សេន្តោ “ននុ
បច្ចយោ អាហារោតិ វុត្ថមេត” តិ អាហា។ តស្មាតិ យស្ស កស្សចិ បច្ចយស្ស
អាហារោតិ ឥច្ឆិតត្តា។ ឥទានិ វុត្ថមេវត្តំ ចាឡិយា សមត្ថេន្តោ “យំ
សន្ធាយា” តិអាទិមាហា។

មុខាហារវសេនចិ នេយិកានំ អាហារជ្ជិតិកតំ ទស្សេតុំ
“កតឡិកាហារំ... បេ... សាធនី” តិ វុត្តំ។ យទិ ឯវំ នេយិកា

សុខប្បដិសំវេទិនោបិ ហោន្តិតិ? នោតិ ទស្សេតុំ “ខេឡោ ហី”តិអាទិ វុត្តំ។
តយោតិ តយោ អរូចាហារា កតធឿ ការាហារស្ស អភាវតោ។ អវសេសានន្តិ
អសញ្ញាសត្តេហិ អវសេសានំ កាមភវាទីសុ និព្ពត្តសត្តានំ។ បច្ចយាហារោ ហិ
សព្វេសំ សាធារណោតិ។

បឋមមហាបញ្ញសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨៩. ទុតិយមហាបញ្ញសុត្តន្តវណ្ណនា

២៨-២៩. អជ្ឈមេ ឯវំនាមកេតិ កជង្គុលាតិ ឯវំ ឥត្តិលីង្គវសេន លទ្ធនាមកេ
មជ្ឈិមប្បទេសស្ស មរិយាទក្ខតេ នគរេ។ “និគមេ”តិបិ វទន្តិ, “និច្ចលវនេ”តិបិ
វទន្តិ។ និច្ចលំ នាម ឯកា វុត្តជាតិ, “នីបវុត្តោ”តិបិ វទន្តិ។ តេន សញ្ញន្នោ
មហាវនសណ្ឋោ, តត្ថ វិហារតីតិ អត្ថោ។ ហេតុនា នយេនាតិ ច ហេដ្ឋា
វុត្តមេវ។ ននុ ច “ឯសោ ចេវ តស្ស អត្ថោ”តិ កស្មា វុត្តំ។ ភគវតា ហិ
ចត្តារោតិអាទិបញ្ញព្យាករណា ចត្តារោ អាហារា, បញ្ចាទានកូន្ទា, ធន
អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ, សត្ត វិញ្ញាណជ្ជិតិយោ, អជ្ឈ លោកធម្មា ទស្សិតា។
ភិក្ខុនិយា បន ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, ធន និស្សរណីយា ធាតុយោ,
សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អជ្ឈង្គិកោ មគ្គោតិ ទស្សិតធម្មា អញ្ញោយេវត្ថោ
ភិក្ខុនិយា ទស្សិតោតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “កិញ្ញាបី”តិអាទិ។ នវមេ នត្តិ វុត្តត្ថំ។

ទុតិយមហាបញ្ញសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយកោសលសុត្តវណ្ណនា

៣០. ទសមេ ឧគ្គន្ធា យុជ្ឈតិ ឯតាយាតិ ឧយ្យោធិកា, សត្តប្បហារេហិ
យុជ្ឈិតស្សេតុំ អធិវចនំ។ ឧគ្គន្ធា យុជ្ឈនំ វា ឧយ្យោធិកោ, សត្តប្បហារោ។

តេជោ បា “យុទ្ធតោ និង វត្តោ” តិ។ ឧបស្ស័តិវសេន យុជ្ឈិតញាការំ ញត្វាតិ
ជេតវនេ កិវ ធនត្ថត្ថេវេ ធនុគ្គហតិស្សត្ថេវេតិ ទ្វេ មហាល្អកត្ថេវាវិហារបច្ចន្តេ
បណ្ណាសាលាយ វសន្តិ។ តេសុ ធនុគ្គហតិស្សត្ថេវេ បច្ឆិមយាមេ បពុជ្ឈិត្វា
ឧជ្ឈាយ និសិន្នោ ធនត្ថត្ថេវំ អាមន្តេត្វា “អយំ តេ មហោធរេ កោសលោ
ភុត្តភត្តមេវ បូតី ករោតិ, យុទ្ធវិចារណំ បន កិញ្ចំ ន ជានាតិ, បរាជិតោត្រូវ
វនាបេតី” តិ វត្វា តេន “កី បន កាតុំ វដ្តតី” តិ វុត្ថេ - “ភន្តេ, យុទ្ធវោ នាម
បទុមព្យហោ ចក្កព្យហោ សកជព្យហោតិ តយោ ព្យហោ ហោន្តិ, អជាតសត្តំ
គណ្ហិតុកាមេន អសុកស្មី នាម បព្ពតកុច្ឆិស្មី ទ្វីសុ បព្ពតភិក្ខុសុ មនុស្ស
វេបេត្វា បុរតោ ធុព្ពលំ ធស្សេត្វា បព្ពតន្តំ បរិជ្ជការំ ជានិត្វា បរិជ្ជមគ្គំ វុត្តិត្វា
បុរតោ ច បច្ឆតោ ច ឧភោសុ បព្ពតភិក្ខុសុ វគ្គិត្វា នធិត្វា ជាលបក្ខិត្តមច្ឆំ វិយ
កត្វា សក្កា គហេតុ” តិ។ តស្មី ខណោ “ភិក្ខុនំ កថាសល្លាបំ សុណាថា” តិ
រញ្ញោ បេសិចចរុវិសា តំ សុត្វា រញ្ញោ អាហោចេសុំ។ តំ សុត្វា រាជា សង្គាមភេរី
បហារបេត្វា គន្ធា សកជព្យហំ កត្វា អជាតសត្តំ ជីវគ្គាហំ គណ្ហិ។ តេន វុត្ថំ
“ឧបស្ស័តិវសេ... បេ... អជាតសត្តំ គណ្ហិ” តិ។

នោណាចាកន្តិ នោណាតណ្ហាលានំ បក្កភត្តំ។ នោណាត្តិ
ចតុនាឡិកានមេតមធិវចនំ។ មនុជស្សាតិ សត្តស្ស។ តនុកស្សាតិ តនុកា
អប្បិកា អស្ស បុគ្គលស្ស, ភុត្តបច្ចយាវិសភាគវេទនា ន ហោន្តិ។ សណិកន្តិ
មន្ទំ មុទុកំ, អបរិស្សយមេវាតិ អត្ថោ។ ជីវតីតិ បរិភុត្តាហារោ បច្ចតិ។ អាយុ
ចាលយន្តិ និរោតោ អវេទនោ ជីវិតំ រក្ខន្តោ។ អថ វា សណិកំ ជីវតីតិ សោ
កោជនេ មត្តញ្ញ បុគ្គលោ បរិមិតាហារតាយ សណិកំ ចិវេន ជីវតិ ជវំ
ចាបុណាតិ ជីវិតំ ចាលយន្តោ។

ឥមំ ឱវាទំ អនាសីតិ ឯកស្មី កិរ (ធម្ម. ប. អដ្ឋ. ២.២០៣ បសេនទិកោសលវត្ថុ)
សមយេ រាជា តណ្ហាលោធាស្ស ឱទំ តទុបិយេន សូបព្យញ្ញនេន ភុញ្ញតិ។
សោ ឯកទិវសំ ភុត្តចាតរាសោ ភត្តសម្មទំ អវិនោទេត្វា សត្តុ សន្តិកំ កន្ធា
កិលន្តរូចោ ឥតោ ចិតោ ច សម្មវិវត្តតិ, និទ្ទាយ អភិភុយ្យមាណោបិ លហុកំ
និបដ្ឋិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្តា អាហា “កី, មហារាជ,
អវិស្សមិត្វាវ អាគតោសី”តិ។ អាម, ភន្តេ, ភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មេ មហាទុក្ខំ
ហោតីតិ។ អថ នំ សត្តា, “មហារាជ, អតិពហុកោជីនំ ឯតំ ទុក្ខំ ហោតី”តិ វត្វា

-

“មិទ្ធិយទា ហោតិ មហាគ្សសោ ច,
និទ្ទាយិតា សម្មវិវត្តសាយី;
មហាវរាហោវ និវាបបុដ្ឋោ,
បុនប្បនំ កត្តមុបេតិ មន្តោ”តិ។ (ធម្ម. ប. ៣២៥; នេត្តិ. ២៦, ៩០) -

ឥមាយ កាថាយ ឱវទិត្វា, “មហារាជ, កោជនំ នាម មត្តាយ ភុញ្ញិតុំ វដ្ដតិ,
មត្តកោជីនោ ហិ សុខំ ហោតី”តិ ឧត្តរិបិ បុន ឱវទន្តោ “មនុជស្ស សទា
សតីមតោ”តិ (សំ. និ. ១.១២៤) ឥមំ កាថមាហា។

រាជា បន កាថំ ឧត្តន្តាតុំ នាសក្ខិ, សមីបេ បិតំ បន ភាគិនេយ្យំ សុទស្សនំ
នាម មាណវំ “ឥមំ កាថំ ឧត្តន្តា តាតា”តិ អាហា។ សោ តំ កាថំ ឧត្តន្តាត្វា “កី
ករោមិ, ភន្តេ”តិ សត្តារំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា អាហា, “មាណវ, ឥមំ កាថំ នដោវិយ
បត្តបត្តជ្ជានេ មា អវេច, រញ្ជោ ចាតរាសំ ភុញ្ញនជ្ជានេ វត្វា បឋមបិណ្ឌាទីសុបិ
អវត្វា អវសានេ បិណ្ឌោ កហិតេ វទេយ្យសិ, រាជា សុត្វា ភត្តបិណ្ឌំ ធម្មេស្សតិ។
អថ រញ្ជោ ហត្ថេសុ ជោតេសុ ចាតី អបនេត្វា សិត្តានិ គណេត្វា តទុបិយំ
ព្យញ្ញនំ ញត្វា បុនទិវសេ តាវតកេ តណ្ហាលេ ហារេយ្យសិ។ ចាតរាសេ ច វត្វា

សាយមាសេ មា វេទយ្យាសី"តិ។ សោ "សាធ្វ"តិ បដិស្សន្ទាត្វា តំ ទិវសំ រញ្ជោ
 ចាតរាសំ ភុត្វា គតត្តា សាយមាសេ ភគវតោ អនុសិដ្ឋនិយាមេន កាចំ
 អភាសិ។ រាជា ទសពលស្ស វេទនំ សវិត្វា ភត្តបិណ្ឌំ ចាតិយំយេវ ធម្មេសិ។
 រញ្ជោ ហត្ថេសុ ឆោតេសុ ចាតី អបនេត្វា សិក្ខានិ គណេត្វា បុនទិវសេ តត្ថកេ
 តណ្ហាលេ ហរីសុ, សោមិ មាលារោ ទិវសេ ទិវសេ តថាគតស្ស សន្តិកំ គច្ឆតិ។
 ទសពលស្ស វិស្សាសិកោ អហោសិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ បុច្ឆ "រាជា កិត្តកំ
 ភុញ្ញតី"តិ? សោ "នាឡិកោទន"ន្តិ អាហា។ វដ្ឋិស្សតិ ឯត្តាវតា បុរិសភាគោ
 ឯស, ឥតោ បដ្ឋាយ កាចំ មា វេទិតិ។ រាជា តថេវ សណ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ
 "នាឡិកោទនបរមតាយ សណ្ឋាសី"តិ។ វត្តញ្ញតាយ វុឡិទំ សីលំ អស្ស អត្ថិតិ
 វុឡិតសីលោ។ អចោដ្ឋន្តិកេហិ សីលេហិតិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេហិ សីលំ អរិយំ
 សុទ្ធិ។ តេន វុត្តំ "អរិយសីលោ"តិ។ តទេកំ អនវដ្ឋជ្ជន កុសលំ។ តេន វុត្តំ
 "កុសលសីលោ"តិ។

ទុតិយកោសលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មហាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឧបាលិវគ្គោ

១. ឧបាលិសុត្តវណ្ណនា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អត្ថវសេតិ វុទ្ធិវិសេសេ, សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុ
 អធិគមនីយេ ហិតវិសេសេតិ អត្ថោ។ អត្ថោយេវ វា អត្ថវសោ, ទស អត្ថេ ទស
 ការណានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា អត្ថោ ជលំ តទដ្ឋនវុត្តិតាយ វសោ ឯតស្សាតិ
 អត្ថវសោ, ហេតុតិ ឯវម្មេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋញ្ញោ។ "យេ មម សោតត្ថំ សទ្ធិហាតត្ថំ

មញ្ញាស្សន្តិ, តេសំ តំ អស្ស ធីយរត្តំ ហិតាយ សុខាយា" តិ វុត្តត្តា "យោ ច
តថាគតស្ស វចនំ សម្មជិច្ឆតិ, តស្ស តំ ធីយរត្តំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថតិ" តិ
វុត្តំ។ អសម្មជិច្ឆនេ អាធិនវន្តិ កុដ្ឋាលិសុត្តេ វិយ អសម្មជិច្ឆនេ អាធិនវំ
ធស្សេត្វា។ សុខវិហារាភាវេ សហជីវមានស្ស អភារតោ សហជីវិតាបិ
សុខវិហារោវ វុត្តោ។ សុខវិហារោ នាម ចតុន្នំ ភិយាបថវិហារានំ ជាសុតា។

មន្ត្រតន្តិ និត្តជតំ។ ធម្មនាតិអាធិសុ ធម្មាតិ ភូតំ វត្ថុ។ វិនយោតិ ចោធនា
ចេវ សារណា ច។ សត្តសាសនន្តិ ញត្តិសម្មទា ចេវ អនុស្សាវនសម្មទា ច។

បិយសីលានន្តិ សិក្ខាកាមានំ។ តេសញ្ញា សីលំ បិយំ ហោតិ។ តេនេវាហ
"សិក្ខាត្ថយទាវិប្បវិយា យជមាណ" តិ។ សន្និទ្ធមនាតិ សំសយំ អាបជ្ឈមនា។
ឧត្តន្តា ហោន្តិ បិដ្ឋិតា ហោន្តិ។ សង្ឃកម្មានិ តិ សតិបិ ឧចោសថបវារណានំ
សង្ឃកម្មភាវេ គោតលីពទ្ធក្រាយេន ឧចោសថំ បវារណាញា វេបេត្វា
ឧបសម្មទាធិសេសសង្ឃកម្មានំ កហណំ វេទិតព្ពំ។ សមគ្គានំ ភាវោ សាមគ្គី។

"នាហំ, ចុន្ត, ទិដ្ឋធម្មិកានំយេវ អាសវានំ សំវរាយ ធម្មំ ទេសេមី" តិ (ធី. និ.
៣.១៨២) ឯត្ថ វិវាទមូលភូតា កិលេសា អាសវាតិ អាគតា។

"យេន ទេវុបបត្យស្ស, កន្ធុញោ វា វិហាផ្កមោ;
យក្ខត្តំ យេន កច្ឆេយ្យំ, មនុស្សត្តញ្ច អព្ពដេ;
តេ មយ្ហំ អាសវា ធិណា, វិទូស្តា វិនធឿកតា" តិ។ (អ. និ. ៤.៣៦) -

ឯត្ថ តេភូមកំ កម្មំ អវសេសា ច អកុសលា ធម្មា។ ឥធម បន
បរូបវាធិវិប្បជិសារវធមន្ទាធយោ ចេវ អចាយទុក្ខភូតា ច នាធម្មកាវា ឧបទ្គវា
អាសវាតិ អាហា "អសំវេ វិចេន តស្មីយេវ អត្តភាវេ បត្តញ្ច" តិអាធិ។ យទិ ហិ
ភគវា សិក្ខាបទំ ន ច បញ្ញាបេយ្យ, តតោ

អសន្តម្មប្បដិសេវនអធិន្ទាធានចាលាភិចាតាធិហេតុ យេ ឧប្បន្នេយ្យំ
បរុបវាធានយោ ធិដ្ឋធម្មិកា នាធប្បការា អនត្តា, យេ ច តន្តិមិត្តមេវ
និរយាទីសុ និព្ពត្តស្ស បញ្ចវិធពន្ធនកម្មការណាទិវសេន
មហាទុក្ខានុកវនប្បការា អនត្តា, តេ សន្ធាយ វេទំ វុត្តំ “ធិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ
សំវរាយ សម្បរាយិកានំ អាសវានំ បដិយាតាយា” តិ។ ធិដ្ឋធម្មោ វុច្ចតិ បច្ចក្ខោ
អត្តភារោ, តត្ថ ភវា ធិដ្ឋធម្មិកា។ តេន វុត្តំ “តស្មីយេវ អត្តភារេ បត្តញ្ញា” តិ។
សម្ពុទ្ធា គរបានំ អភិក្ខុ, បរម្ពុទ្ធា គរបានំ អយសោ។ អថ វា សម្ពុទ្ធា បរម្ពុទ្ធា
គរបានំ អភិក្ខុ, បរិវារហានិ អយសោតិ វេទិតព្ពំ។ អាគមនមគ្គថកនាយាតិ
អាគមនន្ទារបិទហានត្ថាយ។ សម្បវេតព្ពតោ បេច្ច គន្តព្ពតោ សម្បរាយោ,
បរលោកោតិ អាហា “សម្បរាយេ នរកាទីសូ” តិ។

មេតុនាទីនិ រជ្ជនជ្ជានាទិ។ ចាលាភិចាតាទីនិ ទុស្សនជ្ជានាទិ។

សំវរិយោតិ សីលសំវរោ, សតិសំវរោ, ញ្ញាណសំវរោ, ខន្តិសំវរោ,
វិរិយសំវរោតិ បញ្ចវិធាន សំវរោ។ យថាសកំ សំវរិតញ្ញានំ វិនេតញ្ញានញ្ញា
កាយទុច្ចរិតាទីនំ សំវរណតោ សំវរោ, វិនយនតោ វិនយោតិ វុច្ចតិ។
បហានវិនយោតិ តទទ្គប្បហានំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ, សមុច្ឆេទប្បហានំ,
បដិបស្សន្តិប្បហានំ, និស្សរណប្បហានន្តិ បញ្ចវិធំ បហានំ យស្មា ចាកដ្ឋេន
បហានំ, វិនយដ្ឋេន វិនយោ, តស្មា “បហានវិនយោ” តិ វុច្ចតិ។ សមថវិនយោតិ
សត្ត អធិករណសមថា។ បញ្ញត្តិវិនយោតិ សិក្ខាបទមេវ។
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ហិវិជ្ជមាធាយ ឯវ សិក្ខាបទសម្ពុតោ បញ្ញត្តិវិនយោបិ
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អនុគ្គហិតោ ហោតិ។ សេសមេត្ត វុត្តត្ថមេវ។

ឧបាលិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឧបាល័យវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អក្ខោសវត្ថោ

១-៨. វិវាទសុត្តាន្តវណ្ណានា

៤១-៤៨. បញ្ចមស្ស បឋមាទីនិ ឧត្តានត្ថានិ។ ធម្មេ ខណ្ឌកម្ពុត្តរតាយ ន និច្ចា ន ធុរាតិ អនិច្ចា។ តតោ ឯវ បណ្ឌិតេហិ ន ឥច្ឆា ន ឧបគន្ធព្ពាតិបិ អនិច្ចា។ ស្វាយំ នេសំ អនិច្ចដ្ឋោ ឧទយវយបវិច្ឆិទ្ធតាយ វេទិតញ្ចោតិ អាហា “ហុត្វា អភាវិនោ”តិ, ឧប្បជ្ឈិត្វា វិនស្សកាតិ អត្ថោ។ សារវហិតាតិ និច្ចសារធុវសារអត្តសារវិវហិតា។ មុសាតិ វិសំវាទនជ្ជន មុសា, ឯកំសេន អសុភាទិសភាវា តេ ពាលានំ សុភាទិភាវេន ឧបជ្ជហន្តិ, សុភាទិគ្គហណស្ស បច្ចយភាវេន សត្តេ វិសំវាទេន្តិ។ តេនាហា “និច្ចសុភសុខាវិយា”តិអាទិ។ ន បស្សនសភាវាតិ ខណ្ឌកម្ពុត្តរតាឥត្តរបច្ចបដ្ឋានតាយ ទិស្សមាធាវិយ ហុត្វា អនស្សនបកតិកា។ ឯតេ ហិ ខេត្តំវិយ វត្ថុវិយ ហិរញ្ញសុវណ្ណំវិយ ច បញ្ញាយិទ្វាបិ កតិចាហេនេវ សុបិនកេ ទិដ្ឋាវិយ ន បញ្ញាយន្តិ។ សត្តមជ្ជមាទិ សុវិញ្ញយ្យានិ។

វិវាទសុត្តាន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. សរីរជ្ជដម្មសុត្តាន្តវណ្ណានា

៤៩-៥០. នវមេ បុនព្ពុវទានំ បុនព្ពុវោ ឧត្តរបទលោបេន, បុនព្ពុវោ សីលមស្សាតិ ចោនោភវិកោ, បុនព្ពុវទាយកោតិ អត្ថោ។ តេនាហា “បុនព្ពុវនិព្ពត្តកោ”តិ។ ភវសម្ពុរណកម្មន្តិ បុនព្ពុវនិព្ពត្តនកកម្មំ។ ទសមេ នត្តិ វត្ថុពុំ។

សរីរដ្ឋធម្មសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អក្កោសវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. សចិត្តវគ្គោ

១-១០. សចិត្តសុត្តាទិវណ្ណានា

៥១-៦០. ទុតិយស្ស បឋមាទិនិ ឧត្តានត្ថានិ។ ទសមេ បិត្តំ សមុជ្ឈានមេតេសន្តិ
បិត្តសមុជ្ឈានា, បិត្តបច្ឆយាបិត្តហេតុកាតិ អត្ថោ។ សេម្ហសមុជ្ឈានាទីសុបិ
ឯសេវ នយោ។ សន្និចាតិកាតិ តិណ្ណាម្បិ បិត្តាទីនំ កោបេន សមុជ្ឈិតា។
ឧតុបរិណាមជាតិ វិសភាគឧតុតោ ជាតា។ ជង្គុលទេសវាសីនញ្ច អនូបទេសេ
វសន្តានំវិសភាកោ ច ឧតុ ឧប្បជ្ឈតិ, អនូបទេសវាសីនញ្ច ជង្គុលទេសេតិ ឯវំ
បរសមុទ្ធីតិវាទិវសេនបិ ឧតុវិសភាគតា ឧប្បជ្ឈតិយេវ។ តតោ ជាតាតិ
ឧតុបរិណាមជា។ អត្ថនោ បកតិចរិយានំវិសយានំវិសមំ
កាយបរិហរណាវសេន ជាតាវិសមបរិហារជា។ តេនាហ
“អតិចិវដ្ឋាននិសដ្ឋានិវិសមបរិហារេន ជាតា”តិ។ អាទិ-សទ្ធន
មហាការវហនសុទាកោដ្ឋនាទីនំ សង្គហោ។ បរស្ស ឧបក្កមតោ និព្ពត្តា
ឧបក្កមិកា។ ពាហិរំ បច្ឆយំ អនបេក្ខិត្វា កេវលំ កម្មវិចាកតោវ ជាតា
កម្មវិចាកជា។ តត្ថ បុរិមេហិ សត្តហិ ការណេហិ ឧប្បន្នា សារីរិកា វេទនា
សក្កា បដិពាហិតុំ, កម្មវិចាកជានំ បន សព្ពកេសដ្ឋានិបិ សព្ពបរិត្តានិបិ នាលំ
បដិយាតាយ។

សច្ចិត្តសុត្តន្តបិដក ធម្មបទដ្ឋកថា

សច្ចិត្តវគ្គវិញ្ញាណនិដ្ឋិតិ

(៧) ២. យមកវគ្គោ

១-៧. អវិជ្ជាសុត្តន្តបិដក

៦១-៦៧. ធុតិយស្ស បឋមាធិនិ ឧត្តានត្ថានិ។ សត្តមេ នធឿកចានកេតិ
ឯវនាមកេ និគមេ។ បុព្វេ កិរ (ជា. អដ្ឋ. ១.១.១៩ អាទយោ) អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ
កបិយោនិយំ និព្ពត្តោ មហាកាយោ កបិរាជា ហុត្វា
អនេកសតវានសហស្សបរិវុតោ បព្ពតចានេ វិចរិ, បញ្ញាវា ខោ បន ហោតិ
មហាបញ្ញោ។ សោ បរិសំ ឯវំ ឡិវនតិ, “តាតា, ឥមស្មី បព្ពតចានេ វិសដលានិ
ហោន្តិ, អមនុស្សបរិគ្គហិតា ចោគ្គរណិកា នាម ហោន្តិ, តុម្ពេ បុព្វេ
ខាទិតបុព្វានេវ ដលានិ ខាទថ, បិតបុព្វានេវ ចានិយានិ បិវថ, ឯត្ថ វោ
បដិបុច្ឆិតកិច្ចំ នត្ថិ”តិ។ តេ អបីតបុព្វំ ទិស្វា សហសាវ អបិវិត្វា សមន្តា
បរិធាវិត្វា មហាសត្តស្ស អាគមនំ ឡិលោកយមាណ និសីទីសុ។ មហាសត្តោ
អាគន្ធា “កី, តាតា, ចានិយំ ន បិវថា”តិ អាហា។ តុម្ពាភំ អាគមនំ
ឡិលោកមាតិ។ “សាធ្ម, តាតា”តិ សមន្តា បទំ បរិយេសមាណោ ឡិតិណ្ណាបទំយេវ
អទ្ទស, ន ឧត្តិណ្ណាបទំ។ អទិស្វា “សបរិស្សយា”តិ អញ្ញាសិ។ តាវនេវ ច តត្ថ
អភិនិព្ពត្តអមនុស្សោ ឧទកំ ទ្វេនា កត្វា ឧដ្ឋាសិ - សេតមុខោ, ជីលកុច្ឆិ,
វត្តហត្ថចានោ, មហាធាបិកោ, វន្តនាហោ, វិរូចោ, ពិភន្នោ, ឧទករក្ខតោ។ សោ
ឯវមាហា - “កស្មា ចានិយំ ន បិវថ, មធ្មំ ឧទកំ បិវថ, កី តុម្ពេ ឯតស្ស វចនំ
សុណាថា”តិ។ មហាសត្តោ អាហា “ត្វំ អធិវត្តោ អមនុស្សោ”តិ? អាមាហន្តិ។
“ត្វំ ឥធម៌ ឡិតិណ្ណាលភសី”តិ អាហា។ អាម, តុម្ពេ បន សព្វេ ខាទិស្សមីតិ។ ន

សក្ខីស្សសិ យក្ខាតិ។ ចានីយំ បន បិរិស្សជាតិ។ អាម, បិរិស្សមាតិ។ ឯវំ សន្តេ
ឯកម្មំ វានំ ន មុញ្ញាស្សន្តិ។ “ចានីយញ្ច បិរិស្សម, ន ច តេ វសំ គមិស្សមា”តិ
នឡំ អាហារាបេត្វា កោដិយំ គហេត្វា ធមិ។ សព្វោ ឯកង្ខិទ្កោ អហោសិ។ តិរេ
និសីទិត្វាវ ចានីយំ បិរិ។ សេសវានរាជម្មំ ចានីយេ ក្កំ នឡំ អាហារាបេត្វា ធមិត្វា
អនាសិ។ សព្វេ តេ បស្សន្តស្សេវ ចានីយំ បិរិសុ។ វុត្តម្មំ ចេតំ -

“ទិស្វា បទមនុត្តិណ្ណំ, ទិស្វា នោតវិតំ បទំ;
នឡេន វារី បិស្សម, នេវ មំ ភំ វធិស្សសី”តិ។ (ជា. ១.១.២០);

តតោ បដ្ឋាយ យាវ អដ្ឋទិវសា តស្មី ថានេ នឡា ឯកង្ខិទ្កាវ ហោត្តិ។
ឥមស្មិញ្ចិ កប្បេ កប្បជ្ជិយចាជិហារិយានិ នាម ចន្ទេ សសលក្ខណំ (ជា.
១.៤.៦១ អាទយោ), វដ្តជាតកេ (ជា. ១.១.៣៥) សច្ចកិរិយជ្ជានេ អគ្គិជាលស្ស
អាគមនុបច្ឆេនោ, យជីការស្ស មាតាបិតុនំ វសនជ្ជានេ អនោវស្សនំ (ម. និ.
២.២៩១), ចោក្ខរណីយា តិរេ នឡានំ ឯកង្ខិទ្កភាវោតិ។ ឥតិ សា ចោក្ខរណី
នឡេន ចានីយស្ស បិរិតត្តា “នឡ កចានកា”តិ នាមំ លភិ។ អបរភាគេ តំ
ចោក្ខរណី និស្សយ និគមោ បតិជ្ជាសិ, តស្សបិ “នឡ កចាន”ន្ទេវ នាមំ ជាតំ។
តំ បន សន្ធាយ វុត្តំ “នឡ កចានេ”តិ។ បលាសវនេតិ កីសុកវនេ។

តុណ្ហិភូតំ តុណ្ហិភូតន្តិ ព្យាបនិច្ឆាយំ ឥទំ អាមេធិតវចនន្តិ ទស្សេតុំ “យំ យំ
ទិស”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ អនុវិលោកេត្វាតិ ឯត្ថ អនុសន្នោ “បរី”តិ ឥមិនា
សមានត្ថោតិ អាហា “តតោ តតោវិលោកេត្វា”តិ។ កស្មា អាគិលាយតិ
កោដិសហស្សហត្ថិនាគានំ ពលំ ជារន្តស្សាតិ ចោទកស្ស អធិប្បាយោ។
អាចរិយោ បនស្ស “ឯស សដ្ឋារានំ សភាវោ, យទិទំ អនិច្ចតា។ យេ បន អនិច្ចា,
តេ ឯកន្តេនេវ ឧទយវយប្បជីបីឡិ តតាយ ទុក្ខា ឯវ។ ទុក្ខសភាវេសុ តេសុ
សត្តកាយេ ទុក្ខប្បត្តិយា អយំ បច្ចយោ”តិ ទស្សេតុំ “ភគវតោ”តិអាទិ វុត្តំ។

បិដ្ឋវតោ ឧប្បជ្ឈិ, សោ ច ខោ បុព្ពេកតកម្មបច្ឆយា។ ឯត្ថាហ “កី បន តំ កម្មំ,
យេន អបរិមាណកាលំ សក្កច្ចំ ឧបចិត្តវិបុលបុញ្ញសម្ភារោ សត្តា ឯវុបំ
ទុក្ខវិចាកមនុកវតី” តិ? វុច្ឆតេ - អយមេវ ភគវា ពោធិសត្តកូតោ
អតីតជាតិយំ មល្លបុត្តោ ហុត្វា ចាបជនសេវី អយោនិសោមនសីការពហុលោ
ចរតិ។ សោ ឯកទិវសំ និព្ពុទ្ធេ វត្តមានេ ឯកំ មល្លបុត្តំ គហេត្វា គាឡ្ហតវំ
និប្បិឡេសិ។ តេន កម្មេន ឥនាទិ ពុទ្ធា ហុត្វាបិ ទុក្ខមនុកវិ។ យថា ចេតំ, ឯវំ
ចិញ្ចមាណាវិកាធិនមិត្តិនំ យានិ ភគវតោ អព្ពក្ខានាធិនិ ទុក្ខានិ, សព្ពានិ
បុព្ពេកតស្ស វិចាការសេសានិ, យានិ កម្មបិលោតិកានីតិ វុច្ឆន្តិ។ វុត្តញ្ញេតំ
អបនានេ (អប. ថេរ ១.៣៨.៦៤-៨៦) -

“អនោតត្ថសវាសន្នេ, រមណីយេ សិលាតលេ;
នាណាវតនបដ្ឋោតេ, នាណាគន្ធវនន្តរេ។

“មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន, បរេតោ លោកនាយកោ;
អាសីនោ ព្យាករី តត្ថ, បុព្ពកម្មានិ អត្តនោ។

“សុណាជ ភិក្ខុវោ មយ្ហំ, យំ កម្មំ បកតំ មយា;
បិលោតិកស្ស កម្មស្ស, ពុទ្ធត្ថេបិ វិបច្ឆតិ។

១.

“មុនាឡិ នាមហំ ធុត្តោ, បុព្ពេ អញ្ញាសុ ជាតិសុ;
បច្ឆេកពុទ្ធិំ សុវភី, អញ្ញាចិក្ខី អទ្ទសកំ។

“តេន កម្មវិចាកេន, និរយេ សំសរី ចិវំ;
ពហូ វស្សសហស្សានិ, ទុក្ខំ វេទេសិ វេទនំ។

“តេន កម្មាវសេសេន, ឥធិ បច្ឆិមកេ ភវេ;
អព្ពក្ខានំ មយាលទ្ធី, សុន្ទរិកាយ ការណា។

២.

“សព្វាភិកុស្ស ពុទ្ធស្ស, នន្ទោ នាមាសិ សាវកោ;
តំ អព្ពក្ខាយ និរយេ, ចិរំ សំសរិ តំ មយា។

“ធន វស្សសហស្សានិ, និរយេ សំសរិ ចិរំ;
មនុស្សភារំ លទ្ធាហំ, អព្ពក្ខានំ ពហុ លភី។

“តេន កម្មាវសេសេន, ចិញ្ចោមាណាវិកា មម៌;
អព្ពចិត្តិ អភូតេន, ជនកាយស្ស អគ្គតោ។

៣.

“ព្រាហ្មណោ សុតវា អាសី, អហំ សក្កតបូជិតោ;
មហាវនេ បញ្ចសតេ, មន្តេ វាចេសិ មាណវេ។

“តត្ថាគតោ ឥសិ ភីមេ, បញ្ចាភិញ្ញោ មហិទ្ធិកោ;
តញ្ចាហំ អាគតំ ធិស្វា, អព្ពចិត្តិ អទ្ធិសកំ។

“តតោហំ អវចំ សិស្សេ, កាមភោគី អយំ ឥសិ;
មយ្ហម្យិ ភាសមានស្ស, អនុមោធិសុ មាណវា។

“តតោ មាណាវកា សព្ពេ, ភិក្ខុមាណំ កុលេ កុលេ;
មហាជនស្ស អាហំសុ, កាមភោគី អយំ ឥសិ។

“តេន កម្មវិចារកេន, បញ្ចាភិក្ខុសតា ឥមេ;

អង្គក្នុងលក្ខំ សព្វេ, សុន្ទរិកាយ ការណា។

៤.

“វេមាតុភាតរំ បុព្វេ, ធនហេតុ ហនី អហំ;
បក្ខិបី គិរិទុគ្គស្មី, សិលាយ ច អបិសយី។

“តេន កម្មវិចារកេន, ទេវទត្តោ សិលំ ឱបិ;
អង្គជ្ជំ បិសយី ចារេ, មម ចាសាណាសក្ខរា។

៥.

“បុរេហំ ទារកោ ហុត្វា, កិឡាមាឆោ មហាបថេ;
បច្ចេកពុទ្ធិ ទិស្វាន, មគ្គេ សកលិកំ ឱបី។

“តេន កម្មវិចារកេន, ឥធិ បច្ចិមកេ ភវេ;
វេត្ថំ មំ ទេវទត្តោ, អភិមារេ បយោជយី។

៦.

“ហត្ថារោហោ បុរេ អាសី, បច្ចេកមុនិមុត្តមំ;
បិណ្ឌាយ វិចារន្តំ តំ, អាសាទេសី គជេនហំ។

“តេន កម្មវិចារកេន, ភន្តោ នាឡាគិរី គជោ;
គិរិព្ពុជេ បុរវេ, ទារុណោ សមុចាគមិ។

៧.

“រាជាហំ បត្តិវោ អាសី, សត្តិយា បុរិសំ ហនី;
តេន កម្មវិចារកេន, និរយេ បច្ចិសំ ភុសំ។

“កម្មនោ តស្ស សេសេន, ឥនានិ សកលំ មម;
ចានេ ឆរី បកប្បសិ, ន ហិ កម្មំ វិនស្សតិ។

៨.

“អហំ កេវដ្ឋកាមស្មី, អហំ កេវដ្ឋនារកោ;
មច្ឆកេ ហាតិតេ ធិស្វា, ជនយី សោមនស្សកំ។

“តេន កម្មវិចាកេន, សីសទុក្ខំ អហូ មម;
សត្តេ សក្កា ច ហញ្ញីសុ, យទា ហនិ វិជជូកោ។

៩.

“ធុស្សស្សាហំ ចាវចនេ, សាវកេ បរិភាសយី;
យវំ ខាធិច ភុញ្ញេ, មា ច ភុញ្ញេ សាលយោ។

“តេន កម្មវិចាកេន, តេមាសំ ខាធិតំ យវំ;
និមន្តិតោ ព្រាហ្មណេន, វេរញ្ញាយំ វសី តទា។

១០.

“និព្ពុទ្ធ វត្តមានម្ហិ, មល្លបុត្តំ និហេបយី;
តេន កម្មវិចាកេន, បិដ្ឋិទុក្ខំ អហូ មម។

១១.

“តិកិច្ចកោ អហំ អាសី, សេដ្ឋិបុត្តំ វិរេចយី;
តេន កម្មវិចាកេន, ហោតិ បក្ខន្តិកា មម។

១២.

“អវចាហំ ជោតិចាលោ, សុគតំ កស្សបំ តទា;

កុតោ នុ ពោធិ មុណ្ឌាស្ស, ពោធិ បរមទុល្លភា។

“តេន កម្មវិចារកេន, អចរី ទុក្ខំ ពហំ;
ធិត្ថស្សានុវេលាយំ, តតោ ពោធិមចាបុណី។

“នាហំ ឯតេន មគ្គេន, ចាបុណី ពោធិមុត្តមំ;
កុម្មគ្គេន គវេសិស្សំ, បុព្វកម្មេន វារិតោ។

“បុញ្ញចាបបរិក្ខិណោ, សត្តសន្តាបវដ្ឋិតោ;
អសោកោ អនុចាយាសោ, និព្វាយិស្សមនាសវោ។

“ឯវំ ជិនោវិយាកាសិ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស អគ្គតោ;
សព្វាភិញ្ញាពលប្បត្តោ, អនោតត្ថេ មហាសវេ”តិ។ (អប. ថេរ
១.៣៩.៦៤-៩៦);

អវិជ្ជាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. បឋមកថាវត្ថុសុត្តាទិវណ្ណានា

៦៩-៧០. នវមេ (ធី. និ. ជី. ១.១៧; ធី. និ. អភិ. ជី. ១.១៧; សំ. និ. ជី. ២.៥.១០៨០)
ទុក្ខតិតោ សំសារតោ ច និយ្យាតិ ឯតេនាតិ និយ្យានំ, សគ្គមគ្គោ, មោក្ខមគ្គោ
ច។ តំ និយ្យានំ អរហតិ, និយ្យានេ វា និយុត្តោ, និយ្យានំ វា ជលក្ខតំ ឯតិស្សា
អត្ថិតិ និយ្យានិកា។ វចីទុច្ឆរិតសំកិលេសតោ និយ្យាតីតិ វា ព្យាការស្ស រស្សត្ថំ,
យការស្ស ច កការំ កត្វា និយ្យានិកា, ចេតនាយ សទ្ធិ សម្មប្បលាថា
វេរមណី។ តប្បដិបក្ខតោ អនិយ្យានិកា, តស្សា ភាវោ អនិយ្យានិកត្ថំ, តស្មា
អនិយ្យានិកត្តា។ តិវច្ឆានក្ខតន្តិ តិរោករណក្ខតំ។ គេហស្សិតកថាតិ

គេហឫស្សីសំយុង្គត្តា។ កម្មជ្ជានភាវេតិ
អនិច្ចតាបដិសំយុង្គត្តចតុស្កកម្មជ្ជានភាវេ។

សហ អត្ថនាតិ សាត្តកំ, ហិតឫស្សីសំយុង្គត្តន្តិ អត្ថោ។ “សុរកថា”តិបិ
ចាហេតិ អាហា “សុរកថន្តិ ចាឡិយំ បនា”តិ។ សា បនេសា កថា “ឯវុចា
នវសុរា បីតា រតិជននិ ហោតី”តិ អស្សនវសេន នវដ្ឋតិ, អាទិនវសេន បន
“ឧម្ពត្តកសំវត្តនិកា”តិ អាទិនា នយេន វដ្ឋតិ។ តេនាហា “អនេកវិធំ... បេ...
អាទិនវសេន វដ្ឋតិ”តិ។ វិសិខាតិ យវសន្និវេសោ។ វិសិខាគហណោន ច
តន្តិវាសិនោ គហិតា “គាមោ អាគតោ”តិ អាទិសុ វិយ។ តេនេវាហា “សុរា
សមត្ថា”តិ ច “សទ្ធា បសន្នា”តិ ច។ កុម្មជ្ជានឫសេន កុម្មនាសិយោ វុត្តាតិ
អាហា “កុម្មនាសិកថា វា”តិ។

រាជកថាធិបុរិមកថាយ, លោកក្លាយិកាធិបច្ឆិមកថាយ វា វិនិមុត្តា
បុរិមបច្ឆិមកថា វិមុត្តា។ ឧប្បត្តិបិតិសំហារាធិវសេន លោកំ អក្ខាយតីតិ
លោកក្លាយិកា។ អសុកេន នាមាតិ បជាបតិនា ព្រហ្មណ, ឥស្សរេន វា។
វិតណ្ណាសល្លាបកថាតិ “អដ្ឋនំ សេតត្ថា សេតោតិ ន វត្តញ្ចោ, បត្តានំ កាឡត្ថា
កាឡោតិ បន វត្តញ្ចោ”តិ ឯវមាទិកា។ អាទិ-សន្នេន “សេលបុប្ផលកានិ វិយ
ជីវីនាវិរចារយត្តិវិសាលា នត្ថិ, យំ យោ កោចិ តិវិយាមាណ កតត្ថា”តិ
ឯវមាទិនំ សង្ក្កហោ ធន្តញ្ចោ។ សាគរទេវេនាតិ សាគរមុត្តរាជូហិ។ ខតោតិ ឯតំ
ឯកវចនំ តេហិ បច្ចេកំ ខតត្ថា “សាគរទេវេន ខតត្ថា”តិ វុត្តំ។ សហមុទ្គា
សមុទ្គោតិ វុត្តោ។ ភវតិ វុទ្ធាតិ ឯតេនាតិ ភវោ។ ភវាភវា ហោន្តិតិ
ឥតិភវាភវកថា។ ឯត្ថ ច ភវោតិ សស្សតំ, អភវោតិ ឧច្ឆេទំ។ ភវោតិ វុទ្ធិ,
អភវោតិ ហានិ។ ភវោតិ កាមសុខំ, អភវោតិ អត្តកិលមថោតិ ឥតិ ឥមាយ
ធម្មិណយ ឥតិភវាភវកថាយ សន្និ ពាត្តិស តិវច្ឆានកថា នាម ហោន្តិ។ អថ វា

ចាឡើយ សូមតោ អនាគតាបិ អរញ្ញបព្ពតនដីធិបកថា ឥតិសន្តេន
សង្កណ្ឌិត្វា ពាត្តិស តិវច្ឆានកថា វុត្តា។ ធនមេ នត្ថិ វុត្តព្ពំ។

បឋមកថាវត្ថុសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

យមកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៨) ៣. អាកម្មវគ្គោ

១-៤. អាកម្មសុត្តាធិវណ្ណានា

៧១-៧៤. តតិយសូរ បឋមេ សីលសូរ អនវសេសសមាធានេន
អខណ្ឌាធិការាបត្តិយា ច បរិបុណ្ណាសីលា។ សមាធានតោ បដ្ឋាយ អវិច្ឆិទ្ធនតោ
សីលសមដ្ឋិនោ។ ឯត្តាវតា កិរាតិ (អ. និ. ២.៣៧) កិរ-សន្តោ អវុច្ឆិសូចនត្តោ។
តេនេត្ត អាចរិយវាទសូរ អត្តនោ អវុច្ឆនការំ ធិបេតិ។ សម្បទ្ធសីលាតិ
អនាមជ្ឈិសេសំ សាមញ្ញតោ សីលសង្ខេបេន គហិតំ។ តព្វា ចតុត្ថជន្តិ
អាចរិយត្តេរោ “ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ ឧទ្ធិសិត្វា”តិ អាហា។ តត្ថាតិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ។ ជេដ្ឋកសីលន្តិ (សំ. និ. ៥.៤១២) បធានសីលំ។ ឧកយត្ថាតិ
ឧទ្ធិសនិទ្ធិសេ។ ឥធនិទ្ធិសេ វិយ ឧទ្ធិសេបិ ចាតិមោក្ខសំវរោ ភកវតា វុត្តោ
“សម្បទ្ធសីលា”តិ វុត្តត្ថាតិ អធិប្បាយោ។ សីលគ្គហណាញិ ចាឡើយ
ចាតិមោក្ខសំវរវសេន អាគតំ។ តេនាហ “ចាតិមោក្ខសំវរោយេវា”តិ អាធិ។
តត្ថ អវជារណេន ឥតវេសំ តិណ្ឌំ ឯកទេសេន ចាតិមោក្ខន្តោគធាតំ ធិបេតិ។
តថា ហិ អនោលោកិយោលោកនេ អាជីវហេតុ ធនិក្ខាបធនីតិក្កមេ
គិលានបច្ចយសូរ អបច្ចវេក្ខិតបរិភោគេ ច អាបត្តិ វិហិតាតិ។ តីណីតិ
ឥន្ទ្រិយសំវរសីលាធិនិ។ សីលន្តិ វុត្តដ្ឋានំ នាម អត្ថិតិ សីលបរិយាយេន តេសំ

កត្តាចិត្ត សុត្តន្ត គហិតជ្ជានំ នាម កំ អត្ថិ យថា ចាតិមោក្ខសំវារោតិ អាចរិយស្ស
សម្មុទត្តា អប្បជិត្តិបន្តោវ ឧបចារេន បុច្ឆន្តោវិយ វេទតិ។ តេនាហ
“អនុជានន្តោ”តិ។ ធម្មារក្ខាមត្តកមេវាតិ តស្ស សល្លហុកការមាហ
ចិត្តាធិដ្ឋានមត្តេន បដិចាកតិកភាវាបត្តិតោ។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។
បច្ចយុប្បត្តិមត្តកន្តិ ជលេន ហេតុំ ទស្សេតិ។ ឧប្បាទនហេតុកា ហិ បច្ចយានំ
ឧប្បត្តិ។ ឥទមត្តន្តិ ឥទំ បយោជនំ ឥមស្ស បច្ចយស្ស បរិភុញ្ញនេតិ អធិប្បាយោ។
និប្បរិយាយេនាតិ ឥមិនា ឥន្ទ្រិយសំវារទិនិ តីណិ បធានស្ស សីលស្ស
បរិវារវេសេន បវត្តិយា បរិយាយសីលានិ នាមាតិ ទស្សេតិ។

ឥនានិ ចាតិមោក្ខសំវារស្សេវ បធានការំ ព្យតិរេកតោ អន្ធយតោ ច
ឧបមាយ វិការេតុំ “យស្ស”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សោតិ ចាតិមោក្ខសំវារោ។
សេសានីតិ ឥន្ទ្រិយសំវារទិនិ។ តស្សេវ វាតិ “សម្មន្នសីលា”តិ ឯត្ថ យំ សីលំ វុត្តំ,
តស្សេវ។ សម្មន្នចាតិមោក្ខាតិ ឯត្ថ ចាតិមោក្ខគ្គហណោន វេវចនំ វត្ថា តំ
វិត្តារេត្វា...បេ... អាទិមាហ។ យថា អញ្ញត្ថាបិ “ឥទ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ”តិ
បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ ឧទ្ទិដ្ឋំ សីលំ “ចាតិមោក្ខសំវារសំវុតោវិហរតិ”តិ
(វិភ. ៥០៨) និទ្ទិដ្ឋំ។ កស្មា អារទ្ធន្តិ ទេសនាយ ការណាបុច្ឆា។
សីលានិសំសទស្សនត្តន្តិ បយោជននិទ្ទេសោ។ “សីលានិសំសទស្សនត្ត”ន្តិ ហិ
ឯត្ថ ព្យតិរេកតោ យំ សីលានិសំសស្ស អទស្សនំ, តំ ឥមិស្ស ទេសនាយ
ការណាន្តិ កស្មា អារទ្ធន្តិ? វេនេយ្យានំ សីលានិសំសស្ស អទស្សនតោតិ
អត្ថតោ អាបន្នោ ឯវ ហោតិ។ តេនាហ “សចេបី”តិអាទិ។
សីលានិសំសទស្សនត្តន្តិ បន ឥមស្ស អត្ថំ វិវិតុំ “តេស”ន្តិអាទិ វុត្តំ។
អានិសំសោតិ ឧទយោ។ “សីលវា សីលសម្បន្នោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា
សុគតី សង្កំ លោកំ ឧបបជ្ជតី”តិអាទិសុ (ធិ. និ. ៣.៣១៦; អ. និ. ៥.២១៣; មហាវ.
២៨៥) បន វិចាកកដលម្បិ “អានិសំសោ”តិ វុត្តំ។ កោវិសេសោតិ កោ

ដល់វិសេសៗ។ ការវង្ស័តិ កោ អព្ពន្ធយោវិជ្ជមានោបិ គុណោ យាថាវតោ
វិភាវិតោ ឯវ អភិរុច្ចិ ឧប្បាទេតិ, ន អវិភាវិតោ, តស្មា ឯកន្តតោ
អាទិសំសកិត្តនំ ឥន្ទ្រតព្ពមេវាតិ ទស្សេតុំ “អប្បេវ នាមា” តិអាទិមាហ។

បិយោតិ បិយាយិតព្ពោ។ បិយស្ស នាម ទស្សនំ ឯកន្តតោ អភិនន្ទិតព្ពំ
ហោតិ តិ អាហ “បិយចក្ខុហិ សម្មស្សិតព្ពោ” តិ។
បីតិសមុជ្ជានប្បសន្នសោម្ពបបរិគ្គហញ្ចិ ចក្ខុ “បិយចក្ខុ” តិ វុច្ចតិ។ តេសន្តិ
សព្វហ្មចារីនំ។ មនវង្សនកោតិ បីតិមនស្ស បរិព្រហនតោ ឧប្បបរិ
បីតិចិត្តស្សេវ ឧប្បាទនកោ។ គរុជ្ជានិយោតិ គរុករណស្ស ឋានភូតោ។ ជានំ
ជានាតិ តិ ញ្ញាលោន ជានិតព្ពំ ជានាតិ។ យថា វា អញ្ញោ អជានន្តាបិ ជានន្តា វិយ
បវត្តន្តិ, ន ឯវមយំ, អយំ បន ជានន្តោ ឯវ ជានាតិ។ បស្សំ បស្សតិ តិ
ទស្សនភូតេន បញ្ញាចក្ខុនា បស្សិតព្ពំ បស្សតិ, បស្សន្តោ ឯវ វា បស្សតិ។ ឯវ
សម្ពាវនិយោតិ ឯវវិញ្ញតាយ បណ្ឌិតភាវេន សម្ពាវេតព្ពោ។ សីលេស្សេវស្ស
បរិបូរការីតិ សីលេសុ បរិបូរការី ឯវ ភវេយ្យាតិ។ ឯវ ឧត្តបទាវធារណំ
ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ញំ ឥមិនា បទេន ឧបរិសិក្ខាទ្វយំ អនិវត្តិតមេវ ហោតិ។ យថា បន
សីលេសុ បរិបូរការី នាម ហោតិ, តំ ជលេន ទស្សេតុំ “អជ្ឈត្ត” តិអាទិ វុត្តំ។
វិបស្សនាធិដ្ឋានសមាធិសំវត្តនិកតាយ ហិ ឥធសីលស្ស ចារិប្បរិ, ន កេវលំ
អខណ្ឌាទិការីមត្តំ។ វុត្តព្ពោតំ “យានិ ខោ បន តានិ អខណ្ឌានិ... បេ....
សមាធិសំវត្តនិកានិ” តិ។ ឯវញ្ញំ កត្វា ឧបរិសិក្ខាទ្វយំ សីលស្ស សម្ពាវភាវេន
គហិតន្តិ សីលស្សេវេត្ថ បធានគ្គហណំ សិទ្ធិំ ហោតិ។ សីលានុវត្តកា ហិ
ចិត្តកក្កតាសម្ពាវបរិគ្គហា។ អន្ធនេនាតិ អខណ្ឌាទិភាវេន, កស្សេតិ វា
អហាបនេន ឧបបន្នេន។ អាភាវេនាតិ ករណេន សម្បាទនេន។

អង្គវត្តន្ត វា អត្តនោតិ វា ឯកំ ឯកត្ថំ, ព្យញ្ញនមេវ នាមំ។ ភុម្មត្ថេ ចេតំ,
“សមថ”ន្តិ ឧបយោគវចនំ “អន្ធី”តិ ឥមិនា ឧបសគ្គន យោគេ សិទ្ធិន្តិ អាហ
“អត្តនោ ចិត្តសមថេ យុត្តោ”តិ។ តត្ថ ចិត្តសមថេតិ ចិត្តស្ស សមាធានេ។
យុត្តោតិ អវិយុត្តោ បសុតោ។ យោ សព្ពេន សព្ពំ ឈានការនាយ អនុយុត្តោ,
សោ តំ ពហិ នីហរតិ នាម។ យោ អារភិត្វា អន្តរា សង្គោចំ អាបជ្ជតិ, សោ តំ
វិនាសេតិ នាម។ យោ បន ព្យាទិសោ អហុត្វា ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហរតិ, សោ
អនិរាគតជ្ឈានោតិ ទស្សន្តោ “ពហិ អនិហជជ្ឈានោ”តិ អាទិមាហ។
នីហរណវិនាសត្តញ្ញំ ឥទំ និរាគរណំ នាម។ “ចម្ពំ និរំកត្វា និវាតវុត្តិ”តិ អាទិសុ
(សុ. និ. ៣២៨) ចស្ស បយោគោ ទដ្ឋព្ពោ។

សត្តវិជាយ អនុបស្សនាយាតិ ឯត្ថ អនិច្ចានុបស្សនា, ទុក្ខានុបស្សនា,
អនត្តានុបស្សនា, និព្វិនានុបស្សនា, វិរាគានុបស្សនា, និរោធានុបស្សនា,
បដិនិស្សក្កានុបស្សនាតិ ឥមា សត្តវិជា អនុបស្សនា។ សុញ្ញការគតោ ភិក្ខុ
តត្ថ លទ្ធកាយវិវេកតាយ សមថវិបស្សនាវសេន ចិត្តវិវេកំ បរិព្រូហេន្តោ
យថានុសិដ្ឋបដិបត្តិយា លោកំ សាសនញ្ច អត្តនោវិសេសាធិគមជ្ឈានភូតំ
សុញ្ញការញ្ច ឧបសោភយមាណោ គុណវិសេសាធិជ្ឈានភាវាចាទនេនវិញ្ញនំ
អត្តតោ តំ ព្រូហេន្តោ នាម ហោតីតិ វុត្តំ “ព្រូហេតា សុញ្ញការាទ”ន្តិ។ តេនាហ
“ឯត្ថ ចា”តិ អាទិ។ ឯកភូមកាទិចាសាទេ កុរុមាណោបិ បន នេវ សុញ្ញការាទំ
ព្រូហេតាតិ ទដ្ឋព្ពោ។ សុញ្ញការគ្គហណេន ចេត្ថ អវញ្ញុក្ខមូលាទិ សព្ពំ
បធានានុយោគក្ខមំ សេនាសនំ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯត្តាវតា យថា តណ្ហាវិចរិតទេសនា បឋមំ តណ្ហាវសេន អារទ្ធាបិ
តណ្ហាបទដ្ឋានត្ថា មានទិដ្ឋនំ មានទិដ្ឋិយោ ឌីសវិត្វា កមេន បបញ្ចត្តយទេសនា
ជាតា, ឯវមយំ ទេសនា បឋមំ អធិសីលសិក្ខាវសេន អារទ្ធាបិ សីលបទដ្ឋានត្ថា

សមថវិបស្សនានំ សមថវិបស្សនាយោ ឱសវិត្វា កមេន សិក្ខាត្ថយទេសនា
ជាតាតិ វេទិតញ្ញា។ ឯត្ថ ហិ “សីលេស្វេវស្ស បរិបូរការី”តិ ឯត្តារតា
អធិសីលសិក្ខា វុត្តា, “អជ្ឈត្ថំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាភតជ្ឈានោ”តិ
ឯត្តារតា អធិចិត្តសិក្ខា, “វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ”តិ ឯត្តារតា
អធិបញ្ញាសិក្ខា។ “ព្រូហោតា សុញ្ញាការាវន”ន្តិ ឥមិនា បន សមថវសេន
សុញ្ញាការវឡនេ អធិចិត្តសិក្ខា, វិបស្សនាវសេន អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ ឯវំ ទ្វេបិ
សិក្ខា សង្កហោតា វុត្តា។ ឯត្ថ ច “អជ្ឈត្ថំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ
អនិរាភតជ្ឈានោ”តិ ឥមេហិ បទេហិ សីលានុវត្តិកា ឯវំ ចិត្តកក្កតា កចិតា,
“វិបស្សនាយា”តិ ឥមិនា បទេន សីលានុវត្តិកោ សម្ពាវបរិគ្គហោ។

កថំ ចិត្តកក្កតា សីលមនុវត្តតិ? យស្ស ហិ ចិត្តកក្កតា នត្ថិ, សោ ព្យាធិម្ហិ
ឧប្បន្នេវិហាញ្ញតិ, សោ ព្យាធិវិហាតោវិក្ខិត្តចិត្តោ សីលំ វិនាសេត្វាបិ
ព្យាធិរូបសមំ កត្តា ហោតិ។ យស្ស បន ចិត្តកក្កតា អត្ថិ, សោ តំ ព្យាធិទុក្ខំ
វិក្ខម្ពេត្វា សមាបត្តិ សមាបន្នតិ, សមាបន្នកូលោ ទុក្ខំ ទូរគតំ ហោតិ,
ពលវតំ សុខមុប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ចិត្តកក្កតា សីលមនុវត្តតិ។ កថំ
សម្ពាវបរិគ្គហោ សីលមនុវត្តតិ? យស្ស ហិ សម្ពាវបរិគ្គហោ នត្ថិ, តស្ស “មម
រូបំ មម វិញ្ញាណ”ន្តិ អត្តភាវេ ពលវមមត្ថំ ហោតិ, សោ តថារូបេសុ
ទុក្ខិក្ខព្យាធិភយាធិសុ សម្មត្ថេសុ សីលំ ធានេសេត្វាបិ អត្តភាវំ ចោសេតា
ហោតិ។ យស្ស បន សម្ពាវបរិគ្គហោ អត្ថិ, តស្ស អត្តភាវេ ពលវមមត្ថំ វា
សីនេហោ វា ន ហោតិ, សោ តថារូបេសុ ទុក្ខិក្ខព្យាធិភយាធិសុ សម្មត្ថេសុ
សចេបិស្ស អន្តានិ ពហិ និក្ខមន្តិ, សចេបិ ឧស្សស្សតិ វិសុស្សតិ,
ខណ្ឌាខណ្ឌិកោ វា ហោតិ សតធាបិ សហស្សធាបិ, នេវ សីលំ វិនាសេត្វា
អត្តភាវំ ចោសេតា ហោតិ។ ឯវំ សម្ពាវបរិគ្គហោ សីលំ អនុវត្តតិ។

“ព្រហ្មតា សុញ្ញាការាវន”ន្តិ ឥមិនា បន តស្សេវ ឧភយស្ស ព្រហ្មតា វឌ្ឍនា
សាតច្ចកិរិយា ទស្សិតា។ ឯវំ ភគវា យស្មា “សព្វាហ្មចារីនំ បិយោ ចស្សំ...បេ....
ការីនិយោ ចា”តិ ឥមេ ចត្តារោ ធម្មេ អាកម្ព័ន្ធន ទត្តញ្ញំ កិញ្ចិ កាតត្ថំ, អញ្ញទត្ថុ
សីលាទិគុណាសមន្នាគតេនេវ ភវិតត្ថំ។ ព្យាទិសោ ហិ សព្វាហ្មចារីនំ បិយោ
ហោតិ មនាចោ គរុ ការីនិយោ។ វុត្តម្យិ ហេតំ -

“សីលទស្សនសម្បជ្ជំ, ធម្មជ្ជំ សច្ចវេទិនំ;
អត្តនោ កម្ម កុញ្ញានំ, តំ ជនោ កុរុតេ បិយ”ន្តិ។ (ធម. ប. ២១៧);

តស្មា “អាកម្ព័យ្យ បេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សព្វាហ្មចារីនំ បិយោ ចស្សំ...បេ....
សីលស្សេវស្ស បរិបូរការី...បេ.... សុញ្ញាការាវន”ន្តិ វត្ថា ឥនានិ យស្មា
បច្ចយលាភាទិ បត្តយន្តេនបិ ឥនេមេវ ករណីយំ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ, តស្មា
“អាកម្ព័យ្យ បេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ លាភី អស្ស”ន្តិអាទិមាហា។ លាភី អស្សន្តិ
លាភាសាយ សំវេសីលបរិបូរណំ ចាឡិយំ អាគតំ។ កិមីទិសំ ភគវា
អនុជាធាតីតិ? ន ភគវា សភាវេន ព្យាទិសំ អនុជាធាតិ, មហាការុណីកតាយ
បន បុគ្គលជ្ឈាសយេន ឯវំ វុត្តន្តិ ទស្សន្តោ “ន ភគវា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ
ឃាសេសនំ ទិដ្ឋកថោ, ន វាចំ បយុត្តំ ភណេតិ ទិដ្ឋកថោ មូគោវិយ ហុត្វា
ឱភាសបរិកថានិមិត្តវិញ្ញត្តិបយុត្តំ ឃាសេសនំ វាចំ ន ភណោ, ន កថេយ្យាតិ
អត្តោ។ បុគ្គលជ្ឈាសយវេសេនាតិ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិវេន្តោ “យេសំ
ហិ”តិអាទិមាហា។ រសោ សភាវត្ថតោ អាទិសំសោ រសានិសំសោ។

បច្ចយទានកាវាតិ ជីវរាទិបច្ចយទានវេសេន បវត្តកាវា។ មហាប្បលា
មហានិសំសាតិ ឧភយមេតំ អត្តតោ ឯកំ, ព្យញ្ញនមេវ នានំ។ “បញ្ចិមេ,
គហបតយោ, អាទិសំសា”តិអាទិសុ (មហាវ. ២៨៥) ហិ អាទិសំសសន្តោ
ជលបរិយាយោបិ ហោតិ។ មហាត្ថំ វា លោកិយសុខំ ជលន្តិ បសវន្តិតិ មហាប្បលា,

មហាតោ លោកុត្តរសុខស្ស បច្ចយា ហោន្តិតិ មហានិសំសា។ តេនាហ
“លោកិយសុខេន ជលក្ខតេនា”តិអាធិ។

បេច្ចកវំ គតាតិ បេតុបបត្តិវសេន និព្ពត្តិ ឧបគតា។ តេ បនយស្មា ឥធ
កតកាលកិរិយា កាលេន កតជីវិតុបច្ឆេនា ហោន្តិ, តស្មា វុត្តំ
“កាលកតា”តិ។ សស្សសសុរា ច តប្បក្ខិកា ច សស្សសសុរបក្ខិកា។ តេ
ញាតិយោនិសម្ពន្ធន អាវាហវិវាហសម្ពន្ធវសេន សម្ពន្ធា ញាតិ។
សាលោហិតាតិ យោនិសម្ពន្ធវសេន។ ឯកលោហិតពន្ធាតិ ឯកេន សមាធន
លោហិតសម្ពន្ធន សម្ពន្ធា។ បសន្នចិត្តោតិ បសន្នចិត្តកោ។ កាលកតោ បិតា
វា មាតា វា បេតយោនិយំ ឧប្បន្នោតិ អធិការតោវិញ្ញាយតីតិ វុត្តំ។
មហានិសំសមេវ ហោន្តិតិ តស្ស តថាសីលសម្បន្នតាតិ អធិប្បាយោ។

អដ្ឋោត្តរិតាតិ មទ្គិតា។ ន ច មំ អរតិ សហយ្យាតិ មំ ច អរតិ ន
អភិកវេយ្យ ន មទ្គេយ្យ ន អដ្ឋោត្តរេយ្យ។ ឧប្បន្នន្តិ ជាតំ និព្ពត្តំ។
សីលាធិគុណយុត្តោ ហិ អរតិញ្ច រតិញ្ច សហតិ អដ្ឋោត្តរតិ, មទ្គិតា តិដ្ឋតិ,
តស្មា ព្យាទិសមត្តានំ ឥច្ឆន្តេនបិ សីលាធិគុណយុត្តេនេវ ភវិតព្ពន្ធិ ឧស្សេតិ។
ចិត្តត្រាសោ ភាយតីតិ ភយំ, អារម្មណំ ភាយតិ ឯតស្មាតិ ភយំ។ តំ ធុរិយម្បិ
ភយំ ភេរវញ្ច សហតិ អភិកវតីតិ ភយភេរវសហោ។ សីលាធិគុណយុត្តោ ហិ
ភយភេរវំ សហតិ អដ្ឋោត្តរតិ, មទ្គិតា តិដ្ឋតិ អរិយកោដិយវាសី
មហានត្តត្ថេរោវិយ។

ថេរោ កិរ មគ្គំ បដិបន្នោ អញ្ញាតវំ ចាសាធិកំ អរញ្ញំ ទិស្វា “ឥវេវជ្ឈ
សមណធម្មំ កត្វា គមិស្សមី”តិ មគ្គា ឌុក្កម្ម អញ្ញាតវស្មី វុក្ខម្មលេ សង្ឃាជី
បញ្ញាបេត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ វុក្ខនេវតាយ ទាវកា ថេរស្ស
សីលតេជេន សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តាវិស្សរមកំសុ។ ទេវតាបិ

សកលរុក្ខំ ចាលេសិ។ បេរោ អថលោវ និសីទិ។ សា ទេវតា ធូមាយិ បដ្ឋលិ។ នេវ
សក្ខិ បេរំ ចាលេតុំ។ តតោ ឧចាសកវណ្ណោនាគន្ធា វន្តិទ្វា អដ្ឋាសិ។ “កោ
ឯសោ”តិ វុត្តា “អហំ, ភន្តេ, តស្មី វុត្តេ អជិវត្តា ទេវតា”តិ អវោច។ តុំ ឯតេ
វិការេ អកាសីតិ។ អាម, ភន្តេតិ។ “កស្មា”តិ ច វុត្តា អាហា “តុម្ហាកំ, ភន្តេ,
សីលតេជេន ធារកា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តាវិស្សរមកំសុ, សាហំ
តុម្ហេ បលាបេតុំ ឯវមកាសិ”តិ។ បេរោ អាហា “អថ កស្មា ‘ឥធ, ភន្តេ, មា វសថ,
មយ្ហំ អជាសុក’ន្តិ បជិកច្ឆេវ នាវចាសិ, ឥនាទិ បន មា មំ កិញ្ចិ អវថ,
‘អរិយកោដិយមហាធនត្តា អមនុស្សភយេន គតោ’តិ វចនតោ លដ្ឋាមិ,
តេនាហំ ឥធរេ វសិស្សំ, តុំ បន អរដ្ឋេកទិវសំ យត្ថ កត្តចិ វសាហី”តិ។ ឯវំ
សីលាទិគុណាយុត្តោ ភយភេរវសហោ ហោតិ, តស្មា ព្យៀទិសមត្តានំ ឥច្ឆន្តេនបិ
សីលាទិគុណាយុត្តេនេវ ភវិតព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។ ទុតិយាទីនិ ឧត្តានត្តានិ។

អាកម្ពុសុត្តានិវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

៥-១០. មិគសាលាសុត្តានិវណ្ណោនា

៧៥-៨០. បញ្ចមេ ឥមស្ស ហិ បុគ្គលស្ស សីលវិវហិតស្ស បញ្ញា សីលំ
បរិធាវតីតិ អខណ្ឌាទិភាវាចាទនេន សីលំ អាទិមជ្ឈបរិយោសានេសុ បញ្ញាយ
សុវិសោធិតំ ករោតិ។ យស្ស ហិ អព្ពន្ធរេ សីលសំវរោ នត្ថិ, ឧក្សដិតញ្ញតាយ
បន ចាតុប្បទិកកាថាបរិយោសានេ បញ្ញាយ សីលំ ធាវិត្វា សហ
បជិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណាតិ, អយំ បញ្ញាយ សីលំ ធាវតិ នាម
សេយ្យថាបិ សន្តតិមហាមត្តោ។

សីលវា បន បញ្ញំ ធាវតិ។ យស្ស (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៣១៧) ហិ បុព្វជ្ជនស្ស សីលំ
សដ្ឋិអសីតិវស្សានិ អខណ្ឌំ ហោតិ, សោ មរណាកាលេបិ សព្វកិលេសេ

យាតេត្វា សីលេន បញ្ញំ ជោវិត្វា អរហត្តំ គណ្ណាតិ កន្ទរសាលបរិវេណោ
មហាសង្ឃិវស្សត្ថេរោវិយ។ ថេរេ កិរ មរណមញ្ចេ និបង្ខិត្វា ពលវេទនាយ
និត្តនន្តេ តិស្សមហារាជា “ថេរំ បស្សិស្សាមី” តិ គន្ធា បរិវេណាទ្វារេ បិតោ តំ
សង្កំ សុត្វា បុច្ឆិ “កស្ស សន្នោ អយ” តិ។ ថេរស្ស និត្តនន្តសន្នោតិ។ “បព្ពដ្ឋាយ
សង្ឃិវស្សេន វេទនាបរិក្កហមត្តម្មំ ន កតំ, ឥនានិ ន តំ វន្តិស្សាមី” តិ និវត្តិត្វា
មហាពោធិ វន្តិតុំ គតោ។ គតោ ឧបជ្ជាកទហរោ ថេរំ អាហា “កី នោ, ភន្តេ,
លដ្ឋាបេថ, សន្នោមិ រាជា វិប្បជិសារី ហុត្វា ‘ន វន្តិស្សាមី’ តិ គតោ” តិ។ កស្មា,
អាវុសោតិ? តុម្ហាកំ និត្តនន្តសង្កំ សុត្វាតិ។ “តេន ហិ មេ ឱកាសំ ករោថា” តិ
វត្វា វេទនំ វិក្ខម្ភត្វា អរហត្តំ បត្វា ទហរស្ស សញ្ញំ អនាសិ “គច្ឆាវុសោ, ឥនានិ
រាជានំ អម្ពេ វន្តាបេហី” តិ។ ទហរោ គន្ធា “ឥនានិ កិរ ថេរំ វន្តថា” តិ អាហា។ រាជា
សុសុមារបតិ តេន ថេរំ វន្តន្តោ “នាហំ អយ្យស្ស អរហត្តំ វន្តាមិ, បុព្វជ្ជនក្ខមិយំ
បន បត្វា វត្តិតសីលមេវ វន្តាមី” តិ អាហា។ ឯវំ សីលេន បញ្ញំ ជោវិតិ នាម។
សេសំ វុត្តមេវ។ ធម្មាជីសុ នតិ វត្តព្កំ។

មិគសាលាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាកម្ពុវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៩) ២. ថេរវគ្គោ

១-៨. វាហនសុត្តាទិវណ្ណានា

៨១-៨៨. ចតុត្ថស្ស បឋមេ វិមរិយាធិកតេនាតិ និម្មរិយាធិកតេន។
ចេតសាតិ ឯវិរិយេន ចិត្តេន វិហារតិ។ តត្ថ ទ្វេ មរិយាទា កិលេសមរិយាទា ច
អារម្មណមរិយាទា ច។ សចេ ហិស្ស រូចាធិកេ អារត្ត រាគាទយោ ឧប្បន្នេយ្យំ,

កិលេសមរិយាទានតេន កតា ភវេយ្យ។ តេសុ បនស្ស ឯកោបិ ន ឧប្បន្នោតិ
កិលេសមរិយាទាននត្ថិ។ សចេ បនស្ស រូចាទិធម្ម អារម្មណ្ឌស្ស ឯកច្ច អាចាចំ
នាគច្ឆេយ្យំ, ឯវមស្ស អារម្មណមរិយាទានភវេយ្យ។ តេ បនស្ស ធម្ម
អារម្មណ្ឌស្ស អាចាចំ អនាគតធម្មា នាម នត្ថិតិ អារម្មណមរិយាទានិ នត្ថិ។ ឥធិ
បន កិលេសមរិយាទាន អធិប្បតាតិ អាហា “កិលេសមរិយាទំ ភិទ្ធិត្វា” តិអាទិ។
តតិយាទិសុ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

វាហនសុត្តានិវត្តនា និដ្ឋិតា។

៩-១០. កោកាលិកសុត្តានិវត្តនា

៨៩-៩០. នវមេ (សំ. និ. ដី. ១.១.១៨១) កោកាលិកនាមកា ទ្វេភិក្ខុ។ តតោ
ឥធិធិប្បតំ និទ្ធាវេត្វា ទស្សេតុំ “កោយំ កោកាលិកោ” តិ បុច្ឆា។ សុត្តស្ស
អដ្ឋប្បត្តិ ទស្សេតុំ “កស្មា ច ឧបសង្កម្ម” តិ បុច្ឆា។ អយំ កិរាតិអាទិ យថា ក្នុង
តាសំ វិស្សន្ធនំ។ វិវេកវាសំ វសិតុកាមត្តា អប្បិច្ឆតាយ ច មា នោ
កស្សនិ... បេ... វសីសុ។ អាហាតំ ឧប្បាទេសិ អត្តនោ ឥច្ឆាវិយាតនតោ។ យេវ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាទយីសុ បយុត្តវាចាយ អកតត្តា យេវេហិ ច អនាបិតត្តា។
បុព្វេហិ... បេ... មញ្ញេតិ ឥមិនា យេវានំ កោហញ្ញេ វិតកាវំ អាសង្កតិ អវលោ
វណំ បស្សន្តោវិយ, សុបរិសុទ្ធ អាទាសតលេ ជល្លំ ឧដ្ឋាបេន្តោវិយ ច។

អបរជ្ឈិតាតិ ភគវតោ សម្មាសម្ពុទ្ធា “ចាបភិក្ខុ ជាតា” តិ វត្វា។
មហាសាវន្តទស្សនត្ថន្តិ មហាសាវន្តការទស្សនត្ថំ, អយមេវ វា ចាថោ។
មាហេវន្តិ មា ឯវមាហា, មា ឯវំ ភណិ។ សទ្ធាយ អយោ ឧប្បាទោ សទ្ធាយោ, តំ
អារហតីតិ សទ្ធាយិកោតិ អាហា “សទ្ធាយ អាគមករោ” តិ។ សទ្ធាយិកោតិ វា
សទ្ធាយ អយិតត្តោ, សទ្ធាយេតិ អត្តោ។ តេនាហា “សទ្ធាតព្ភវចនោ វា” តិ។

បីឡកា ឆាម ពាហ៍រតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋិនិ ភិន្ទិន្ទិ, ឥមា បន បឋមំយេវ អដ្ឋិនិ
ភិន្ទិន្ទា ឧគ្គតា។ តេនាហ “អដ្ឋិនិ ភិន្ទិន្ទា ឧគ្គតាហិ បីឡកាហិ” តិ។
តរុណាពលុវមត្តិយោតិ តរុណាពិល្លជលមត្តិយោ។ វិសគិលីតោតិ
ទិត្តបហារណោ។ តញ្ច ពឡិសំ វិសសមញ្ញា លោកេ។ អារក្ខនេវតានំ សន្នំ
សុត្វាតិ បទំ អានេត្វា សម្ពុន្នោ។

ព្រហ្មលោកេតិ សុទ្ធាវាសលោកេ។ វរាភោតិ អនុគ្គហវចនមេតំ។
ហីនបរិយាយោតិ កេចិ។ បិយសីលាតិ ឥមិនា ឯតស្មី អត្ថេ និរុត្តិនយេន
បេសលាតិ បទសិទ្ធិតិ ធស្សេតិ។ កតាភ្លិន្ទិតិ ព្យាធិពលេន បរិភិន្ទវណ្ណតាយ
កតាភ្លិតានិ អភ្លិន្ទិ។ យត្តកន្តិ ភគវតោ វចនំ អញ្ញាថា ករោន្តេន យត្តកំ តយា
អបរទ្ធី, តស្ស បមាណំ នត្តិតិ អត្ថោ។ យស្មា អនាគាមិនោ ឆាម
បហីនកាមច្ឆន្ទព្យាថាធា ហោតិ, ត្វញ្ច ធិដ្ឋិកាមច្ឆន្ទព្យាថាធនេវសេន ឥធាគតោ,
តស្មា យាវញ្ច តេ ឥទំ អបរទ្ធី ឯវមេត្ថ អត្ថោ ធជ្ជញ្ចោ។

អធិដ្ឋិប្បត្តោតិ អប្បត្តធិដ្ឋិកោ។ គិលីតវិសោវិយ វិសំ គិលីត្វា បីតោវិយ។
កុហិវិសទិសា មូលបច្ឆិន្ទនជ្ជេន។ ឧត្តមត្ថេតិ អរហត្ថោ។ ទីណាសវោតិ វទតិ
សុនក្ខត្តោវិយ អចេលំ កោរក្ខត្តិយំ។ យោ អគ្គសាវកោវិយ បសំសិតញ្ចោ
ទីណាសវោ, តំ “ធុស្សីលោ អយ” ន្តិ វទតិ។ វិចិនាតីតិ អាចិនោតិ បសវតិ។
បសំសិយនិជ្ជា តាវ សម្បន្នគុណាបរិធិសនេវសេន បវត្តិយា សាវជ្ឈតាយ
កដុកវិចាកា, និទ្ទិយប្បសំសា បន កថំ តាយ សមវិចាកាតិ? តត្ថ
អវិជ្ជមានគុណាសមារោបនេន អត្ថនោ បរេសញ្ចា មិច្ឆាបដិបត្តិហេតុការតោ
បសំសិយេន តស្ស សមការករណតោ ច។ លោកេចិ ហិ អស្សំ សូរេន សមំ
ករោន្តោ ការយ្ហោ ហោតិ, បគេវ ធុប្បដិបន្នំ សុប្បដិបន្នេន សមំ ករោន្តោតិ។

សកេន ធនេនាតិ អត្ថនោ សាបតេយ្យេន។ អយំ អប្បមត្តកោ អបរាជោ
ទិដ្ឋធម្មិកត្តា សប្បតិការត្តា ច តស្ស។ អយំ មហន្តតរោ កលិ កត្វបចិតស្ស
សម្បរាយិកត្តា អប្បតិការត្តា ច។

និរត្តុទោតិ គណនាវិសេសោ ឯសោតិ អាហា “និរត្តុទគណនាយា”តិ,
សតសហស្សំ និរត្តុទានន្តិ អត្តោ។ យមរិយគរហី និរយំ ឧបេតីតិ ឯត្ត
យថាវុត្តអាយុប្បមាណំ ចាកតិកវសេន អរិយូបវាទិនា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។
អគ្គសាវកានំ បន គុណមហន្តតាយ តតោបិ អតិរិយ មហន្តតរមេវាតិ វេទន្តិ។

អថ ខោ ព្រហ្មា សហម្បតីតិ កោ អយំ ព្រហ្មា, កស្មា ច បន ភគវន្តំ
ឧបសង្កមិត្វា ឯតទដោចាតិ? អយំ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ សហកោ
នាម ភិក្ខុ អនាគាមី ហុត្វា សុទ្ធាវាសេសុ ឧប្បន្នោ, តត្ថ សហម្បតិ ព្រហ្មាតិ
សញ្ញានន្តិ។ សោ បនាហំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “បទុមនិរយំ កិត្តេស្សមិ, តតោ
ភគវា ភិក្ខុនំ អាហោចេស្សតិ, អថានុសន្និកុសលា ភិក្ខុ តត្ថាយុប្បមាណំ
បុច្ឆិស្សន្តិ, ភគវា អាចិត្តន្តោ អរិយូបវាទេ អាទីនំ បកាសេស្សតី”តិ ឥមិនា
ការណេន ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតទដោច។

មគធរដ្ឋេ សំវោហារតោ មាគធកោ បត្តោ, តេន។ បច្ឆិតត្ថជ្ជានស្សាតិ
និរយឧកេន បច្ឆិតត្ថប្បទេសស្ស ឯតំ អត្តុទោតិ នាមំ។ វស្សគណនាតិ
ឯកតោ បដ្ឋាយ ទសគុណំ អត្តុទអាយុម្ហិ តតោ អបរំ វិសតិគុណំ
និរត្តុទាទីសុ វស្សគណនា វេទិតព្ពំ។ អយព្វា គណនា អបរិចិតានំ ទុក្ខរាតិ
វុត្តំ “ន តំ សុករំ សង្ខាតុ”ន្តិ។ កេចិ បន “តត្ថ តត្ថ បរិទេវនានត្ថេន
កម្មការណានត្ថេនបិ ឥមាធិ នាមាធិ លទ្ធាធិ”តិ វេទន្តិ, អបរេ “សីតនរកា
ឯតេ”តិ។ សព្វត្ថាតិ អពពាទីសុ បទុមបរិយោសានេសុ សព្វេសុ និរយេសុ។ ឯស
នយោតិ ហេដ្ឋិមតោ ឧបរិមស្ស វិសតិគុណំ អតិទិសតិ។ ទសមេ នត្តិ វុត្តព្ពំ។

កោកាលិកសុត្តាន្តិវង្គននិដ្ឋិតា។

ថេរវគ្គវង្គននិដ្ឋិតា។

(១០) ៥. ឧបាលិវគ្គោ

១-២. កាមភោគីសុត្តាន្តិវង្គននិដ្ឋិតា

៩១-៩២. បញ្ចមស្ស បឋមាធិនិ ឧត្តានត្ថានិ។ ចតុត្ថេ តបនំ សន្តបនំ
កាយស្ស ខេទនំ តថោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ តបស្សី, តំ តបស្សី។ យស្មា
តថាភូតោ តបនិស្សិតោ, តថោ វា តន្តិស្សិតោ, តស្មា អាហា
“តបនិស្សិតក”ន្តិ។ លូខំ ជរុសំ សាធុសម្មតាចារិវហតោ ន បសាទនីយំ
អាជីវតិ វត្ថុតីតិ លូខាជីវី, តំ លូខាជីវី។ ឧបក្កោសតីតិ ឧប្បណ្ឌេតិ,
ឧបហសនវសេន បរិភាសតិ។ ឧបវនតីតិ អវញ្ញាបុព្វកំ អបវនតិ។ តេនាហា
“ហិឡេតិ វម្ពេតិ”តិ។

កាមភោគីសុត្តាន្តិវង្គននិដ្ឋិតា។

៥. ឧត្តិយសុត្តវង្គននិដ្ឋិតា

៩៥. បញ្ចមេ បច្ចន្តេ ភវំ បច្ចន្តិមំ។ ចាការស្ស ជិវការំ ឧទ្ធម្មំ ចាបេតីតិ
ឧទ្ធាបំ, ចាការមូលំ។ អាទិ-សន្តេន ចាការទ្វារពន្ធបរិខាធិនំ សង្កហោ
វេទិតញោ។ បណ្ឌិតនោវារិកជ្ជានិយំ កត្វា ភគវា អត្តានំ ទស្សេសីតិ ទស្សេន្តោ
“ឯកទ្វារន្តិ កស្មា អាហា”តិ ចោទនំ សមុជ្ជាបេសិ។ យស្ស បញ្ញាយ វសេន
បុរិសោ បណ្ឌិតោតិ វុច្ចតិ, តំ បណ្ឌិតន្តិ អាហា “បណ្ឌិតេន សមន្នាគតោ”តិ។
តំតំសីតិ កត្តព្ភតាសុ ឆេកភាវោ ព្យត្តភាវោ វេយ្យត្តិយំ។ មេធាតិ សម្មាហំ

ហ៊ីសតិវិធមតីតិ មេធា, សា ឯតស្ស អត្ថីតិ មេធាវី។ ហ្មោនេ ហ្មោនេ ឧប្បត្តិ
ឯតស្ស អត្ថីតិ ហ្មោនេប្បត្តិកា, ហ្មោនេសោ ឧប្បជ្ឈនបញ្ញា។ អនុបរិយាយន្តិ
ឯតេនាតិ អនុបរិយាយោ, សោ ឯវ បថោតិ អនុបរិយាយបថោ, បរិតោ
ចាការស្ស អនុសំយាយនមគ្គោ។ ចាការភាគា សន្ធាតញ្ញា ឯត្តាតិ
ចាការសន្ធិ, ចាការស្ស ដុល្លិតប្បនេសោ។ សោ បន ហេដ្ឋិមន្តេន ទិដ្ឋិម្បិ
ឥដ្ឋកានំវិគមេន ឯវំ វុច្ចតីតិ អាហា “ទិដ្ឋិឥដ្ឋកានំ អបគតជ្ជាន” ត្ថិ។ ទិដ្ឋិជ្ជានត្ថិ
ទិដ្ឋិទិដ្ឋប្បនេសោ, ទិដ្ឋិជ្ជានំ វា។ តញ្ញាវិវរន្តិ វុច្ចតិ។

ឧត្តិយសុត្តន្តវណ្ណានា ទិដ្ឋិតា។

៦-៨. កោកនុទសុត្តាទិវណ្ណានា

៩៦-៩៨. ធម្មេ ខន្ធាបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ អារម្មណេជ្ជេន “រូបំ អត្តតោ
សមនុបស្សតី” តិអាទិវចនតោ។ អវិជ្ជាបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ ឧបនិស្សយាទិកាវេន
បវត្តនតោ។ យថាហា “អស្សុតវា, ភិក្ខុវេ, បុដ្ឋន្តោ អរិយានំ អនុស្សវី
អរិយធម្មស្ស អកោវិនោ” តិអាទិ (ធម. ស. ១០០៧)។ ជស្សោបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ។ យថា
ចាហា “តទបិ ជស្សបច្ចយា (ធី. និ. ១.១១៨-១៣០) ដុស្ស ដុស្ស បដិសំវេទិយន្តី” តិ
(ធី. និ. ១.១៤៤) ច។ សញ្ញាបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ។ វុត្តញ្ញោតំ “សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចាសន្តិ
(សុ. និ. ៨៨០; មហានិ. ១០៩), បថវិតោ សញ្ញាត្វា” តិ (ម. និ. ១.២) ច អាទិ។
វិតក្កោបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “តក្កញ្ញា ទិដ្ឋិសុ បកប្បយិត្វា, សច្ចំ មុសាតិ
ទ្វយធម្មមាហូ” តិ (សុ. និ. ៨៩២; មហានិ. ១២១), “តក្កិ ហោតិ វីមសី” តិ (ធី. និ.
១.៣៤) ច អាទិ។ អយោនិសោមនសិការោបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ។ តេនាហា ភគវា -
“តស្សេវំ អយោនិសោ មនសិការោតោ ធន្នំ ទិដ្ឋនំ អញ្ញាតវា ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ឈតិ, អត្ថិ
មេ អត្តាតិ តស្ស សច្ចតោ ថេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ឈតី” តិអាទិ (ម. និ. ១.១៩)។

យា ទិដ្ឋតិ ឥនាទិ វុច្ចមានានំ អដ្ឋាសន្តំ បទានំ សាធារណំ មូលបទំ។
ទិដ្ឋិយេវ ទិដ្ឋិកតំ ភូមិកតំ វិយ, ទិដ្ឋិសុ វា កតំ ឥទំ ទស្សនំ ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិសុ
អន្តោកធន្តាតិបិ ទិដ្ឋិកតំ, ទិដ្ឋិយា វា កតំ ទិដ្ឋិកតំ។ ឥទញ្ចិ “អត្ថិ មេ
អត្តា” តិ អាទិ ទិដ្ឋិយា កមនមត្ថមេវ, នត្ថត្ថ អត្តា វា និច្ឆា វា កោចិតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ សា ចាយំ ទិដ្ឋិ ទុន្ទិក្កមនដ្ឋន កហានំ។ ទុរតិក្កមនដ្ឋន សប្បជិកយដ្ឋន
ច កត្តារោ ទុត្តិក្កកត្តារវា ឡ កត្តារាទយោ វិយ។ សម្មាទិដ្ឋិយា វិជិវិជ្ឈនដ្ឋន,
វិលោមនដ្ឋន វា វិស្វកំ។ កនាចិ សស្សតស្ស, កនាចិ ឧច្ឆេទស្ស វា កហណតោ
វិរូបំ ជន្តិតន្តិ វិប្បន្តិតំ។ ពន្ធនដ្ឋន សំយោជនំ។ ទិដ្ឋិយេវ អន្តោ តុទនដ្ឋន
ទុន្ទិហារណីយដ្ឋន ច សល្លន្តិ ទិដ្ឋិសល្លំ។ ទិដ្ឋិយេវ បិដ្ឋាករណដ្ឋន សម្ពាធាតិ
ទិដ្ឋិសម្ពាធា។ ទិដ្ឋិយេវ មោក្ខារណដ្ឋន បលិពោធាតិ ទិដ្ឋិបលិពោធា។
ទិដ្ឋិយេវ ទុម្ពាចនីយដ្ឋន ពន្ធនន្តិ ទិដ្ឋិពន្ធនំ។ ទិដ្ឋិយេវ ទុរុត្តរណដ្ឋន បចាតោតិ
ទិដ្ឋិបចាតោ។ ទិដ្ឋិយេវ ថាមកតដ្ឋន អនុសយោតិ ទិដ្ឋិអនុសយោ។ ទិដ្ឋិយេវ
អត្តានំ សន្តាបេតីតិ ទិដ្ឋិសន្តាបោ។ ទិដ្ឋិយេវ អត្តានំ អនុទហាតីតិ
ទិដ្ឋិបរិឡាហោ។ ទិដ្ឋិយេវ កិលេសកាយំ គន្ថេតីតិ ទិដ្ឋិគន្ថោ។ ទិដ្ឋិយេវ ភុសំ
អាទិយតីតិ ទិដ្ឋិទាទានំ។ ទិដ្ឋិយេវ “សច្ច” ត្ថិ អាទិវសេន អភិនិវិសតីតិ
ទិដ្ឋិភិនិវេសោ។ ទិដ្ឋិយេវ “ឥទំ បរ” ត្ថិ អាមសតិ, បរតោ វា អាមសតីតិ
ទិដ្ឋិបរាមាសោ, សមុដ្ឋាតិ ឯតេនាតិ សមុដ្ឋានំ, ការណំ។ សមុដ្ឋានស្ស កាវោ
សមុដ្ឋានដ្ឋោ, តេន សមុដ្ឋានដ្ឋន, ការណភាវេនាតិ អត្តោ។ សត្តមដ្ឋមេសុ
នត្ថិ វុត្ថព្វំ។

កោកនុទសុត្តាទិវណ្ណានា ទិដ្ឋិតា។

៩-១០. ឧបាលិសុត្តាទិវណ្ណានា

៩៩-១០០. នវមេ អដ្ឋោគាហេត្វា អធិប្បតមត្ថំ សម្ពវិត្តំ សាដេតុំ ទុក្ខានិ
 ទុរភិសម្ពវាទិ។ អដ្ឋកថាយំ បន តត្ថ និវាសោយេវ ទុក្ខោតិ ទស្សេតុំ “សម្ពវិត្តំ
 ទុក្ខានិ ទុស្សហានី”តិ វុត្ថំ។ អវញ្ញវនបត្តានីតិ អវញ្ញលក្ខណប្បត្តានិ
 វនសណ្ឋានិ។ វនបត្តសន្តោ ហិ សណ្ឋាភូតេ វុត្តសមូហេបិ វត្ថតីតិ
 អវញ្ញគ្គហណំ។ បរិវេកន្តិ បការតោ, បការេហិ វាវិវេចនំ,
 រូចាទិបុប្ផត្តារម្មណោ បការតោ គមនាទិវិយាបថប្បការេហិ អត្ថនោ
 កាយស្ស វិវេចនំ, គច្ឆតោបិ តិដ្ឋតោបិ និសដ្ឋតោបិ និបដ្ឋតោបិ ឯកស្សេវ
 បរត្ថិ។ តេនេវ ហិ វិវេចតព្ពានំ វិវេចនាការស្ស ច ភេទតោ ពហុវិធព្វា តេ
 ឯកត្ថេន គហេត្វា “បរិវេក”ន្តិ ឯកវេចនេន វុត្ថំ។ ទុក្ខំ បរិវេកន្តិ វា បរិវេកំ
 កត្តំ ន សុខន្តិ អត្ថោ។ ឯកភាវេតិ ឯកត្ថភាវេ។ ទ្វយំទ្វយារាមោតិ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ
 ភាវាភិវតោ។ ហរន្តិវិយាតិ សំហរន្តិវិយ វិយាតុប្បាទនេន។ តេនាហ “យសន្តិ
 វិយា”តិ។ ភយសន្តាសុប្បាទនេន ខាទិតុំ អាគតា យក្ខវក្ខសបិសាចាទយោ
 វិយាតិ អធិប្បាយោ។ ព្យាទិសស្សាតិ អលទ្ធសមាធិនោ។
 តិណបណ្ណាមិកាទិសន្តោហិ វាតេវតានំ តិណបណ្ណាទិនំ មិគបក្ខិអាទិនព្វា
 ភីសនកេហិ ភេរវេហិ សន្តោហិ។ វិវិដេហិ ច អញ្ញោហិ ខាណុអាទិហិ
 យក្ខាទិអាការេហិ ឧបដ្ឋិតេហិ ភីសនកេហិ។ យដេន កីឡា យជីកាតិ ឯកេ។
 ទសមំ ឧត្តានមេវ។

ឧបាលិសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឧបាលិវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. សមណសញ្ញាវគ្គោ

១-១២. សមណសញ្ញាសុត្តាន្តិវគ្គោ

១០១-១១២. តតិយស្ស បឋមាទីនិ ឧត្តានានិ។ ធម្មេនិជ្ជវការណានីតិ
បដហនការណានិ។ ឥមស្មី មគ្គោ កថិយតីតិ កត្វា “អយំ ហេដ្ឋា...បេ.... បុន
គហិតា”តិ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ និដ្ឋិល្ហា មិច្ឆាទិដ្ឋតិ អានេត្វា សម្ពុត្តតំ។ យថា
មិច្ឆាទិដ្ឋវិបស្សនាយ និដ្ឋិល្ហាបិ ន សមុច្ឆន្នាតិ សមុច្ឆេទប្បហានទស្សនតំ បុន
គហិតា, វេ មិច្ឆាសង្កប្បាទយោបិ វិបស្សនាយ បហីនាបិ អសមុច្ឆន្នតាយ ឥធ
បុន គហិតាតិ អយមគ្គោ “មិច្ឆាសង្កប្បស្ស”តិ អាទិសុ សព្វបទេសុ វត្តព្រោតិ
ទស្សេតិ “វេ សព្វបទេសុ យោជេតព្រោ”តិ ឥមីនា។ ឯត្ថ ចាតិ
“សម្មាវិមុត្តិបច្ចយា ច អនេកេ កុសលា ធម្មា ភាវនាចារិប្បវី គច្ឆន្តិ”តិ ឯតស្មី
ចាឡិបទេ។ ឯត្ថ ច សមុច្ឆេទវសេន ច បដិប្បស្សន្តិវសេន ច បដិបក្ខធម្មានំ
សម្មទេវវិមុច្ចនំ សម្មាវិមុត្តិ។ តប្បច្ចយា ច មគ្គជលេសុ អដ្ឋ ឥន្ទ្រិយានិ
ភាវនាចារិប្បវី ឧបគច្ឆន្តិ មគ្គសម្បយុត្តានិបិ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ ឧទ្ធជានិ។
មគ្គវសេន ហិ ជលេសុ ភាវនាចារិប្បវី នាមាតិ។ អភិនន្តនដ្ឋេនាតិ អតិរិយ
សីនេហានដ្ឋេន។ ឥន្ទ្រិយា សោមនស្សិន្ទ្រិយំ ឧក្កំសគតសាតសភាវតោ
សម្បយុត្តធម្មេ សីនេហាន្តំ តេមន្តិរិយ បវត្តតិ។
បវត្តសន្តតិអាធិបតេយ្យដ្ឋេនាតិ វិចាកសន្តានស្ស ជីវនេ អធិបតិការេន។
វេន្តិអាទិ វុត្តស្សេវ អត្ថស្ស និគមនំ។ សត្តមាទីនិ ឧត្តានត្តានិ។

សមណសញ្ញាសុត្តាន្តិវគ្គោ និដ្ឋិតា។

សមណសញ្ញាវគ្គវគ្គោ និដ្ឋិតា។

(១២) ២. បច្ចេកវិទ្យាបាល្លាត

១-២. បឋមអធម្មសុត្តាន្ត

១១៣-៦. ធុតិយស្ស បឋមធុតិយានិ ឧត្តានត្ថានិ។ តតិយេ ជានំ ជានាតីតិ
សត្តញ្ញតញ្ញាលោន ជានិតតំ សត្តំ ជានាតិ វេ។ ន ហិ បទេសញ្ញាលោ បិតោ
ជានិតតំ សត្តំ ជានាតិ។ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន ហិ អវិសេសគ្គហាលោន ច “ជាន”ន្តិ
តមីនា និវេសេសំ ព្រោយ្យជាតំ បរិគ្គយ្ហតីតិ តត្ថិសយាយ ជាននកិរិយាយ
សត្តញ្ញតញ្ញាលោមេវ ករណំ ភវិតុំ យុត្តំ, បករណាវសេន “ភគវា”តិ
សទ្ធពរសន្និទានេន ច អយមត្ថោ វិភាវេតញ្ញោ។ បស្សិតត្ថមេវ បស្សតីតិ
ទិព្វចក្ខុបញ្ញាចក្ខុធម្មចក្ខុពុទ្ធចក្ខុសមន្តចក្ខុសម្ពុតេហិ ញ្ញាលោចក្ខុហិ
បស្សិតត្ថំ បស្សតិ វេ។ អថ វា ជានំ ជានាតីតិ យថា អញ្ញោ សវិបល្លាសា
កាមរូបបរិញ្ញាវាទិនោ ជានន្តាបិ វិបល្លាសវសេន ជានន្តិ, ន វេ ភគវា។ ភគវា
បន បហំនិបល្លាសត្តា ជានន្តោ ជានាតិ វេ, ទិដ្ឋិទស្សនស្ស អភាវា បស្សន្តោ
បស្សតិយេវាតិ អត្ថោ។ ចក្ខុវិយ ភូតោតិ ទស្សនបរិណាយកដ្ឋេន ចក្ខុវិយ
ភូតោ។ យថា ហិ ចក្ខុ សត្តានំ ទស្សនត្ថំ បរិណេតិ សាដេតិ, វេ លោកស្ស
យាថាវទស្សនសាដេតោបិ ទស្សនកិច្ចបរិណាយកដ្ឋេន ចក្ខុវិយ ភូតោ,
បញ្ញាចក្ខុមយត្តា វា សយម្ពញ្ញាលោន បញ្ញាចក្ខុំ ភូតោ បត្តោតិ វា
ចក្ខុភូតោ។

ញ្ញាណសភាវេតិ វិទិតករណដ្ឋេន ញ្ញាណសភាវេ។ អវិបរីតសភាវដ្ឋេន
បរិយត្តិធម្មប្បវត្តនតោ វា ហទយេន ចិន្តេត្វា វាចាយ និព្វានិធម្មមយោតិ
ធម្មភូតោ។ តេនាហ “ធម្មសភាវេ”តិ។ ធម្មា វា ពោធិបក្ខិយា តេហិ ឧប្បន្នត្តា
លោកស្ស ច តទុប្បាទនតោ, អនញ្ញសាធារណំ វា ធម្មំ បត្តោ អធិគតោតិ

ធម្មត្ថតោ។ សេដ្ឋជ្ជន ព្រហ្មត្ថតោតិ អាហា “សេដ្ឋសភាវោ”តិ។ អថ វា ព្រហ្មា
វុច្ចតិ មគ្គោ, តេន ឧប្បន្នត្តា លោកស្ស ច តទុប្បាទនតោ, តញ្ច
សយម្ពុញ្ញាលោន បត្តោតិ ព្រហ្មត្ថតោ។ ចតុសច្ចធម្មំ វទតីតិ វត្តា។ ចិរំ
សច្ចប្បជីវេ បវត្តន្តោ វទតីតិ បវត្តា។ អត្ថំ ជីហិវត្ថាតិ ទុក្ខាធិអត្ថំ តត្ថាបិ
បីឡនាធិអត្ថំ ឧទ្ធវិទ្ធា។ បរមត្ថំ វា និព្វានំ ចាបយិតា និន្នេតា។
អមតាធិគមបជីបត្តិទេសនាយ អមតសច្ចិកិរិយំ សត្តេសុ ឧប្បាទេន្តោ អមតំ
ទទាតីតិ អមតស្ស នាតា។ ពោធិបក្ខិយធម្មានំ តទាយត្តការតោ ធម្មសាមី។
ចតុត្ថេ នតិ វត្តព្ពំ។

បឋមអធម្មសុត្តានិវង្គានា និដ្ឋិតា។

៥-៤២. សង្ការសុត្តានិវង្គានា

១១៧-១៥៤. បញ្ចមេ អប្បកាតិ ថោកា, ន ពហូ។ អថាយំ ឥតរា បជាតិ យា
បនាយំ អវសេសា បជា សក្កាយទិដ្ឋិតិរមេវ អនុធាវតិ, អយមេវ ពហុតរាតិ
អត្តោ។ សម្មទក្ខាតេតិ សម្មា អក្ខាតេ សុកេហិតេ។ ធម្មេតិ តវ ទេសនាធម្មេ។
ធម្មានុវត្តិនោតិ តំ ធម្មំ សុត្វា តទនុច្ឆិកំ បជីបទំ បូរេត្វា
មគ្គជលសច្ចិករណោន ធម្មានុវត្តិនោ។ មច្ចុនោ ហ៊ានក្ខតន្តិ
កិលេសមារសម្ពាស្ស មច្ចុនោ និវាសជ្ជានក្ខតំ។ សុទុត្តរំ តវិត្វា
ចារមេស្សន្តិ យេ ជនា ធម្មានុវត្តិនោ, តេ ឯតំ សុទុត្តរំ ទុរតិក្កមំ មារធម្មេ
តវិត្វា អតិក្កមិត្វា និព្វានចារំ គមិស្សន្តិ។

កណ្តំ ធម្មំ វិប្បហាយាតិ កាយទុច្ឆរិតាធិភេទំ អកុសលំ ធម្មំ ជហិត្វា។
សុក្កំ ភាវេថាតិ បណ្ឌិតោ ភិក្ខុ អភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អវហត្តមគ្គា
កាយសុចរិតាធិភេទំ សុក្កំ ធម្មំ ភាវេយ្យ។ ឌីកា អនោកមាគម្មាតិ ឌីកំ វុច្ចតិ

អាលយោ, អនោកំ វុច្ចតិ អនាលយោ។ អាលយតោ និក្ខមិត្តា
អនាលយសម្ពាតំ និព្វានំ បដិច្ច អារត្ត។

តត្រាភិវត្តិមិច្ឆយ្យាតិ យស្មី អនាលយសម្ពាតេ វិវេកេ និព្វានេ ឥមេហិ
សត្តេហិ ធុរភិវមំ, តត្រាភិវត្តិមិច្ឆយ្យ។ ធុរិធម៌ កាមេតិ
វត្ថុកាមកិលេសកាមេ។ ចិត្តក្ខេសេហិតិ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អត្តានំ
បរិយោធមេយ្យ វោធាមេយ្យ, បរិសោធមេយ្យាតិ អត្តោ។

សម្ពោធិយង្គេស្វតិ សម្ពោជ្ឈង្គេសុ។ សម្មា ចិត្តំ សុភាវិតន្តិ សម្មា ហេតុនា
នយេន ចិត្តំ សុដ្ឋភាវិតំ វឡិកំ។ ជុតិមន្តោតិ អានុការវន្តោ,
អរហត្តមគ្គញ្ញាណជុតិយា ខន្ធទិកេនេ ធម្មេ ជាតេត្វា ឋិតាតិ អត្តោ។ តេ
លោកេ បរិនិព្វតាតិ តេ ឥមស្មី ខន្ធទិលោកេ បរិនិព្វតា នាម អរហត្តប្បត្តិតោ
បដ្ឋាយ កិលេសវដ្ឋស្ស ខេមិតត្តា សឧបាទិសេសេន, ចរិមចិត្តនិរោធន
ខន្ធវដ្ឋស្ស ខេមិតត្តា អនុបាទិសេសេន ចាតិ ទ្វីហិ បរិនិព្វានេហិ បរិនិព្វតា,
អនុបាទានាវិយ បដិចោ អបណ្ណាត្តិកការំ គតាតិ អត្តោ។

ឥតោ បរំ យាវ តតិយោ បណ្ណាសកោ, តាវ ឧត្តានត្ថមេវ។

សង្ការវសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៤. ចតុត្ថបណ្ណាសកំ

១៥៥-១៦៦. ចតុត្ថស្ស បឋមវគ្គោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

១-៤៤. ព្រាហ្មណបច្ឆោរោហណីសុត្តានិវណ្ណានា

១៦៧-២១០. ធុតិយេ ច បឋមាធីនិ ឧត្តានត្ថានិ។ ធនមេ បច្ឆាភូមិវាសិនោតិ
បច្ឆន្តធនវាសិនោ។ សេវាលមាលីកាតិ ចាតោវ ឧទកំ ឌីរេហិត្វា
សេវាលញ្ចោវ ឧប្បលាធីនិ ច គហិត្វា អត្តនោ ឧទកសុទ្ធិកភាវជាននត្តញ្ចោវ
“លោកស្ស ច ឧទកេន សុទ្ធិ ហោតិ”តិ ឥមស្ស អត្តស្ស ជាននត្តញ្ចោ មាលំ
កត្វា បិលន្ធនកា។ ឧទកោរេហាកាតិ ចាតោ មជ្ឈន្តេ សាយន្តេ ច
ឧទកឌីរេហាលាកា។ តេនាហ “សាយតតិយកំ
ឧទកោរេហាលាកា ឧទកសុទ្ធិយុត្តា”តិ។ ៧កាធនមាធីនិ ឧត្តានត្ថានិ។ ចតុត្ថ
បណ្ណាសកេ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

ព្រាហ្មណបច្ឆោរេហាលាសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

(២១) ១. ករជកាយវគ្គោ

១-៥៣៦. បឋមនិរយសគ្គសុត្តានិវណ្ណានា

២១១-៧៤៦. បញ្ចមស្ស បឋមាធីនិ ឧត្តានត្ថានិ។ នវមេ យស្មី សន្តានេ
កាមាវចរកម្មំ មហគ្គតកម្មញ្ច កត្វបចិតំ វិចាកនានេ លទ្ធាវសំ ហុត្វា បិតំ,
តេសុ កាមាវចរកម្មំ ឥតរំ នីហិត្វា សយំ តត្ថ ឋិត្វា អត្តនោ វិចាកំ ធាតុំ ន
សក្កោតិ, មហគ្គតកម្មមេវ បន ឥតរំ បដិពាហិត្វា អត្តនោ វិចាកំ ធាតុំ
សក្កោតិ គរុការតោ។ តេនាហ “តំ មហោយោ បរិត្ថំ ឧទកំ វិយា”តិ អាធិ។
ឥតោ បរំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវ។

បឋមនិរយសគ្គសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥតិ មនោវចប្បវណិយា អង្គត្ថវនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ទសកនិចាតវណ្ណនាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្ថវនិកាយ

ឯកាទសកនិចាត-ជីកា

១. និស្សយវត្ថោ

១-១០. កិមត្ថិយសុត្តានិវណ្ណនា

១-១០. ឯកាទសកនិចាតស្ស បឋមាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។ ទសមេ ជនិតស្មិន្ទិ
កម្មកិលេសេហិ និព្ពត្តេ, ជនេ ឯតស្មិន្ទិ វា ជនេតស្មី, មនុស្សេស្វតិ អត្ថោ។
តេនាហ “យេ គោត្តបជិសារិនោ”តិ។ ជនិតស្មី-សន្តោ ឯវ វា ភ-ការស្ស ឯ-ការ
កត្វា “ជនេតស្មី”ន្ទិ វុត្ថោ។ ជនិតស្មិន្ទិ ច ជនស្មិន្ទិ អត្ថោ វេទិតញោ។ ជនិតស្មិន្ទិ
សាមញ្ញាគ្គហណេបិ យត្ថ ចតុវណ្ណសមញ្ញា, តត្ថេវ មនុស្សលោកេ។ ឧត្តិយោ
សេដ្ឋោតិ អយំ លោកសមញ្ញាបិ មនុស្សលោកេយេវ, ននេវកាយេ
ព្រហ្មកាយេ វាតិ ទស្សេតុំ “យេ គោត្តបជិសារិនោ”តិ វុត្ថំ។ បជិសរន្ទិតិ “អហំ
គោតមោ, អហំ កស្សទោ”តិ បជិ បជិ អត្ថនោ គោតុំ អនុស្សវន្ទិ បជិជានន្ទិ
វាតិ អត្ថោ។

កិមត្ថិយសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អនុស្សតិវគ្គោ

១-៤. បឋមមហាធមសុត្តាទិវណ្ណានា

១១-១៤. ទុតិយស្ស បឋមាទិនិ ឧត្តានត្ថានិ។ តតិយេ
កតធឿ កាហារាភក្ខានន្តិ កតធឿ កាហារាបដីវនំ។ កោ បន ទេវានំ
អាហារោ, កា អាហារវេលាតិ? សព្វេសម្បិ កាមាវចរទេវានំ សុធា អាហារោ។
សា ហេដ្ឋិមេហិ ហេដ្ឋិមេហិ ឧបរិមានំ ឧបរិមានំ បណ្ឌិតតមា ហោតិ, តំ
យថាសកំ ទិវសវសេនេវ ទិវសេ ទិវសេ ភុញ្ញន្តិ។ កេចិ បន
“តិឡារបទប្បមាណំ សុធាហារំ ភុញ្ញន្តិ, សោ ជីវាយ វេបិតមត្តោ យាវ
កេសគ្គនខត្តា កាយំ ជរតិ, តេសំយេវ ទិវសវសេន សត្ត ទិវសេ
យាបនសមត្តោ ហោតិ” តិ វទន្តិ។ អសមយវិមុត្តិយាវិមុត្តោតិ មគ្គវិមោក្ខន
វិមុត្តោ។ អដ្ឋន្ទញ្ចិ សមាបត្តិនំ សមាបជ្ជនស្ស សមយោបិ អត្ថិ តស្ស
អសមយោបិ, មគ្គវិមោក្ខន បនវិមុច្ចនស្ស សមយោ វា អសមយោ វា នត្ថិ។
យស្ស សទ្ធា ពលវតី, វិបស្សនា ច អារទ្ធា, តស្ស កច្ចន្តស្ស តិដ្ឋន្តស្ស
និសីទន្តស្ស និបជ្ជន្តស្ស ខាទន្តស្ស ភុញ្ញន្តស្ស ច មគ្គជលប្បដិវេជោ នាម ន
ហោតីតិ ន វត្តព្កំ។ ឥតិ មគ្គវិមោក្ខនវិមុច្ចនស្ស សមយោ វា អសមយោ វា
នត្ថិ មគ្គវិមោក្ខោ អសមយវិមុត្តិ នាម។ ចតុត្ថ នត្ថិ វត្តព្កំ។

បឋមមហាធមសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មេត្តាសុត្តវណ្ណានា

១៥. បញ្ចមេ សេសជនាតិ មេត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយា អលាភិនោ។
សម្បវរត្តមាណាតិ ធឹក្ខណេន បស្សន អសយិត្វា សត្តសោ បរិវត្តមាណា។
កាកច្ឆមាណាតិ យុរុយុរបស្សសវសេន វិស្សំ ករោន្តា។ សុខំ សុបតីតិ ឯត្ត
ធុរិដា សុបនា សយនេ បិដ្ឋប្បសារណាលក្ខណា កិរិយាមយចិត្តហិ
អរោកិណ្ណាភវន្តប្បវត្តិលក្ខណា ច។ តត្ថាយំ ឧភយត្ថាបិ សុខមេវ សុបតិ។
យស្មា សណីកំ និបដ្ឋិត្វា អដ្ឋបច្ឆន្តានិ សមោធាយ ចាសាធិកេន អាការេន
សយតិ, និទ្ទោក្កមនេបិ ឈានំ សមាបន្នោ វិយ ហោតិ។ តេនាហ “ឯវំ
អសុបិត្វា” តិអាទិ។

និទ្ទាកាលេ សុខំ អលាភិត្វា ធុរក្ខន សុត្តត្ថា ឯវ បដិពុជ្ឈនកាលេ
សវីរខេនេន និត្តននំ វិជម្ពនំ ឥតោ ចិតោ ច វិបរិវត្តនព្វា ហោតីតិ អាហ
“និត្តនន្តាវិជម្ពន្តា សម្បវរត្តន្តា ធុក្ខំ បដិពុជ្ឈន្តិ” តិ។ អយំ បន សុខេន សុត្តត្ថា
សវីរខេនាការតោ និត្តននាទិវិហិតោវ បដិពុជ្ឈតិ។ តេន វុត្តំ “ឯវំ
អប្បដិពុជ្ឈិត្វា” តិអាទិ។ សុខប្បដិពោធា ច សវីរវិការាភារេនាតិ អាហ “សុខំ
និត្តការ” តិ។

ភទ្ទកមេវ សុបិនំ បស្សតីតិ ឥទំ អនុក្ខតបុព្វវសេន ទេវតូបសំហារវសេន
ចស្ស ភទ្ទកមេវ សុបិនំ ហោតិ, ន ចាបកន្តិ កត្វា វុត្តំ។ តេនាហ “ចេតិយំ
វន្តន្តោវិយា” តិអាទិ។ ធាតុក្ខោភហេតុកម្មិ ចស្ស ពហុលំ ភទ្ទកមេវ សិយា
យេតុយ្យេន ចិត្តជ្ជចានុគុណតាយ ឧតុអាហារជ្ជចានំ។

ឧវេ អាមុក្កមុត្តាហារោវិយាតិ គីរាយ ពន្ធិត្វា ឧវេ លម្អិតមុត្តាហារោ
វិយាតិ កេហិច តំ ឯការលិវសេន វុត្តំ សិយា, អនេកវតនាវលិសម្មហត្ថតោ
បន មុត្តាហារោ អំសប្បនេសតោ បដ្ឋាយ យាវ កដិប្បនេសស្ស ហេដ្ឋាភាគា
បលម្ពន្តោ ឧវេ អាមុក្កាយេវ នាម ហោតិ។

វិសាខត្ថបេរិយាតិ (វិសុទ្ធិ. ១.២៥៨) សោ កិវ ចាជលិបុត្តេ កុដុម្ពិយោ
អហោសិ។ សោ តត្ថេវ វសមាធា អស្សោសិ “តម្កបណ្ឌិធិតោ កិវ
ចេតិយមាលាលម្ពតោ កាសាវបដ្ឋោតោ, ឥច្ឆិតិច្ឆិតជ្ជានេយេវេត្ត សក្កា
និសីទិតុំ វា និបទ្ទិតុំ វា, ឧតុសប្បាយំ សេនាសនសប្បាយំ បុគ្គលសប្បាយំ
ធម្មស្សវនសប្បាយន្តិ សព្វមេត្ត សុលភ”ន្តិ។ សោ អត្ថនោ កោគក្ខន្ធនំ
បុត្តទារស្ស និយ្យាតេត្វា ធុស្សន្តេ ពាទ្វេន ឯកកហាបណេនេវ យវា និក្ខមិត្វា
សមុទ្ទតិវេ នាវំ ឧទិក្ខមាធា ឯកំ មាសំ វសិ។ សោ វោហារកុសលតាយ ឥមស្មី
ហនេ ភណ្ឌំ កិណិត្វា អសុកស្មីវិក្កិណាឆ្នោ ធម្មិកាយ វណិជ្ជាយ
តេនេវន្តរមាសេន សហស្សំ អភិសំហរិ។ ឥតិ អនុបុព្វេន មហាវិហារំ គន្ធា
បព្ពដ្ឋំ យាចតិ។ សោ បព្ពាជនត្ថាយ សីមំ និតោ តំ សហស្សត្វិកំ ឱវដ្ឋិកន្តវេន
ភូមិយំ ចាតេសិ។ “កិមេត”ន្តិ ច វុត្តេ “កហាបណាសហស្សំ, ភន្តេ”តិ វត្វា,
“ឧចាសក, បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ន សក្កាវិចារេតុំ, ឥនានេវ នំ
វិចារេហី”តិ វុត្តេ “វិសាខស្ស បព្ពដ្ឋជ្ជានំ អាគតា មាវិត្តហត្ថា គមីស្ស”តិ
មុញ្ជិត្វា សីមាមាឡកេវិក្កិវត្វា បព្ពជិត្វា ឧបសម្មន្នោ។ សោ បញ្ចវស្សោ ហុត្វា
ទ្វេមាតិកា បគុណា កត្វា អត្ថនោ សប្បាយំ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា ឯកេកស្មី
វិហារេ ចត្តារោ ចត្តារោ មាសេ សមបវត្តវាសំ វសមាធា ចរិ។ ឯវំ ចរមាធា -

“វនន្តវេ បិតោ ថេរោ, វិសាខោ គដ្ឋមាធកោ;
អត្ថនោ គុណមេសន្តោ, ឥមមត្តំ អភាសថ។

“យាវតា ឧបសម្មន្នោ, យាវតា ឥធ មាគតោ;
ឯត្ថន្តវេ ខលិតំ នត្ថិ, អហោ លាភោ តេ មាវិសា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២៥៨);

សោ ចិត្តលបព្ពតវិហារំ គដ្ឋន្នោ ទ្វេធាបថំ បត្វា “អយំ នុ ខោ មគ្គោ, ឧទាហុ
អយ”ន្តិ ចិត្តយន្តោ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស បព្ពតេ អធិវត្តា ទេវតា ហត្ថំ បសារេត្វា

“ឯសោ មគ្គោ” តិ ធន្យេតិ។ សោ ចិត្តលបព្ពតវិហារំ គន្ធា តត្ថ ចត្តារោ មាសេ
វសិទ្ធា “បច្ចុសេ គមិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា និបជ្ជិ។ ចន្ទមសីសេ មណីលរុក្ខ
អធិវត្តា ទេវតា សោចានជលកេ និសីទិត្វា បរោទិ។ ថេរោ “កោ ឯសោ” តិ
អាហា។ អបំ, ភន្តេ, មណីលិយាតិ។ កិស្ស រោទសីតិ? តុម្ពា កំ គមនំ បដិច្ចាតិ។
មយី ឥធវ វសន្តេ តុម្ពា កំ កោ គុណោតិ? តុម្ពេសុ, ភន្តេ, ឥធវ វសន្តេសុ
អមនុស្សា អញ្ញមញ្ញំ មេត្តំ បដិលភន្តិ, តេ ទានិ តុម្ពេសុ គតេសុ កលបំ
កិស្សន្តិ, ធុដ្ឋល្មម្បិ កថយិស្សន្តិ តិ។ ថេរោ “សចេ មយី ឥធវ វសន្តេ តុម្ពា កំ
ជាសុវិហារោ ហោតិ, សុន្ទរ” តិ វត្តា អញ្ញេបិ ចត្តារោ មាសេ តត្ថេវ វសិទ្ធា បុន
តថេវ គមននិទ្ទំ ឧប្បាទេសិ។ ទេវតាបិ បុន តថេវ បរោទិ។ ឯតេនេវ ឧចាយេន
ថេរោ តត្ថេវ វសិទ្ធា តត្ថេវ បរិនិព្វាយីតិ។ ឯវំ ធមត្តាវិហារី ភិក្ខុ អមនុស្សានំ
បិយោ ហោតិ។

ពលវបិយចិត្តតាយាតិ ឥមិនា ពលវបិយចិត្តតាមត្តេនបិ សត្តំ ន កមតិ,
បតេវ មេត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយាតិ ធន្យេតិ។ ឱប្បមេវ ចិត្តំ សមាធិយតិ, កេនចិ
បរិបន្តេន បរិហ័នដ្ឋានស្ស ព្យាចានស្ស ទ្វរសមុស្សវិតភាវតោ ឱប្បមេវ
សមាធិយតិ, “អាសវានំ ខយាយា” តិ កេចិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ ឯត្ថ ច
កិញ្ញាបិ ឥតោ អញ្ញកម្មជ្ជានវសេន អធិគតជ្ជាធានម្បិ សុខសុបនាធម្មោ
អានិសំសាលព្ពន្ធិ។ យថាហា -

“សុខំ សុបន្តិ មុនយោ, អជ្ឈត្តំ សុសមាហិតា;
សុប្បពុទ្ធិំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា កោតមសាវកា” តិ។ (វិសុទ្ធិ. មហាជ. ១.២៥៨);
ច អាទិ -

តថាបិមេ អានិសំសា ព្រាហ្មវិហារលាភិនោ អនវសេសាលព្ពន្ធិ ព្យាចាទានីនំ
ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកភាវតោ ព្រាហ្មវិហារានំ។ តេនេវាហា “និស្សរណំ ហេតុំ, អារុសោ,

ព្យាបាទស្ស, យទិទំ មេត្តាចតោវិមុត្តិ"តិអាទិ (ជី. និ. ៣.៣២៦; អ. និ. ៦.១៣)។
ព្យាបាទាទិវសេន ច សត្តានំ ទុក្ខសុបនាធម្មោតិ តប្បដិបក្ខត្វតេសុ
ព្រហ្មវិហារេសុ សិទ្ធិសុ សុខសុបនាធម្មោ ហត្ថគតា ឯវ ហោន្តិតិ។

មេត្តាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អដ្ឋកថាភិក្ខុសុត្តវណ្ណានា

១៦. ធម្មេ ពេលុវតាមកេតិ វេសាលិយា ធិក្ខណបស្សេ អវិទូរេ
ពេលុវតាមកោ នាម អត្ថិ, តំ គោចរតាមំ កត្វាតិ អត្ថោ។
សារប្បត្តកុលគណនាយាតិ មហាសារមហាប្បត្តកុលគណនាយ។ ធនមេ
ហំនេតិ អញ្ញោ អញ្ញេតិ ធនគណនជ្ជានេ។ អដ្ឋកថាភិក្ខុ ជាតោ ភវេតិ
អដ្ឋកថាភិក្ខុ កុក្កដាវាមាតិ ចាជលីបុត្ត កុក្កដាវាមា, ន កោសម្ព័យំ។

បកតត្ថប្បដិដិទ្ទេសោ ត-សង្កេតិ តស្ស “ភគវតា”តិអាទិហិ បទេហិ
សមាធាធិករណភាវេន វុត្តស្ស យេន អភិសម្ពុទ្ធភាវេន ភគវា បកតោ
អធិគតោ សុចាកដោ ច, តំ អភិសម្ពុទ្ធភាវំ សទ្ធិ អាគមនីយបដិបទាយ
អត្ថភាវេនេវ ធស្សេន្តោ “យោ សោ...បេ.... អភិសម្ពុទ្ធោ”តិ អាហា។ សតិបិ
ញ្ញាណធស្សនសទ្ធានំ ឥធម បញ្ញាវេវចនភាវេ តេន តេនវិសេសេន នេសំ
វិសយវិសេសេ បវត្តិធស្សនត្ថំ អសាធារណញ្ញាណវិសេសវសេន,
វិជ្ជាត្តយវសេន, វិជ្ជាភិញ្ញាណវរណវសេន, សត្តញ្ញតញ្ញាណមំសចក្កវសេន
បដិវេធនេសនាញ្ញាណវសេន ច តទត្ថំ យោជេត្វា ធស្សេន្តោ “តេសំ
តេស”ត្ថិអាទិមាហា។ តត្ថ អាសយានុសយំ ជានតា អាសយានុសយញ្ញាលោន,
សត្តញ្ញយុទ្ធម្មំ បស្សតា សត្តញ្ញតាណាវរណញ្ញាលោហិ។ បុព្វេនិវាសាទីហិតិ
បុព្វេនិវាសាសវក្ខយញ្ញាលោហិ។ បដិវេធបញ្ញាយាតិ អរិយមគ្គបញ្ញាយ។

ទេសនាបញ្ញាយ បស្សតាតិ ទេសេតព្ពធម្មានំ ទេសេតព្ពប្បការំ
ពោធនេយ្យបុគ្គលានញ្ច អាសយានុសយចរិតាធិមុត្តិអាធិភេទំ ធម្មំ
ទេសនាបញ្ញាយ យាថាវតោ បស្សតា។ អរីនន្តិ កិលេសារីនំ, បញ្ចវិធមារាទំ វា
សាសនស្ស វា បច្ចត្តិកានំ អញ្ញតិត្តិយានំ។ តេសំ បន ហននំ ចាធិហារិយេហិ
អភិកវនំ អប្បដិកានតាករណំ អដ្ឋបេក្ខណញ្ច។ កេសិវិនយសុត្តញ្ចត្ថ
និទស្សនំ។ តថា ហននាដ្ឋានាធិនិ ជានតា។ យថាកម្មបតេសត្ថេ បស្សតា។
សវាសនានមាសវានំ ឪណត្តា អរហតា។ អភិញ្ញេយ្យាធិភេទេ ធម្មេ
អភិញ្ញេយ្យាធិតោ អវិបរីតាវពោធតោ សម្មាសម្ពុទ្ធន។

អថ វា តីសុ កាលេសុ អប្បដិហតញ្ញាណតាយ ជានតា។
កាយកម្មាធិវសេន តិណ្ណាម្បិ កម្មានំ ញ្ញាណានុបរិវត្តិតោ និសម្មការិតាយ
បស្សតា។ ធនាធិនម្បិ អការវសាធិកាយ បហានសម្មទាយ អរហតា។ ធនាធិនំ
អហានិហេតុភូតាយ អក្ខយបដិកានសាធិកាយ សព្ពញ្ញតាយ
សម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ វេ ទសពលអដ្ឋារសអាវេណិកពុទ្ធជម្ពវសេនបិ យោជនា
កាតញ្ច។

អភិសង្ខតន្តិ អត្ថនោ បច្ចយេហិ អភិសម្ពុទ្ធភាវេន សមេច្ច សម្ពុយ្យ កតំ។
ស្វាស្ស កតតាវោ ឧប្បាទនេន វេទិតញ្ចោ, ន ឧប្បន្នស្ស បដិសង្ខរណេនាតិ អាហា
“ឧប្បាទិត”ន្តិ។ តេ ចស្ស បច្ចយា ចេតនាបធានាតិ ទស្សេតុំ ចាឡិយំ
“អភិសង្ខតំ អភិសញ្ញេតយិត”ន្តិ វុត្តន្តិ “ចេតយិតំ កប្បយិត”ន្តិ អត្ថមាហា។
អភិសង្ខតំ អភិសញ្ញេតយិតន្តិ ច ឈានស្ស ចាតុការទស្សនមុខេន
វិទូសនការំ ឧល្លិដ្ឋេតិ។ យញ្ញិ អបុត្វា សម្ពវតិ, តំ បុត្វា បដិវេតិ។ តេនាហា
ចាឡិយំ “យំ ខោ បធា”តិអាធិ។ សមដវិបស្សនាធម្មេ វិតោតិ វត្ថុ សមថធម្មេ
វិតត្តា សមាហិតោវិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អនិច្ចានុបស្សនាធិហិ និច្ចសញ្ញាទយោ

បដិបាតោ អនុក្កមេន តំ អនុលោមញ្ញាណំ ចាបេតា ហុត្វាវិបស្សន្នាធម្មេ
បិតោ។ សមថវិបស្សនាសម្ពុតោតេសុ ធម្មេសុ វញ្ញនជ្ជន រាគោ។ នន្ទនជ្ជន នន្ទី។
តត្ថ សុខុមា អបេក្ខា វុត្តា។ យា និកន្តីតិ វុច្ចតិ។

ឯវំ សន្តេតិ ឯវំ យថាវុត្ថវសេនេវ ឥមស្ស សុត្តបទស្ស អត្ថេ គហេតព្វេ
សតិ។ សមថវិបស្សនាសុ ធន្តរាគោ កត្តញ្ញោតិ អនាគាមិជលំ អនិព្វត្តត្វា
តទត្ថាយ សមថវិបស្សនាបិ អនិព្វត្តត្វា កេវលំ តត្ថ ធន្តរាគោ កត្តញ្ញោ
ភវិស្សតិ។ កស្មា? តេសុ សមថវិបស្សនាសម្ពុតោតេសុ ធម្មេសុ ធន្តរាគមត្តេន
អនាគាមិណា លទ្ធព្ពស្ស អលទ្ធអនាគាមិជលេនបិ លទ្ធព្ពត្តា។ តថា សតិ តេន
អនាគាមិជលម្បិ លទ្ធព្ពមេវ ហោតិ។ តេនាហ “អនាគាមិជលំ បដិលទ្ធិ
ភវិស្សតិ” តិ។ សភាវតោ វសិតព្ពត្តា អវិបរីតោ អត្ថោ ឯវ អត្ថរសោ។

អញ្ញាបិ កាចិ សុគតិយោតិ វិនិច្ឆាតិកេ សន្ធាយាហ។ អញ្ញាបិ កាចិ
ទុគ្គតិយោតិ អសុរកាយមាហ។

អប្បំ យាចិតេន ពហុំ ទេន្តេន ឧឡារបុរិសេនវិយ ឯកំ ធម្មំ បុច្ឆិតេន
“អយម្បិ ឯកធម្មា” តិ កថិតត្តា ឯកាទសបិ ធម្មា បុច្ឆាវសេន ឯកធម្មា នាម
ជាតោ បច្ឆេកំ វាក្យបរិសមាបនញ្ញាយេន។ បុច្ឆាវសេនាតិ “អត្ថំ នុ ខោ, ភន្តេ
អាណន្ទ, តេន... បេ.... សម្មាសម្ពុទ្ធនេ ឯកធម្មា សម្មទក្ខាតោ” តិ ឯវំ
បវត្តបុច្ឆាវសេន។ អមតុប្បត្តិអត្ថេនាតិ អមតភាវស្ស ឧប្បត្តិហេតុតាយ,
សព្វានិបិ កម្មជ្ជានិ ឯករសាបិ អមតាធិគមស្ស បដិបត្តិយាតិ អត្ថោ។
ឯវមេត្ត អគ្គជលភូមិ អនាគាមិជលភូមីតិ ទ្វេវ ភូមិយោ សរូបតោ អាគតា,
នាណន្តរិយតាយ បន ហេដ្ឋិមាបិ ទ្វេ ភូមិយោ អត្ថតោ អាគតា ឯវាតិ ទដ្ឋញ្ញាតិ។
បញ្ច សតានិ អគ្សោ ឯតស្សាតិ បញ្ចសតំ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

អដ្ឋកថាសុត្តន្តបិដក

៧. កោថាលសុត្តន្តបិដក

១៧. សត្តមេ តិស្សោ កថាតិ តិស្សោ អដ្ឋកថា, តិវិជា សុត្តស្ស
អត្តវណ្ណាធាតិ អត្តោ។ ឯកេកំ បទំ ធាន្នំ មូលំ ឯតិស្សាតិ ឯវិសញ្ញិតា
ឯកធាន្និកា។ ឯកេកំ វា បទំ ធាន្នំ អត្តនិគ្គមនមគ្គោ ឯតិស្សាតិ
ឯកធាន្និកា។ តេនាហ “ឯកេកស្ស បទស្ស អត្តកថន” ឆ្លឹះ។ ចត្តារោ អំសា
ភាគា អត្តសល្លក្ខណ្ឌោចាយា ឯតិស្សាតិ ចតុរស្សា។ តេនាហ “ចតុក្កំ ពន្ធិត្វា
កថន” ឆ្លឹះ។ និយមតោ និសិន្នស្ស អារទ្ធស្ស វត្តោ សំវត្តោ ឯតិស្សា អត្តិ
និសិន្នវត្តិកា, យថាវទ្ធស្ស អត្តស្ស វិសុំ វិសុំ បរិយោសាបិកាតិ អត្តោ។
តេនាហ “បណ្ឌិតកោថាលកំ ធស្សេត្វា” តិអាទិ។ ឯកេកស្សបិ បទស្ស
បិណ្ឌត្ថធស្សនវសេន ពហុនំ បទានំ ឯកជ្ឈំ អត្តំ អកថេត្វា ឯកមេកស្ស
បទស្ស អត្តវណ្ណាធា អយំ សព្ពត្ថ លព្ពតិ។ ចតុក្កំ ពន្ធិត្វាតិ កណ្តាបក្ខេ
ឧបមោបមេយ្យទ្ធវយំ, តថា សុក្កបក្ខេតិ ឥទំ ចតុក្កំ យោជេត្វា។ អយំ ឯទិសេសុ
ឯវ សុត្តេសុ លព្ពតិ។ បរិយោសានគមនឆ្លឹះ កេចិ តាវ អាហុ “កណ្តាបក្ខេ ឧបមំ
ធស្សេត្វា ឧបមា ច ធាម យាវនេវ ឧបមេយ្យសម្មជីវាទនត្ថាតិ ឧបមេយ្យត្ថំ
អាហារិក្ខា សំកិលេសបក្ខនិទ្ទេសោ ច វោទានបក្ខវិការវនត្ថាយាតិ សុក្កបក្ខម្បិ
ឧបមោបមេយ្យវិភាគេន អាហារិក្ខា សុត្តត្ថស្ស បរិយោសាបនំ។ កណ្តាបក្ខេ
ឧបមេយ្យំ ធស្សេត្វា បរិយោសានគមនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ” តិ។ អបរេ បទ
“កណ្តាបក្ខេ, សុក្កបក្ខេ ច តំតំឧបមូបមេយ្យត្ថានំ វិសុំ វិសុំ បរិយោសាបេត្វាវ
កថនំ បរិយោសានគមន” ឆ្លឹះ វទន្តិ។ អយន្តិ និសិន្នវត្តិកា។ ឥធាតិ ឥមស្មី
កោថាលកសុត្តេ។ សព្ពាចរិយានំ អាចិណ្ឌាតិ សព្ពេហិបិ បុព្ពាចរិយេហិ
អាចរិតា សំវណ្ណិតា, តថា ចេវ ចាន្និ បវត្តាតិ។

អង្គីយន្តិ អវយវកាវេន ព្យាយាមន្តិ អង្គានិ, កោដ្ឋាសា។ តានិ បនេត្ត យស្មា
សាវន្តសភាវានិ, តស្មា អាហា “អង្គេហិតិ អគុណាកោដ្ឋាសេហិ” តិ។
គោមណ្ឌលន្តិ គោសម្ភហំ។ បរិហរិតុន្តិ រក្ខិតុំ។ តំ បន បរិហរណំ បរិគ្គហេត្វា
វិចរណាន្តិ អាហា “បរិគ្គហេត្វាវិចរិតុ” តិ។ វង្សន្តិ គុន្តិ ពហុការំ
ពហុគោរសតាសដ្ឋានំ បរិវុទ្ធិ។ “ឯត្តកមិន” តិ រូបិយតីតិ រូបំ,
បរិមាណបរិច្ឆេទេហិ សរីររូបម្បីតិ អាហា “គណនតោ វា វណ្ណតោ វា” តិ។ ន
បរិយេសតិ វិនិច្ឆ័យស្ស អជាននតោ។ និលាតិ ឯត្ត ឥតិ-សន្នេ អាទិអត្ថោ។
តេន សេតសពលាទិវណ្ណំ សង្កណ្ឌាតិ។

ធនុសត្តិសូលាទីតិ ឯត្ត ឥស្សរសាចរិយានំ ការីសុ កតំ ធនុលក្ខណំ។
កុមារភត្តិគណានំ ការីសុ កតំ សត្តិលក្ខណំ។ ឥស្សរភត្តិគណានំ ការីសុ
កតំ សូលលក្ខណាន្តិ យោជនា។ អាទិ-សន្នេន រាមវាសុនេវគណានីនំ ការីសុ
កតំ ជេសុចក្កាទិលក្ខណំ សង្កណ្ឌាតិ។

និលមត្តិកាតិ បិដ្ឋលមត្តិកា, ខុទ្ទកមត្តិកា ឯវ វា។ សដតិ រុជតិ
ឯតាយាតិ សាដិកា, សំវង្សា សាដិកា អាសាដិកា។ តេនាហា “វង្សន្តិ” តិអាទិ។
ហារេតាតិ អបនេតា។

វាកេនាតិ វាកបដ្ឋេន។ ចីរកេនាតិ បិលោតិកេន។ អន្តោវស្សេតិ
វស្សកាលស្ស អព្ពន្ធវេ។ និគ្គាហន្តិ សុសុមារាទិនិគ្គាហរហិតំ។ បីតន្តិ ចានិយស្ស
បីតការំ។ សីហព្យគ្សាទិបរិស្សយេន សាសន្តោ សប្បជីកយោ។

បញ្ច អហានិ ឯកស្សតិ បញ្ចាហិកោ, សោ ឯវ វារោតិ, បញ្ចាហិកវារោ។
ឯវ សត្តាហិកវារោបិ វេទិតញ្ចោ។ ចិណ្ឌាដ្ឋានន្តិ ចរិតដ្ឋានំ គោចរគ្គហិតដ្ឋានំ។

បិតិដ្ឋានន្តិ បិតរា កាតព្វដ្ឋានំ, បិតរា កាតព្វកិច្ចន្តិ អត្ថោ។ យថាវុច្ចិ
គហេត្វា គច្ឆន្តិតិ គុណំ វុច្ចិអនុវ្រប់ គោចរភូមិ វា នទិចារំ វា គហេត្វា គច្ឆន្តិ។
គោកត្តន្តិ កប្បាសដ្ឋិកាទិមិស្សំ គោកុញ្ញិតត្ថំ ភត្តំ។ ភត្តគ្គហណោនេវ យាគុបិ
សង្កហិតា។

ទ្វិហាការេហិតិ វុត្តំ អាការទ្វយំ នស្សេតុ “គណានតោ វា សមុដ្ឋានតោ
វា” តិ វុត្តំ។ ឯវំ ចាឡិយំ អាគតាតិ “ឧបចយោ សន្តតិ” តិ ជាតី ទ្វិធា ភិក្ខុត្វា
បាទយវត្ថុ អគ្គហេត្វា នសាយតនានិ បញ្ចនស សុខុមរូចានីតិ ឯវំ
រូបកណ្ណាចាឡិយំ (ធរ. ស. ៦៦៦) អាគតា។ បញ្ចវិសតិ រូបកោដ្ឋាសាតិ
សលក្ខណតោ អញ្ញមញ្ញសង្ករភាវតោ រូបភាគា។ រូបកោដ្ឋាសាតិ វាវិសុំ
វិសុំ អប្បវត្តិត្វា កលាបភាវេនេវ បវត្តនតោ រូបកលាចា។ កោដ្ឋាសាតិ ច
អំសា អវយវាតិ អត្ថោ។ កោដ្ឋន្តិ វា សវីរំ, តស្ស អំសា កេសាទយោ
កោដ្ឋាសាតិ អញ្ញេបិ អវយវា កោដ្ឋាសាវិយ កោដ្ឋាសា។

សេយ្យថាបិតិអាទិ ឧបមាសំសន្តនំ។ តត្ថ រូបំ បរិគ្គហេត្វាតិ យថាវុត្តំ រូបំ
សលក្ខណតោ ញ្ញាណេន បរិគ្គណ្ឌិត្វា។ អរូបំ វវត្តបេត្វាតិ តំ រូបំ និស្សាយ
អារម្មណញ្ច កត្វា បវត្តមាទេ វេទនាទិកេ ចត្តារោ ខន្ធអរូបន្តិ វវត្តបេត្វា។
រូចារូបំ បរិគ្គហេត្វាតិ បុន តត្ថ យំ រូប្បនលក្ខណំ, តំ រូបំ។ តទញ្ញំ អរូបំ។
ឧភយវិទិមុត្តំ កិញ្ញំ នត្តិ អត្តា វា អត្តនិយំ វាតិ ឯវំ រូចារូបំ បរិគ្គហេត្វា។
តទុកយញ្ច អវិជ្ជាទិនា បច្ចយេន សបច្ចយន្តិ បច្ចយំ សលក្ខត្វា,
អនិច្ចតាទិលក្ខណំ អាហេបេត្វា យោ កលាបសម្មសនាទិក្ខមេន កម្មដ្ឋានំ
មត្តកំ ចាបេតុំ ន សក្កោតិ, សោ ន វឡតីតិ យោជនា។

ឯត្ថកំ រូបំ ឯកសមុដ្ឋានន្តិ ចក្ខាយតនំ, សោតាយតនំ, យាធាយតនំ,
ជ្ជិវាយតនំ, កាយាយតនំ, ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, បុរិសិន្ទ្រិយំ, ជីវិតិន្ទ្រិយន្តិ អដ្ឋវិធំ

កម្មវសេន; កាយវិញ្ញត្តិ, វចិវិញ្ញត្តិតិ ឥទំ ទ្វយំ ចិត្តវសេនាតិ ឯត្ថកំ រូបំ
ឯកសមុជ្ជានំ។ សធាយតនមេកំ ឧតុចិត្តវសេន ទ្វិសមុជ្ជានំ។ រូបស្ស លហុតា,
មុទុតា, កម្មញ្ញតាតិ ឯត្ថកំ រូបំ ឧតុចិត្តាហារវសេន តិសមុជ្ជានំ។ រូបាយតនំ,
គន្ធាយតនំ, រសាយតនំ, ដោជ្ជញ្ញាយតនំ, អាភាសធាតុ, អាថោធាតុ,
កតធឿ កាហោ អាហារោតិ ឯត្ថកំ រូបំ ឧតុចិត្តាហារកម្មវសេន ចតុសមុជ្ជានំ។
ឧបចយោ, សន្តតិ, ជរតា, រូបស្ស អនិច្ចតាតិ ឯត្ថកំ រូបំ ន កុតោចិ សមុជ្ជាតិ
ន ជាតាតិ។ សមុជ្ជានតោ រូបំ អជាតន្តោតិ អាទីសុ វុត្តព្ភំ “គណានតោ រូបំ
អជាតន្តោ” តិ អាទីសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ភំ។

កម្មលក្ខណោតិ អត្តនា កតំ ទុច្ឆរិតកម្មំ លក្ខណំ ឯតស្សាតិ
កម្មលក្ខណោ, ពាលោ។ វុត្តញ្ញោតំ - “តីណិមាធិ, ភិក្ខុវេ, ពាលស្ស
ពាលលក្ខណានិ។ កតមាធិ តីណិ? ទុច្ឆន្តិតចិន្តិ ហោតិ, ទុក្ខាសិតភាសី,
ទុក្ខជកម្មការី។ ឥមាធិ ខោ... បេ... លក្ខណានី” តិ (ម. និ. ៣.២៤៦; អ. និ. ៣.៣)។
អត្តនា កតំ សុចរិតកម្មំ លក្ខណំ ឯតស្សាតិ កម្មលក្ខណោ, បណ្ឌិតោ។
វុត្តម្បិ បេតំ “តីណិមាធិ, ភិក្ខុវេ, បណ្ឌិតស្ស បណ្ឌិតលក្ខណានិ។ កតមាធិ
តីណិ? សុចិន្តិតចិន្តិ ហោតិ, សុភាសិតភាសី, សុកតកម្មការី។ ឥមាធិ
ខោ... បេ... បណ្ឌិតលក្ខណានី” តិ (ម. និ. ៣.២៤៣; អ. និ. ៣.៣)។ តេនាហ
“កុសលាកុសលកម្មំ បណ្ឌិតពាលលក្ខណា” ន្តិ។

ពាលេ វដ្ឋេត្វា បណ្ឌិតេ ន សេវតីតិ យំ ពាលបុគ្គលេ វដ្ឋេត្វា បណ្ឌិតសេវនំ
អត្តកាមេន កាតព្វំ, តំ ន កហេតិ។ តថាភូតស្ស ច អយមាធិនវោតិ ទស្សេតុំ
បុន “ពាលេ វដ្ឋេត្វា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យំ ភគវតា “ឥទំ វោ កប្បតី” តិ
អនុញ្ញាតំ, តទនុលោមព្យោ, តំ កប្បិយំ។ យំ “ឥទំ វោ ន កប្បតី” តិ បដិក្ខិត្តំ,
តទនុលោមព្យោ, តំ អកប្បិយំ។ យំ កោសល្លសម្ពុតំ, តំ កុសលំ, តប្បដិបក្ខំ

អកុសល។ តនេវ សាវដ្ឋំ, កុសលំ អនវដ្ឋំ។ អាបត្តិតោ អាទិតោ ទ្វេ អាបត្តិក្ខន្ធា
គរុកំ, តទញ្ញំ លហុកំ។ ធម្មតោ មហាសាវដ្ឋំ គរុកំ, អប្បសាវដ្ឋំ លហុកំ។
សប្បដិការំ សតេតិច្ឆំ, អប្បដិការំ អតេតិច្ឆំ។ ធម្មតានុគតំ ការណំ, ឥតរំ
អការណំ។ តំ អជានន្តោតិ កប្បិយាកប្បិយំ, គរុក-លហុកំ,
សតេតិច្ឆាតេតិច្ឆំ អជានន្តោ សុវិសុទ្ធ�ំ កត្វា សីលំ រក្ខតុំ ន សក្កោតិ។
កុសលាកុសលំ, សាវដ្ឋានវដ្ឋំ, ការណាការណំ អជានន្តោ ខន្ធាទីសុ
អកុសលតាយ រូបារូបបរិគ្គហម្មិ កាតុំ ន សក្កោតិ, កុតោ តស្ស កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា វឌ្ឍនា។ តេនាហ “កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឌ្ឍតុំ ន សក្កោតិ” តិ។

គោរណាសទិសេ អត្តភាវេ ឧប្បជ្ជិត្វា តត្ថ ទុក្ខប្បត្តិហេតុតោ មិច្ឆាវិតក្កា
អាសាដិកា វិយាតិ អាសាដិកាតិ អាហ “អកុសលវិតក្កំ អាសាដិកំ
អហារេត្វា” តិ។

“គណ្ណោតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចន្នេតំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ អធិវចន” ត្ថិ (សំ. និ.
៤.១០៣; អ. និ. ៨.៥៦; ៩.១៥) វចនតោ ធម៌ា វណមុខេហិ វិស្សន្ធមានយូសោ
គណ្ណោវិយ មិលោតិកាខណ្ណោន ធម្មារេហិ វិស្សន្ធមានកិលេសាសុចិ
អត្តភាវវណោ សតិសំវរេន មិទហិតញ្ចោ, អយំ បន ឯ ករោតីតិ អាហ
“យថា សោ គោចាលកោ វណំ ន បដិច្ឆាទេតិ, ឯ ឯ សំវរំ ន សម្មាទេតិ” តិ។

យថា ធូមោ ឥន្ទនំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជមាណោ សណ្ណោ សុខុមោ, តំ តំ វិវរំ
អនុបវិស្ស ព្យាបេន្តោ សត្តានំ ឧសមកសាទិបរិស្សយំ វិនោទេតិ,
អគ្គិជាលាសមុជ្ជានស្ស បុព្ពង្គមោ ហោតិ, ឯ ធម្មទេសនាញ្ញាណស្ស ឥន្ទនក្ខតំ
រូបារូបធម្មជាតំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជមាណោ សណ្ណោ សុខុមោ តំ តំ ខន្ធន្តរំ
អាយតនន្តរញ្ចោ អនុបវិស្ស ព្យាបេតិ, សត្តានំ មិច្ឆាវិតក្កាទិបរិស្សយំ វិនោទេតិ,
ញ្ញាណគ្គិជាលាសមុជ្ជាបនស្ស បុព្ពង្គមោ ហោតិ, តស្មា ធូមោ វិយាតិ ធូមោតិ

អាហា “គោចាលកោ ធូមំ វិយ ធម្មទេសនាធូមំ ន ករោតី” តិ។ អត្ថនោ សន្តិកំ
ឧបគន្ធា និសិទ្ធស្ស កាតព្វា តទនុច្ឆរិកា ធម្មកថា ឧបនិសិទ្ធកកថា។ កតស្ស
នាណិបុញ្ញស្ស អនុមោទនកថា អនុមោទនា។ តតោតិ ធម្មកថាទីនំ
អករណតោ។ “ពហុស្សតោ គុណវាតិ ន ជានន្តិ” តិ កស្មា វុត្តំ? ននុ អត្ថនោ
ជាតាបនត្ថំ ធម្មកថាទី ន កាតព្វមេវាតិ? សច្ចំ ន កាតព្វមេវ, សុទ្ធាសយេន
បន ធម្មេ កថិតេ តស្ស គុណជាននំ សទ្ធាយេតំ វុត្តំ។ តេនាហ ភគវា -

“នាកាសមានំ ជានន្តិ, មិស្សំ ពាលេហិ បណ្ឌិតំ;
ភាសយេ ដោតយេ ធម្មំ, បគ្គណ្ណោ ឥសិនំ ធជ” តិ។

តវន្តិ ឌីតវន្តិ ឯត្ថាតិ តិវុត្តំ, នទិតឡាកាទីនំ នហានចាណិអត្ថំ
ឌីតវណដ្ឋានំ។ យថា បន តំ ឧទកេន ឌីតិណ្ណាសត្តានំ សរីរមលំ បវាហេតិ,
បរិស្សមំ វិនោទេតិ, វិសុទ្ធិ ឧប្បាទេតិ, ឯវំ ពហុស្សតោ អត្ថនោ សមីបំ
ឌីតិណ្ណាសត្តានំ ធម្មោទកេន ចិត្តមលំ បវាហេតិ, បរិស្សមំ វិនោទេតិ, វិសុទ្ធិ
ឧប្បាទេតិ, តស្មា តេ តិវុត្តំ វិយាតិ តិវុត្តំ។ តេនាហ “តិវុត្តក្ខតេ ពហុស្សតភិក្ខុ” តិ។
ព្យញ្ញនំ កថំ រោបេតព្ពន្តិ, ភន្តេ, ឥទំ ព្យញ្ញនំ អយំ សន្នោ កថំ ឥមស្មី អត្ថ
រោបេតព្ពា, កេន បកាវេន ឥមស្ស អត្ថស្ស វាចកោ ជាតោ។ “និរូបេតព្ព” តិ វា
ចាថា, និរូបេតព្ពំ អយំ សភាវនិរុត្តិ កថមេត្ត និរុទ្ធាតិ អធិប្បាយោ។ ឥមស្ស
ភាសិតស្ស កោ អត្ថោតិ សទ្ធិត្ថំ បុច្ឆតិ។ ឥមស្មី ថានេតិ ឥមស្មី
ចាឡិប្បទេសេ។ ចាឡិ កី វទតីតិ ភាវត្ថំ បុច្ឆតិ។ អត្ថោ កី ធិបេតីតិ ភាវត្ថំ វា?
សន្តេតត្ថំ វា។ ន បរិបុច្ឆតីតិ វិមតិច្ឆេនបុច្ឆាវសេន សព្ពសោ បុច្ឆំ ន ករោតិ។ ន
បរិបញ្ញតីតិ បរិ បរិ អត្ថនោ ញាតុំ ឥច្ឆំ ន អាចិត្តតិ, ន វិភាវេតិ។ តេនាហ “ន
ជាតាបេតី” តិ។ តេតិ ពហុស្សតភិក្ខុ។ វិវរណំ នាម អត្ថស្ស វិភជិត្វា កថនន្តិ
អាហា “ភាវេត្វា ន ទេសេន្តិ” តិ។ អនុត្តានិកតន្តិ ញាលោន អចាកដីកតំ គុយ្ហំ

បដិច្ចដំណើរ ឧត្តរាជី ករោទ្តិតិ សិលេខុចាធម្មលេ វាលិកំ ឧទ្ធករោទ្ធវិយ
បដិវិសន្តារោទកំ វិវិទ្យា ធស្សេន្តោវិយ ច ឧត្តរាជំ ន ករោទ្តិ។

ឃ្លាំងស្ប ធម្មស្ប វសេន ពហុស្បតា “តិត្ត”ន្ត វុត្តា បរិយាយតោ។ ឥនាជិ
តមេវ ធម្មំ និប្បវិយាយតោ “តិត្ត”ន្ត ធស្សេតុ “យថាវា”តិអាទិ វុត្តំ។ ធម្មោ ហិ
តរន្តិ ឌីតរន្តិ ឯតេន និព្វានំ នាម តធុរកន្តិ “តិត្ត”ន្ត វុច្ឆតិ។ តេនាហា ភគវា
សុមេធក្ខតោ -

“ឃ្លាំង កិលេសមលដោរំ, វិជ្ជន្ត អមតន្តធឿ;
ន គវេសតិ តំ តធុរកំ, ន ទោសោ អមតន្តធឿ”តិ។ (ពុ. វ. ២.១៤) -

ធម្មស្សេវ និព្វានស្សោតរណាតិត្តក្ខតស្ស ឌីតរណាការំ អជានន្តោ “ធម្មតិត្តំ
ន ជាតាតិ”តិ វុត្តោ។

បីតាបីតន្ត គោគណោ បីតំ អបីតញ្ច កោរូបំ ន ជាតាតិ, ន វិន្ទតិ។ អវិន្ទន្តោ
ហិ “ន លភតិ”តិ វុត្តោ។ “អាទិសំសំ ន វិន្ទតិ”តិ វត្ថា តស្ស អវិន្ទនាការំ
ធស្សេន្តោ “ធម្មស្សេវនគ្គំ គន្ធា”តិអាទិមាហា។

អយំ លោកុត្តរោតិ បទំ សន្ធាយាហ “អរិយ”ន្ត។ បច្ឆាសត្តិញ្ញាយេន
អនន្តរស្ស ហិ វិប្បជិសេនោ វា។ អរិយសន្តោ វា និទ្ទោសបរិយាយោ ធម្មញ្ញោ។
អដ្ឋង្គិកន្តិ ច វិសុំ ឯកជ្ឈញ្ញោ អដ្ឋង្គិកំ ឧចាទាយ គហោតព្ពំ, អដ្ឋង្គតា
ពហុល្លតោ ច។ ឯវញ្ញោ កត្វា សត្តង្គស្សបិ អរិយមគ្គស្ស សង្គហោ សិទ្ធា
ហោតិ។

ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេតិអាទិសុ អវិសេសេន សតិបដ្ឋានា វុត្តោ។ តត្ថ
កាយវេទនាចិត្តធម្មារម្មណា សតិបដ្ឋានា លោកិយា, តត្ថ

សម្មាហរិទ្ធិសនវសេន បវត្តា និព្វានាម្ពណា លោកុត្តរាតិ វេទំ “ឥមេ
លោកិយា, ឥមេ លោកុត្តរា”តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។

អនវសេសំ ធុហតីតិ បដិគ្គហណោ មត្តំ អជានន្តោ កិស្សិញ្ចំ ឆាយកេ
សទ្ធាហានិយា, កិស្សិញ្ចំ បច្ចយហានិយា អនវសេសំ ធុហតិ។ វាចាយ
អភិហារោ វាចាភិហារោ។ បច្ចយានំ អភិហារោ បច្ចយាភិហារោ។

“ឥមេ អម្ពេសុ គរុចិវ្តីការំ ន ករោន្តិ”តិ ឥមិនា នវកានំ ភិក្ខុនំ
សម្មាបដិបត្តិយា អការំ ធស្សេតិ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ បិទុបេមស្ស
អនុបជ្ជាបនតោ, តេន ច សិក្ខាការវតាការវធិបនេន សង្កហស្ស អភាជនការំ,
តេន យេវានំ តេសុ អនុគ្គហាការំ។ ន ហិ សីលាទិគុណោហិ សាសនេ
ជីវការវប្បត្តា អនុគ្គហោតព្កេ សព្វាប្បចារី អនុគ្គណ្ឌន្តិ, និវត្តកំ វា អនុគ្គហំ
ករោន្តិ។ តេនាហ “នវកេ ភិក្ខុ”តិអាទិ។ ធម្មកថាពន្ធន្តិ បវេណីអាគតំ
បកិណ្ណកធម្មកថាមគ្គំ។ សច្ចសត្តប្បដិសន្ធិបច្ចយាការប្បដិសំយុត្តំ
សុញ្ញតាធិបនំ គុដ្ឋុគន្ធា វុត្តវិបល្លាសវសេនាតិ “ន រូបញ្ញ”តិអាទិសុ វុត្តស្ស
បដិសេធស្ស បដិក្ខេបវសេន អគ្គហណាវសេន។ យោជេត្វាតិ “រូបញ្ញ ហោតីតិ
គណនតោ វា វណ្ណតោ វា រូបំ ជានាតី”តិអាទិនា, “តស្ស គោគណោបិ ន
បរិហាយតិ, បញ្ចកោសបរិគោគតោបិ ន បរិពាហិរោ ហោតី”តិអាទិនា ច
អត្ថំ យោជេត្វា។ វេទិតព្ពោតិ តស្មី តស្មី បទេ យថាវហំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។
សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

គោចាលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ មនោវចប្បវណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឯកាធសកនិចាតវណ្ណនាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្ថា។

និដ្ឋិតា ច មនោរថបូរណីយា អង្គត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

អនុត្តានត្ថបទវណ្ណនា។

និកមនកថាវណ្ណនា

មហាអដ្ឋកថាយ សារន្តិ អង្គត្តរមហាអដ្ឋកថាយ សារំ។

ឯក្ខន្ធសដ្ឋមត្តោតិ ថោកំ ឧនការតោ មត្តសទ្ធក្កហណំ។ មូលដ្ឋកថាសារន្តិ
បុព្វេវុត្តអង្គត្តរមហាអដ្ឋកថាយ សារមេវ អនុនិកមវសេនវន្តិតិ។ អថ វា
មូលដ្ឋកថាសារន្តិ ចោរាណដ្ឋកថាសុ អត្ថសារំ។ តេនេនំ ធស្សេតិ -
អង្គត្តរមហាអដ្ឋកថាយ អត្ថសារំ អាទាយ ឥមំ មនោរថបូរណី ករោត្តោ
សេសមហានិកាយានម្បិ មូលដ្ឋកថាសុ ឥធិវិនិយោគក្ខមំ អត្ថសារំ អាទាយ
ឯវមកាសិន្តិ។ មហាវិហារាធិវាសីនន្តិ ច ឥទំ បុរិមបច្ឆិមបទេហិ សទ្ធិ សម្ពុទ្ធិតព្វំ
“មហាវិហារាធិវាសីនំ សមយំ បកាសយន្តិ, មហាវិហារាធិវាសីនំ
មូលដ្ឋកថាសារំ អាទាយ”តិ។ តេនាតិ បុព្វេន។ ហោតុ សព្វោ សុខី លោកោតិ
កាមាវចរាធិវិកាតោ សព្វោ សត្តលោកោ យថាវហំ ពោធិត្តយាធិកមវសេន
សម្បត្តន ធិត្តានសុខេន សុខី សុខិតោ ហោតូតិ សទេវកស្ស លោកស្ស អច្ចន្តំ
សុខាធិកមាយ អត្ថនោ បុព្វំ បរិណាមេតិ។

ឯត្តាវតា សមត្តាវ, សព្វសោ វណ្ណនា អយំ;

វីសតិយា សហស្សេហិ, គន្ថេហិ បរិមាណតោ។

ចោរាណានំ កថាមគ្គ-សារមេត្ត យតោ បិទំ;

តស្មា សារត្ថមញ្ញសា, ឥតិ នាមេនវិស្សតា។

អន្លៀសិតោ នវិន្ទេន, សោហំ បរក្កមពាហុនា;

សទ្ធម្មដ្ឋិតិកាមេន, សាសនុដ្ឋោតការីនា។

តេនេវ ការីតេ រម្មេ, ចាសាទសតមណ្ឌិតេ;
នាណុមគណាកិណ្ណោ, ភាវនាភិរតាលយេ។

សីតលូទកសម្បន្នេ, វសំ ជេតវនេ ឥមំ;
អត្តព្យញ្ញនសម្បន្នំ, អកាសី សាធុសម្មតំ។

យំ សិទ្ធិំ ឥមិនា បុញ្ញំ, យំ ចញ្ញំ បសុតំ មយា;
ឯតេន បុញ្ញកម្មេន, ទុតិយេ អត្តសម្ពវេ។

ភាវតីសេ បមោទេន្តោ, សីលាចារគុណោ រតោ;
អលគ្គោ បញ្ចកាមេសុ, បទ្វាន បឋមំ ជលំ។

អន្តិមេ អត្តភាវម្ហិ, មេត្តយ្យំ មុនិបុន្តរំ;
លោកគ្គបុគ្គលំ នាថំ, សព្ពសត្តហិតេ រតំ។

ទិស្វាន តស្ស ជីវស្ស, សុត្វា សទ្ធម្មទេសនំ;
អធិគន្ធា ជលំ អគ្គំ, សោភេយ្យំ ជិនសាសនំ។

សទា រក្ខន្ត រាជានោ, ធម្មេនេវ ឥមំ បជំ;
និរតា បុញ្ញកម្មេសុ, ជោតេន្ត ជិនសាសនំ។

ឥមេ ច ចាណីនោ សព្ពេ, សព្ពទា និរុបទ្ធា;
និច្ចំ កល្យាណសង្គប្បា, បប្បាន្ត អមតំ បទន្តិ។

អន្តត្ថវដីកា សមត្តា។

